

2024 M.
VALSTYBĖS PAŽANGOS ATASKAITA

Turinys

<u>MINISTRO PIRMININKO PRANEŠIMAS</u>	3
<u>IVADAS</u>	4
<u>I. 1 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „PEREITI PRIE MOKSLO ŽINIOMIS, PAŽANGIOSIOMIS TECHNOLOGIJOMIS, INOVACIJOMIS GRĮSTO DARNAUS EKONOMIKOS VYSTYMOSI IR DIDINTI ŠALIES TARPTAUTINĮ KONKURENCINGUMĄ“</u>	5
<u>II. 2 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI GYVENTOJŲ SOCIALINĘ GEROVĘ IR ĮTRAUKTI, STIPRINTI SVEIKATĄ IR GERINTI LIETUVOS DEMOGRAFINĘ PADĖTĮ“</u>	14
<u>III. 3 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI ŠVIETIMO ĮTRAUKTĮ IR VEIKSMINGUMĄ, SIEKIANČIĄ ATITIKTI ASMENS IR VISUOMENĖS POREIKIAMS“</u>	31
<u>IV. 4 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI TAUTINĮ IR PILIETINĮ TAPATUMĄ, DIDINTI KULTŪROS SKVARBĄ IR VISUOMENĖS KŪRYBINGUMĄ“</u>	40
<u>V. 5 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „GERINTI TRANSPORTO, ENERGETINĮ IR SKAITMENINĮ VIDINĮ IR IŠORINĮ JUNGLUMĄ“</u>	46
<u>VI. 6 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „UŽTIKRINTI GERĄ APLINKOS KOKYBĘ IR GAMTOS IŠTEKLIŲ NAUDOJIMO DARNĄ, SAUGOTI BIOLOGINĘ ĮVAIROVĘ, ŠVELNINTI LIETUVOS POVEIKĮ KLIMATO KAITAI IR DIDINTI ATSPARUMĄ JOS POVEIKIUI“</u>	56
<u>VII. 7 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „TVARIAI IR SUBALANSUOTAI VYSTYTI LIETUVOS TERITORIJĄ IR MAŽINTI REGIONINĘ ATSKIRTĮ“</u>	67
<u>VIII. 8 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI TEISINĖS SISTEMOS IR VIEŠOJO VALDYMO VEIKSMINGUMĄ“</u>	74
<u>IX. 9 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI LIETUVOS ĮTAKĄ PASAULYJE IR RYŠIUS SU DIASPORA“</u>	84
<u>X. 10 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI NACIONALINĮ SAUGUMĄ“</u>	90
<u>1 priedas</u>	100

MINISTRO PIRMININKO PRANEŠIMAS

Gerbiamieji,

devynioliktoji Vyriausybė darbą pradėjo pačioje ataskaitinio laikotarpio pabaigoje – 2024 m. gruodį, todėl savo konkrečiais sprendimais dar negalėjome prisidėti prie pažangos ir plėtros įvairiose valstybės srityse sąlygų sudarymo ar sukūrimo. Tačiau, kaip rodo 2024 m. valstybės pažangos ataskaitoje pateikti duomenys, visi kartu galime pasidžiaugti tuo, kiek daug pozityvių ir teigiamų pokyčių vyksta mūsų šalyje.

Džiugina, kad 2024 m. šalies ekonomika grįžo į augimo kelią – bendrasis vidaus produktas (BVP) padidėjo 2,7 proc. Gerėjo ir šalies užimtumo rodikliai – 20–64 metų gyventojų užimtumo lygis pasiekė 79,2 proc., nors pastarųjų metų darbo jėgos augimą daugiausia lėmė teigiama neto migracija. Darbo užmokestis pastaraisiais metais taip pat sparčiai didėjo: vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio pokytis 2024 m. siekė 10,4 proc., 2023 m. – 12,2 proc., 2022 m. – 13,4 proc. Dėl darbo užmokesčio augimo 2024 m. sparčiai didėjo ir gyventojų perkamoji galia, o atsigavęs vartojimas lėmė didžiąją dalį BVP augimo.

Remiantis prognozėmis, šalies ekonomika ir toliau turėtų vystytis ne mažesniu tempu, tačiau dėl neapibrėžtumo tarptautinėje ekonomikoje, susijusio su Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) muitų politika, turime būti budrūs. JAV muitai gali tiesiogiai paveikti Lietuvos ekonomiką, ypač pramonės ir aukštesnės pridėtinės vertės produkcijos sektorius, bet devynioliktoji Vyriausybė reagavo operatyviai ir, siekdama mažinti galimą neigiamą poveikį, jau parengė priemonių planą, kuris padėtų mūsų verslui įvairinti eksporto rinkas ir sustiprinti konkurencingumą.

Tačiau didelį nerimą kelia Valstybės duomenų agentūros paskelbti 2024 m. oficialūs šalies skurdo lygio rodikliai: vertinant nuo 2020 m., 2024 m. skurdo rizikos lygio rodiklis pasiekė aukščiausią lygį – 21,5 proc. ir, palyginti su praėjusiais metais, išaugo net 0,9 proc. punkto. Didėjo 65 metų ir vyresnių asmenų, asmenų, kurių veikla dėl sveikatos sutrikimų buvo apribota, taip pat vieno suaugusio asmens su vienu ar daugiau vaikų skurdo rizikos lygis. Akivaizdu, kad skurdo lygio mažinimui šalyje būtina skirti tinkamą dėmesį, ieškant taiklių ir paveikių priemonių. Vienas iš esminių devynioliktosios Vyriausybės veiklos prioritetų – didinti žmonių pajamas, todėl Vyriausybė imsis kompleksinių sprendimų.

Ketvirtus metus besitęsiantis Rusijos karas prieš Ukrainą patvirtina, kad tik Ukrainos pergalė ir visiškas Rusijos pralaimėjimas Ukrainoje atvers kelią tikram saugumui ir ilgalaikiai taikai Europoje. Perėmę iš Ukrainos išmoktas pamokas, užtikrinsime sėkmingą valstybės ir visuomenės parengtį. Pasidžiaukime, kad esame tokie vieningi ir susitelkę darydami viską, kas įmanoma ir neretai neįmanoma, kad būtume visapusiškai saugūs.

Kviečiu susipažinti su 2024 m. valstybės pažangos ataskaita – joje pateikiama daug duomenų ir informacijos, kokius rezultatus ir jų tendencijas stebime įvairiose viešosios politikos srityse, taip pat išvardijami konkretūs artimiausi devynioliktosios Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie pažangos ir pokyčių, siekiant įgyvendinti nustatytus valstybės tikslus.

Ministras Pirmininkas

Gintautas Paluckas

2025 m. gegužės 14 d.

IVADAS

2024 m. valstybės pažangos ataskaitoje (toliau – Ataskaita) apžvelgiami 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano (toliau – Planas arba NPP) rodikliai, kurie iš esmės buvo atnaujinti [Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. 938 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ pakeitimo“](#), [2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme](#) (toliau – Biudžeto įstatymas) įtvirtinti rodikliai, taip pat kiti parametrai, kuriuos aktualu pažymėti siekiant iliustruoti valstybėje vykstančius pokyčius ir pažangą Plano strateginių tikslų nustatytose kryptyse. Ataskaitoje apžvelgiami ne visi Plano rodikliai, bet pasirinkti tie, kuriuos, manoma, yra tikslingiausia ir aktualiausia aptarti Ataskaitoje, atsižvelgiant į jų reikšmingumą sisteminiams pokyčiams atitinkamoje viešosios politikos srityje praėjusiais metais ir atitinkamų rodiklių reikšmių pokyčius 2022–2024 m. Kita vertus, nebūtų tikslinga ir proporcinga kasmet vienodai giliai išanalizuoti visus Plano rodiklius. Kasmet apžvelgiamų rodiklių rinkinys galėtų kisti – taip sudaromos sąlygos plačiau ir giliau įvertinti vis kintančią rodiklių imtį, tačiau pateikiamos visų Plano rodiklių tuo metu žinomos faktinės reikšmės. Kartu su Ataskaita teikiami šie priedai: 1 priedas – Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita; 2 priedas – Plano 1 priedo rodiklių reikšmės; 3 priedas – Plano 4 priedo rodiklių reikšmės; 4 priedas – Biudžeto įstatymo rodiklių reikšmės; 5 priedas – Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rodiklių reikšmės.

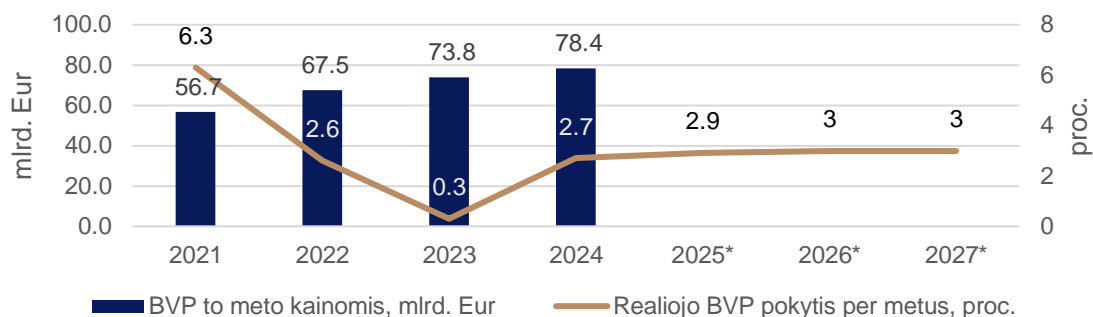
Kadangi Ataskaita rengiama jau devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės kadencijos laikotarpiu ir apima 2024 m., kai valdžioje buvo aštuonioliktoji Vyriausybė (išskyrus 2024 m. paskutines tris savaites), Ataskaitoje pasirinkta konstatuojamuoju būdu nurodyti būseną atitinkamoje viešosios politikos srityje, kurią atspindi atitinkamas rodiklis ir (ar) jo dinamika, ir (ar) konkreti faktinė aplinkybė, nesiejant situacijos su atitinkamos Vyriausybės sprendimais dėl atliktų konkrečių darbų, jų spartos, skirtų lėšų ir pan. Ten, kur įmanoma, per 2024 m. konkrečioms veikloms skirtos lėšos nurodomos prie Biudžeto įstatymo rodiklių, atsižvelgiant į Valstybės kontrolės pastabas dėl 2023 m. valstybės pažangos ataskaitos.

Su 2024 m. konkrečiomis veiklomis ir atliktais darbais galima detaliau susipažinti Ataskaitą papildančiose ministerijų parengtose metinėse veiklos ataskaitose čia: [Aplinkos ministerija](#), [Ekonomikos ir inovacijų ministerija](#), [Energetikos ministerija](#), [Krašto apsaugos ministerija](#), [Kultūros ministerija](#), [Socialinės apsaugos ir darbo ministerija](#), [Susisiekimo ministerija](#), [Sveikatos apsaugos ministerija](#), [Švietimo, mokslo ir sporto ministerija](#), [Teisingumo ministerija](#), [Užsienio reikalų ministerija](#), [Vidaus reikalų ministerija](#), [Žemės ūkio ministerija](#).

I. 1 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „PEREITI PRIE MOKSLO ŽINIOMIS, PAŽANGIOSIOMIS TECHNOLOGIJOMIS, INOVACIJOMIS GRĮSTO DARNAUS EKONOMIKOS VYSTYMO SI IR DIDINTI ŠALIES TARPTAUTINĮ KONKURENCINGUMĄ“

Šalies ūkio plėtra grįžo į augimo kelią

Didėjanti namų ūkių perkamoji galia ir palengva atsigaunanti išorės paklausa skatino Lietuvos ekonomikos atsigavimą – po metus trukusio sąstingio Lietuvos ekonomika 2024 m. vėl augo. Lietuvos BVP 2024 m., palyginti su 2023 m., padidėjo 2,7 proc. Didžiąją dalį BVP augimo lėmė atsigavęs vartojimas, teigiamą įtaką darė ir palankesnė eksporto raida [Lietuvos bankas, 2025].

1 pav. BVP kaita (2021–2024 m.) ir prognozės (2025–2027 m.)

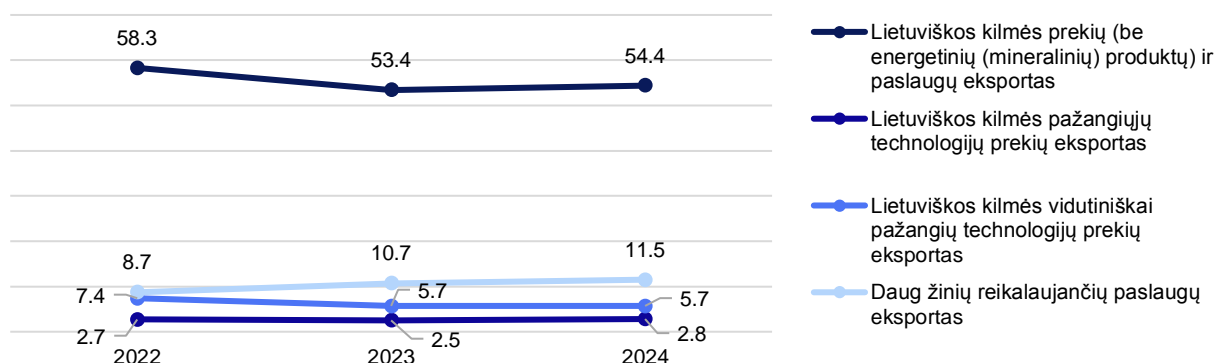
*Lietuvos banko prognozė, 2025 m. kovo duomenys.

Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra ir Lietuvos bankas

Namų ūkių vartojimas per metus padidėjo 3,7 proc. ir daugiausia prisidėjo prie Lietuvos BVP augimo. Nuslopus infliacijai (2024 m. vidutinė metinė infliacija Lietuvoje sudarė 0,9 proc., 2023 m. – 8,7 proc., 2022 m. – 18,9 proc.) ir darbo užmokesčiui tebekylant dviženklės išraiškos tempu (vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio pokytis 2024 m. siekė 10,4 proc., 2023 m. – 12,2 proc., 2022 m. – 13,4 proc.), gyventojų perkamoji galia 2024 m. sparčiai augo. Būtent realusis darbo užmokestis daugiausia prisidėjo prie spartaus disponuojamųjų pajamų augimo, kuris, Lietuvos banko vertinimu, 2024 m. sudarė 8,2 proc.

Lietuva toliau stiprina šalies, eksportuojančios daug žinių reikalaujančių paslaugų ir pažangiųjų technologijų prekių, pozicijas

Palengva atsigaunant išorės paklausai, prekių ir paslaugų eksportas šiek tiek augo ir buvo 0,3 proc. didesnis nei prieš metus. Paslaugų eksportas 2024 m. IV ketvirtį sudarė 6,0 mlrd. Eur (11,4 proc. daugiau nei 2023 m. IV ketvirtį), iš jų: 2 682,3 mln. Eur – transporto paslaugos, 1 070,9 mln. Eur – kitos verslo paslaugos, 737,4 mln. Eur – telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinės paslaugos, 466,4 mln. Eur – finansinės paslaugos, 438,4 mln. Eur – kelionės, 237,2 mln. Eur – statyba.

2 pav. Eksporto rodikliai, palyginti su BVP (proc.)¹

Duomenų šaltiniai: Lietuvos bankas ir Ekonomikos ir inovacijų ministerija

¹ Biudžeto įstatymo rodiklis.

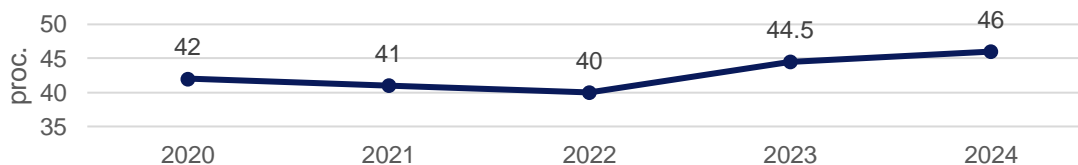
Sparčiausiai 2024 m. IV ketvirtį, palyginti su 2023 m. atitinkamu laikotarpiu, augo statybos paslaugų eksportas (24,6 proc.), o pinigine išraiška per šį laikotarpį labiausiai padidėjo transporto paslaugų eksportas (192,0 mln. Eur). Pagrindinė Lietuvos paslaugų eksporto partnerė ir toliau buvo Vokietija. Eksportas į šią šalį per metus sumažėjo 4,5 proc. Didžiausią paslaugų eksporto į Vokietiją dalį sudarė transporto (62,2 proc.) ir kitos verslo (10,7 proc.) paslaugos.

Paslaugų eksportui augant, prekių eksportas toliau traukėsi. 2024 m. prekių eksportas buvo 7,7 proc. mažesnis nei 2023 m. ir sudarė 36,7 mlrd. Eur. Prekių eksporto mažėjimą labiausiai lėmė reeksporto sumažėjimas – dėl karo Ukrainoje ir sankcijų poveikio mažėja Lietuvos kaip tranzito šalies vaidmuo ir kartu reeksporto reikšmė bendrame Lietuvos eksporte (2023 m. reeksportas sudarė 38 proc. viso eksporto, 2024 m. – 33,3 proc.). Reeksportas į Rusiją sumažėjo apie 70 proc., Baltarusiją – apie 40 proc. Vis dėlto į šias šalis tebekeliavo apie 1,7 mlrd. Eur vertės, arba 4,6 proc., bendro Lietuvos prekių eksporto. 2024 m. mažėjo ir prekių eksportas į valstybes, su kuriomis siejamas sankcionuotų prekių pateikimas į Rusiją: Kazachstaną (-58 proc.), Armėniją (-66 proc.), Turkiją (-15 proc.), Uzbekistaną (-39 proc.), Kirgiziją (-62 proc.), Gruziją (-15 proc.).

Nors 2024 m. lietuviškos kilmės prekių eksportas taip pat sumažėjo 0,3 proc. (didžiausią lietuviškos kilmės eksporto dalį ir toliau sudarė mineralinių produktų (18,1 proc.), baldų (10,9 proc.), paruoštų maisto produktų (10,5 proc.), mašinų ir įrenginių (9,1 proc.), plastikų (7,1 proc.) eksportas), tačiau sparčiai augo aukštųjų technologijų lietuviškos kilmės prekių eksportas – per metus jis padidėjo 17,8 proc. ir pasiekė 2,2 mlrd. Eur. Tai sudarė apie 9 proc. viso lietuviškos kilmės prekių eksporto (2023 m. – 7,6 proc.). Sparčiai augo biotechnologijų sektoriaus lietuviškos kilmės prekių eksportas, pavyzdžiui, 22 proc. padidėjo diagnostinių reagentų, 10 proc. – farmacijos produktų eksportas. Tai teigiamos tendencijos, rodančios palaipsnį Lietuvos ekonomikos struktūros transformaciją [Inovacijų agentūra, 2025]. 2024 m. 3 201,5 tūkst. Eur valstybės biudžeto lėšų skirta įsiskverbimo ir įsitvirtinimo tarptautinėse rinkose veikloms organizuoti ir eksporto konkurencingumo augimą skatinančioms priemonėms įgyvendinti.

Eksportas į Ukrainą per 2024 m. paaugo apie 1 proc., o lietuviškos kilmės prekių – 5,4 proc., jų per metus eksportuota už 1,3 mlrd. Eur.

Valstybės duomenų agentūros išankstiniais duomenimis, lietuviškos kilmės perdirbtų žemės ūkio ir maisto produktų eksporto dalis nuo bendro lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto 2024 m. sudarė 46 proc. (palyginti su 2023 m., išaugo 1,5 proc. punkto).

3 pav. Lietuviškos kilmės perdirbtų žemės ūkio produktų eksportas, dalis nuo viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (proc.)²

Duomenų šaltinis – Žemės ūkio ministerijos pateikti duomenys

Šį nuosaikų augimą galėjo lemti santykinai stabilios žemės ūkio produktų eksporto kainos, taip pat ganėtinai sudėtinga ekonominė situacija Lietuvos eksporto rinkose, dėl to tik nežymiai padidėjo perdirbtų žemės ūkio produktų eksporto apimtis. Nuo 2020 m. stebima nuosaiki rodiklio reikšmės didėjimo tendencija, tikėtina, tęsis. Vis dėlto rodiklio reikšmė reikšmingai padidėtų, jeigu būtų

² Biudžeto įstatymo rodiklis.

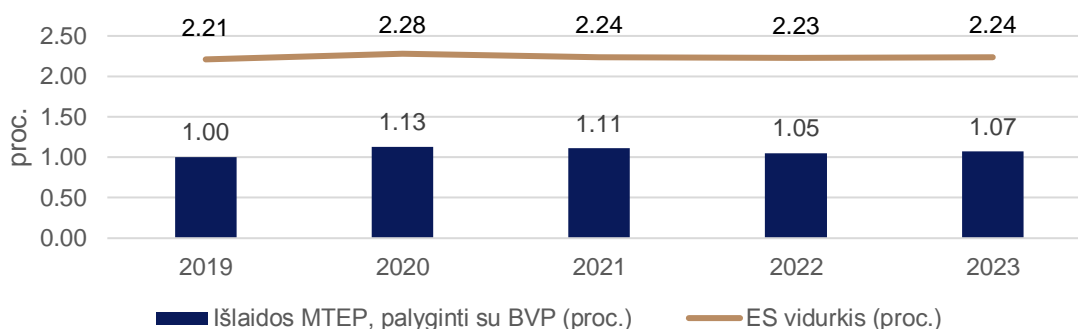
perdirbama didelė dalis šiuo metu eksportuojamų javų ir rapsų, tačiau šiam tikslui pasiekti reikėtų didelių ir rizikingų investicijų.

Pridėtinė vertė, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuose, Žemės ūkio ministerijos išankstiniais duomenimis, 2024 m. siekė 18 Eur per valandą, t. y. išaugo, palyginti su 2023 m., kai buvo 14 Eur per valandą.³ Tiek pridėtinė vertė, tiek dirbtos valandos minėtame sektoriuje nagrinėjamaisiais metais kito nežymiai.

Žemės ūkio, maisto pramonės, žuvininkystės sektoriuose sukuriamai pridėtinei vertei ir konkurencingumui didinti 2024 m. išmokėta 35 936,2 tūkst. Eur pažangos lėšų, iš jų 35 294,5 tūkst. Eur skirta tvarios žemės ūkio gamybos ir perdirbimo principams diegti, užtikrinant produktyvumą ir konkurencingumą vietos ir eksporto rinkose. Prie šių rodiklių taip pat prisidėjo ir dalies tęstinėmis lėšomis (skaičiuojama, kad šios lėšos siekė apie 785 819,6 tūkst. Eur) finansuojamų priemonių vykdymas.

Bendros mokslinių tyrimų ir eksperimentinės veiklos išlaidos auga, bet lėčiau nei šalies BVP

Valstybės duomenų agentūros ir Eurostato duomenimis, bendros mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) išlaidos 2019–2023 m. kasmet augo vidutiniškai po 71,5 mln. Eur. Bendros MTEP išlaidos, palyginti su BVP, Lietuvoje 2023 m. sudarė 1,07 proc., o Europos Sąjungoje (toliau – ES) – vidutiniškai 2,24 proc.

4 pav. Išlaidos MTEP, palyginti su BVP

Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra ir Eurostatas

2021–2024 m. valdžios skiriamas MTEP finansavimas absoliučiais skaičiais beveik padvigubėjo: 2021 m. skirta 185 mln. Eur, 2024 m. – 351 mln. Eur. Aukštojo mokslo ir valdžios sektorių MTEP veiklos finansavimas valstybės biudžeto lėšomis, palyginti su BVP, 2023 m. pasiekė 0,41 proc. (2021–2022 m. sudarė 0,32 proc.).

2023 m. išankstiniais duomenimis, MTEP išlaidos verslo sektoriuje sudarė 323,264 mln. Eur. Didžiąją dalį MTEP verslo sektoriaus išlaidų sudarė verslo įmonių lėšos (252,218 mln. Eur), 2,6 mln. Eur sudarė valdžios, 0,16 mln. Eur – aukštojo mokslo institucijų, 0,497 mln. Eur – ne pelno institucijų, 67,814 tūkst. Eur – užsienio lėšos. MTEP išlaidos verslo sektoriuje, palyginti su BVP, 2023 m. sudarė 0,45 proc., t. y. 0,08 proc. punkto mažiau nei 2022 m. Ekspertų vertinimu, tikėtina, kad MTEP išlaidų mažėjimui įtakos turėjo tarptautinės ekonominės aplinkos neapibrėžtumas, pereinamasis ES finansavimo laikotarpis ir mažas verslo suinteresuotumas deklaruoti išlaidas MTEP. Lietuvos verslo atstovai Ekonomikos ir inovacijų ministerijai išskyrė šias pagrindines priežastis, kodėl įmonės nelinkusios deklaruoti išlaidų MTEP:

³ Biudžeto įstatymo rodiklis.

- neaiškus MTEP sąvokos apibrėžimas: daugelis įmonių nesupranta, kokia veikla gali būti priskiriama MTEP. Netgi inovatyvios įmonės dažnai nesuvokia, kad jų vykdomi procesai ar projektai atitinka MTEP kriterijus, todėl neidentifikuoja tokių išlaidų;

- sudėtingos administracinės procedūros: deklaruojant MTEP išlaidas, būtina laikytis griežtų teisinių ir apskaitos reikalavimų. Tai apima išsamią projektų eigos, kaštų paskirstymo ir mokslinės naudos pagrindimo dokumentaciją. Mažesnėms įmonėms tai per daug sudėtinga ir tam reikia papildomų išteklių;

- ribotas finansinis paskatinimas: nors Lietuvoje galioja mokestinės lengvatos už MTEP veiklas (pvz., tris kartus leidžiama atskaityti MTEP išlaidas nuo apmokestinamųjų pajamų), verslas dažnai šių priemonių nelaiko pakankamai patraukliomis dėl ribotos naudos arba nepakankamo jų taikymo žinomumo;

- bijoma mokestinių patikrinimų: įmonės vengia deklaruoti MTEP išlaidas, nes baiminasi, kad Valstybinė mokesčių inspekcija gali nepripažinti šių išlaidų kaip atitinkančių MTEP reikalavimus, o tai gali sukelti papildomų finansinių ar teisinių pasekmių;

- trumpalaikis požiūris į investicijas: dalis įmonių Lietuvoje orientuojasi į greitą pelno generavimą, todėl nenori investuoti į ilgalaikius projektus, kurie yra rizikingi ir reikalauja didesnių pradinių investicijų, o MTEP išlaidos dažnai laikomos būtent tokiomis;

- trūksta kompetencijų ir specialistų: daugelis įmonių neturi pakankamų žinių ar kvalifikuotų darbuotojų, galinčių tinkamai vykdyti bei valdyti MTEP projektus ir dokumentuoti jų išlaidas;

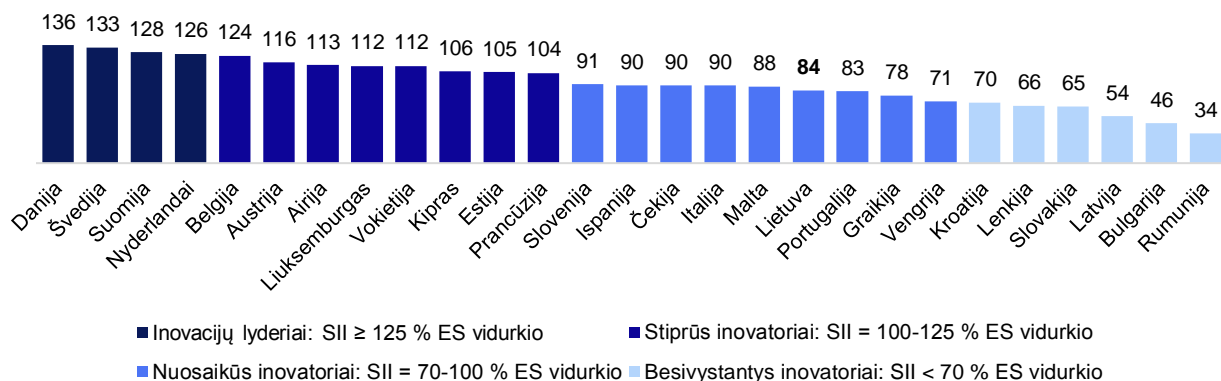
- nepakankama skatinimo politika: nors ir yra tam tikrų paramos priemonių, Lietuvoje verslas jas laiko ribotomis ar sunkiai prieinamomis. Kitaip nei kitose ES valstybėse narėse, kur MTEP veikla aktyviai skatinama tiesioginėmis subsidijomis ar lengvatinėmis paskolomis, Lietuvoje šios priemonės yra mažiau išplėtos.

Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis, įmonių, pasinaudojusių mokestine lengvata MTEP, sumažėjo: 2023 m. tokių įmonių buvo 328, 2022 m. – 373. Atitinkamai mokestinės lengvatos MTEP suma 2023 m. sudarė 300 745 tūkst. Eur (trigubo dydžio sąnaudos, patirtos MTEP), 2022 m. – 362 789 tūkst. Eur. Dėl šių pritaikytų mokestinių lengvatų MTEP 2024 m. valstybės biudžetas neteko 21 303 tūkst. Eur pajamų, 2023 m. – 25 158 tūkst. Eur pajamų.

Pagal suminį inovacijų indeksą jau keletą metų Lietuva – nuosaiki inovatorė

2024 m. paskelbtos Europos inovacijų švieslentės duomenys rodo nuoseklią Lietuvos inovacijų ekosistemos pažangą. Lietuvos suminis inovacijų indeksas nuo 2020 m. nuosekliai augo ir 2024 m. pasiekė 92 balus (2020 m. – 84, 2021 m. – 85, 2022 m. – 86, 2023 m. – 88). Ilgą laiką buvusi 19 pozicijoje, 2024 m. Lietuva pakilo į 18 poziciją tarp ES valstybių narių. Per 2023–2024 m. šalies padaryta pažanga yra didžiausia ES – Lietuvos augimas siekė beveik 4 proc. punktus (ES valstybių narių vidutinė pažanga sudarė 0,6 proc. punkto). Užsibrėžusi skatinti startuolių ekosistemos plėtrą, didinti inovacijų paklausą Lietuvoje, išnaudojant viešųjų pirkimų potencialą, dalyvauti dvišalio bendradarbiavimo programų remiamuose mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) projektuose, taip pat siekdama dalyvauti NATO inovacijų fonde, Lietuva sugebėjo pasiekti aukštus suminio inovacijų indekso rezultatus. Per 2024 m. į veiklas, kurios, skaičiuojama, galėjo prisidėti prie suminio inovatyvumo indekso gerėjančių rezultatų, investuota apie 18 105,5 tūkst. Eur.

Naujausiais duomenimis, 2024 m. Lietuva kaip ir praėjusiais metais liko nuosaikių novatorių grupėje.

5 pav. Suminio inovacijų indekso santykis su 2024 m. ES vidurkiu (proc.)⁴

Duomenų šaltinis – Europos inovacijų švieslentė

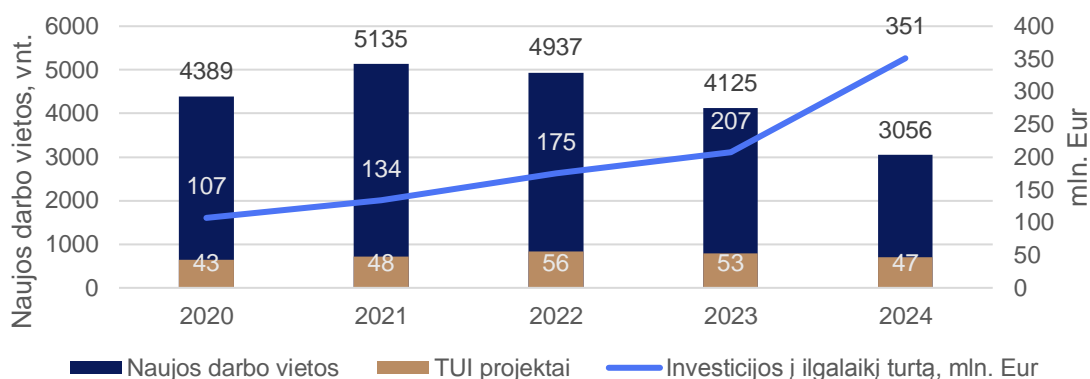
Europos Komisija (toliau – EK) prie Lietuvos inovacijų ekosistemos stiprybių priskyrė nemažai su verslu susijusių rodiklių. Nuo 2023 m. net 17,3 proc. išaugo rizikos kapitalo investicijų rodiklis, kuris sudaro 137,6 proc. ES vidurkio. Lietuva taip pat viršija ES vidurkį pagal ne MTEP inovacijų išlaidas versle (172,6 proc.), prekės ženklų paraiškas (136,2 proc. ES vidurkio). Be to, Lietuva viršija ES vidurkį ir pagal įmones, diegiančias procesų inovacijas (105,7 proc. ES vidurkio), taip pat darbuotojų, dirbančių inovatyviose įmonėse, skaičių (113,1 proc. ES vidurkio). Lietuva išlieka viena iš lyderių pagal gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalį – šalies rezultatas sudaro net 177,7 proc. ES vidurkio.

Kaip pagrindinės šalies silpnybės 2024 m. Europos inovacijų švieslentėje nurodomi žinioms imlių paslaugų eksportas, verslo investicijos į MTEP, siūloma stiprinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą. Nuo 2023 m. reikšmingai sumažėjo tokie rodikliai kaip produkto inovacijas kuriančios įmonės (–42 proc.), tarpusavyje bendradarbiaujančios inovatyvios įmonės (–34,1 proc.) ir su aplinka susijusios technologijos (–16,3 proc.).

Nuosekliai auga investicijos į ilgalaikį turtą

Tiesioginių užsienio investicijų plėtros agentūra „Investuok Lietuvoje“ 2024 m. patvirtino 47 investicinius projektus, kurie į ilgalaikį turtą investuos 351 mln. Eur ir sukurs daugiau nei 3 tūkst. naujų darbo vietų. Pasiiektas naujas – 351 mln. Eur investicijų į ilgalaikį turtą – rekordas. Tai beveik 141 mln. Eur daugiau nei iki šiol rekordiniais 2023 m. Bendrai „Investuok Lietuvoje“ projektai 2010–2024 m. sukūrė per 38 tūkst. realių darbo vietų. 2024 m. atlyginimų vidurkis tarp „Investuok Lietuvoje“ klientų siekė 3 181 Eur (bruto) ir buvo 43 proc. didesnis už šalies vidurkį, o klientų sumokėti su darbo santykiais susiję mokesčiai sudarė apie 800 mln. Eur [Investuok Lietuvoje, 2025].

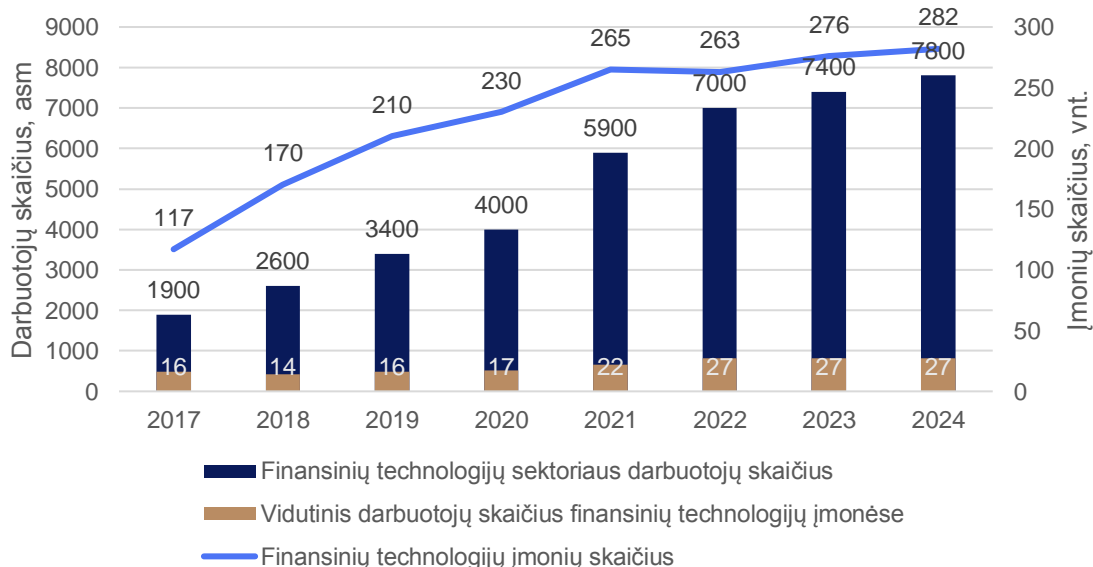
⁴ Biudžeto įstatymo rodiklis.

6 pav. Investicijų projektai 2022–2024 m.

Duomenų šaltinis – viešoji įstaiga „Investuok Lietuvoje“

Per 2024 m. iš viso patvirtinti 7 gamybos projektai – 4 nauji ir 3 plėtros. Strategine reikšme išsiskiria Vokietijos gynybos industrijos gigantės „Rheinmetall“ amunicijos gamyklos Baisogaloje projektas, į kurį bus investuota daugiau nei 180 mln. Eur ir sukurta apie 150 naujų darbo vietų. „Rheinmetall“ sprendimas statyti gamyklą Lietuvoje paskatino kitų gynybos įmonių susidomėjimą Lietuva, todėl tikimasi, kad projektas turės didelę įtaką visam Lietuvos gynybos ekosistemos vystymuisi. Gyvybės mokslų sektoriuje „Investuok Lietuvoje“ 2024 m. patvirtino 6 projektus, iš jų 4 – plėtros. Itin sparčiai 2024 m. augo technologijų sektorius – jame patvirtinta 20 projektų, kurie šiame sektoriuje, planuojama, iš viso sukurs 904 naujas darbo vietas (į šalį atėjo 12 naujų investuotojų, 8 įmonės išplėtė savo veiklą). Finansinių technologijų (angl. *fintech*) segmentui 2024-ieji taip pat buvo rekordiniai tiek projektų, tiek sukurtų darbo vietų skaičiumi. Bendrai Lietuvos finansinių technologijų sektorius demonstruoja atsparumą ir nuoseklų augimą. 2024 m. Lietuvoje veikė 282 finansinių technologijų įmonės, sektoriuje dirbo 7 800 darbuotojų.

7 pav. Finansinių technologijų įmonių ir jų darbuotojų skaičius 2017–2024 m.

Duomenų šaltinis – viešoji įstaiga „Investuok Lietuvoje“

Administracinė našta ūkio subjektams mažinama, bet prisitaikymo prie reguliavimo sąnaudos – reikšmingai didelės

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos vykdoma stebėseną rodo, kad 2024 m. administracinė našta ūkio subjektams sumažėjo 6,26 mln. Eur, o nuo vertinimo pradžios 2014 m. iki 2024 m. pabaigos administracinė našta ūkio subjektams sumažėjo 161,3 mln. Eur. Tačiau atnaujinta metodika nuo 2023 m. leidžia stebėti ne tik administracinės naštos ūkio subjektams pokytį, bet ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidas, tenkančias ūkio subjektams. Šios išlaidos 2023–2024 m. sudarė 70,74 mln. Eur.

8 pav. Administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų pokyčio metinis rodiklis

Duomenų šaltinis – Ekonomikos ir inovacijų ministerija

2024 m. atlikta daugiau kaip 1 tūkst. įmonių kasmetinė apklausa parodė, kad verslas vis mažiau patenkintas ir pasitiki priežiūros institucijų veikla. Priežiūros institucijų veiklą teigiamai (labai gerai arba gerai) įvertino tik 51 proc. verslo atstovų, taigi šis rodiklis yra reikšmingai sumažėjęs: siekė 82 proc. 2020 m., 61 proc. 2022 m. ir tik 51 proc. 2024 m. Pastaraisiais metais institucijų atliekamų patikrinimų skaičius tolygus – trečdalis įmonių per metus sulaukia bent vieno patikrinimo, tačiau 2024 m. padaugėjo neplaninių patikrinimų (nuo 12 proc. 2022 m. iki 29 proc. 2024 m.). 48 proc. atvejų neplaniniuose patikrinimuose nenaudojami kontroliniai klausimynai, t. y. atliekamo patikrinimo objektas neapibrėžtas, nekonkretus, neaiškios patikrinimo ribos. 2024 m. iki 25 proc. išaugo pirmus metus veiklą vykdančių ūkio subjektų, vadinamųjų verslo naujokų, patikrinimų apimtis. Ilgėja patikrinimų trukmė: net 71 proc. planinių patikrinimų trunka 2–5 val. (2023 m. tokios trukmės patikrinimų buvo tik 29 proc.). Atliekant neplaninius patikrinimus, 2–5 val. trukmės patikrinimų skaičius išaugo nuo 23 proc. 2023 m. iki 86 proc. 2024 m. Tendencija tebėra tokia, kad iš visų patikrinimų beveik pusės jų metu (49 proc. atvejų) būna nustatyta pažeidimų. 2024 m. apklausos duomenys rodo, kad ūkio subjektai labiausiai pasigenda lengvai randamos, išsamios, laiku atnaujinamos informacijos priežiūros institucijų interneto svetainėse (36 proc. atvejų).

Kartu apklausa atskleidė ir teigiamas tendencijas. Įmonės apie būsimą patikrinimą iš anksto buvo informuojamos 74 proc. atvejų (17 proc. punktų dažniau nei 2023 m.). Tai padėjo įmonėms pasiruošti: parengti reikiamus dokumentus, susiplanuoti išteklius ir darbus. Planiniuose patikrinimuose vis daugiau naudojami kontroliniai klausimynai (2024 m. – 90 proc. atvejų). Gerėjo ir konsultacijų kokybė: 2024 m. net 82 proc. įmonių gavo aiškius ir išsamius atsakymus į savo klausimus, 92 proc. atvejų konsultacijos buvo teisingos, neklaidinančios.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 1 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

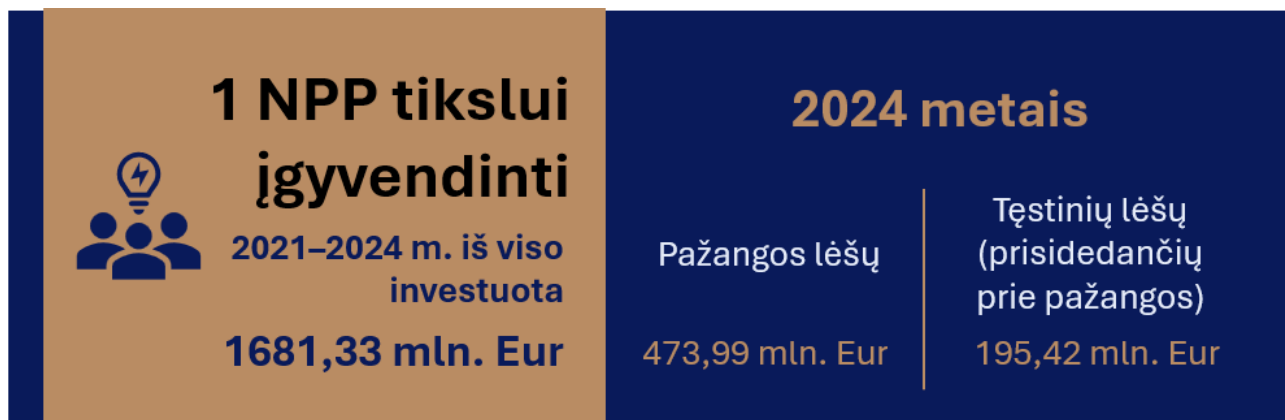
Priimti Investicijų įstatymo, Žemės įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo pakeitimus ir įtvirtinti specialias sąlygas ekonomiką transformuojantiems stambaus projekto statusą turintiems projektams, priartinant jas prie šiuo metu geresnių gynybos pramonės projektams taikomų sąlygų (kiek tai neprieštaruoja ES teisės aktams), kad su žemės naudojimo paskirties keitimu, kitais sklypo paruošimo statyboms ir statybų vykdymo procesais susiję sprendimai taptų paprastesni ir operatyvesni, taip pat peržiūrėti nuostatas dėl įsikūrimo bei nustatytų procedūrų, siekiant pradėti verslo projektus ir atsisakyti perteklinių reikalavimų.

Pasitelkiant verslo, viešojo sektoriaus ir akademinės bendruomenės atstovus, parengti ne mažiau kaip tris nacionalinius susitarimus dėl prioritetinių inovacijoms imlių ir (arba) aukštą pridėtinę vertę kuriančių sričių plėtros ir juose aiškiai numatyti šalių įsipareigojimus.

Atnaujinti Sumaniosios specializacijos koncepciją (prioritetus, koncepcijos koordinavimo modelį ir įgyvendinimo stebėsenos sistemą iki 2029 m. II ketvirčio) ir nukreipti išteklius į didžiausią MTEPI potencialą turinčias sritis.

Sudaryti vienodas sąlygas vietos ir užsienio investuotojams: atlikti verslo paramos priemonių analizę, išskirti paramos priemones, kurių dokumentacija turi ir gali būti pakeista, ir ją pakeisti.

Įgyvendinti naujus taikomuosius MTEP projektus, atitinkančius sumaniosios specializacijos prioritetus ir regionų poreikius, ir įtraukti į veiklas ne mažiau kaip 150 verslo subjektų.

II. 2 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI GYVENTOJŲ SOCIALINĘ GEROVĘ IR ĮTRAUKTĮ, STIPRINTI SVEIKATĄ IR GERINTI LIETUVOS DEMOGRAFINĘ PADĖTĮ“

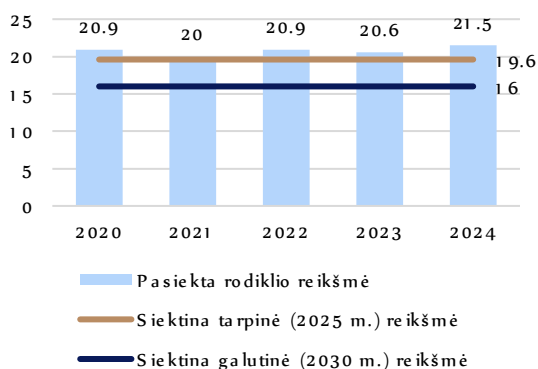
Daugelis 2024 m. skurdo ir socialinės atskirties ir pajamų nelygybės rodiklių prastėjo, palyginti su praėjusiais metais

2024 m. skurdo rizikos lygio rodiklis siekė 21,5 proc. ir, palyginti su praėjusiais metais, išaugo 0,9 proc. punkto. Svarbu paminėti, kad skurdo rodikliai atspindi prieš tai buvusių metų gyventojų pajamų lygį, t. y. 2024 m. rodikliai rodo 2023 m. gyventojų pajamų situaciją.

Inflacijos ir pragyvenimo išlaidų augimas sumažino gyventojų perkamąją galią ir ypač paveikė mažesnes pajamas gaunančius asmenis. Nors vidutinės disponuojamos pajamos augo, jos ne visada spėjo su infliacija, todėl realios pajamos mažėjo. Didžiausia infliacija buvo 2022 m. ir siekė net 19,7 proc., tačiau ją atsivėrė 2022 m. viduryje priimti sprendimai siekiant suvaldyti kylančias kainas ir

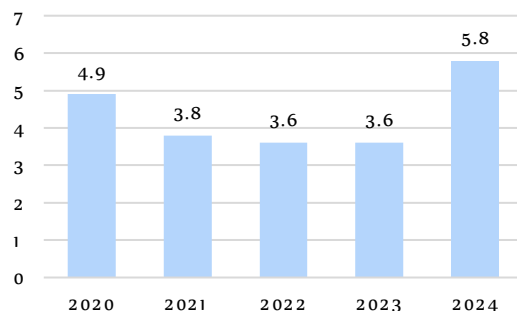
papildomas bazinių socialinių dydžių indeksavimas ir senatvės pensijų padidinimas. Todėl 2023 m. skurdo rizikos lygio rodiklis (rodantis 2022 m. pajamų situaciją) šiek tiek sumažėjo, tačiau 2024 m. vėl padidėjo. Rodiklio augimą galima paaiškinti tuo, kad įvairių socialinių išmokų indeksacija 2023 m. nepadėjo iki galo atsverti infliacijos, kuri 2023 m. vis dar siekė daugiau kaip 9 proc.

Absoliutaus skurdo lygio rodiklis išaugo dar daugiau – palyginti su 2023 m., padidėjo 2,2 procento punkto. Absoliutaus skurdo lygis priklauso nuo konkretaus tais metais apskaičiuoto minimalių vartojimo poreikių dydžio (toliau – MVPD), kuris dėl infliacijos tais metais buvo reikšmingai padidintas: 2023 m., palyginti su 2022 m., MVPD padidėjo 87 Eur (32,5 proc.) ir siekė 354 Eur; 2024 m. MVPD padidėjo 92 Eur (26 proc.) ir siekė 446 Eur.

9 pav. Skurdo rizikos lygis Lietuvoje ir siektinos rodiklio reikšmės 2020–2024 m., (proc.)

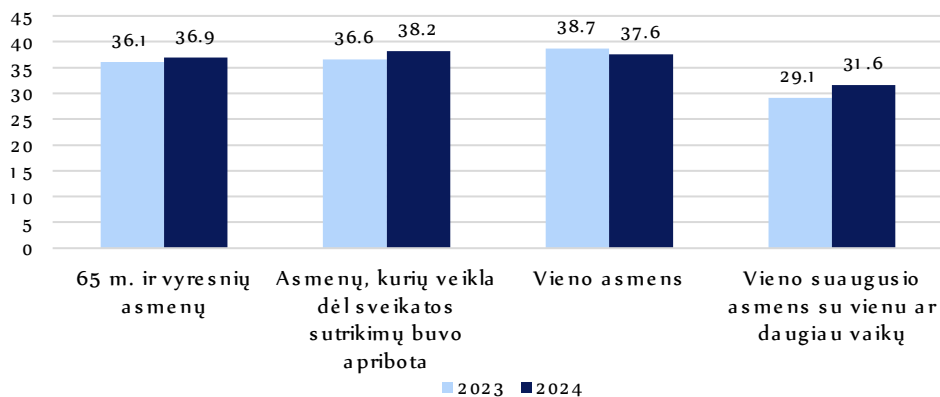
Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

10 pav. Absoliutaus skurdo lygis Lietuvoje 2020–2024 m., (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Darbinės pajamos augo sparčiau nei socialinės išmokos. Todėl daugelio atskirų tikslinių grupių, kurios dažniausiai susiduria su skurdu ar socialine atskirtimi, skurdo rizikos lygis 2024 m., palyginti su 2023 m., taip pat padidėjo. Šiek tiek išaugo ir vyresnio amžiaus žmonių skurdo rizikos lygis, nors vidutinė senatvės pensija 2022–2024 m. lenkė vidutinio darbo užmokesčio (toliau – VDU) augimą: 2023 m. vidutinė senatvės pensija padidėjo 13,8 proc. ir VDU – 12,6 proc., 2024 m. atitinkamai vidutinė senatvės pensija padidėjo 11,3 proc. ir VDU – 10,2 proc.

11 pav. Atskirų tikslinių grupių skurdo rizikos lygis 2020–2024 m. (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Nors socialinės išmokos iki galo neatsvėrė kainų augimo, jos vis dėlto padarė reikšmingą įtaką skurdo mažinimui – skurdo rizikos lygis iki socialinių išmokų 2024 m. siekė 29 proc. ir buvo 7,5 proc. punkto didesnis nei po šių išmokų. Socialinės išmokos didžiausią įtaką turėjo vieno suaugusio asmens su vaikais skurdo rizikos lygiui: jei būtų atimtos socialinės išmokos, šiuose namų ūkiuose skurdo rizikos lygis 2024 m. būtų padidėjęs nuo 31,6 iki 49,1 proc.

Siekiant mažinti skurdą, 2024 m. buvo padidintas bazinės socialinės išmokos (toliau – BSI) dydis, indeksuojamos pensijos, vienišo asmens išmoka ir kitos socialinės išmokos, kurių poveikis pasireiškė 2025 m. skurdo rodikliams. Lyginant 2023 m. sausį su 2024 m. sausiu, valstybės remiamų pajamų (toliau – VRP) dydis išaugo 12,1 proc. (nuo 157 iki 176 Eur), šalpos pensijų bazė (toliau – ŠPB) – 7,1 proc. (nuo 184 iki 197 Eur), BSI dydis ir tikslinių kompensacijų bazė (toliau – TKB) padidėjo po 12,2 proc. (BSI nuo 49 iki 55 Eur, TKB nuo 147 iki 165 Eur). Tęsiant nuoseklų socialinės paramos išmokų indeksavimą, nuo 2025 m. sausio 1 d. VRP dydis padidintas nuo 176 iki 221 Eur (25,6 proc.), BSI dydis – nuo 55 iki 70 Eur (27,3 proc.), ŠPB dydis – nuo 197 iki 248 Eur (25,9 proc.), TKB dydis – nuo 165 iki 208 Eur (26,1 proc.).

Išmokų dydžių pokyčiai turėtų prisidėti ir prie šeimų (bei vienišų tėvų), auginančių vaikus, pajamų didėjimo. Padidinus BSI dydį, didėjo visų rūšių išmokos vaikams, pavyzdžiui: išmoka vaikui (vaiko pinigai) 2024 m. padidėjo nuo 85,75 iki 96,25 Eur, o 2025 m. – iki 122,5 Eur; gausioms ir nepasiturinčioms ar vaiką su negalia auginančioms šeimoms išmoka vaikui kartu su papildomai skiriama išmoka vaikui 2024 m. padidėjo nuo 136,22 iki 152,9 Eur, o 2025 m. – iki 194,6 Eur. Siekiant spręsti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumo problemą ir sudaryti tėvams ar globėjams palankesnes sąlygas derinti darbą bei vaikų auginimą ir anksčiau grįžti į aktyvią darbo rinką, nuo 2025 m. sausio 1 d. pradėta mokėti naujos rūšies išmoka vaikams – vaiko priežiūros kompensacinė išmoka, (5,2 BSI dydžio, 2025 m. sudaro 364 Eur per mėnesį). Vaiko priežiūros kompensacinė išmoka skiriama dirbantiems vaiko tėvams ar globėjams už kiekvieną ikimokyklinio ugdymo įstaigos (darželio) nelankantį vaiką, kuris už atlyginimą prižiūrimas fizinio asmens (auklės).

Nuo 2024 m. pradžios minimalioji mėnesinė alga (toliau – MMA), palyginti su 2023 m., padidėjo nuo 840 iki 924 Eur, t. y. 84 Eur, arba 10 proc., ir tai palietė 18 tūkst. darbuotojų. Į rankas gaunama MMA padidėjo 12 proc. ir siekė 709 Eur. Taip pat augo ir biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokestis: mažiausiai uždirbantiems darbuotojams augo minimalūs pareiginės algos koeficientai, kuriuos įvertinus kartu su naujuoju pareiginės algos baziniu dydžiu (1 785,40 Eur), darbo užmokestis kilo nuo 65–80 Eur iki 220–610 Eur, priklausomai nuo einamų pareigų. Šis darbo užmokesčio pokytis palietė apie 47 tūkst. biudžetinių įstaigų darbuotojų.

Plečiamas socialinių paslaugų teikimo mastas, didinama jų įvairovė

Asmenų, gyvenančių skurdo ir socialinėje atskirtyje, dalis, kaip ir skurdo rizikos lygis, 2023 m. siek tiek sumažėjęs, 2024 m. vėl padidėjo ir siekė 25,8 proc.

Siekiant atliepti socialiai pažeidžiamų grupių poreikius, didinama socialinių paslaugų aprėptis ir pritaikymas individualiems poreikiams. Socialinės priežiūros ir socialinės globos paslaugas gaunančių asmenų skaičius išaugo nuo 119 358 (2021 m.) iki 130 540 (2023 m.). Nuo 2024 m. liepos 1 d. įsigaliojus Socialinių paslaugų įstatymo pakeitimams, patobulintas socialinių paslaugų teikimas, didinamas prieinamumas, kuriamos naujos socialinės paslaugos: numatyta, kad socialines paslaugas teikia ne tik juridiniai, bet ir fiziniai asmenys; laikino atokvėpio paslauga įtvirtinta kaip atskira specialioji socialinė paslauga ir per pusmetį ją gavo 280 asmenų; sukurta nauja socialinių dirbtuvių paslauga, teikiama žmonėms su negalia nuo 18 metų, kurie negali įsidarbinti laisvojoje darbo rinkoje

ar pasinaudoti įdarbinimo su pagalba paslauga. Šiuo metu Lietuvoje yra 57 socialinės dirbtuvės, kuriose darbo rinkai būtinus įgūdžius ugdo 715 žmonių su intelekto ar psichosocialine negalia.

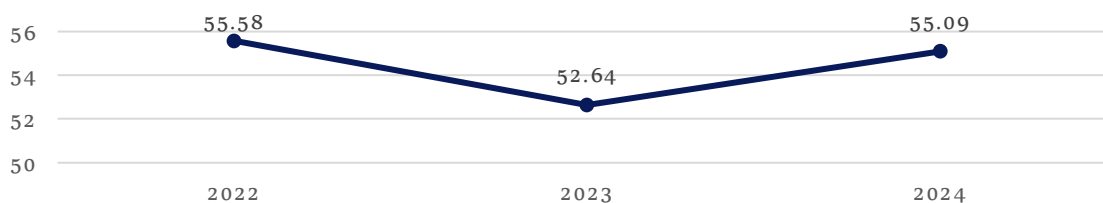
Didėja žmonių su negalia galimybės dalyvauti visuomenės gyvenime ir įtrauktis

2024 m. šalyje gyveno apie 231 tūkst. asmenų su negalia, tai sudarė apie 8,5 proc. bendro šalies gyventojų skaičiaus. Palyginti su 2023 m., asmenų su negalia skaičius padidėjo apie 2,3 proc. Tokia pat tendencija buvo matoma ir praėjusiais metais.

Nuo 2024 m. sausio 1 d. pradėta įgyvendinti negalios reforma. Sukurta vieno langelio principu veikianti pagalbos žmonėms su negalia sistema – sujungus kelias įstaigas, sukurta viena Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra), kuri įvertina asmens negalią ir, jam sutikus, kartu įvertina pagalbos poreikį bei sudaro individualų pagalbos planą, apimančią asmeniui reikalingas pagalbos priemones ir paslaugas. Per 2024 m. individualus pagalbos planas buvo sudarytas 7 620 asmenų, padaugėjo asmenų su negalia, pasinaudojusių jų dalyvumą didinančiomis priemonėmis, skirtomis jų socialinei atskirčiai mažinti (palyginti su 2023 m., skaičius išaugo 1,4 proc.). 58 savivaldybėse įsteigtos asmenų su negalia reikalų koordinavimo pareigybės.

2024 m., palyginti su 2023 m., išaugo žmonių su negalia dalyvavimas darbo rinkoje. Užimtų asmenų su negalia dalis 2024 m. sudarė 30,8 proc. (per metus padidėjo vos 0,1 proc. punkto), tačiau Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba) registruotų asmenų su negalia, įsitraukusių į darbo rinką per 2024 m., dalis išaugo net 7 proc. punktais ir siekė 32,6 proc. Per 2024 m. pasiekta nedidelė pažanga įgyvendinant Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtintą darbuotojų su negalia viešojo sektoriaus organizacijose kvotą, numatančią, kad darbuotojų su negalia skaičius turi sudaryti ne mažiau kaip 5 proc. bendro darbuotojų skaičiaus, jeigu šiose organizacijose yra 25 ir daugiau darbuotojų. Lyginant situaciją 2024 m. ir 2025 m. pradžioje, viešojo sektoriaus organizacijų, kurioms taikoma kvota, sumažėjo nuo 2 402 iki 2 362, o organizacijų, kuriose kvota nepasiekta, taip pat sumažėjo – nuo 1 086 iki 1 032, taigi organizacijų dalis, kuriose kvota pasiekta, šiek tiek išaugo. Per 2024 m. viešojo sektoriaus įmonėse, kurioms taikoma kvota, darbuotojų su negalia skaičius padidėjo 5 proc. 2025 m. pradžioje trūko dar 4 076 asmenų, kad būtų pasiekta nustatyta darbuotojų su negalia kvota.

Pagerinus aplinkos prieinamumą asmenims su negalia, tiesiogiai padidėjo ir tokių asmenų dalyvumo galimybės. Fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo asmenims su negalia lygio indeksas 2024 m., palyginti su 2023 m., išaugo beveik 2,5 proc. punkto ir pasiekė 55,09 proc.

12 pav. Fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo asmenims su negalia lygis (proc.)⁵

Duomenų šaltinis – Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra

Didžiąją dalį šio augimo lėmė 2024 m. informacijos pritaikymo asmenims su negalia indekso augimas: palyginti su 2023 m., šis indeksas padidėjo daugiau nei 12 proc. ir pasiekė 37,5 proc. Fizinės

⁵ Biudžeto įstatymo rodiklis.

aplinkos pritaikymas taip pat po truputį gerėja – per metus padidėjo viešojo transporto pritaikymo rodikliai (pritaikytų tolimojo susisiekimo maršrutų autobusų dalis padidėjo nuo 3,5 iki 4 proc., savivaldybių viešojo transporto priemonių – nuo 45 iki 46 proc.), pritaikytų pastatų skaičius ir asmenų, kuriems skirtos techninės pagalbos priemonės, poreikio patenkinimas.

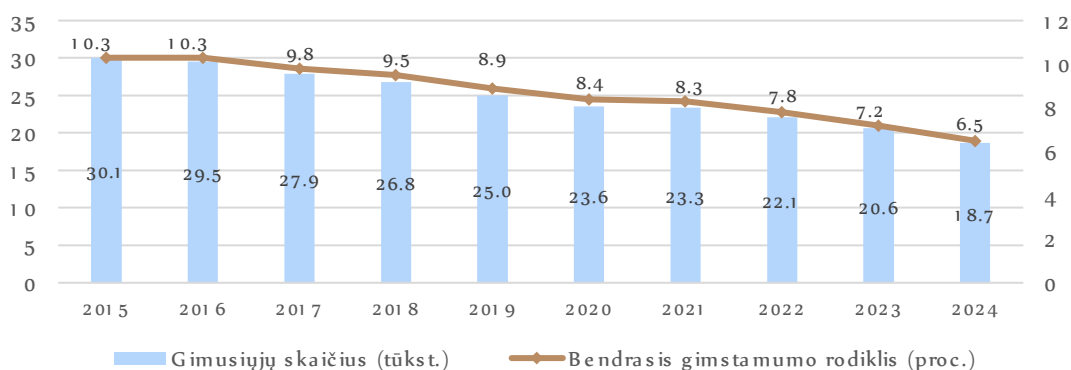
Aplinkai, kuri būtų tinkama asmenims su negalia, plėtoti 2024 m. skirta 20 024 tūkst. Eur. Šiomis lėšomis įgyvendintos veiklos, kurių paskirtis – didinti fizinės ir informacinės infrastruktūros prieinamumą asmenims su negalia, pritaikyti asmenų su negalia gyvenamąją aplinką ir aprūpinti ją techninės pagalbos priemonėmis, didinti informacijos prieinamumą asmenims su negalia pagal jų poreikius, mokėti kompensacijas už transporto išlaidas bei lengvųjų automobilių įsigijimo išlaidas, taip pat skatinti pritaikyti paslaugas ir prekes asmenų su negalia poreikiams.

Baigta 10 metų trukusi vaikų globos namų pertvarka

2024 m. pabaigoje uždaryti paskutiniai vaikų globos namai. Globos namuose gyvenę tėvų globos netekę vaikai perkelti į šeimos aplinkai artimesnius šeiminius namus – butus ar individualius namus, kuriuose gali gyventi iki aštuonių vaikų, arba į globėjų šeimas ar šeimynas. Prasidėjus pertvarkai, 2014 m. Lietuvoje veikė 93 vaikų globos namai, juose gyveno daugiau nei 4 tūkst. vaikų. Per dešimtmetį atsisakyta didelių, institucijų primenančių vaikų globos namų. 2018 m. pradėjo veikti globos centrai, o šiuo metu yra 66. Atsirado profesionalių globotojų institutas – budintys globotojai (globotojai, atsakingi už trumpalaikę vaikų priežiūrą vaikui netekus tėvų globos ar kai yra poreikis užtikrinti vaikui saugią aplinką, kurių institutas įtvirtintas 2017 m.) ir nuolatiniai globotojai (globotojai, gaunantys atlygį už specifinių poreikių turinčių vaikų globą, kurių institutas įteisintas 2024 m.), stiprinama šeimynų veikla, taip pat dalis vaikų apsigyveno šeiminiuose namuose. 2024 m. šeimos aplinkoje augo net 81,5 proc. vaikų, dar apie 18 proc. buvo globojami bendruomeninio tipo globoje.

Siekiant maksimaliai užtikrinti vaikų saugumą ir geriausius vaiko interesus, 2024 m. buvo įteisinti nauji vaiko apsaugos nuo seksualinio smurto ar kitokio pobūdžio pažeidimų įrankiai ir mechanizmas: įteisintas teisėto darbo su vaikais kodas (QR kodas), kuris pakeitė iki šiol buvusias privalomas pažymas iš Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro dėl asmens, dirbančio ar atliekančio kitą veiklą su vaikais, neteistumo. Naujai įdiegtas QR kodas yra paprastesnis, greitesnis ir patogesnis būdas patikrinti, ar dirbantis su vaikais asmuo nėra teistas už seksualinio pobūdžio nusikaltimus prieš vaikus ar suaugusiuosius, taip pat už kitus tyčinius sunkius ir labai sunkius nusikaltimus.

Šalyje prastėja gimstamumo rodikliai

13 pav. Gimusiųjų skaičius ir bendrasis gimstamumo rodiklis 2019–2024 m.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Gimusiųjų skaičius ir bendrasis gimstamumo rodiklis (gyvų gimusių kūdikių skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų) šalyje mažėja kiekvienais metais nuo 2015 m., o 2024 m. sumažėjo daugiau nei ankstesniaisiais. Gimstamumo rodikliai mažėja visoje ES, o šias tendencijas galima paaiškinti gimstamumo modelio pokyčiais ir vidutinio gimdančių moterų amžiaus augimu. Vidutinis gimdančių moterų amžius nuo 2015 m. iki 2023 m. išaugo vienais metais ir pasiekė 30,4 metų. Tai siejama su tarptautinės padėties nestabilumu, gyventojų amžiaus struktūriniais pokyčiais dėl emigracijos, visuomenės vertybių kaita ir kita.

Kadangi demografinės ir gimstamumo problemos kasmet darėsi vis labiau aktualesnės, kaip jau minėta, Lietuvoje 2024 m. buvo padidinta piniginei socialinei paramai šeimoms su vaikais. Siekiant didinti bazinių paslaugų šeimoms prieinamumą savivaldybėse, sukurtas jų teikimo stebėsenos mechanizmas, surinkti paslaugų teikimo savivaldybėse rodikliai ir parengti Bazinio paslaugų šeimai paketo interaktyvūs [žemėlapiai](#). Taip pat toliau teikiama parama būstui įsigyti – 2024 m. finansinė paskata (7,2 mln. Eur) pirmajam būstui regionuose įsigyti suteikta 342 jaunoms šeimoms. Tačiau 2024 m. gruodžio pabaigoje laukiančiųjų finansinės paskatos sąrašė buvo virš 1 700 jaunų šeimų. Atsižvelgiant į ribotas valstybės finansines galimybes ir didelę paklausą (kurios nėra galimybių patenkinti visa apimtimi), Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatyta atlikti finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms teisinio reguliavimo *ex post* vertinimą.

2024 m. atlikti patikslintas neperleidžiamų 2 mėnesių vaiko priežiūros atostogų reglamentavimas ir nustatyta, kad, nepriklausomai nuo to, ar jomis naudojama dalimis, ar visomis iš karto, atostogų trukmė visais atvejais sudaro 62 dienas. Vis dėlto tėvų, pasinaudojusių šiomis atostogomis, dalis nėra didelė ir net sumažėjo nuo 26,2 proc. (2023 m.) iki 20,6 proc. (2024 m.). Tai rodo, kad vyraujančias gimstamumo tendencijas bei santykius šeimose, jų elgseną ir reprodukcinis sprendimus pakeisti itin sudėtinga, tam būtini išsamūs duomenys ir tyrimai. Tuo tikslu 2024 m. buvo inicijuotas ir 2025 m. pradedamas vykdyti Gimstamumo ir šeimos tyrimas – tęstinis sociodemografinis visuomenės tyrimas, kurio tikslas – rinkti reprezentatyvius ir kokybiškus duomenis apie jaunimą, šeimų kūrimą ir iširimą, santykius šeimose, vaikų susilaukimą ir auginimą, santykius tarp kartų bei šiuos šeimos demografinius procesus lemiančius veiksnius. Tyrimas leis peržiūrėti ir kurti veiksmingesnes šeimos ir demografinės politikos priemones.

Socialinio būsto poreikiui augant, plečiamas socialinio būsto fondas, ieškoma taiklesnių paramos būstui teikimo būdų

Socialinį būstą nuomojančių asmenų (šeimų) skaičius pastaraisiais metais po truputį auga: 2021 m. socialinį būstą nuomojosi 11,4 tūkst. asmenų (šeimų), 2022 m. – 11,9 tūkst., 2023 m. – 12,2 tūkst., 2024 m. – jau 12,4 tūkst. Atitinkamai gerėja ir socialinio būsto poreikio patenkinimo dalies rodiklis, skaičiuojamas atsižvelgiant į 2019 m. pabaigoje nustatytą poreikį: jis išaugo nuo 22,4 proc. 2022 m. iki 38 proc. 2024 m. Preliminariais duomenimis, savivaldybių socialinio būsto fondas per 2024 m. papildytas 277 būstais. Tačiau socialinio būsto laukiančiųjų skaičius taip pat išaugo – nuo 9,7 tūkst. asmenų (šeimų) 2022 m. iki 10,4 tūkst. 2024 m. Taigi didėjantį poreikį patenkinti vis sudėtingiau.

Kaip socialinio būsto nuomos alternatyva – būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija – 2024 m. pasinaudojo 2 296 asmenys (šeimoms). Palyginti su 2023 m., gavėjų skaičius sumažėjo beveik 2,6 karto. Tai lėmė 2024 m. pradžioje įsigalioję valstybės paramos būstui išsinuomoti sistemos kompleksiniai pokyčiai, ženkliai sumažinę asmenų ir šeimų, turinčių teisę į būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, skaičių ir gaunamos kompensacijos dydį. Vidutinės kompensacijos dydis

asmeniui (šeimai) per mėnesį 2024 m., palyginti su 2023 m., sumažėjo 27,3 proc. Atsižvelgiant į susidariusią situaciją, 2024 m. viduryje buvo dar kartą peržiūrėta kompensacijos skyrimo sistema ir pakeista kompensacijos dalies dydžio apskaičiavimo tvarka bei jos skyrimo sąlygos. Atsižvelgiant į kylančias paramos būstui teikimo problemas, augantį poreikį ir siekiant taiklesnės paramos būstui, Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatyta iki 2026 m. pabaigos sistemiškai peržiūrėti finansinių paskatų būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimo schemas.

Stiprinama prieglobsčio prašytojų priėmimo ir užsieniečių integracijos sistema

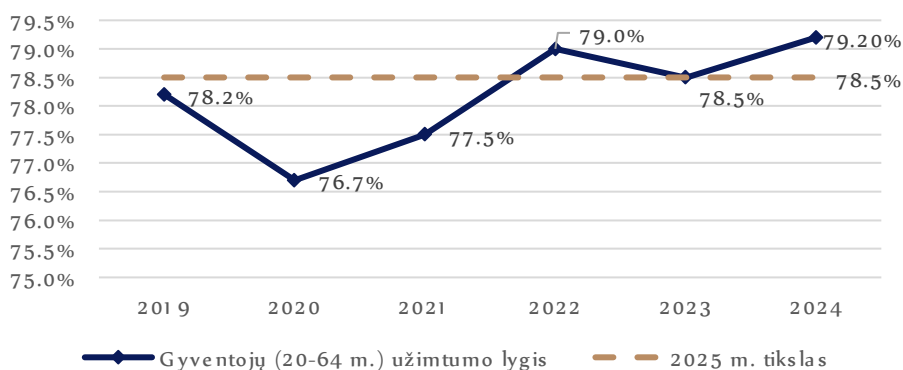
Siekiant konsoliduoti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų užtikrinimo funkcijas vienoje institucijoje, nuo 2025 m. sausio 1 d. paskirta priėmimą užtikrinanti įstaiga – Priėmimo ir integracijos agentūra, kuri sukurta atlikus Pabėgėlių priėmimo centro struktūrinius pertvarkymus ir perėmus iš Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos dalį funkcijų.

Iki 2025 m. kovo vykdytas ES lėšomis finansuotas projektas „Pabėgėlių iš Ukrainos priėmimas ir ankstyva integracija“, kurio lėšomis 51 iš 60 savivaldybių planavo ir išbandė užsieniečių integracijos priemones – savitarpio pagalbos grupes ir psichosocialines paslaugas, moterims ir mergaitėms šviečiamuosius seminarus, skatino atvykusių žmonių verslumą, savarankiškumą, sociokultūrinį ir pilietinį orientavimąsi, mokė lietuvių kalbos, vykdė veiklas vaikams ir paaugliams, renginius su bendruomene.

2024 m. pradėjus projektus, finansuojamus iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo ir Norvegijos ir Lietuvos bendradarbiavimo programos, kuriais siekiama stiprinti užsieniečių integraciją Lietuvoje, 16 savivaldybių įsteigė koordinatoriaus pareigybę, aprėpiančią apie 65 proc. visų šalyje gyvenančių užsieniečių. Per Migracijos informacijos centrą micenter.lt suteikta 8 940 konsultacijų, taip pat parengtos Sociokultūrinio įvado apie Lietuvą mokymų programa bei Psichikos sveikatos stiprinimo ir psichosocialinės paramos teikimo programa prieglobsčio gavėjams arba laikinąją apsaugą turintiems žmonėms. 2024 m. įgyvendinant Norvegijos ir Lietuvos bendradarbiavimo programos projektą, lietuvių kalbos mokėsi 1,6 tūkst. Ukrainos karo pabėgėlių.

Išaugo užimtumo lygis ir absoliutus užimtų gyventojų skaičius

2024 m. šalyje augo užimtumo rodikliai. Gyventojų (20–64 metų) užimtumo lygis pasiekė 79,2 proc. ir viršijo NPP nustatytą 2025 m. tikslą – 78,7 proc.

14 pav. Gyventojų (20–64 metų) užimtumo lygis 2019–2024 m. (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

2024 m. šalyje buvo 1,377 mln. 20–64 metų užimtų gyventojų – 17,6 tūkst. daugiau nei 2023 m. Tačiau taip pat išaugo ir bedarbių skaičius – 2024 m. jis siekė 111,8 tūkst. ir buvo 6,3 tūkst. didesnis nei 2023 m. Šiek tiek išaugo ir nedarbo lygis – 2024 m. jis siekė 7,1 proc. ir per metus padidėjo 0,3 proc. punkto. Darbo rinkos rodiklių pokyčiai buvo panašūs kaip ir praėjusiais metais, išskyrus tai, kad 2024 m., skirtingai nei 2023 m., dėl augančios šalies ekonomikos augo ir užimtumo lygis. Pastarųjų metų darbo jėgos augimą daugiausia lėmė teigiama neto migracija – atvykusiųjų ir išvykusiųjų skirtumas 2024 m. buvo daugiau kaip 23 tūkst. asmenų. Teigiamą grynąją migraciją iš esmės lėmė sparti užsienio piliečių iš trečiųjų šalių (Ukrainos, Baltarusijos, Rusijos) darbo imigracija.

Sugriežtinta užsieniečių įdarbinimo tvarka – įvesta įdarbinamų užsieniečių kvota

Siekiant sudaryti sąlygas iš trečiųjų šalių atvykti trūkstantiems darbuotojams, sugriežtintos „pigų“ užsieniečių įdarbinimo sąlygos, kartu užkertant kelią darbo užmokesčio dempingui bei piktnaudžiavimui Lietuvos imigracijos sistema. Priimti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai, kuriais sugriežtinta užsieniečių iš trečiųjų šalių įdarbinimo Lietuvos Respublikoje tvarka: naujai nustatyta kvota, įvesti papildomi reikalavimai užsieniečiams, sugriežtinti skaidrumo reikalavimai užsieniečiams įdarbinančioms Lietuvos įmonėms. Kvota nustatoma užsieniečiams, kurie ketina dirbti ir privalo gauti leidimą laikinai gyventi darbo pagrindu. Kvotos dydis kalendoriniams metams negali būti didesnis negu 1,4 proc. Lietuvos nuolatinių gyventojų skaičiaus. Išnaudojus kvotą, leidimas laikinai gyventi gali būti išduotas užsieniečiui, kuriam ketinama mokėti mėnesinį darbo užmokestį, ne mažesnę negu 1,2 vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dydžio, arba užsieniečiui, kuris ketina dirbti pagal profesiją, kuri yra įtraukta į Aukštą pridėtinę vertę kuriančių profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą.

Išaugo aktyviosios darbo rinkos politikos priemonių veiksmingumas, šalinamos kliūtys bedarbiams grįžti į darbo rinką

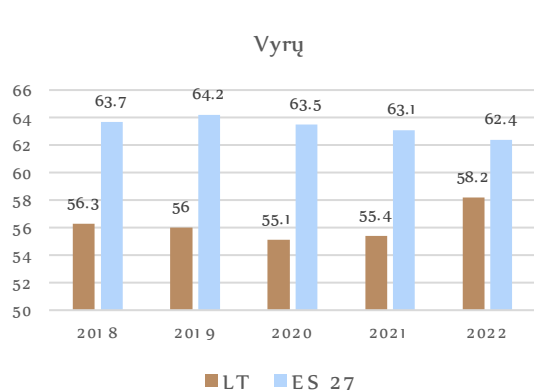
Prie užimtumo rodiklio augimo prisideda Užimtumo tarnybos veikla, skirta bedarbių įtraukimui į darbo rinką ir dirbančių asmenų darbo kokybei gerinti. 2024 m. buvo tęsiami ES paramos fondų finansuojami projektai: įgyvendinant plano „Naujos kartos Lietuva“ projekto „Kryptis – ateitis“ priemones, apimančias aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimą, dalyvavo 6,4 tūkst. asmenų; įgyvendinant 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos projektą „Kita stotelė – darbas“ ir į jaunimą orientuotą projektą „KarjerON“, aktyvios darbo rinkos politikos (toliau – ADRP) priemonėse pradėjo dalyvauti atitinkamai 16,3 tūkst. ir 5,6 tūkst. asmenų. Svarbu paminėti, kad 2024 m. išaugo įsidarbinusių po 6 mėn. nuo ADRP pabaigos buvusių ADRP dalyvių dalis – nuo 73,3 proc. (2023 m.) iki 75,9 proc. (2024 m.). Tai rodo didėjantį vykdomų ADRP priemonių veiksmingumą. Kita vertus, analizuojant pakartotinai per 12 mėn. nuo neterminuoto įdarbinimo įregistruotų bedarbių dalį, pastebima, kad šio rodiklio reikšmė nuo 2022 m. taip pat didėja ir 2024 m. pasiekė 19,9 proc. Dažnesnį pakartotinį bedarbių registravimąsi galėjo lemti ekonomikos augimas, dėl kurio susidaro konkurencija darbo rinkoje ir atsiranda naujų galimybių, ir tai paskatina darbuotojus keisti darbą, o pereinamasis laikotarpis tarp darbų kartais lemia jų grįžimą į Užimtumo tarnybą. Užimtumo tarnybos duomenimis, 40 proc. pakartotinai užsiregistravusių po neterminuoto įdarbinimo vidutiniškai per 2 mėn. (65 d.) grįžta į darbo rinką. Iš grįžusių, kurie registruodavosi: 72,3 proc. įsidarbino savarankiškai, Užimtumo tarnybai suteikus darbo rinkos paslaugas, 8 proc. – išregistruoti dėl registracijos tvarkos pažeidimų, 6,2 proc. – įsidarbino į Užimtumo tarnybos registruotas laisvas darbo vietas, 6,1 proc. – nutraukė darbo paiešką asmens pageidavimu, 5,5 proc. – pradėjo verslą.

Nustatyta, kad viena iš svarbių kliūčių nedirbančiųjų įsidarbinimui yra jų turimos skolos: pagrindinė priežastis, dėl ko skolininkai nesiekia dirbti legaliai ir grąžinti skolas, yra didelės išskaitos iš darbo užmokesčio. Siekiant spręsti šią problemą, 2024 m. liepos 1 d. įsigaliojo Civilinio proceso kodekso pakeitimai, kuriais sumažintos antstolių išskaitos iš mėnesinio darbo užmokesčio, padidinta paskutinio būsto apsauga nuo skolų išieškojimo, pradėta skolų atostogų programa. Nors nedirbančiųjų skolininkų dalis vis dar didėja, atlikta analizė nustatė, kad nedirbančiųjų skolininkų, kuriems išskaitos sumažėjo, dalis augo lėčiau, palyginti su skolininkais, kurių išskaitos liko tokios pačios. Pirminiais turimais duomenimis, iš skolininkų, kurie 2024 m. birželį nedirbo, rugsėjį 6 240 skolininkų buvo grįžę į darbo rinką.

2024 m. įgyvendintos priemonės, skirtos pažeidžiamų asmenų užimtumui didinti (skirta 143 733 tūkst. Eur), asmenų su negalia užimtumui remti (26 388,1 tūkst. Eur), bedarbių integracijai į darbo rinką remti (15 644,8 tūkst. Eur). Užimtumo tarnybos išlaikymo priemonei, iš kurios finansuojamos darbo rinkos paslaugos, regionų karjeros centrų veikla ir kita, įgyvendinti 2024 m. panaudota 33 651 tūkst. Eur, savivaldybių patvirtintoms užimtumo didinimo programoms įgyvendinti – 9 148,9 tūkst. Eur.

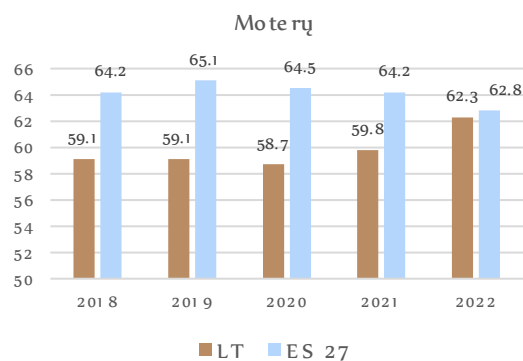
Gerėja sveiko gyvenimo trukmės rodikliai

Pagrindinio šalies sveikatos būklę apibūdinančio rodiklio – vidutinės tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės (toliau – VTSGT) – tendencijos paskutiniais metais rodo teigiamus pokyčius. Vis dėlto, atkreiptinas dėmesys, kad šio rodiklio reikšmės atsilieka keleriais metais.

15 pav. Vyrų VTSGT 2018–2022 m. Lietuvoje ir ES 27 (metai)

Duomenų šaltinis – Eurostatas

16 pav. Moterų VTSGT 2018–2022 m. Lietuvoje ir ES 27 (metai)

Duomenų šaltinis – Eurostatas

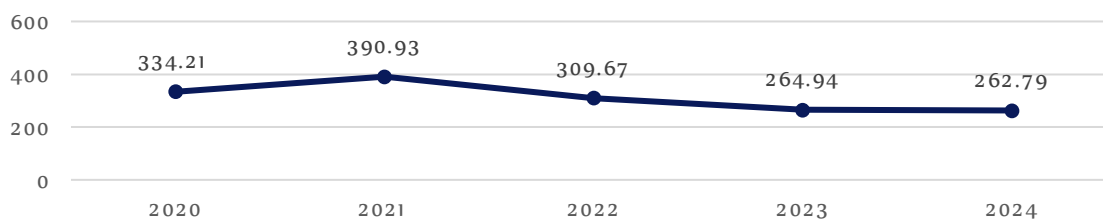
VTSGT, sumažėjusi 2020 m. dėl COVID-19 ligos, atsistatė jau 2021 m., o 2022 m. reikšmingai padidėjo ir toliau tendencingai didėja, kaip ir iki pandemijos. Palyginti su ES, padėtis gerėja: pagal vyrų VTSGT Lietuva pakilo iš 3 į 5 vietą nuo galo tarp ES 27 šalių, o pagal moterų buvo beveik per vidurį (14 vietoje) ir beveik siekė ES 27 vidurkį. Lietuvoje, skirtingai nei ES 27, vis dar išlieka nemažas skirtumas tarp vyrų ir moterų VTSGT – iš esmės dėl reikšmingai trumpesnės bendros vyrų gyvenimo trukmės ir vyrų mirtingumo ankstyvesniame amžiuje dėl didesnės traumų ir išorinių priežasčių rizikos, didesnio žalingų įpročių paplitimo, mažesnio dalyvavimo prevencinėse programose, taip pat vyrai dažniau serga širdies ir kraujagyslių ligomis.

Valstybės duomenų agentūros išankstiniais duomenimis, 2024 m. šalyje mirė iš viso 37 444 nuolatiniai Lietuvos gyventojai, t. y. 439 asmenimis daugiau nei 2023 m. Šis padidėjimas nėra labai reikšmingas, atsižvelgiant į bendrą Lietuvos gyventojų skaičiaus didėjimą 2024 m. ir tai, kad mirtingumas 2023 m., atsistačius po COVID-19 pandemijos, buvo sumažėjęs išskirtinai dideliu mastu – nuo 15,1 mirusiųjų 1 tūkst. gyventojų 2022 m. iki 12,9 mirusiųjų 1 tūkst. gyventojų 2023 m.

2024 m. tik nežymiai sumažėjo išvengiamas mirtingumas

Išvengiamo mirtingumo rodikliai, rodantys sveikatos prevencinių ir gydymo priemonių veiksmingumą, Lietuvoje per dešimt metų reikšmingai pagerėjo – nuo 556,71 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų (2015 m.) iki 426,95 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų (2024 m.), remiantis Higienos instituto išankstiniais duomenimis. Palyginti su ES, išvengiamas mirtingumas yra reikšmingai didesnis, tačiau, skirtingai nei Lietuvos rodiklis, ES 27 vidurkis nebeturi gerėjimo tendencijos – 2015–2022 m. laikotarpiu svyravo ribose nuo 243 iki 295 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų.

2024 m. išvengiamo mirtingumo rodiklis pagerėjo, bet nedaug. Higienos instituto išankstiniais duomenimis, pasiekti užsibrėžto tikslo nepavyko, prevencinėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas siekė 262,79 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų. Nors prevencinėmis priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklis paskutiniiais metais nežymiai mažėja, jis vis dar išlieka aukštesnis nei ES vidurkis.

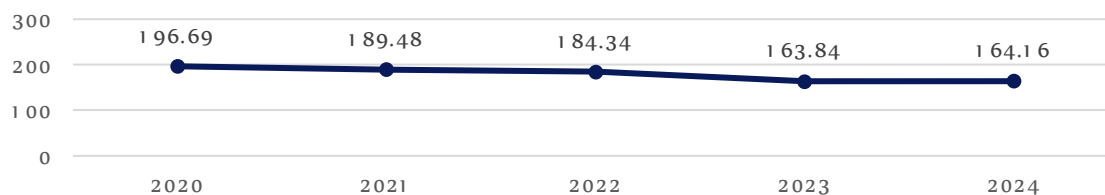
17 pav. Prevencinėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas (mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų)⁶

Duomenų šaltinis – Higienos institutas

Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiksams skatinti ir psichologiniam (emociniam) visuomenės atsparumui stiprinti 2024 m. skirta 89 696,8 tūkst. Eur. Įgyvendinamomis priemonėmis siekta sumažinti prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą iki 237,91 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų ir šalinti prastą rodiklį lemiančias priežastis: įgyvendinti sveikatos tausojimą ir stiprinimą skatinančias priemones, keisti žmonių gyvenimo būdą, rizikingą elgseną, ugdyti atsakingą požiūrį į sveikatą, užtikrinti būtinų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą tikslinėms grupėms, ypač pažeidžiamoms ir patiriančioms socialinę atskirtį, mažinti sveikatos netolygumus tarp regionų, taip sudarant prielaidas tvaresnei visuomenės sveikatos sistemai, gebančiai lanksčiai reaguoti į atsirandančius demografinius, socialinius, ekonominius pokyčius ar grėsmes sveikatai.

Gydymo priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklis, pasiekęs piką COVID-19 pandemijos metu 2020 m., pastebimai sumažėjo 2023 m., tačiau iki šiol išliko vienas aukščiausių ES. Higienos instituto išankstiniais duomenimis, 2024 m. gydymo priemonėmis išvengiamas mirtingumas siekė 164,16 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų ir Biudžeto įstatyme numatyta reikšmė (160 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų) nebuvo pasiekta.

⁶ Biudžeto įstatymo rodiklis.

18 pav. Gydomo priemonėmis išvengiamas mirtingumas (mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų)⁷

Duomenų šaltinis – Higienos institutas

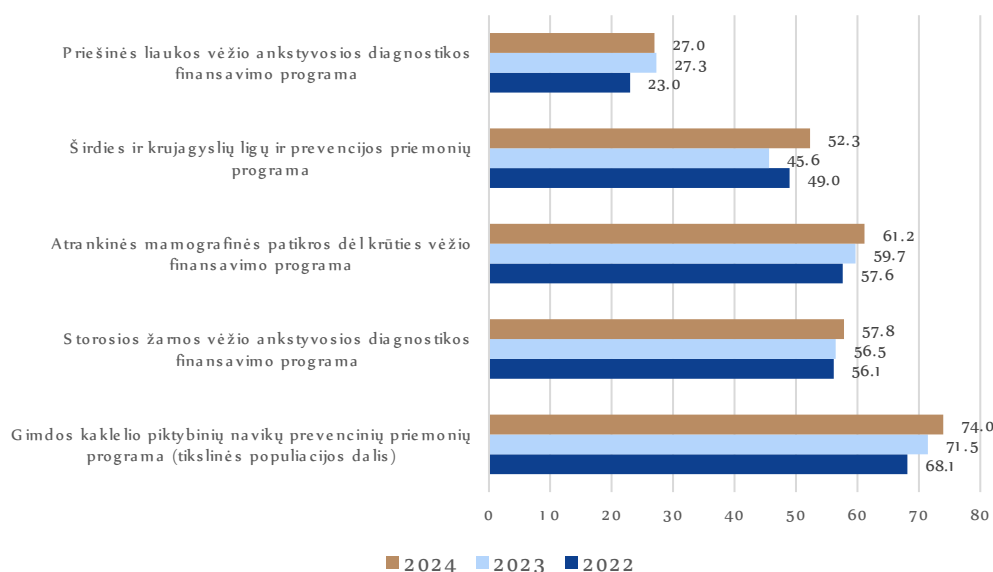
2024 m. didinant kokybiškų ir inovatyvių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir sveikatos atsparumą grėsmėms, siekta sumažinti gydymo priemonėmis išvengiamą mirtingumą iki 160 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų ir šalinti prastą rodiklį lemiančias priežastis. Gydomo priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklio pokyčiai priklauso nuo daugelio veiksnių (iš jų svarbiausi – paslaugų kokybė ir prieinamumas), todėl, siekiant teigiamos rodiklio dinamikos, 2024 m. įgyvendinta nemažai kompleksinių priemonių. 3 689,9 tūkst. Eur investicijomis įgyvendintos priemonės, užtikrinančios bazinių, orientuotų į gyventojų sveikatos poreikius ir integruotų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę, gerinant specializuotos sveikatos priežiūros prieinamumą ir kokybę, mažinant stacionariųjų ir didinant ambulatorinių paslaugų vartojimą.

Po truputį auga tikslinių grupių dalyvavimo prevencinėse programose lygis

Atsižvelgiant į aukštą prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą, paskutiniaisiais metais didelis dėmesys skirtas prevencinių programų vykdymo plėtrai. Lietuvoje vykdomos 5 prevencinės (ankstyvosios diagnostikos) programos: gimdos kaklelio, krūties, storosios žarnos, priešinės liaukos vėžio, širdies ir kraujagyslių ligų. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – Valstybinė ligonių kasa) duomenimis, šiuo metu Lietuvoje daugiau nei 1,7 mln. žmonių pagal savo amžių gali gauti prevencinėse programose numatytas paslaugas – nemokamai išsirtinti dėl vėžio ir širdies bei kraujagyslių ligų.

Preliminariais duomenimis, 2024 m. pagal prevencines programas teikiamas paslaugas gavo mažiau asmenų (976 asmenys) nei 2023 m. (1 029 asmenys), tačiau dalyvavimo programose lygis išaugo – keturiose programose dalyvavusios tikslinės populiacijos dalis (atsižvelgiant į programų įgyvendinimo ciklišumą) išaugo, o vienoje dalyvavimo lygis išliko beveik toks pats kaip 2023 m.

⁷ Biudžeto įstatymo rodiklis.

19 pav. Tikslinės populiacijos, dalyvavusios prevencinėse programose, dalis 2022–2024 m. (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybinė ligonių kasa (2024 m. – išankstiniai duomenys)

Įgyvendinant onkologinių ligų ankstyvosios diagnostikos programų bandomąjį projektą, 2024 m. įdiegtas naujas centralizuotas gimdos kaklelio, krūties ir storosios žarnos onkologinių ligų ankstyvosios diagnostikos programų organizavimo modelis valstybiniu lygiu. Valstybės duomenų valdymo platformoje sukūrus prevencinių programų valdymo ir organizavimo funkcionalumus, koordinavimo centrai (Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikose ir Vilniaus universiteto ligoninėje Santaros klinikose) pradėjo vykdyti centralizuotą ir visiškai automatizuotą dalyvių atranką, formuoti bei siųsti kvietimus dalyvauti pirmines ambulatorines sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų pacientams: nuo 2024 m. sausio 1 d. siunčiami kvietimai dalyvauti gimdos kaklelio vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje; nuo 2024 m. liepos 18 d. – atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje; nuo 2024 m. lapkričio 8 d. – storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje. Nuo 2025 m. sausio 1 d. buvo išplėtos krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programos amžiaus ribos ir profilaktiškai patikrinti dėl šios ligos kviečiamos moterys nuo 45 iki 74 metų (anksčiau nemokamai buvo tikrinamos moterys nuo 50 iki 69 metų).

Preveninėmis priemonėmis išvengiamam mirtingumui tiesioginės įtakos turi šalies vakcinavimo rodikliai. Nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) lėšomis pradėta 50–55 metų gyventojų vakcinacija nuo erkinio encefalito bei 2–7 metų vaikų skiepijimas gripo vakcina. Tačiau bendras vaikų vakcinavimo lygis 2024 m. reikšmingai nukrito – užkrečiamųjų ligų, kai pagal vaikų profilaktinių skiepijimų kalendorių pasiektos reikiamos skiepijimo apimtys, dalis sumažėjo nuo 50 iki 14 proc. 2024 m. sumažėjo ir nebuvo pasiektos reikiamos skiepijimo penkiavalente vakcina (nuo 5 ligų skiepijama viena vakcina) apimtys, todėl rodiklis reikšmingai nukrito – 2022 ir 2023 m. reikiamos skiepijimų apimtys pasiektos skiepijant nuo 7 ligų, o 2024 m. – tik nuo 2 ligų (hepatito B ir tuberkuliozės).

Plečiamos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos

Siekiant gerinti gydymo priemonių veiksmingumą, didinamas asmens sveikatos paslaugų prieinamumas ir kokybė. Pastaraisiais metais sveikatos sistemos prioritetine sritimi buvo laikomos

pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos. 2024 m. šioms paslaugoms iš viso buvo skirta 459 mln. Eur, t. y. 50 mln. Eur (12 proc.) daugiau nei 2023 m. Buvo plečiamas PSDF lėšomis apmokamų pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų spektras, suteikiant šeimos gydytojams galimybę skirti daugiau svarbių tyrimų pacientams.

2024 m. tęsiamas 2022 m. pradėtas esminis sveikatos priežiūros sistemos restruktūrizavimas, kuriuo siekiama sukurti naują pirminės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelį ir pertvarkyti ligoninių tinklą. 2024 m. pradėtos įgyvendinti ES lėšomis finansuojamos investicijos, kurios užtikrins sveikatos sistemos reformos įgyvendinimą: numatoma diegti sveikatos centrų veiklos modelį, rengti ir pritraukti sveikatos specialistus bei užtikrinti pasiūlą, diegti skubios telemedicinos paslaugas.

Mažinamos eilės pas gydytojus

Per 2024 m. atlikti pakeitimai siekiant pagerinti pacientų prieigą prie sveikatos priežiūros paslaugų. Atnaujinta lėtinių ligų pacientų ilgalaikio stebėjimo tvarka, pagal kurią dėl siuntimo ilgalaikiam stebėjimui nebereikia kreiptis į šeimos gydytoją: kai gydytojas specialistas nustato ilgalaikio stebėjimo poreikį, pacientai tiesiogiai registruojami toje pačioje įstaigoje arba gauna siuntimą, jeigu ilgalaikiam stebėjimui pasirenka kitą gydymo įstaigą. Taip pat pacientams suteikta galimybė tam tikrais atvejais kreiptis į gydytojus specialistus be siuntimo, o tai palengvina jų prieigą prie specializuotos priežiūros. Nuo 2024 m. pradžios slaugytojai gali savarankiškai konsultuoti pacientus, paskirti tyrimus ir vertinti jų rezultatus, aptarti savikontrolės priemones bei vaistų vartojimo ypatumus. Slaugytojai, įvertinę pacientų sveikatos būklę, gali savarankiškai pratęsti gydytojo paskirtą lėtinių ligų gydymą ir išrašyti receptą vaistams bei išduoti nedarbingumo pažymėjimus. Akušeriai taip pat gali išduoti nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimus. 2024 m. ne tik padidinti slaugytojų įgaliojimai, bet ir jų pačių šiek tiek padaugėjo – praktikuojančių slaugytojų skaičius 10 tūkst. gyventojų siekė 76,9 (2023 m. – 74,3).

Įgyvendinti pakeitimai mažina gydytojams tenkančią administracinę naštą, taip pat prisideda prie eilių pas gydytojus mažinimo. 2024 m. pagerėjo laukimo laikui stebėti skirtų rodiklių reikšmės: gyventojų, laukusių sveikatos priežiūros paslaugų pas šeimos gydytoją mažiau nei 7 dienas, dalis išaugo 5 proc. punktais ir pasiekė 61 proc.; gyventojų, laukusių sveikatos priežiūros paslaugų pas gydytoją specialistą mažiau nei 30 dienų, dalis padidėjo 2,5 proc. punkto ir pasiekė 77,6 proc. Vis dėlto dar didelė dalis gyventojų nepatenka pas gydytojus pagal teisės aktuose numatytus terminus.

Pacientų pavėžėjimo paslauga pradėta teikti visoje Lietuvoje

Remiantis 2023 m. įgyvendinto bandomojo pacientų pavėžėjimo projekto rezultatais, nuo 2024 m. liepos 1 d. pacientų pavėžėjimo paslauga pradėta teikti visoje Lietuvoje. Pavėžėjimo paslauga teikiama pacientams, negalintiems dėl sveikatos būklės ar socialinių ekonominių priežasčių naudotis individualiu ir (ar) viešuoju transportu, siekiant pasinaudoti asmens sveikatos priežiūros paslaugomis. Kriterijus atitinkantys pacientai gali užsisakyti pavėžėjimo į gydymo įstaigą ir atgal paslaugą, paskambinę telefonu 1808. Per 2024 m. pavėžėjimo paslaugą gavo 26 940 asmenų.

Operatyvesnis greitosios medicinos pagalbos reagavimas

Nuo 2023 m. liepos 1 d. įgyvendinus Greitosios medicinos pagalbos tarnybos reformą, 2024 m. buvo toliau vykdomos greitosios medicinos pagalbos (toliau – GMP) operatyvumą didinančios priemonės: atnaujintas GMP parkas – įsigyta 15 naujų GMP automobilių, nuo reformos pradžios įsteigta 14 naujų greitosios pagalbos pastorių, GMP pajėgumai perskirstyti atsižvelgiant į teritorijas, kuriose daugiausia vėluota į I reagavimo kategorijos iškvietimus. Lyginant 2023 ir 2024 m. GMP rezultatus, matyti, kad jie pagerėjo: gyventojų, laukusių GMP mažiau nei 15 minučių esant I reagavimo

kategorijos iškvietimui, dalis nuo visų gyventojų, laukusių GMP esant I reagavimo kategorijos iškvietimams, padidėjo nuo 88,7 iki 91,5 proc.; taip pat išaugo atgaivintų pacientų skaičius, skaičiuojant nuo visų pacientų, kuriems staigi mirtis įvyko liudininkų akivaizdoje ir pirmas rekonstruotas ritmas buvo defibriliuojamas, – nuo 30 proc. 2023 m. iki 46 proc. 2024 m.

Didinamas kompensuojamųjų vaistų prieinamumas gyventojams

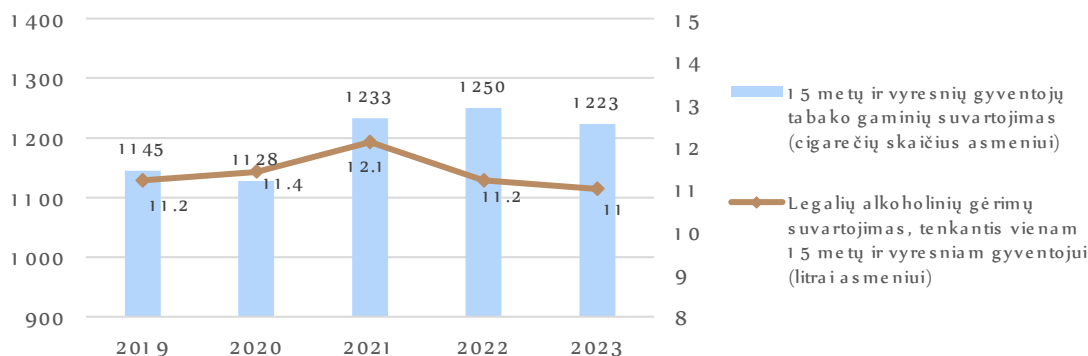
2024 m. kompensuojamuosius vaistus ir medicinos pagalbos priemones (toliau – MPP) naudojo 1,29 mln. asmenų (2023 m. – 1,24 mln. asmenų). Nors 2024 m. išaugo ir bendras Lietuvos gyventojų skaičius, kompensuojamuosius vaistus ir MPP vartojančių gyventojų dalis taip pat išaugo – nuo 42,5 proc. 2023 m. iki 44,6 proc. 2024 m. Gyventojų, kurie naudojami valstybės kompensacijomis vaistams ir MPP, aprėptis išaugo į kompensuojamųjų vaistų sąrašą įtraukus 42 naujus vaistus (beveik du kartus daugiau nei 2023 m.). Įtraukti vaistiniai preparatai, skirti šiuolaikiškam ir efektyviam onkologinių, plaučių ir širdies ligų gydymui.

2024 m. padidėjo pačių pacientų sumokamos priemokos už kompensuojamuosius vaistus: 2023 m. paciento priemokų už kompensuojamuosius vaistus dalis, palyginti su bendra kompensuojamųjų vaistų įsigijimo suma, siekė 3,8 proc., o 2024 m. – 4,2 proc. Preliminariais duomenimis, 2024 m. vidutinė vienam receptui tenkanti paciento priemoka sudarė 3,89 Eur, o vidutinė vienam receptui tenkanti valstybės biudžeto lėšomis padengiama paciento priemoka – 6,40 Eur. Lyginant su ankstesniais metais, abi dalys gana reikšmingai išaugo, nes gyventojams, kurių mokama priemoka padengiama valstybės biudžeto lėšomis, viename recepte išrašomas didesnis kompensuojamųjų vaistų ir MPP kiekis.

Pažymėtina, kad didelis Lietuvos gyventojų mirtingumas ir prasta sveikatos būklė daugiausia siejami su elgsenos rizikos veiksniais. Apskaičiuota, kad maždaug 44 proc. visų 2019 m. Lietuvoje užregistruotų mirties atvejų būtų galima susieti su elgsenos ir aplinkos rizikos veiksniais, įskaitant su mityba susijusius rizikos veiksniais, tabako ir alkoholio vartojimą ir mažą fizinę aktyvumą⁸. Taip pat pabrėžtina, kad vis didesnę susirūpinimą kelia elektroninių cigarečių vartojimas ir vadinamasis veipinimas, ypač tarp vaikų.

Alkoholio vartojimas tarp paauglių mažėja, tačiau didėja naujų, netradicinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas

Alkoholio ir tabako vartojimo tendencijos 2019–2023 m. reikšmingai nepasikeitė.

20 pav. Legalaus alkoholio ir tabako gaminių vartojimas 2019–2023 m.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

⁸ State of Health in the EU | Lietuva: 2023 m. sveikatos būklės šalyje apžvalga.

Tačiau 2024 m. atlikto tarptautinio Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų Europos mokyklose tyrimo (angl. *European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*, toliau – ESPAD) duomenimis, alkoholio ir elektroninių cigarečių vartojimo lygis tarp moksleivių yra gerokai sumažėjęs. 2024 m. 24,4 proc. 15–16 metų moksleivių teigė per pastarąsias 30 dienų iki apklausos vartoję alkoholį, o bent kartą gyvenime alkoholį vartojo 72,6 proc. moksleivių. Tai geriausi alkoholio vartojimo rodikliai ESPAD tyrimų istorijoje (nuo 2003 m.). 2019 m. nustatytas elektroninių cigarečių vartojimo pikas: 65,1 proc. moksleivių teigė, kad bent kartą gyvenime vartojo elektronines cigaretes, o 31,5 proc. vartojo jas bent kartą per 30 dienų iki apklausos. 2024 m. vartojusiųjų bent kartą gyvenime dalis sumažėjo iki 51,2 proc., o bent kartą per 30 dienų iki apklausos – iki 19,2 proc., tačiau ši dalis išlieka didesnė nei 2015 m. ir viena didžiausių Europoje. Narkotinių medžiagų vartojimo tarp paauglių tendencijos negerėja. Nors kanapių, dažniausiai vartojamo narkotiko, vartojimo paplitimas mažėja, bent kartą gyvenime vartojusių bet kuriuos kitus narkotikus (išskyrus kanapes), dalis 2024 m. siekė 5,8 proc. – padidėjo, palyginti su 2015 m. (5 proc.) ir 2019 m. (5,6 proc.). Reikšmingai auga netradicinių svaiginimosi priemonių, pvz., lakiųjų medžiagų (klijų, valiklių, benzino, linksminamųjų dujų), vartojimas – bent kartą gyvenime jų vartojusių paauglių dalis išaugo nuo 2,7 proc. (2007 m.) iki 9,4 proc. (2024 m.). Taip pat vis labiau populiarėja raminamųjų ar migdomųjų vaistų vartojimas gydytojui nepaskyrus – bent kartą gyvenime jų vartojusiųjų dalis 2024 m. siekė 22,8 proc. (išaugo nuo 13,5 proc. 2003 m.).

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 2 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Pradėti antrosios pensijų pakopos sistemos pertvarką. Įgyvendinant reformą, teisės aktų projektai Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti pateikti 2025 m. gegužės pradžioje. Šie artimojo laikotarpio pakeitimai skirti sistemos lankstumui ir patrauklumui didinti. Antruoju etapu bus siekiama į sistemą įtraukti darbdavius ir artinti ją prie profesinių pensijų modelio. Užbaigti pertvarką planuojama iki 2026 m. pabaigos.

Padidinti nedarbo draudimo išmokų trukmę priešpensinio amžiaus asmenims, užtikrinti bent minimalias socialinio draudimo garantijas savarankiškai dirbantiems asmenims.

Pakeisti socialinių išmokų bazinių dydžių indeksavimo tvarką, siekiant užtikrinti, kad ji atspindėtų kainų ir VDU pokyčius, tobulinti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams sistemą, siekiant skatinti paramos gavėjų integraciją į darbo rinką, sukurti palankesnes sąlygas pažeidžiamoms grupėms gauti piniginę socialinę paramą ir peržiūrėti turto vertinimo kriterijus, taip pat padidinti vienkartinę išmoką vaikui ir sudaryti sąlygas išmoką vaiko priežiūrai gauti visiems vaikams auginantiems asmenims (ne tik besimokantiems ar studijuojantiems), neturintiems teisės gauti socialinio draudimo vaiko priežiūros išmokos.

Pradėti valstybės iš dalies kompensuojamų būsto kreditų, paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti sąlygų peržiūrą. Teisės aktų pakeitimus numatoma priimti iki 2026 m. pabaigos.

Pakeisti Darbo kodeksą, siekiant sustiprinti darbdavių ir darbuotojų atstovavimą, padidinti kolektyvinių derybų bei kolektyvinių sutarčių aprėptį.

Siekiant gerinti asmenų su negalia gerovę, tobulinti negalios nustatymo sistemą, reglamentuojant aiškius kriterijus, kuriems esant negalia turi būti nustatoma neterminuotai, taip pat sukurti sąlygas šunų pagalbininkų pagalbos teikimui ir jų įsigijimo išlaidų kompensavimui.

Užtikrinti sveikatos priežiūros paslaugų, finansuojamų PSDF lėšomis, teikimą be papildomų paciento priemokų, parengiant ir priimant Sveikatos sistemos įstatymo pakeitimus, atnaujinti paslaugų įkainių skaičiavimo metodiką.

Parengti ir patvirtinti sveikatos sektoriaus (personalo, pacientų, medicininės įrangos) evakavimo mobilizacijos ir karo padėties metu gaires. Taip pat pradėti kitas sveikatos sektoriaus pasirengimo krizėms ir atsparumo didinimo veiklas – stiprinti sveikatos priežiūros specialistų kompetencijas ekstremaliųjų situacijų, krizių ir karo valdymo srityje, pradėti rengti cheminių, biologinių, radiologinių ir branduolinių incidentų valdymo, vaistų teikimo ir pirminės sveikatos priežiūros grandies veiklos ekstremaliųjų situacijų, krizių ir karo metu algoritmus.

Diegti sveikatos priežiūros paslaugų eilių valdymo priemones.

Vykdyti visuomenės sveikatos ugdymo, psichinės sveikatos stiprinimo priemones.

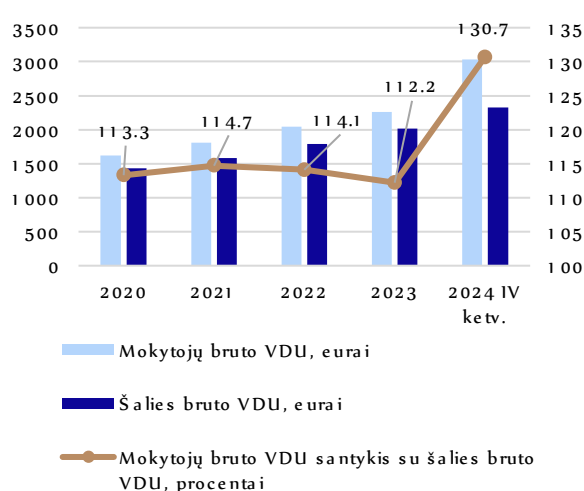

III. 3 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI ŠVIETIMO ĮTRAUKTĮ IR VEIKSMINGUMĄ, SIEKIANT ATITIKTIES ASMENS IR VISUOMENĖS POREIKIAMS“

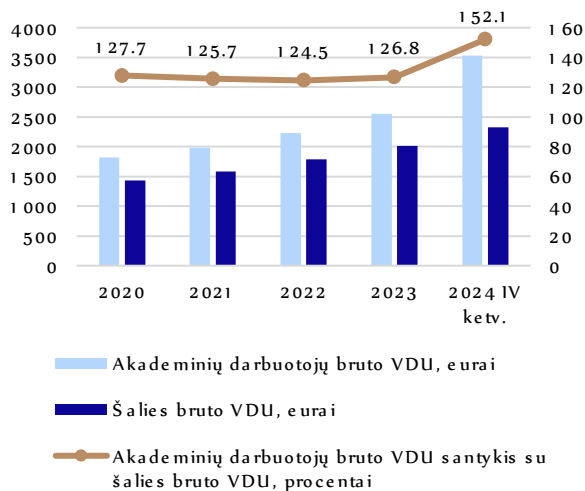
Įgyvendintos Susitarimo dėl Lietuvos švietimo politikos (2021–2030) nuostatos dėl darbo užmokesčio

Siekta, kad 2024 m. pabaigoje mokytojų VDU sudarytų 130 proc. šalies VDU. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, mokytojų bruto VDU 2024 m. IV ketvirtį sudarė 3 035,3 Eur ir santykis su šalies bruto VDU pasiekė 130,7 proc.⁹ Mokytojų ir kitų pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčiui didinti 2024 m. papildomai skirta 31 955 tūkst. Eur iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų.

2024 m. pasiektas išpareigojimas akademinį darbuotojų darbo užmokestį padidinti iki 150 proc. šalies VDU.¹⁰ Valstybės duomenų agentūros duomenimis, valstybinių mokslo ir studijų institucijų (universitetų, mokslinių tyrimų institutų, kolegijų) darbuotojų bruto VDU 2024 m. IV ketvirtį sudarė 3 532,6 Eur ir santykis su šalies bruto VDU pasiekė 152,1 proc. 2024 m. akademinį ir neakademinį darbuotojų atlyginimams kelti papildomai skirta 85 500 tūkst. Eur.

21 pav. Mokytojų VDU kitimo tendencijos 2020–2024 m.¹¹

22 pav. Viešojo sektoriaus mokslo ir studijų institucijų akademinį darbuotojų VDU kitimo tendencijos 2020–2024 m.¹²

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Tikimasi, kad tiek tvarus darbo užmokesčio augimas po 2024 m., tiek kitos kompleksiskai įgyvendinamos priemonės padidins pedagogo profesijos patrauklumą (prasidėjus 2024–2025 m. m. iš viso trūko 353 mokytojų). Be to, kasmet, nors ir nežymiai, didėja 55 metų ir vyresnių mokyklų mokytojų dalis (2022 m. tokių mokytojų dalis sudarė 59,11 proc., 2023 m. – 59,74 proc., 2024 m. – 61,12 proc.).

⁹ Biudžeto įstatymo rodiklis.

¹⁰ Biudžeto įstatymo rodiklis.

¹¹ Biudžeto įstatymo rodiklis.

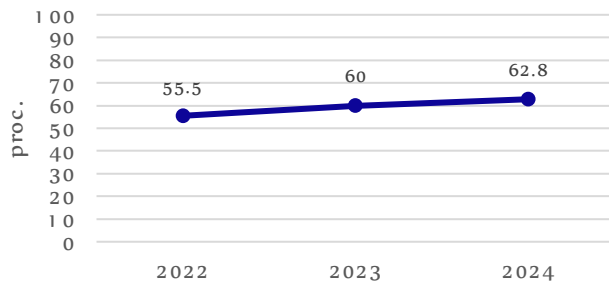
¹² Biudžeto įstatymo rodiklis.

23 pav. Pedagoginių studijų absolventų, dirbančių mokyklose po studijų praėjus 2 metams, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – VšĮ Vyriausybės strateginės analizės centras

Valstybės finansuojamų vietų skaičius profesinėse pedagogikos studijose padvigubėjo – nuo 200 vietų 2021 m. iki 422 vietų 2024–2025 m. m. Atitinkamai padaugėjo ir įstojusiųjų į valstybės finansuojamas vietas skaičius: 2021–2022 m. m. – 194, o 2024–2025 m. m. – 335. Taigi nors ir nepasiekė valstybės keliamo lūkesčio, susidomėjimas profesija reikšmingai išaugo.

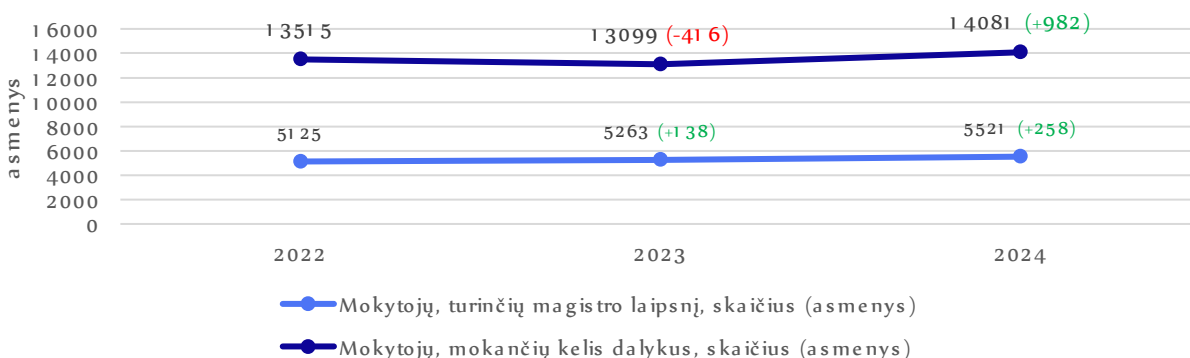
Viena esminių priemonių, skatinančių toki augimą, laikytina nuo 2022 m. skiriama 6,5 BSI dydžio (2025 m. lygu 455 Eur) prioritetinė parama asmenims, įstojusiems į trūkstamas specializacijas, taip pat papildomai skiriama 11 BSI dydžio (2025 m.

lygu 770 Eur) tikslinė išmoka pasirašiusiems įsidarbinimo mokytoju sutartį. Atitinkamai auga ir pedagogikos absolventų, dirbančių mokyklose po studijų, dalis.

Toliau buvo finansuojamos kito dalyko / kitos specializacijos įgijimo studijos (projektas „Tęsk: ateik, prisidėk, tobulėk“). 2023–2024 m. studijas pradėjo 412 asmenų (200 dalykinių, 212 pagalbos mokiniui). Populiariausios studijos: specialioji pedagogika – 109 asmenys; logopedija – 92; matematika – 55; prancūzų k. – 50. 2024 m. lapkritį studijas baigė jau 37 asmenys, dar 363 baigs 2025 m. vasarą. 2024 m. kito dalyko modulio / pedagoginės specializacijos studijas pradėjo 930 studentų. Populiariausios – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogikos studijos, jas pasirinko 205 asmenys; 131 pasirinko pradinio ugdymo pedagogikos studijas; 107 – logopedijos modulio studijas; 63 – matematikos modulio studijas.

Tai, kad Lietuvoje daugėja mokytojų, turinčių magistro laipsnį, rodo potencialiai gerėjančią ugdymo kokybę. Taip pat šalyje daugėja mokytojų, mokančių kelis dalykus. Atsižvelgiant į Lietuvoje vyraujančią pedagogų trūkumo problemą, ši tendencija vertintina teigiamai, nes ji padeda kompensuoti specialistų stoką.

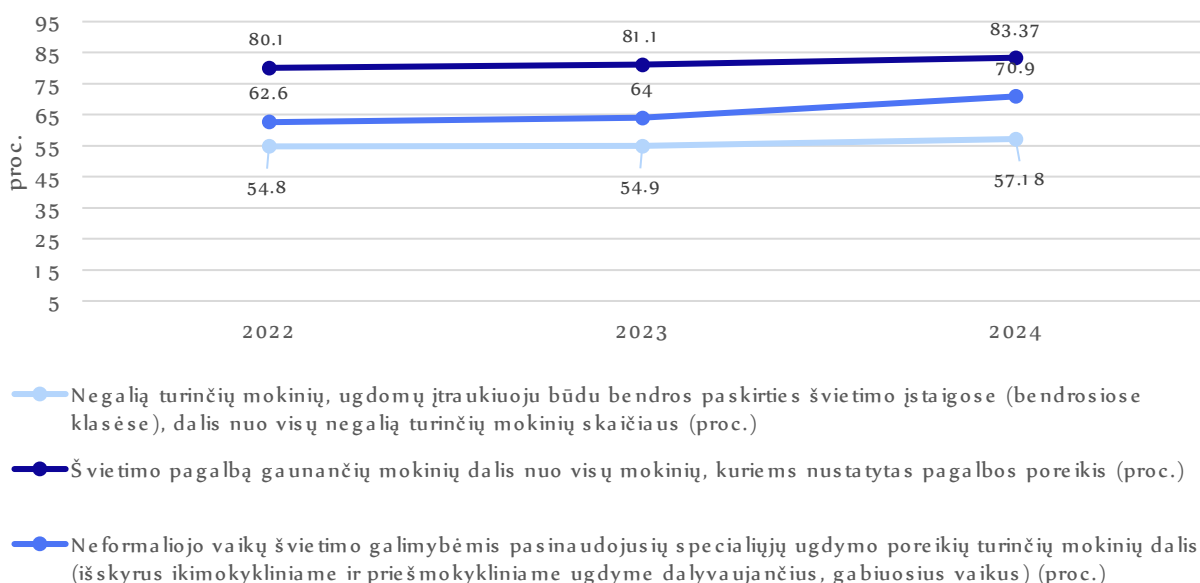
24 pav. Mokytojų, turinčių magistro laipsnį, skaičius (asmenys) ir mokytojų, mokančių kelis dalykus, skaičius (asmenys)

Duomenų šaltinis – Nacionalinė švietimo agentūra

Padidėjo negalią turinčių mokinių įtrauktis

2024 m. įsigaliojo Švietimo įstatymo nuostatos, švietimo sistemoje įtvirtinančios visuotinį įtraukties principą. Tai tapo reikšmingu žingsniu siekiant sisteminių pokyčių – mokykloms užtikrinama kvalifikuota pagalba, stiprinama švietimo pagalbos specialistų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema. Vienas iš praktinių įtraukties įgyvendinimo pavyzdžių – 57-iose mokyklose įsteigtos 103 atviros klasės, kuriose mokiniai, turintys didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokosi kartu su tipinės raidos mokiniais. Nuo 2025 m. rudens numatoma šių klasių plėtra, kasmet skiriant po 3,2 mln. Eur.

2024 m. 764-iose bendrojo ugdymo mokyklose negalią turintys mokiniai buvo ugdomi įtraukiuoju būdu bendrosiose klasėse (iš viso bendrojo ugdymo mokyklų 2023–2024 m. m. buvo 909, o 2024–2025 m. m. – 885). Bendros paskirties švietimo įstaigose (bendrosiose klasėse) 2024 m. įtraukiuoju būdu buvo ugdoma iš viso 57,18 proc. visų negalią turinčių mokinių ir tai yra 2,38 proc. punkto daugiau nei 2022 m. Nuo 129 (2022 m.) iki 143 (2024 m.) padaugėjo mokyklų, kuriose yra užtikrintas įėjimas ir judėjimas tarp aukštų judėjimo negalią turintiems asmenims.

25 pav. Įtraukiojo švietimo rodiklių kaita 2022–2024 m.

Duomenų šaltinis – Nacionalinė švietimo agentūra

Regioniniu lygmeniu 9 buvusios specialiosios mokyklos pertvarkytos į regioninius specialiojo ugdymo centrus, kurie teikia metodinę pagalbą įtraukties klausimais. Taip pat nuo 2023 m. veikia 4 nacionaliniai centrai, organizuojantys konsultacijas ir kvalifikacijos tobulinimo veiklas pedagogams: Lietuvos įtraukties švietime centras, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centras, Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centras ir „Diemedžio“ ugdymo centras. Specialiosios pedagogikos studijos priskirtos prioritetinėms – studentams skiriamos tikslinės išmokos, o įstojusiujų skaičius kasmet auga (nuo 84 (2022 m.) iki 257 (2024 m.)).

Vytauto Didžiojo universitetas ir Vilniaus universitetas vykdo nacionalines mokymų programas, stiprinančias pedagogų kompetencijas. Vytauto Didžiojo universitetas 2025 m. turi 9 akredituotas nacionalines kvalifikacijos tobulinimo programas, kurias jau yra baigę 877 asmenys; 2025 m. balandžio duomenimis, mokosi 725 asmenys. Įtraukiojo ugdymo programa viena populiariausių – ją jau baigę 215 asmenų; 2025 m. balandį mokosi 173 asmenys. Vilniaus universitetas 2025 m. turi 13 akredituotų nacionalinių kvalifikacijos tobulinimo programų, kurias yra baigę 389 asmenys; 2025

m. balandžio duomenimis, mokosi 414 asmenų. Vilniaus universitete dėstomos 2 įtraukiojo ugdymo programos: „Įtraukiosios mokyklos kūrimo strategijos“ (ją jau baigė 214 asmenų, 2025 m. balandžio duomenimis, mokosi 125 asmenys) ir „Įtraukusis meninis ugdymas“ (ją baigė 71 asmuo ir mokosi 48 asmenys); šios programos tarp kompetencijas tobulinančių pedagogų taip pat yra vienos populiariausių.

2024 m. atrinkta 50 mokyklų, kurios dalyvauja projekte „Įtrauktis: visiems ir kiekvienam“, o iki 2025 m. mokymuose planuoja dalyvauti apie 500 mokytojų.

2024 m. buvo pakeistas mokinių skaičiaus klasėse reglamentavimas – vienas mokinytis, turintis didelių ar labai didelių poreikių, prilyginamas dviem. Tai leidžia formuoti mažesnes klases. Supaprastintas ir švietimo pagalbos teikimo procesas – mokyklos gali pradėti teikti pagalbą nelaukdamas galutinio vertinimo.

2024 m. pabaigoje 21 savivaldybei skirta 11 mln. Eur koordinuotai švietimo pagalbai stiprinti. Taip pat pradėti įgyvendinti regionų pažangos projektai, kuriems iki 2027 m. numatytas 44,4 mln. Eur finansavimas, skirtas ugdymo aplinkos pritaikymui ir įtraukties plėtrai.

Didėja jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis

Pastaruosius keletą metų daugėjo jaunimo, kuris neturi vidurinio išsilavinimo ir šiuo metu nesimoko, dalis. 18–24 metų amžiaus grupėje šis rodiklis augo nuo 4,8 proc. 2022 m. iki 8,4 proc. 2024 m. Ši tendencija ypač ryški kaimo vietovėse. Per pastaruosius 3 metus neturinčio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio miesto jaunimo dalis padidėjo 2,9 proc. punkto (2024 m. pasiekė 6,4 proc., skirtumą tarp moterų ir vyrų nėra), o kaimo jaunimo dalis padidėjo 5,2 proc. punkto, ypač vyrų (2024 m. siekė net 16,2 proc., moterų – 7,4 proc.). Tai rodo būtinybę mažinti švietimo netolygumus tarp miesto ir kaimo. Jeigu šios tendencijos išsilaikytų ir toliau, ilgalaikėje perspektyvoje tai gali didinti jaunimo nedarbą, socialinę atskirtį ir skatinti atotrūkio tarp regionų augimą.

Šiuo metu nėra aiškių, duomenimis pagrįstų atsakymų, kodėl nurodytas rodiklis blogėja. Tam reikia papildomo dėmesio priežasčių paieškai ir išsamesnio tyrimo. Tarp svarstomų galimų veiksnių – galimi metodologiniai netikslumai, susiję su užsienio piliečiais (ukrainiečiais), ir perėjimas nuo mokinio krepšelio prie klasės krepšelio modelio, kuris galimai keičia švietimo įstaigų paskatas išlaikyti mokinius. Vis dėlto šie veiksniai šiuo metu laikytini tik hipotezėmis ir neturi tvirto empirinio pagrindimo.

„Tūkstantmečio mokyklų“ programa – dėmesys ugdymo kokybės stiprinimui

2024 m. įgavo pagreitį „Tūkstantmečio mokyklų“ (toliau – TŪM) programa – vis daugiau savivaldybių ėmėsi nuoseklių veiksmų, siekdamas pagerinti mokyklų ugdymo kokybę ir įgyvendinti Geros mokyklos koncepcijoje apibrėžtus principus. Kryptingai investuota į savivaldybių išskirtų aktualiausių problemų sprendimą, be to, didelis dėmesys skirtas mokyklų, savivaldybių ir kitų partnerių bendradarbiavimo stiprinimui. Iki 2024 m. pabaigos prie programos buvo prisijungusios 58 savivaldybės, jos suskirstytos į 2 srautus, kuriems numatyta daugiau nei 225 mln. Eur investicijų (iš jų jau išmokėta 93,5 mln. Eur). Pirmajame sraute, kurį sudaro 22 savivaldybės ir 93 mokyklos, 2025 m. balandžio duomenimis, įgyvendinta daugiau nei 40 proc. suplanuotų veiklų, daugiausia – infrastruktūros atnaujinimo ir mokytojų kompetencijų stiprinimo srityse. Antrajame sraute, kurį sudaro 36 savivaldybės ir 177 mokyklos, metų pabaigoje jau buvo pradėta beveik pusė suplanuotų veiklų (2025 m. balandžio duomenimis, įgyvendinta beveik 17 proc. suplanuotų veiklų). Iš viso programoje dalyvauja 270 mokyklų, tinklaveikos būdu įtraukiamos ir kitos mokyklos. Programos

įgyvendinimą koordinuoja apie 250 veiklų koordinatorių, kurie rūpinasi sklandžia pažangos planų eiga ir ugdymo kokybės gerinimu šiose 4 pagrindinėse srityse: lyderystė, įtraukusis ugdymas, kultūrinis ugdymas ir STEAM (gamtos mokslai, technologijos, inžinerija, menai ir matematika). Vienas svarbiausių metų pasiekimų – metodinės pagalbos stiprinimas: mokyklas pasiekė leidinys „Universalus dizaino mokymuisi gairės“, o viešojoje erdvėje startavo TŪM tinklalaidės, kuriose pristatomi švietimo pokyčiai ir dalijamasi savivaldybių patirtimis.

Projektas „Skaitmeninė švietimo transformacija (EdTech)“ – švietimo inovacijų, pagrįstų skaitmeninėmis technologijomis, diegimas

2024 m. Nacionalinė švietimo agentūra su 23 valstybinėmis aukštosiomis mokyklomis įgyvendino projektą „Skaitmeninė švietimo transformacija (EdTech)“, kuriuo siekta skatinti skaitmeninių švietimo inovacijų diegimą. 514 pedagogų 4 aukštosiose mokyklose: Vilniaus universitete, Kauno technologijos universitete, Vytauto Didžiojo universitete ir Vilniaus kolegijoje – baigė informatikos studijas; taip pat pagal EK modelį *DigCompEdu* buvo parengta pedagoginių darbuotojų skaitmeninių kompetencijų tobulinimo programa – mokymus pagal ją 2024 m. baigė 2 470 pedagogų. Organizuotus mokymus dėstytojų skaitmeninėms kompetencijoms stiprinti baigė 800 asmenų, studijų procese suskaitmeninta 1 020 modulių. Lietuvos mokyklose išbandyta 50 inovatyvių skaitmeninių sprendimų, sukurtų Lietuvoje ir užsienyje, juos testavo daugiau kaip 370 mokyklų ir per 20 tūkst. mokinių. Sukurtas pamokų planavimo įrankis „Plan@“ – jį išbandė 92 mokytojai, vėliau pagal jų grįžtamąjį ryšį įrankis patobulintas ir paskelbtas interneto svetainėje www.emokykla.lt. Sukurta įvairių skaitmeninių mokymo priemonių – nuo vaizdo pamokų ir žaidimų iki interaktyvių modelių, testų bei vadovėlių. Šios priemonės skirtos įvairiems mokomiesiems dalykams ir skirtingoms amžiaus grupėms, taip pat pritaikytos naudoti lituanistinėse mokyklose užsienyje. Mokykloms perduota 500 hibridinės įrangos komplektų, profesinėms mokykloms – 57, aukštosioms – 200.

Geresnei reemigrantų ir užsieniečių integracijai į švietimo sistemą – nauja lietuvių kalbos testavimo sistema

2024 m. pasistūmėta švietimo sistemą pritaikant lietuvių kilmės reemigrantų ir atvykusių užsieniečių integracijai. Reemigravusių mokinių ugdymo kokybei gerinti veikia ekspertinių mokyklų tinklas, kurį koordinuoja Vilniaus lietuvių namai. Šios įstaigos 2024 m. suorganizavo 9 seminarus, iš jų 4 – mokykloms, dirbančioms su mokiniais iš Ukrainos. 2024 m. pradėtas įgyvendinti projektas „Kalbėkime Lietuvai“ (jam skirta 2,19 mln. Eur): kuriama kalbos testavimo sistema, orientuota į užsienio lietuvius, sugrįžusius asmenis ir užsieniečius, taip pat rengiamos metodinės priemonės skirtingo amžiaus ir kalbinių gebėjimų besimokantiejiems. Vykdomi oficialūs lietuvių kalbos mokėjimo testai vaikams ir suaugusiesiems. Visi išlaikiusieji gauna pažymėjimus lietuvių ir anglų kalbomis, nuo 2023 m. taip pat visiems laikiusiems testus išduodamos pažymos su rezultatais pagal kalbinės veiklos sritis (skaitymas, rašymas, klausymas, kalbėjimas). Tai padeda tiksliai įvertinti kalbos lygį ir taip prisidedama prie sėkmingesnės integracijos į švietimo sistemą.

Nuosekliai stiprinama švietimo sistemos ir darbo rinkos sąveika

2024 m. pradėtas taikyti į rezultatus orientuotas skatinamasis aukštųjų mokyklų finansavimas – vertinamas studijų prieinamumas, tarptautiškumas, ryšys su verslu. Numatoma, kad iki 2026 m. ši vertinimo dedamoji sudarys 20 proc. viso bazinio finansavimo. Be to, valstybė finansuoja vietas pirmenybę skirdama toms programoms, kurios rengia aukštos paklausos specialistus (medikus, pedagogus, informacinių technologijų (toliau – IT), inžinerijos, slaugos ir kitų sričių specialistus), pasižymi gerais absolventų įsidarbinimo rodikliais.

2024 m. įgyvendinta valstybinių kolegijų tinklo konsolidacija, kurios tikslas – užtikrinti studijų kokybę, stiprinti regioninį specialistų rengimą ir geriau orientuoti jį į darbo rinkos poreikius. Nuo 2024 m. liepos 1 d. Alytaus kolegija prijungta prie Kauno kolegijos, Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegija – prie Kauno technikos kolegijos (naujas pavadinimas Lietuvos inžinerijos kolegija), Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija – prie Vilniaus kolegijos; nuo 2024 m. spalio 1 d. Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla prijungta prie Vilniaus TECH, Marijampolės kolegija – prie Mykolo Romerio universiteto. Po valstybinių kolegijų tinklo pertvarkos šį tinklą sudaro 7 valstybinės kolegijos (buvo 12). Atitinkamai kolegijoms skirtas finansavimas studijų programoms konsoliduoti, studijų ir mokslo veiklos kokybei gerinti, dėstytojų ir administracijos darbuotojų kompetencijoms stiprinti, funkcijoms bei procesams optimizuoti ir integruoti, infrastruktūrai optimizuoti.

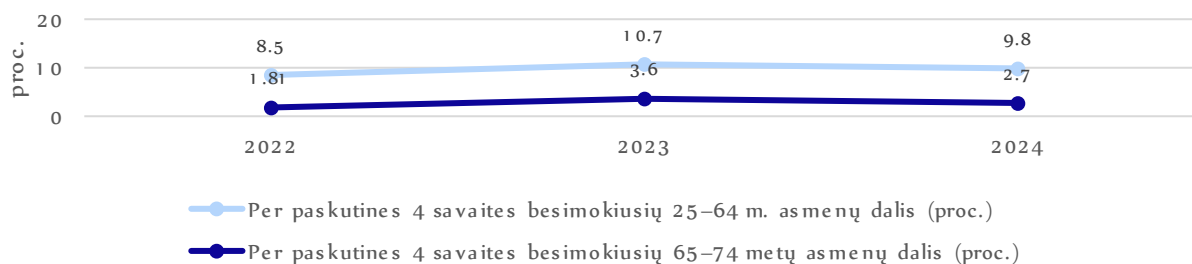
Profesinio mokymo sektoriuje, siekiant didesnio lankstumo, kokybės ir atitikties darbo rinkos poreikiams, 2024 m. įgyvendinti reikšmingi pokyčiai. Vienas svarbiausių pokyčių – pakeista priėmimo į profesinio mokymo programas tvarka (nustatyti regioniniai valstybės finansuojamų vietų krepšeliai; mokyklos lygiu valstybės finansuojamų vietų planavimą vykdo profesinio mokymo įstaigų tarybos su socialiniais partneriais). Atnaujinta profesinio mokymo įstaigų išorinio vertinimo tvarka ir joje nustatyti šie rezultatyvumo rodikliai: mokymosi sėkmė, įsidarbinimas pagal įgytą kvalifikaciją, tęstinis mokymasis. Atnaujinamos ir praktiniam įgyvendinimui pritaikomos 95 profesinio mokymo programos (2024 m. atnaujinta arba parengta nauja 31 formaliojo profesinio mokymosi programa). Skiriama reikšminga parama pameistrystei, stiprinama socialinių partnerių įtrauktis į mokymo turinio formavimą ir įgyvendinimą. Taip pat stiprinamas karjeros ugdymas bendrojo ugdymo mokyklose – 9–12 klasių mokiniams sudarytos sąlygos rinktis ir lankyti profesinio mokymo modulius. Šios priemonės leidžia profesinį mokymą geriau adaptuoti prie sparčiai kintančios aplinkos, o mokiniams – įgyti praktinių įgūdžių dar prieš baigiant mokyklą, taip palengvinant perėjimą į darbo rinką ar tolesnes studijas.

Pagal mokymosi visą gyvenimą rodiklius vis dar reikšmingai atsiliekame nuo ES vidurkio

2024 m. startavo platforma www.kursuok.lt, suteikianti 18–65 metų dirbantiems asmenims galimybę kartą per 5 metus gauti iki 500 Eur valstybės finansavimą mokymuisi prioritetinėse srityse. Ypatingas dėmesys skiriamas skaitmeninių, kalbinių, pilietinių, verslumo ir mokymosi mokyti kompetencijoms. Užbaigus mokymus, išduodami skaitmeniniai pažymėjimai. Iki 2030 m. šiai sričiai numatyta skirti apie 66 mln. Eur ES lėšų, leisiančių daugiau nei 100 tūkst. žmonių dalyvauti programose. 2024 m. mokymus baigė 12 703 asmenys, iš jų net 6 746 – skaitmeninio raštingumo srityje.

Taip pat kuriamas nuotolinis suaugusiųjų karjeros orientavimo modelis, kuris nuo 2025 m. bus pasiekiamas per tą pačią platformą. Nuo 2024 m. rudens valstybė pirmą kartą finansuoja mokymus senjorams trečiojo amžiaus universitetuose – projektui iki 2028 m. skirta apie 2 mln. Eur.

Vis dėlto pagal mokymosi visą gyvenimą rodiklius vis dar reikšmingai atsiliekame nuo ES vidurkio. Nors 2024 m. per paskutines 4 savaites besimokiusiųjų 25–64 metų asmenų dalis viršijo numatytą reikšmę (9,4 proc.) ir pasiekė 9,8 proc., ji sumažėjo, palyginti su 2023 m. (10,7 proc.) ir vis dar nesiekia ES vidurkio, kuris 2024 m. sudarė 13,3 proc.

26 pav. Mokymosi visą gyvenimą rodiklių kaita 2022–2024 m.

Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra ir Eurostatas

Remiantis Eurostato duomenimis, ES vidurkis 2023–2024 m. padidėjo 0,5 proc. punkto. Šios amžiaus kategorijos (25–64 metų) besimokusiųjų dalis be svyravimų trečius metus yra auganti ir Latvijoje bei Estijoje: Latvijoje 2024 m. sudarė 11 proc., Estijoje buvo dukart didesnė – 23,3 proc. (Estijos rodiklis yra vienas didžiausių ES, einantis iškart po Švedijos, Danijos, Suomijos ir Nyderlandų). 2023–2024 m. rodiklis mažėjo tik Švedijoje ir Lietuvoje, tačiau Švedijos rodiklis 4 kartus viršija Lietuvos ir yra didžiausias ES (2024 m.– 37,5 proc.), o Lietuvos rodiklis išlieka vienas prasčiausių ES.

Remiantis Valstybės kontrolės 2023 m. pristatytu mokymosi visą gyvenimą vertinimu¹³, nors Švietimo, mokslo ir sporto ministerija dar 2013 m. pradėjo kurti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą sistemą, ši visuomenei iki šiol nėra patogi ir patraukli. Vertinime taip pat teigiama, kad daugeliui suaugusiųjų sudėtinga derinti mokymąsi su asmeniniu gyvenimu ir darbais, dažna kliūtis tampa mokymų kaina. 2024 m. atliktos visuomenės apklausos rezultatai¹⁴ rodo, kad Lietuvoje besimokančių visą gyvenimą dalis išlieka žema dėl kelių pagrindinių priežasčių. Pirmiausia, daug gyventojų (38,9 proc.) nejaučia poreikio mokytis – jiems trūksta vidinės motyvacijos. Antroji dažniausiai minima kliūtis – laiko stoka (34,4 proc.), ypač tarp darbingo amžiaus žmonių. Prie to prisideda ir tai, kad darbdaviai retai skatina darbuotojus kelti kvalifikaciją – tai daroma epizodiškai arba formaliai. Vyresni ir žemesnės kvalifikacijos asmenys mokosi rečiau, o kuo kompetencija menkesnė, tuo silpnesnis noras keisti situaciją. Nors tik maža dalis (4,9 proc.) mini informacijos trūkumą, vertinama, kad gyventojai ne visada žino apie galimas mokymosi formas. Galiausiai daliai žmonių mokymai atrodo per brangūs arba jie neranda sau tinkamų programų. Taigi, nors valstybė investicijomis, ypač startavus www.kursuok.lt, suteikia galimybę šalies žmonėms mokytis nemokamai, nenoro tai daryti priežastys dažniausiai susijusios su vidine motyvacija, taip pat ryškus darbo ir mokymosi derinimo iššūkis.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 3 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Subalansuoti bendrojo ugdymo mokyklų tinklą, užtikrinant teisę gauti kokybišką ugdymą(si), nepriklausomai nuo to, kokioje vietovėje mokinsys gyvena.

Tikslingai nukreipti išteklius kokybiškam pedagogų rengimui, dėmesį skiriant pedagoginės praktikos trūkumų didinimui ir trūkstamų specialybių mokytojų rengimui.

Įdiegti centralizuoto mokinių priėmimo į valstybines ir savivaldybių mokyklas, įgyvendinančias ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas, sistemą.

¹³ Valstybės kontrolė, Mokymosi visą gyvenimą vertinimas, 2023 m. vasario 2 d.

¹⁴ Užimtumo tarnybos iniciuota „Vilmorus“ atlikta apklausa, prieiga internetu: <https://uzt.lt/naujienos/8/ar-lietuviai-besimokanti-tauta:349>.

Sukurti skaitmeninius matematikos, lietuvių kalbos, gamtos mokslų, istorijos, geografijos ir užsienio kalbų dalykų užduočių modulius, skirtus pagrindinių mokyklų 2–10 klasių ir gimnazijų I–II klasių mokiniams, turintiems didelį mokymosi potencialą.

Parengti ir pradėti priėmimą į profesijos mokytojo kvalifikaciją suteikiančias mokymo programas, siekiant spręsti profesijos mokytojų trūkumą ir užtikrinti sistemingą rengimą.

Pasiekti, kad mokytojo pareigybei skaičiuojamos valstybės biudžeto lėšos darbo užmokesčiui 2028 m. pabaigoje sudarytų ne mažiau kaip 170 proc. pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taip pat užtikrinti, kad valstybės biudžeto lėšos mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, švietimo įstaigų vadovaujančių darbuotojų darbo užmokesčiui kasmet augtų ne mažiau kaip 5 proc. sparčiau už prognozuojamą kitų metų šalies VDU augimą.

Parengti tarptautinių studentų pritraukimo modelį, skatinantį Lietuvos aukštojo mokslo žinomumą užsienyje didinimą, Lietuvoje studijuojančių užsieniečių kultūrinę, socialinę ir ekonominę integraciją, taip pat apimančią jiems taikomų migracijos procedūrų tobulinimą, siekiant užtikrinti kvalifikuotų specialistų rengimą prioritetiniuose sektoriuose.

Sukurti dėstytojų didaktinių kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą, atliepančią tarptautinius aukštojo mokslo kokybės reikalavimus ir užtikrinančią nuolatinį dėstytojų profesinį tobulėjimą.

IV. 4 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI TAUTINIŲ IR PILIETINIŲ TAPATUMĄ, DIDINTI KULTŪROS SKVARBĄ IR VISUOMENĖS KŪRYBINGUMĄ“

Vienas svarbiausių 2024 m. kultūros akcentų – šimtmečio Lietuvos dainų šventė

Šimtmečio Lietuvos dainų šventė „Kad giria žaliuotų“ – reikšmingas kultūrinis įvykis, sutelkęs tūkstančius dalyvių iš visos Lietuvos ir lietuvių bendruomenių užsienyje. Visuomenei pristatyta 14 šventės meninių programų, jos pritraukė 37 tūkst. dalyvių, o šventės žiūrovų skaičius siekė 250 tūkst. Tai ne tik kultūros šventė, puoselėjanti galias tautinės muzikos, šokio ir papročių tradicijas, bet ir galinga tapatybės stiprinimo priemonė šiandienos pasaulyje.

Pasirengta M. K. Čiurlionio 150-ųjų gimimo metinių minėjimui nacionaliniu ir tarptautiniu mastu 2025 m. – finansuota 15 pasirengimui skirtų projektų. Minint M. K. Čiurlionio 150-ąsias gimimo metines, nuo 2025 m. sausio 1 d. Tarptautinis Vilniaus oro uostas vadinamas Tarptautiniu Vilniaus Čiurlionio oro uostu.

Taip pat paminėtina, kad 2024 m. pradėtas įgyvendinti nacionaliniu mastu svarbus kultūrinis investicinis projektas – įsteigta viešoji įstaiga Nacionalinė koncertų salė, išrinktas Nacionalinės koncertų salės statytojas, pasirašyta projekto įgyvendinimo sutartis. Bendra projekto vertė sudaro 121,25 mln. Eur, iš jų valstybės biudžeto lėšos per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį sudarys 98,85 mln. Eur. 2024 m. skirtas valstybės biudžeto finansavimas – 11,2 mln. Eur. Nacionalinė koncertų salė turėtų būti pastatyta iki 2030 m.

2024 m. birželį priimtas kultūros bendruomenės ilgai lauktas Kultūros politikos pagrindų įstatymas, kurio nuostatose kultūra įtvirtinta kaip valstybės horizontali vertybė, padedanti spręsti ir kitų sektorių problemas bei iššūkius.

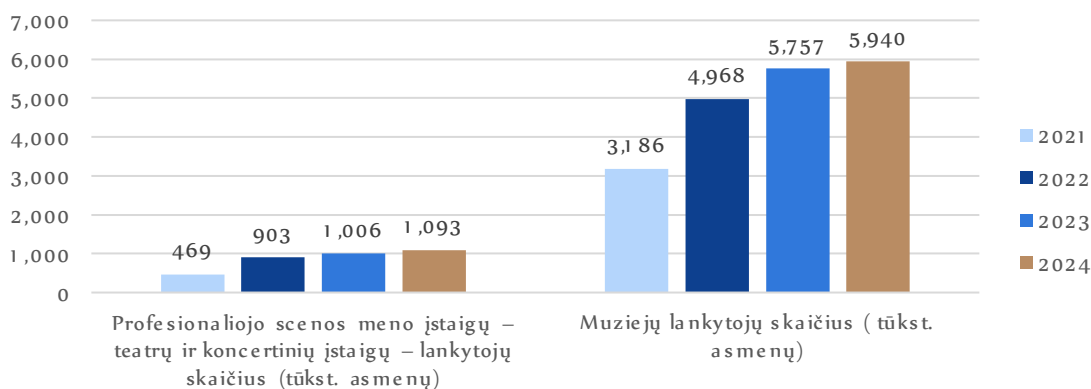
2024 m. visuomenei atverti nacionaliniu mastu svarbūs modernizuoti muziejai, koncertų, teatrų salės bei aktualizuoti kultūros paveldo objektai

2024 m. buvo baigti įgyvendinti net 9 ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšomis finansuoti kultūros įstaigų modernizavimo projektai ir atnaujintos erdvės atvertos visuomenei, tarp jų – Vilniaus kongresų rūmų (dabartinis pavadinimas – LVSO koncertų salė), Kauno valstybinio lėlių teatro, Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro, Kauno IX forto muziejaus ir kt. 2024 m. baigtų modernizuoti projektų bendra vertė siekė 75,69 mln. Eur. Papildomai baigti 6 savivaldybių kultūros įstaigų modernizavimo projektai, tarp jų – Energetikos ir technikos muziejaus, Lietuvos etnokosmologijos muziejaus paslaugų plėtra ir kt., kurių bendra vertė siekė 13,09 mln. Eur. Naujai pradėti Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. K. Čiurlionio namų muziejaus Druskininkuose, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Mykolo Žilinsko dailės galerijos pastato Kaune ir dar dviejų objektų modernizavimo projektai, kuriems patvirtintas 40,76 mln. Eur finansavimas.

Atskirai paminėtinas praėjusiais metais atidarytas Stasio Eidrigėvičiaus menų centras Panevėžyje „Stasys Museum“, kuris tapo naujuoju šiuolaikiško Panevėžio simboliu ir traukos centru. Tai beveik 4 tūkst. kv. m ploto naujasis menų centras, kuris iškilo rekonstravus šioje vietoje stovėjusį kino centro „Garsas“ pastatą. S. Eidrigėvičius savo gimtajam miestui padovanojo beveik tūkstantį kūrinių – jie ir sudarė muziejaus atidarymui skirtą ekspoziciją. Projekto įgyvendinimas užtruko 8 metus, vertė siekia beveik 9,4 mln. Eur. Per pirmus 3 mėnesius nuo muziejaus atidarymo jį aplankė beveik 40 tūkst. lankytojų, 53 proc. iš jų – panevėžiečiai, 47 proc. – lankytojai iš kitur.

2024 m. po 3 metus trukusios rekonstrukcijos lankytojams duris atvėrė Šiuolaikinio meno centras, užimantis reikšmingą vietą tarp šiuolaikinio meno institucijų Šiaurės Europoje. Rudenį jame jau įvyko Baltijos trienalė – viena svarbiausių tarptautinių šiuolaikinio meno parodų Šiaurės Europoje. Šiuolaikinio meno centras taip pat pabaigė 5 metus trukusį itin vertingų Lietuvos baroko rūmų – Sapiegų rūmų – rekonstrukcijos projektą. Taip pat buvo baigti ir kiti reikšmingi kultūros paveldo aktualizavimo projektai – visuomenės poreikiams pritaikyta Užutrakio dvaro sodyba, Trijų Kryžių kalnas, Kauno kino centras „Romuva“ ir kt. Iš viso baigti 24 kultūros paveldo aktualizavimo projektai, kurių vertė 64,77 mln. Eur.

Naujose erdvėse pristatomi profesionaliojo meno kūriniai, kultūros vertybės pritraukė daug lankytojų. Bendras šalies profesionaliojo meno įstaigų (nacionalinių ir valstybinių teatrų ir koncertinių įstaigų, neįskaitant savivaldybių) ir muziejų lankytojų skaičius 2024 m., palyginti su 2023 m., išaugo. Bibliotekų lankytojų skaičius 2024 m. siekė daugiau nei 15,3 mln., tačiau dėl atnaujintos duomenų šiam rodikliui rinkimo metodikos (siekiant išvengti dubliavimosi) 2024 m. duomenis lyginti su ankstesnių metų statistiniais rodikliais netikslinga.

27 pav. Profesionaliojo scenos meno įstaigų ir muziejų lankytojų skaičius 2021–2024 m.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Profesionaliojo ir mėgėjų meno sklaidos, gyventojų kūrybinės raiškos, ypač regionuose, galimybes sukuria kultūros centrų veikla. 2024 m. vykdyti muziejų bei scenos menų mobilumo regionuose projektai, o šių projektų metu rodytus spektaklius, koncertus ir kitus renginius aplankė daugiau nei 35 tūkst. žiūrovų. Lietuvos nacionalinio kultūros centro duomenimis, bendrai kultūros centrų lankytojų skaičius 2024 m. siekė daugiau nei 10 mln.

Gyventojų dalyvavimui kultūrinėse veiklose ir prisidėjimui prie kultūros plėtros skatinti 2024 m. skirta 41 482 tūkst. Eur, iš jų 16 622,8 tūkst. Eur investuota į aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumą didinančias veiklas, kuriomis siekta mažinti kultūrinę atskirtį Lietuvos regionuose, skatinti kultūrinių paslaugų kūrimą ir tolygią sklaidą tikslinėms gyventojų grupėms, infrastruktūros pritaikymą. 2024 m. įgyvendinti muziejų ir scenos menų mobilumo projektai, didintas regiono gyventojų aprūpinimas informacijos ištekliais, vykdyti įvairūs edukacinių kultūros ir meno paslaugų užsiėmimai.

Taip pat išaugo ir pačių įstaigų uždirbtos pajamos – dėl kultūrinių paslaugų paklausos augimo, bilietų kainodaros pokyčių, taip pat įstaigų po rekonstrukcijų atsidarymo lankytojams. 2024 m. nacionalinių ir valstybinių kultūros įstaigų uždirbtos pajamos išskirtinai išaugo ir viršijo praėjusių metų uždirbtas pajamas net 26,7 proc., arba 7,2 mln. Eur: 2024 m. uždirbta 34,2 mln. Eur, 2023 m. – beveik 27 mln. Eur, o 2022 m. – beveik 23 mln. Eur.

2024 m. pradėta įgyvendinti ES investicijomis finansuojama Kultūros ir kūrybinių industrijų akceleravimo programa, kurios metu kultūros ir kūrybinių industrijų (toliau –KKI) organizacijoms bus organizuojami mokymai, konsultacijos ir kūrybinės dirbtuvės bei tinklaveika verslumo, veiklos efektyvumo, socialinio poveikio, eksporto, e. komercijos, ArtTech ir žiedinės ekonomikos temomis.

Pradėta kurti tvari kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo sistema, orientuota į kultūros paslaugų kokybinius pokyčius ir užtikrinanti vienodas galimybes viso viešojo sektoriaus, nevyriausybinių sektoriaus ir privataus kultūros sektoriaus darbuotojams tobulinti savo kvalifikaciją. Kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo procesą koordinuoja ir užtikrina keturi kompetencijų centrai pagal skirtingus kultūros sektorius (bibliotekų, muziejų, kultūros centrų ir archyvų). Siekiant užtikrinti kryptingą kompetencijų tobulinimą, išskirtos aktualiausios kompetencijos, parengti jų aprašai ir sudarytos mokymosi programos. Efektyviam mokymosi procesui organizuoti sukurta mokymosi platforma „Kompetencijų biblioteka“, kuri šiuo metu turi beveik 10 tūkst. vartotojų, įskaitant savivaldybių kultūros įstaigų darbuotojus. Kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo projektams 2023–2024 m. skirta ir panaudota 1,6 mln. Eur.

Didinamas kultūros paslaugų prieinamumas asmenims su negalia, stiprinama kultūros sąveika su sveikatos, švietimo sritimis

2024 m. išleisti 493 pavadinimų prieinamo formato leidiniai – grožinės literatūros kūriniai garsiniu formatu ir Brailio raštu, savišvietai bei mokymuisi skirti informacijos ištekliai. Elektroninių leidinių valdymo informacinės sistemos ELVIS registruotų tikslinių vartotojų skaičius 2024 m. išaugo 150 proc., perskaitytų leidinių skaičius – 83 proc. 2024 m., pagal trimetę programą „Muziejai žmogaus gerovei“ įgyvendinus 7 nacionalinių, valstybinių ir savivaldybių muziejų projektus, sudarytos galimybės asmenims su negalia naudotis muziejų paslaugomis bei visavertiškai dalyvauti kultūroje. Projektams finansuoti skirta 228 tūkst. Eur.

Jungtiniame Kultūros ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos projekte „Socialinis receptas“ dalyvavo 3 142 senatvės pensijos amžiaus sulaukę asmenys.

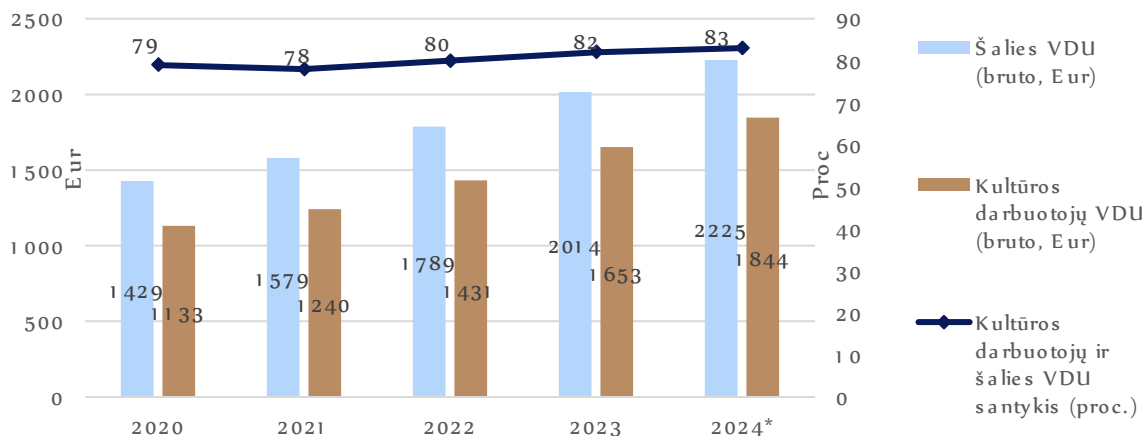
Stiprinant švietimo ir kultūros sąveiką, skatinant vaikų įtraukimą į kultūros veiklas, toliau įgyvendinama dar 2018 m. pradėta kultūros paso programa. Paskutiniaisiais metais gana reikšmingai išaugęs kultūros paslaugų teikėjų skaičius (929 – 2022 m., 1 290 – 2023 m., 1596 – 2024 m.) rodo, kad siūlomų paslaugų įvairovė didėja. Taip pat reikšmingai išaugo ir paslaugų gavėjų pasitenkinimas paslaugomis – net 98 proc. paslaugos gavėjų paslaugas įvertino 9 arba 10 balų (2023 m. – 80 proc.)¹⁵. Tačiau bendras suteiktų paslaugų skaičius mažėja – 2024 m. siekė 24 600 (sumažėjo beveik 1,4 tūkst.). Kultūros paso veiklose 2024 m. iš viso dalyvavo 301 450 moksleivių (87 proc. visų šalies moksleivių). 2024 m. kultūros paso paslaugoms skirta 4 000 tūkst. Eur..

Kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokestis auga, tačiau vis dar reikšmingai atsilieka nuo šalies VDU

Bendras šalies kultūros ir meno darbuotojų VDU (bruto) pastaraisiais metais ženkliai didėjo – 2024 m. siekė 1 844,2 Eur, t. y. 63 proc. daugiau nei 2020 m. (1 132,6 Eur). Siekiant padidinti kultūros srities darbuotojų skaičių, 2024 m. valstybės biudžete papildomai buvo skirta 25 mln. Eur, iš jų 2,8 mln. Eur – įgyvendinant horizontalius sprendimus, bendrai didinančius visų viešojo sektoriaus darbuotojų pajamas. Patvirtintame 2025 m. biudžete kultūros darbuotojų darbo užmokesčiui didinti numatyta mažesnė suma – 15,5 mln. Eur.

¹⁵ Biudžeto įstatymo rodiklis.

Nors kultūros darbuotojų VDU auga ir tam buvo skirta nemažai finansinių lėšų, jis auga tik nežymiai greičiau už šalies VDU – 2023 m. augimas buvo didesnis 3 proc. punktais, o 2024 m. – tik 1 proc. punktu, todėl vis dar reikšmingai atsilieka nuo šalies VDU ir vežasi labai nedideliu tempu – 2023 m. kultūros sektoriaus darbuotojų VDU siekė 82,1 proc. šalies VDU, o 2024 m. – 82,9 proc.

28 pav. Kultūros darbuotojų ir šalies VDU

2024* – rodiklio faktinė reikšmė apskaičiuota remiantis 2024 m. III ketvirčio VDU duomenimis (metiniai duomenys dar nepaskelbti)

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra.

Lietuvos kūrėjai vis labiau pripažįstami tarptautiniu mastu

Skaičiuojant nuo 2019 m. iki 2024 m. pabaigos, Lietuvos kūrėjai ir organizacijos iš viso yra gavę 9 svarbiausius apdovanojimus kultūros srityje, net 4 iš jų gauti 2024 m. ir visi priklauso kino kūrėjams. 2024 m. Lokarno kino festivalyje buvo apdovanoti net du Lietuvos kūrėjų filmai – Saulės Bliuvaitės „Akiplėša“ ir Lauryno Bareišos „Sesės“.

Svarbus ir tarptautinės reikšmės sulaukęs Lietuvos sezonas Prancūzijoje tema „Kitas tas pats“, kurio renginiai pasiekė beveik 1 mln. lankytojų. Per 92 dienas trukusį sezoną įgyvendinta 150 partnersčių projektų, 650 renginių 80-yje Prancūzijos miestų, juose dalyvavo daugiau nei 1,5 tūkst. Lietuvos menininkų ir kultūros srities profesionalų. Skaičiuojama, kad bendra komunikacijos priemonėmis pasiekta auditorija viršijo 35 mln. kontaktų.

Tarptautinius ryšius palietė ir pernai įgyvendinta Lietuvos kultūros instituto pertvarka – kultūros atašė tinklas integruotas į instituto veiklą, taip siekiant įgyvendinti efektyvesnę ir sklandesnę nacionalinės kultūros sklaidos užsienyje politiką. Kultūros atašė funkcijos Lietuvos kultūros institutui iš Kultūros ministerijos perduotos nuo 2025 m. sausio 1 d.

Lietuva prisijungė prie EK įkurto Kalbos technologijų aljanso (ALT-EDIC), kurio pagrindinis tikslas – apsaugoti ir stiprinti Europos kultūros ir kalbų paveldą naujoviškoje, konkurencingoje, etinėje ir suverenioje dirbtinio intelekto ekosistemoje.

Lietuva 2024 m. olimpinėse žaidynėse užėmė net 18 vietą pasaulyje pagal medalių ir gyventojų skaičiaus santykį

Pasididžiavimą šalimi, pilietinę ir tautinę tapatybę stiprina ir svarbūs sporto srities pasiekimai. 2024 m. olimpinėse žaidynėse iškovoti 4 medaliai (po 2 antros ir trečios vietų, t. y. daugiausia medalių nuo

2016 m.), pasaulio čempionatuose – 2 medaliai (po 1 antros ir trečios vietų), Europos čempionatuose – net 12 medalių (1 pirmos vietos, 5 – antros, 6 – trečios), iš viso – 18 medalių; paralimpinėse žaidynėse, paralimpinių, kurčiųjų žaidynių programų sporto šakų ir rungčių pasaulio ir Europos suaugusiųjų čempionatuose – 12 medalių. Siekiant ugdyti profesionalius sportininkus nuo mažumės, 2024 m. pakeistas Sporto įstatymas, kad bendrojo ugdymo mokyklos galėtų steigti atskiras klases mokiniams, kurie yra sportininkai, mokytis ir sportuoti. Taip pat sudarytos sąlygos aukšto meistriško sportininkų dvikryptei karjerai, numatant galimybę atleisti aukšto meistriško studentus nuo paskolos už studijas grąžinimo.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 4 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Pradėti rengti Nacionalinę kultūros darbotvarkę, įtvirtinant kultūros dėmenį visose valstybės politikos srityse.

Įgyvendinti M. K. Čiurlionio 150-ųjų gimimo metinių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu veiklas Lietuvoje ir užsienyje.

Parengti kultūros paveldo vertybių apsaugos ir parengimo galimoms grėsmėms ekstremaliųjų situacijų ir krizių, mobilizacijos metu algoritmus (juos patvirtinti numatoma 2026 m. pradžioje). Ypatingą dėmesį skirti tarptautinius saugojimo standartus atitinkančių centralizuotų muziejinių vertybių saugyklų kūrimui.

Pradėti rėmimo ir mecenatystės mechanizmų peržiūrą, siekiant pritraukti alternatyvius kultūros finansavimo šaltinius.

KKI kompetencijų centre analizuoti KKI sektoriaus subjektus dėl trūkstančių specifinių paslaugų ir paskatų, teikti rekomendacijas ir konsultacijas vieno langelio principu.

Pradėti kurti universalią neteisėtos informacijos blokavimo priemonių sistemą (ją įgyvendinti numatoma 2026 m. viduryje).

Sudaryti lygias galimybes rengti sportininkus ir jiems dalyvauti olimpinėse, paralimpinėse ir kurčiųjų žaidynėse, nustatant vienodą asmenų su negalia sporto organizacijų ir sporto šakų federacijų finansavimo tvarką.

V. 5 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „GERINTI TRANSPORTO, ENERGETINĮ IR SKAITMENINĮ VIDINĮ IR IŠORINĮ JUNGLUMĄ“

Lietuvos transporto paslaugų eksportas auga ir toliau sudaro didžiausią paslaugų eksporto dalį

Lietuvos banko duomenimis, 2024 m. IV ketvirtį transporto paslaugų eksportas pasiekė 2 682,33 mln. Eur ir buvo 192 mln. Eur didesnis, palyginti su 2023 m. atitinkamu laikotarpiu. Atitinkamai transporto paslaugos 2024 m. IV ketvirtį sudarė didžiausią viso paslaugų eksporto dalį – net 44,9 proc. Didžiausią Lietuvos transporto paslaugų dalį (76 proc.) sudaro eksportas į ES valstybes nares. Pagrindinė Lietuvos paslaugų eksporto, o kartu ir transporto paslaugų eksporto partnerė ir toliau išlieka Vokietija – 2024 m. IV ketvirtį transporto paslaugų eksportas į Vokietiją sudarė 19,3 proc. viso transporto paslaugų eksporto.

Lietuvos užimama centrinė pozicija tarp Vakarų Europos ir Šiaurės šalių turėjo didelę įtaką transporto paslaugų eksporto plėtrai. Didėjant ES rinkos svarbai, Lietuvos transporto įmonės didino investicijas į transporto priemonių parką, sugebėjo pasinaudoti dėl augančios tarptautinės prekybos padidėjusia transporto paslaugų paklausa. Prie veiklos rezultatų prisideda ir tai, kad įmonėms pavyko surasti naujų prekybos partnerių Vakarų šalių rinkose. Taip pat sudarytos vienodos konkurencinės (važiavimo) sąlygos Lietuvos vežėjams – sukurta skaidri ir atvira derybų sistema, užtikrinanti su valstybės institucijomis ir Lietuvos vežėjams atstovaujančiomis asociacijomis suderintos pozicijos laikymąsi. Pakeista Lietuvos ir trečiųjų šalių atstovų dvišalių derybų dėl kelionės leidimų kvotų nustatymo ir apsikeitimo jomis sistema.

Pabaigta daug reikšmingų darbų modernizuojant tarptautinį transporto koridorių „Via Baltica“

2024 m. buvo baigtas modernizuoti techniškai sudėtingiausias „Via Baltica“ kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai ruožas (I ruožas) nuo Pietarių iki Skardupių k. (56,83–72,50 km), kurio ilgis – 16 km. Modernizavimo darbai, kurių metu kelio atkarpoje įrengta plati naujų kelio statinių infrastruktūra (pastatyti 5 viadukai, 4 tiltai, 3 tuneliniai pravažiavimai, 10 žiedinių sankryžų, 45 km jungiamųjų kelių, didžiausia bei kol kas moderniausia Lietuvoje poilsio ir automobilių stovėjimo aikštelė), atlikti vos per 16 mėnesių. 2024 m. taip pat pradėtas rekonstruoti paskutinis kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai ruožas (IV) iki Lietuvos ir Lenkijos valstybių sienos (85,00–97,06 km). Magistralinis kelias A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai yra svarbi tarptautinio tranzitinio eismo jungtis, projekto įgyvendinimas suteiks didelę naudą ne tik vietiniam, bet ir tarptautiniam tranzitiniam eismui, kartu ir kariniam mobilumui. Rekonstravusi šį magistralinį kelią kartu su kitais pagrindinio transeuropinio transporto tinklo (toliau – TEN-T) kelių tinklo keliais, Lietuva įvykdys ES keliamą tikslą, kad iki 2030 m. Lietuvos pagrindinis TEN-T kelių tinklas atitiktų ES reikalavimus.

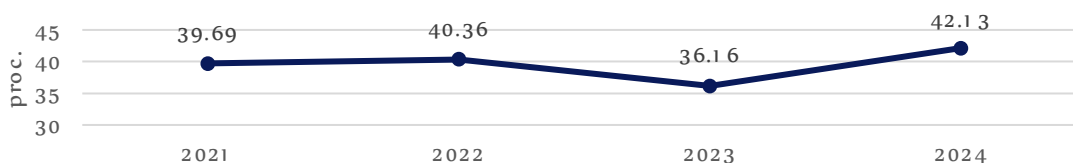
„Rail Baltica“ projekto techninis progresas, tiesiant geležinkelio liniją siekia 5,6 proc.

2024 m. pagrindiniai „Rail Baltica“ projekto įgyvendinimo darbai vyko „Rail Baltica“ geležinkelio linijos ruože nuo Kauno iki Latvijos sienos: tiesiama 46,3 km 1 435 mm standarto geležinkelio linijos ruože Kaunas (Palemonas)–Panevėžys iš 114,5 km, Panevėžys–Lietuvos ir Latvijos valstybės siena ruože [54 km] vyko projektavimo darbai, baigtas Panevėžio mazgo teritorijų planavimas, pradėti žemės išpirkimo visuomenės poreikiams viešieji pirkimai. Kaunas–Lietuvos ir Lenkijos siena ruože [99,2 km] baigta teritorijų planavimo procedūra, vykdomos žemės išpirkimo procedūros ir projektavimo paslaugų viešieji pirkimai.

Planuojama, kad per 2025 m. „Rail Baltica“ projekto techninis progresas tiesiant geležinkelio liniją turėtų beveik padvigubėti, palyginti su 2024 m., ir pasiekti 10,5 proc.

Valstybinės reikšmės kelių kokybė prastėja

Bene svarbiausias valstybinės reikšmės kelių kokybės rodiklis – kelio dangos būklės indeksas (toliau – DBI). Išankstiniais duomenimis, 2024 m. valstybinės reikšmės (krašto) kelių, neatitinkančių suminio kelio DBI leistinų ribų, dalis, palyginti su 2023 m., padidėjo net 5,97 proc. punkto ir pasiekė 42,13 proc. Tai yra didžiausia valstybinės reikšmės (krašto) kelių, neatitinkančių suminio kelio DBI leistinų ribų, dalis nuo 2021 m.

29 pav. Valstybinės reikšmės (krašto) kelių, neatitinkančių suminio kelio dangos būklės indekso (DBI) leistinų ribų, dalis (proc.)¹⁶

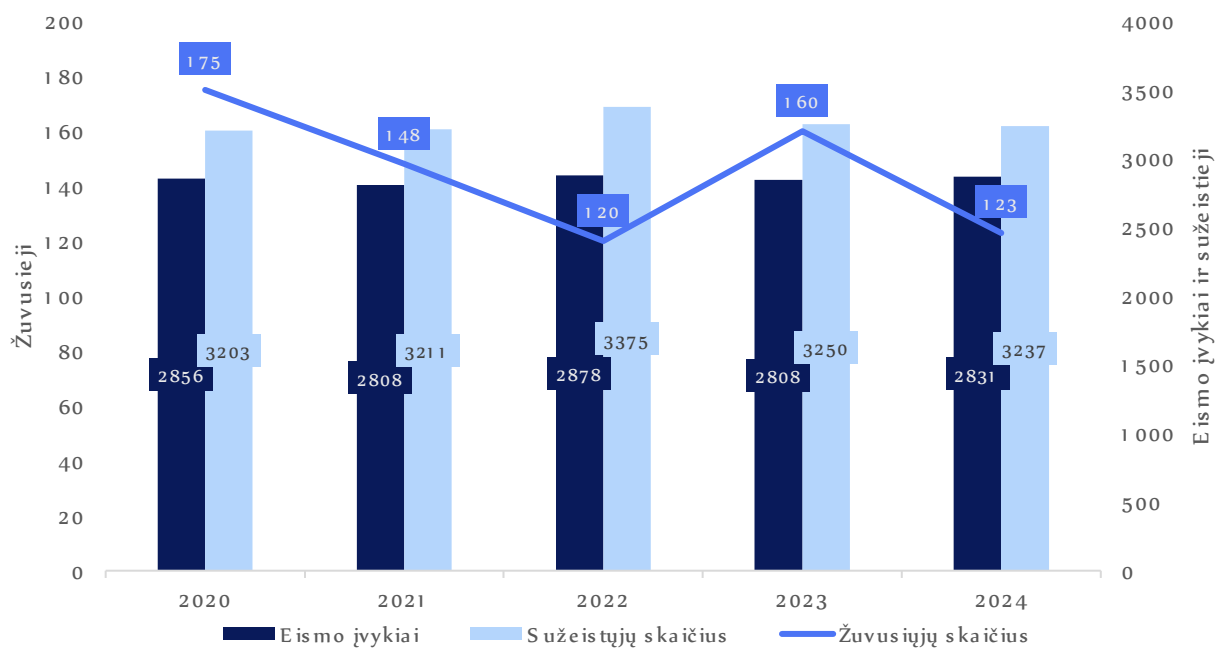
Duomenų šaltinis – AB „Via Lietuva“ duomenys

Rodiklio reikšmę lėmė blogėjanti kelių būklė ir nepakankamas finansavimas jai gerinti. 2024 m., įskaitant laikinąjį solidarumo įnašą (143 533 tūkst. Eur), susisiekimui kelių transportu gerinti, infrastruktūrai tobulinti, plėsti, taisyti ir prižiūrėti, taip pat eismo saugos ir aplinkos apsaugos priemonėms diegti bei šviečiamajai saugaus eismo veiklai vykdyti panaudota 716 041,8 tūkst. Eur. Jei ir toliau finansavimas bus nepakankamas, prognozuojama, kad tokių kelių dalis 2025 m. gali didėti ir sudaryti 42,63 proc.

Daugiausia eismo įvykiuose žmonės žūsta vairuotojams nepasirinkus saugaus greičio ar viršijus leistiną

2024 m. eismo įvykiuose žuvo 37 žmonėmis mažiau (123 eismo dalyviai), palyginti su 2023 m. (160 eismo dalyvių). Nors įgyvendinant saugaus eismo užtikrinimo priemones kasmet siekiama, kad šis skaičius mažėtų, tačiau dėl daugelio priežasčių žuvusiųjų keliuose skaičius tebėra didelis.

¹⁶ Biudžeto įstatymo rodiklis.

30 pav. Avarių, sužeistųjų ir žuvusiųjų skaičiaus keliuose dinamika (vnt. ir asmenys)

Duomenų šaltinis – Susisiekimo ministerija

Eismo įvykių, kuriuose žuvo ar buvo sužeisti žmonės, 2024 m. (2 831) buvo daugiau nei 2023 m. (2 808), bet mažiau nei 2022 m. (2 878).

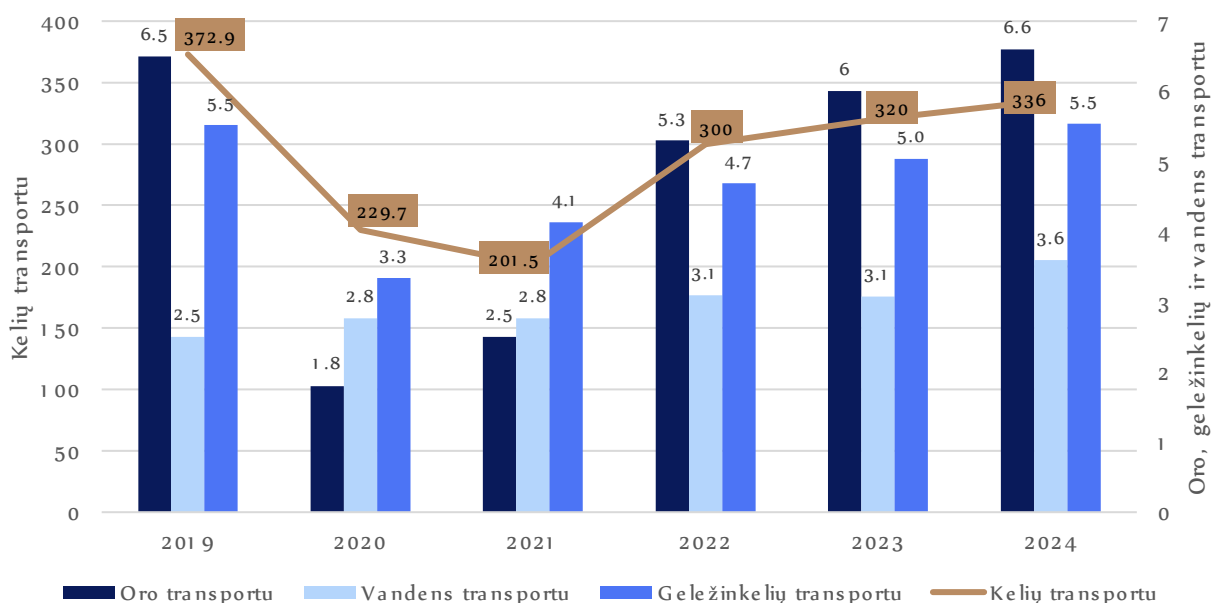
VŠĮ Transporto kompetencijų agentūros duomenimis, 2024 m. 37 proc. visų žuvusiųjų buvo automobilių vairuotojai (45 žuvusieji), 27 proc. – pėstieji (33 žuvusieji), 13 proc. – motociklų vairuotojai (16 žuvusiųjų), ir 23 proc. žuvusiųjų sudarė kiti eismo dalyviai (keleiviai, dviratininkai) (29 žuvusieji). Dėl vairuotojų kaltės žuvo net 87 proc. visų žuvusiųjų (107 žuvusieji). Pagrindinė priežastis – pasirinktas nesaugus greitis ar leistino greičio viršijimas, saugaus eismo taisyklių nesilaikymas (nesilaikė reikalavimo duoti kelią, pėsčiųjų nepraleido pėsčiųjų perėjimo vietose, įvažiavo į priešpriešinę eismo juostą, pažeidė lenkimo taisykles ir kt.). Pagal šalies regionus didžiausia pažanga pasiekta Tauragės ir Šiaulių apskrityse – čia žuvusiųjų keliuose sumažėjo atitinkamai apie 70 ir 40 proc. Situacija pablogėjo Klaipėdos ir Telšių apskrityse – žuvusiųjų skaičius padidėjo atitinkamai 20 ir 33 proc.

Eismo įvykių, kuriuose dėl neblaivių ir (ar) apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vairuotojų kaltės žuvo ar buvo sužeisti žmonės, skaičius 2024 m. iš esmės liko nepakitęs kaip 2023 m. (atitinkamai 164 ir 162). Tačiau eismo įvykiuose, kuriuos sukėlė neblaivūs ir (ar) apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vairuotojai, žuvusiųjų skaičius 2024 m. sumažėjo daugiau nei perpus, palyginti su 2023 m. (2024 m. žuvo 6 asmenys, 2023 m. – 14 asmenų). Galima daryti prielaidą, kad šiai tendencijai įtakos turėjo Susisiekimo ministerijos kartu su AB „Via Lietuva“, kitais socialiniais partneriais kiekvienais metais įgyvendinamos aktyvios ir didelės apimties socialinės reklamos bei šviečiamoji veikla.

Transporto rūšių įvairinimas keleiviams ir kroviniams pervežti vyksta lėtai

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2024 m. visų rūšių transportu vežta 345,9 mln. keleivių, arba 16,5 mln. keleivių (5 proc.) daugiau, nei faktiškai buvo vežta 2023 m. (329,4 mln. keleivių).

Vidutiniškai apie 5 proc. keleivių vežama oro, geležinkelių ir vandens transportu, o apie 95 proc. keleivių – kelių transportu.

31 pav. Keleivių vežimo pagal transporto rūšis dinamika (mln. Keleivių)

Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra ir Susisiekimo ministerija

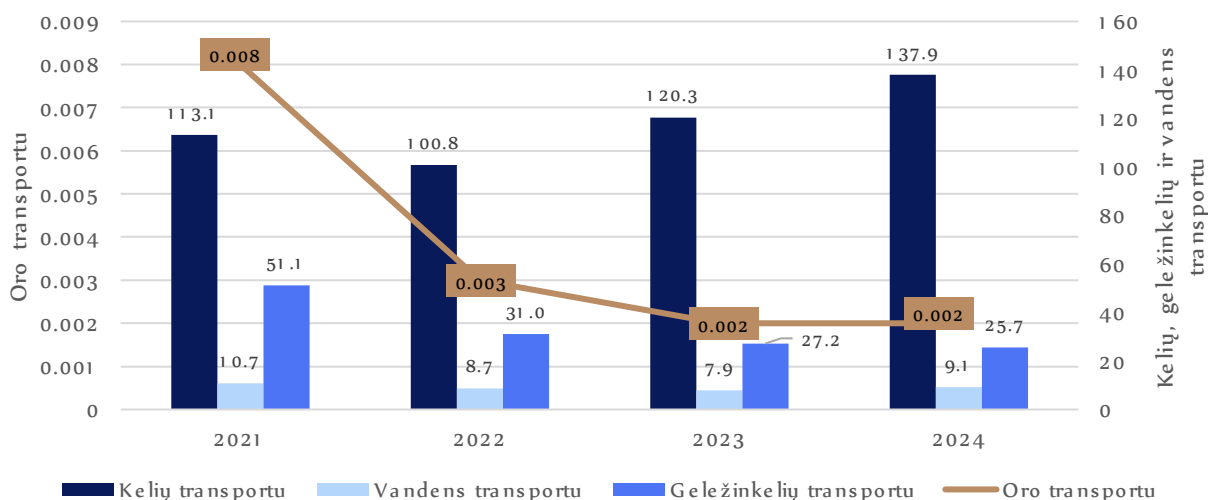
Džiugina, kad keliavimą geležinkelių transportu 2024 m. pasirinko 5,5 mln. keleivių, arba 9,1 proc. daugiau nei 2023 m. Sparčiau plėtojamas keleivių vežimas geležinkelių transportu labiau prisidėtų ir prie klimato kaitos tikslų įgyvendinimo, todėl didelis dėmesys ir toliau bus skiriamas pasiteisinusių priemonių bei praktikų įgyvendinimui ir plėtrai. Teigiamos įtakos keliautojų skaičiaus augimui turi kasmet tobulinamas ir atnaujinamas keleivių poreikius atitinkantis tvarkaraštis, vykdomos tikslinės rinkodaros kampanijos, bilietų pardavimo kanalų plėtra, riedmenų parko atnaujinimas ir kitos priemonės, didinančios keliavimo traukiniais patrauklumą bei skatinančios tvarų judumą. Įdiegus naują traukinių bilietų pardavimo sistemą (angl. *Smart Ticketing*), 2024 m. pabaigoje keleiviams pradėti siūlyti dinaminės kainodaros principu pagrįsti bilietų pardavimai. Tai įgalina individualizuoti kelionių pasiūlymus, kurti tikslines auditorijos grupes, taikyti bilietų kainas atsižvelgiant į traukinių prieinamumą, laiką, sezoną ir kitus pasirinktus parametrus. Nuo 2024 m. II pusmečio keleiviai turi galimybę įsigyti bilietus ir bilietų pardavimo automatuose – bilietomatuose.

Skatinant šalyje naudoti daugiarašį transportą ir stiprinant partnerystę su viešojo transporto vežėjais, toliau įgyvendinamas jungtinio bilieto projektas ir keleiviams siūloma įsigyti jungtinį traukinio ir autobuso bilietą didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Populiariausiu vietinio susisiekimo maršrutu išlieka maršrutas Vilnius–Kaunas (36,9 proc. visų vietinių vežimų), kuriuo per 2024 m. keliavo apie 2 mln. keleivių (2023 m. – 1,7 mln., 2022 m. – 1,5 mln. keleivių).

2024 m. dėl toliau vyraujančios geopolitinės situacijos regione aviacijos įmonės fiksavo makroekonominių rodiklių kitimus. Skrydžių bendrovės, siekdamos sumažinti avialinijų patiriamus kaštus, ieško galimybių pritraukti kuo daugiau keleivių. 2024 m. visuose trijuose Lietuvos oro uostuose aptarnautų keleivių skaičius augo. Iš viso 2024 m. aptarnauta 10 proc. daugiau keleivių nei 2023 m. ir 7 proc. daugiau skrydžių (56,8 tūkst. vnt.), nei jų buvo aptarnauta 2023 m. (53,1 tūkst. vnt.)

Kadangi daugiausia keleivių vežama kelių transportu, numatoma ir toliau daug dėmesio skirti viešojo transporto ir infrastruktūros plėtrai, siekiant didinti keliavimo viešuoju transportu patogumą ir patrauklumą (ir kartu mažinti asmeninių transporto priemonių naudojimą bei kuro suvartojimą).

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2024 m. visų rūšių transportu vežta 172,6 mln. t krovinių, arba 16,6 mln. t (10,6 proc.) daugiau, nei faktiškai buvo vežta 2023 m. (156,0 mln. t). Daugiausia krovinių vežta kelių transportu – apie 80 proc. visų vežtų krovinių, geležinkelių transportu – apie 15 proc., vandens transportu – apie 5 proc. Didžiausią dalį visų gabenamų krovinių sudaro tarptautinis krovinių vežimas, kurį daugiausia lemia kaimyninių šalių politika krovinių vežimo klausimais, ekonominiai pokyčiai regione, pasaulinių rinkų tendencijos ir kt. Krovinių vežimui kelių transportu didelę reikšmę turi kuriama patogi susisiekimo keliais infrastruktūra.

32 pav. Krovinių vežimo pagal transporto rūšis dinamika (mln. t)

Duomenų šaltinis – Susisiekimo ministerija

Geopolitinė padėtis regione, sankcijų taikymas Rusijos ir Baltarusijos vežėjams reikšmingai paveikė pastarųjų metų krovinių vežimo geležinkeliais apimtis Lietuvoje. Eliminavus sankcionuotus krovinių srautus ir reikšmingai sumažėjus tranzitui, krovinių vežimo apimtys mažėjo beveik perpus – nuo 51,1 mln. t 2021 m. iki 25,7 mln. t 2024 m. Geležinkelių transportu per 2024 m. vežta 25,7 mln. t krovinių, t. y. 5,8 proc. mažiau nei 2023 m. Daugiausia vežta naftos ir jos produktų, statybinių medžiagų bei žemės ūkio kilmės produktų. Šių krovinių grupių vežimas sudarė 67 proc. visų 2024 m. geležinkeliais vežtų krovinių kiekio.

AB „LTG Cargo“, siekdama didinti krovinių vežimo geležinkelio transportu apimtį, didelį dėmesį skyrė verslo plėtrai Lietuvos vidaus rinkoje. Santykinė vietinių vežimų dalis nuo bendros krovinių vežimo apimtys 2024 m. išaugo iki 62,6 proc., o ankstesniais laikotarpiais sudarė apie trečdalį vežtų krovinių kiekio. Vietiniai vežimai, palyginti su 2023 m., išaugo 4,4 proc. iki 16,1 mln. t. Tarptautiniai vežimai, bendroje vežtų krovinių struktūroje sudarė 37,4 proc., palyginti su 2023 m., sumažėjo beveik 19 proc. ir siekė 9,6 mln. t.

2024 m. AB „LTG Cargo“ toliau didino verslo atsparumą ir dar labiau sugriežtino krovinių gabenimo kontrolę. Nors prekių tranzitas į Rusiją ir Baltarusiją / iš Rusijos ir Baltarusijos tęsiamas, vežimų apimtys sparčiai mažėja – 2023 m. tranzitu per šalies teritoriją vežamų krovinių kiekis sumažėjo 19,2 proc. iki 6,1 mln. tonų. Dėl sankcijų ženkliai sumažėjus krovinių vežimo geležinkeliu srautams, siekiama dalį jų kompensuoti plėtojant intermodalinį vežimą. Didinant intermodalinį vežimą į

Klaipėdos valstybinį jūrų uostą ir iš jo, plėtojami intermodaliniai šaudyklinio konteinerinio traukinio Vilnius–Klaipėda–Vilnius (konteineriams gabenti) ir „Baltic Gates Train“ (pusprikabėms transportuoti) maršrutai. Nors intermodalinio vežimo konteineriniais traukiniais apimtys dėl mažėjančių siuntų iš Kinijos per 2024 m., palyginti su 2023 m., sumažėjo 135 proc. iki 105,4 tūkst. TEU, intermodalinio vežimo pusprikabių traukiniais apimtys nuosekliai auga. Šis vežimas organizuojamas nuo 2021 m. ir, palyginti su esamu laikotarpiu, išaugo beveik 2 kartus – nuo 2 562 pusprikabių 2022 m. iki 5 266 pusprikabių 2024 m.

Šalies skaitmeninis junglumas nuosekliai auga

2024 m. skaitmeninio dešimtmečio ataskaitos duomenimis, Lietuvos pasiekimai 5G ryšio diegimo ir aprėpties srityje yra labai geri – 98,9 proc. apgyvendintų šalies vietovių padengta 5G ryšiu, šalis gerokai viršija ES vidurkį (89 proc.), o vidutinis metinis augimas atitinka ES vertę. 5G ryšio aprėptyje esančių namų ūkių miestų teritorijose dalis, palyginti su 2022 m., padidėjo 29,9 proc. punkto ir pasiekė 99,9 proc. Tokį aukštą rezultatą lėmė investicijos į pažangių elektroninių ryšių technologijų ir naujos kartos ryšių tinklų (įskaitant 5G) plėtrą, kuriai 2024 m. skirta 42 740,12 tūkst. Eur.

Nors per pastaruosius 4 metus fiksuotojo labai pralaidaus elektroninių ryšių tinklo (VHCN) aprėptis Lietuvoje didėjo, šio tinklo aprėpties augimas sustojo ties 78 proc. riba. Į patalpas įvestų šviesolaidinių linijų (FTTP) aprėptis taip pat auga nežymiai ir siekia 78,1 proc. (šiuo metu ji vis dar viršija ES vidurkį – 64 proc.).

Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis, 2024 m. pabaigoje Lietuvoje viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais turėjo galimybę naudotis 1,17 mln. (77,7 proc.) visų šalies namų ūkių. Populiariausia technologija išlieka šviesolaidis: 2024 m. Lietuvoje šviesolaidinėmis linijomis turėjo galimybę naudotis 62,2 proc. (935 tūkst.) namų ūkių. Šios ryšių technologijos tinklo aprėptis per metus augo 6,2 proc. (54,7 tūkst. namų ūkių). Šviesolaidinėmis linijomis 2024 m. buvo pasiekama 91,8 proc., arba 628,4 tūkst., didžiųjų miestų savivaldybių namų ūkių, tačiau tik 30,7 proc. (158,6 tūkst.) kaimiškųjų savivaldybių namų ūkių. Kaimiškose savivaldybėse šviesolaidinio tinklo aprėptis per 2024 m. išaugo 5,3 proc. – pernai prie šios technologijos prijungta 7,9 tūkst. namų ūkių.

33 pav. Šviesolaidinės linijos aprėptis didžiųjų miestų ir kaimiškose savivaldybėse 2024 m.

Duomenų šaltinis – Ryšių reguliavimo tarnyba

Šviesolaidinių tinklų aprėptis didžiausia Visagino (98,76 proc.), Neringos (96,89 proc.) ir Klaipėdos miesto (96,10 proc.) savivaldybėse. Mažiausia aprėptis tiek šviesolaidinėmis, tiek bet kuriomis kitomis – vario ar vytomis – linijomis išlieka Alytaus rajono savivaldybėje, atitinkamai 0,2 proc. ir 26,6 proc.

Tikėtina, kad Lietuvoje plačiajuosčio ryšio plėtra sulėtėjo dėl to, jog pagrindiniai veiksmai yra nukreipti į 5G tinklų plėtrą, dar neįgyvendinti itin spartaus ryšio infrastruktūros projektai, taip pat reikia papildomų investicijų siekiant įgyvendinti gigabaitinio junglumo tikslą Lietuvoje. Tačiau 2024

m. buvo įgyvendinamas projektas „Itin spartaus ryšio infrastruktūra“ (ISRI), kurio tikslas – užtikrinti prieigą prie gigabitinės spartos plačiajuosčio ryšio [baltosiose teritorijose](#) socialinę ir ekonominę pažangą skatinantiems subjektams bei duomenų perdavimo paslaugų teikėjams. Gigabitinės spartos ryšio prieigą kaimiškiosiose / nutolusiose vietovėse planuojama suteikti 5 tūkst. subjektų. Per 2024 m. itin spartaus ryšio galimybė sudaryta 618 socialinę ir ekonominę pažangą skatinančių objektų. Objektai prijungti itin spartaus ryšio mobiliųjų operatorių bazines stotis prijungus prie šviesolaidinio tinklo ar šviesolaidinėmis linijomis. Be to, statant ryšio bokštus ir tiesiant šviesolaidines kabelių linijas, pradėtas įgyvendinti itin spartaus ryšio infrastruktūros plėtros projektas (ISRI-2), kurio tikslas – užtikrinti gigabitinės spartos plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą šalies baltosiose teritorijose esantiems namų ūkiams ir įmonėms.

Įtvirtinta energetinė nepriklausomybė – Lietuva kartu su Latvija ir Estija prisijungė prie kontinentinės Europos elektros tinklo

2025 m. vasario 9 d. 14.05 val. Baltijos šalys sėkmingai sinchronizavo savo elektros energetikos sistemas su kontinentinės Europos sinchronine zona. Tai istorinės ir praktinės svarbos įvykis Baltijos šalims ir Europai, stiprinantis viso regiono energetinę nepriklausomybę ir atsparumą. Elektros srantai su Rusija ir Baltarusija nutraukti, jungtys atjungtos ir nebus naudojamos operacinei veiklai.

Sinchronizacija sudaro sąlygas Baltijos šalims valdyti savo elektros sistemas glaudžiai bendradarbiaujant su kitomis kontinentinės Europos šalimis, užtikrinant stabilų ir patikimą dažnio reguliavimą, taip padidinant regioninį energetinį saugumą. Anksčiau Baltijos šalių dažnio valdymas buvo priklausomas nuo Rusijos IPS/UPS sistemos, o dabar Lietuva, Latvija ir Estija prisijungė prie kontinentinės Europos tinklo – sinchroninio tinklo, aptarnaujančio daugiau kaip 400 mln. gyventojų turinčią rinką.

Sinchronizacijos procese Lietuvoje buvo nutiesta 420 km naujų elektros perdavimo linijų, rekonstruota 230 km esamų linijų, pastatyta naujų ar modernizuota iš viso 13 tinklo skirstyklų bei transformatorių pastočių. Alytuje sumontuoti 3 400/330 kV autotransformatoriai – galingiausi Baltijos šalyse tokio tipo įrenginiai, prie perdavimo tinklo prijungiami 3 sinchroniniai kompensatoriai: Telšių transformatorių pastotėje, Alytaus elektros mazge ir Vilniaus rajone esančioje Neries transformatorių pastotėje. Be šios infrastruktūros plėtros, taip pat įdiegtos naujos dažnio stabilumo vertinimo, automatinio generacijos valdymo ir dispečerinio valdymo sistemos.

Iš viso į sinchronizacijos projektą Baltijos šalyse ir Lenkijoje investuota daugiau nei 1,6 mlrd. Eur, iš jų apie 1,2 mlrd. Eur skirta iš ES energetikos infrastruktūros tinklų priemonės.

Šalies energetinės nepriklausomybės pradžios simbolis „Independence“ tapo Lietuvos nuosavybe

2024 m. gruodžio 6 d. oficialia ceremonija buvo pažymėtas suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) laivo-saugyklos „Independence“ perdavimas Lietuvos nuosavybėn ir jo įregistravimas Lietuvos jūrų laivų registre, kurį įprasmino ant laivo iškelta trispalvė bei atidengtas naujas namų uosto pavadinimas – Klaipėda. Prieš 10 metų į Klaipėdą atplaukęs laivas užtikrina šalies ir regiono energetinę nepriklausomybę. Laivas 2 kartus tapo esminiu instrumentu užtikrinant šalies energetinį saugumą: pirmą kartą – išsivaduojant iš „Gazprom“ monopolinės priklausomybės, antrą – po Rusijos invazijos į Ukrainą, kai Lietuva viena pirmųjų ES atsisakė rusiškų dujų.

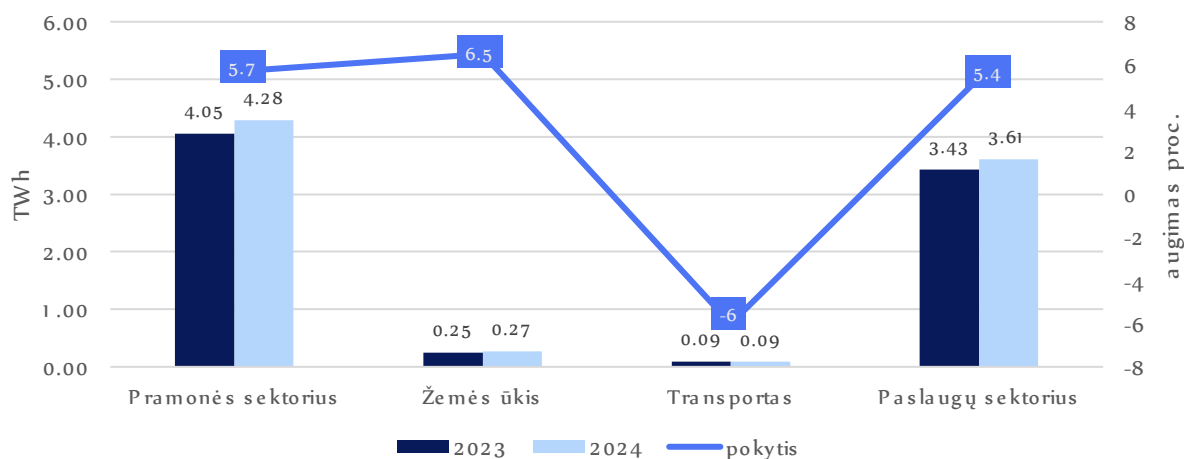
Iš viso SGD terminalo paslaugomis naudojasi 5 valstybės: Lietuvos, Lenkijos, Latvijos, Norvegijos ir Estijos – dujų tiekimo įmonės. „Independence“ suprojektuotas taip, kad galėtų laisvai patenkinti

visos Lietuvos dujų poreikius. Nominalus jo pajėgumas siekia 33 TWh per metus, palyginti, tai daugiau nei 2 kartus viršija 2023 m. šalies faktinį gamtinių dujų suvartojimą (14,9 TWh). Nuo 2015 m. sausio 1 d. terminale išdujinta arti 16 mlrd. kub. m gamtinių dujų. Laivai-dujovežiai pristatyti 79 skirtingais krovinių reisais. Daugiausia dujų atgabenta iš JAV bei Norvegijos. Taip pat jos plukdytos iš Trinidado ir Tobago, Nigerijos, Egipto, Pusiaujo Gvinėjos, Alžyro.

Nuo SGD terminalo veiklos pradžios dėl atpigusių dujų Lietuvos dujų vartotojai kasmet vidutiniškai sutaupo apie 160 mln. Eur per metus. Terminalas veikia itin patikimai – per dešimtmetį atlikta beveik 0,5 tūkst. krovos operacijų ir per tą laiką nebuvo nė vieno saugos incidento.

Auga elektros suvartojimas

Per 2024 m. Lietuvoje galutinis elektros suvartojimas buvo 11,504 TWh – 5 proc. daugiau nei 2023 m. (10,957 TWh). Metiniai duomenys rodo, kad elektros vartojimas augo pramonės, paslaugų, žemės ūkio ir gyventojų sektoriuose, o mažėjo tik transporto srityje. Didesnį elektros poreikį galima sieti su gerėjančiais ekonominiais rodikliais ir spartėjančia Lietuvos elektrifikacija. Nors gaminančių vartotojų daugėja, bendras elektros poreikis Lietuvoje ir toliau didėja. Galima daryti prielaidą, kad tiek gyventojai, tiek verslo subjektai vietoje pagamintą elektros energiją ne tik naudoja savo reikmėms, bet ir siekia mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro.

34 pav. Elektros energijos suvartojimas skirtingose valstybės veiklos šakose

Duomenų šaltinis – Energetikos ministerija

Palyginti su 2023 m., 2024 m. gyventojų elektros energijos suvartojimas padidėjo 3,8 proc. – nuo 3,138 iki 3,257 TWh.

Lietuva tampa elektros energiją gaminančia šalimi

Preliminariais duomenimis, 2024 m. Lietuvoje nacionalinės elektrinės pagamino apie 62 proc. reikalingos šalies elektros energijos, o kita dalis (apie 38 proc.) buvo importuota. 2023 m. nacionalinė generacija patenkino apie 48 proc. vartojimo poreikio. Esminį pokytį darė saulės ir vėjo elektrinių plėtra.

2024 m. buvo 436 valandos, kai Lietuvoje vietinė generacija buvo didesnė už vartojimo poreikį; 2023 m. buvo 39 tokios valandos, o 2022 m. – tik viena tokia valanda. 2024 m. taip pat buvo 4 paros, kai per vieną parą Lietuvoje pagaminta daugiau elektros nei suvartota: tai kovo 11 d., gegužės 3 d., rugpjūčio 11 d., gruodžio 20 d.

2024 m., kaip ir 2023 m., iš ES valstybių narių importuojamos elektros energijos dalis nuo bendro elektros energijos importo sudarė 100 proc.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 5 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Sukurti tvarų kelių priežiūros ir plėtros finansavimo modelį, parengiant Valstybinio kelių fondo veiklos principus reglamentuojančius teisės aktus.

Užbaigti įgyvendinti „Via Baltica“ kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai rekonstrukciją.

Diegiant saugaus eismo priemones valstybinės reikšmės keliuose perpus sumažinti nustatytų juodųjų dėmių skaičių ir sutvarkyti 1 000 nesaugių pėsčiųjų perėjų.

Plečiant itin spartaus plačiajuosčio ryšio aprėptį šalyje, suprojektuoti bent 5 Lietuvos apskričių teritorijoje reikalingą mobiliojo ryšio infrastruktūrą ir jai funkcionuoti reikalingą infrastruktūrą.

Užbaigti Lietuvos elektros perdavimo tinklų infrastruktūros plėtrą sinchronizacijos projekte.

Atlikti projektavimo darbus ir pasirašius rangos sutartį pradėti sausumos jungties „Harmony Link“ statybą.

Atlikti Lietuvos elektrinės eksploatuojamų blokų kapitalinio remonto ir techninės priežiūros darbus, būtinus jų resursui palaikyti ir elektros energetikos sistemos stabilumui užtikrinti.

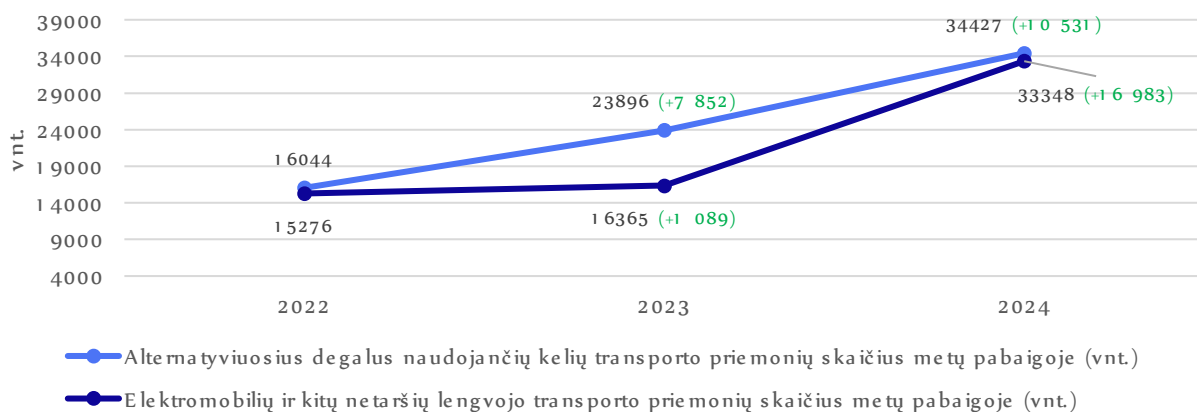
Atlikti Lietuvos elektros energetikos sistemos adekvatumo vertinimą ir jo pagrindu priimti sprendimus dėl lanksčios generacijos poreikio bei pajėgumų vystymo modelio, užtikrinant elektros energetikos sistemos ir rinkų stabilumą bei atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) gamybos pajėgumų plėtrą.

VI. 6 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „UŽTIKRINTI GERĄ APLINKOS KOKYBĘ IR GAMTOS IŠTEKLIŲ NAUDOJIMO DARNĄ, SAUGOTI BIOLOGINĘ ĮVAIROVĘ, ŠVELNINTI LIETUVOS POVEIKĮ KLIMATO KAITAI IR DIDINTI ATSPARUMĄ JOS POVEIKIUI“

Vis daugiau žmonių renkasi viešąjį transportą, elektromobilius, sukurta daugiau galimybių susisiekimui naudoti dviračius

Nuo 2022 m. birželio iki 2024 m. pabaigos iš viso išmokėta virš 25 mln. Eur kompensacijų 7 tūkst. elektromobilių įsigyti. 2024 m. paskelbti kvietimai teikti paraiškas įsigyti elektra arba vandeniliu varomas transporto priemonės viešajam sektoriui (išmokėta 110 tūkst. Eur 23 elektromobiliams įsigyti), taip pat paraiškas, susijusias su viešai prieinamų įkrovimo prieigų plėtros skatinimu (patvirtinta ir vertinama paraiškų už 7,8 mln. Eur dėl 789 įkrovimo prieigų įrengimo, pasirašytos sutartys dėl 2 vandenilio papildymo stotelių įrengimo); suteikta 54,8 mln. Eur dotacija 275 ekologiškiems miesto ir priemiestiniams autobusams įsigyti.

35 pav. Alternatyviuosius degalus (toliau – AD) naudojančių kelių transporto priemonių skaičius metų pabaigoje (vnt.) ir Elektromobilių ir kitų netaršių lengvojo transporto priemonių skaičius metų pabaigoje (vnt.)

Duomenų šaltinis – VĮ „Regitra“

Elektromobilių ir kitų netaršių lengvojo transporto priemonių skaičius šalyje, palyginti su 2023 m., padidėjo 103,7 proc. (2023 m. pabaigoje buvo 16,3 tūkst. vnt., 2024 m. pabaigoje – 33,3 tūkst. vnt.). Viešai prieinamų įkrovimo prieigų skaičius 2024 m., palyginti su 2023 m., padidėjo 56,3 proc. (2023 m. pabaigoje buvo 1,6 tūkst. vnt., 2024 m. pabaigoje – 2,5 tūkst. vnt.).

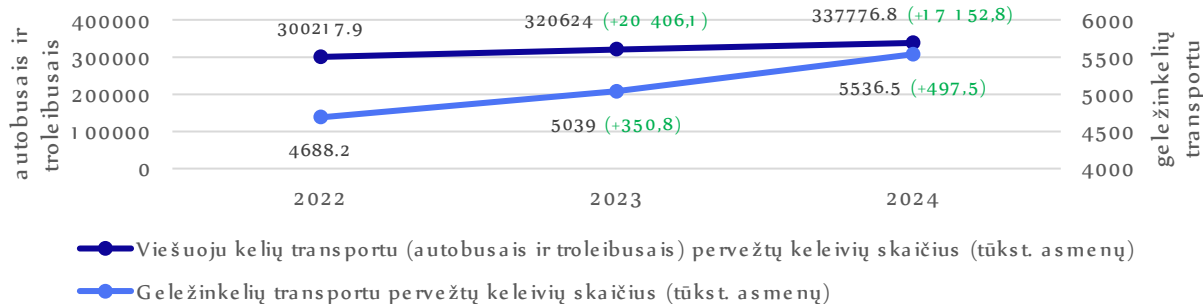
2024 m. parengtas ir EK pateiktas nacionalinės politikos sistemos projektas dėl AD rinkos plėtros ir infrastruktūros diegimo. Tęsėsi viešinimo kampanija „Persėsk į EV“, skatinanti naudoti elektromobilius ir informuojanti apie taikomas skatinimo priemones (paramą).

Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste vystoma tvari laivyba – pradėta statyti vandeniliu ir elektra varomas atliekų surinkimo laivas, pasirašytos sutartys dėl AD varomų laivų įsigijimo, toliau plėtojama vandenilio gamybos infrastruktūra. Klaipėdos valstybinis jūrų uostas taip pat prisijungė prie tarptautinio memorandumo dėl žaliųjų laivybos koridorių kūrimo.

Atnaujintas Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas 2021–2030 m., numatantis AD naudojimo, viešojo ir bevariklio transporto, geležinkelių, intermodalumo bei oro ir jūrų transporto tvarumo skatinimą. Įsigaliojus naujam ES reglamentui, pakeistas Alternatyviųjų degalų įstatymas:

nustatyti infrastruktūros plėtros tikslai, prievolės dėl minimalių įkrovimo galių, duomenų teikimo ir prieigų pritaikymo visoms visuomenės grupėms reikalavimai.

Teigiama linkme keičiasi ir Lietuvos gyventojų įpročiai – žmonės vis daugiau naudojami viešuoju transportu. 2023–2024 m. autobusais ir troleibusais besinaudojančių gyventojų skaičius išaugo 5,35 proc., o traukiniais – 9,87 proc.

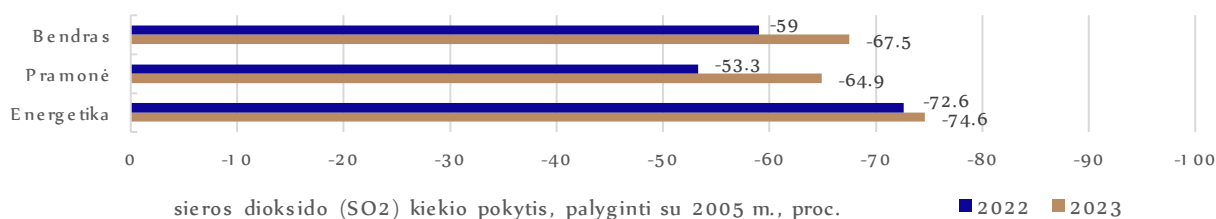
36 pav. Viešuoju transportu pervežtų keleivių skaičius (tūkst. asmenų)

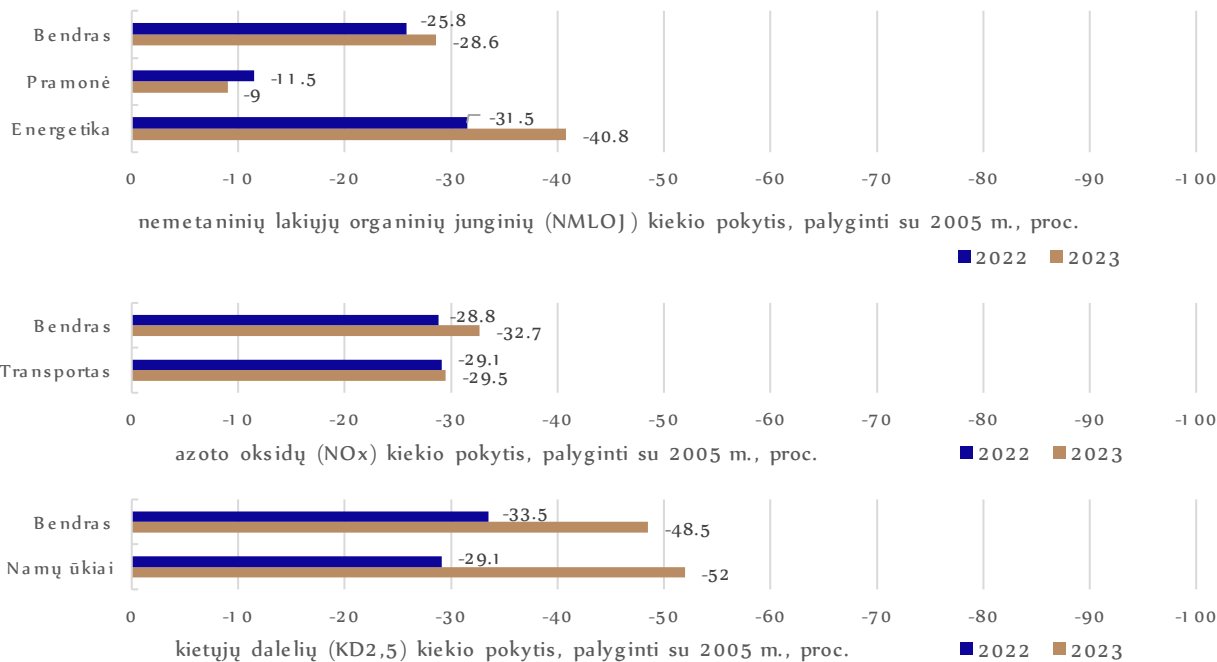
Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Patvirtintos naujos Dviračių ir pėsčiųjų infrastruktūros planavimo ir projektavimo taisyklės, kurios nustato vienodus standartus visai bevariklio transporto infrastruktūrai. AB „Via Lietuva“ prie valstybinės reikšmės kelių įrengė 65,6 km pėsčiųjų ir dviračių takų, o reikšmingiausias projektas – beveik 22 km ilgio tako Smiltynė–Nida rekonstrukcija. Taip pat 2024 m. rekonstruota daugiau nei 66 km pėsčiųjų ir dviračių takų.

Dedamos pastangos mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų rodo teigiamą rezultatą

Atsižvelgiant į tai, kad miestai pasauliniu mastu išmeta apie 75 proc. visų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD), 2024 m. Lietuvoje buvo stiprinamos iniciatyvos, skatinančios savivaldybes siekti neutralumo klimatui, atliepiančios EK klimatui neutralių ir sumanių miestų misijos tikslus. Vienas iš svarbiausių metų pasiekimų – sukurtas ŠESD emisijų skaičiuoklės įrankis, leidžiantis savivaldybėms tiksliai įvertinti emisijas visuose pagrindiniuose ūkio sektoriuose: energetikos, transporto, pramonės, žemės ūkio, atliekų tvarkymo bei žemės naudojimo ir miškininkystės. Įrankis apima 4 pagrindinių teršalų: anglies dioksido (CO₂), metano (CH₄), azoto suboksido (N₂O) ir fluoruotų angliavandenilių (HFC) – apskaitą. Reikšmingą žingsnį žengė Tauragės rajono savivaldybė, kuri, pasinaudojusi Aplinkos ministerijos skirta Klimato kaitos programos parama, parengė bandomąją neutralaus poveikio klimatui miesto strategiją. Strategiją, sudarytą iš veiksmų ir investicijų planų bei bendradarbiavimo dokumento, pasirašė 17 institucijų ir organizacijų, tarp jų Aplinkos ministerija, Susisiekimo ministerija ir Energetikos ministerija. 2024 m. spalį ši strategija buvo pateikta EK. Vilnius ir Tauragė buvo įtraukti į 100 miestų, sieksiančių iki 2030 m. neutralizuoti savo poveikį klimatui, sąrašą ir dėl to sulauks EK paramos bei finansavimo.

37 pav. ŠESD kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. 2022–2023 m.

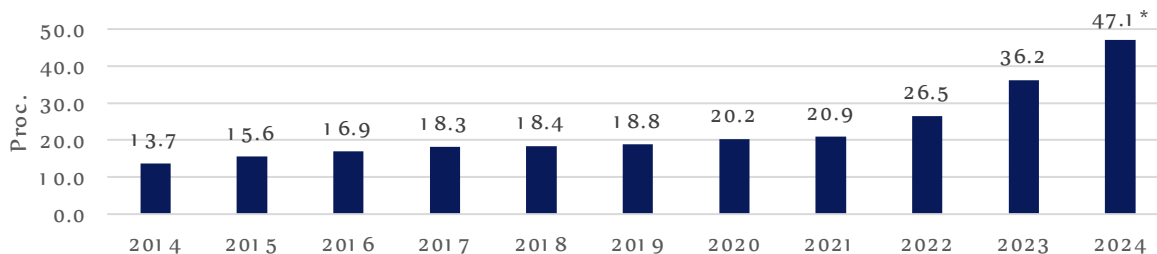
Duomenų šaltinis – Aplinkos apsaugos agentūra

Lyginant 2022 ir 2023 m. oro taršos rodiklius su 2005 m., matyti, kad emisijos Lietuvoje toliau mažėja daugelyje sektorių. Energetikos sektoriuje sumažėjo sieros dioksido (SO₂) emisijos – nuo 72,6 proc. 2022 m. iki 74,6 proc. 2023 m., o tai rodo nuoseklią pažangą pereinant prie švaresnių energijos šaltinių. Pramonėje taip pat fiksuotas reikšmingas mažėjimas – nuo 53,3 iki 64,9 proc., o bendras mažėjimas pasiekė 67,5 proc. Nemetaninių lakiųjų organinių junginių (toliau – NMLOJ) rodikliai kinta nevienodai: energetikos sektoriuje tolygiai mažėja (nuo 31,5 iki 40,8 proc.), o pramonėje matomas ženklaus lėtėjimas – 2023 m. sumažėjo tik 9 proc., palyginti su 31,5 proc. 2022 m. Nepaisant to, bendras NMLOJ kiekio mažėjimas vis tiek šiek tiek pagerėjo – nuo 25,8 proc. iki 28,6 proc. Azoto oksidų (NO_x) transporto sektoriuje mažėjimo tempas šiek tiek sulėtėjo (nuo 32,7 iki 29,5 proc.), tačiau bendri rodikliai vis dėlto gerėja – 2023 m. mažėjimas siekė 33,2 proc., palyginti su 28,8 proc. 2022 m. Labiausiai išsiskiria kietųjų dalelių (KD_{2,5}) emisijų reikšmingas pokytis – jį lėmė namų ūkiai, kuriuose sumažinimas nuo 29,1 proc. išaugo net iki 52 proc. Tai turėjo didelės įtakos ir bendram mažėjimo tempui – nuo 33,5 iki 48,5 proc. Šie pokyčiai rodo kryptingą oro taršos mažinimo pažangą, nors pramonėje ir transporte matyti iššūkių toliau sparčiai mažėjant emisijoms. Iš esmės bendra kryptis pozityvi, o ryškiausi pasiekimai matomi energetikos ir namų ūkių sektoriuose. Prie tendencijų energetikoje ir namų ūkiuose prisideda augantis AEI naudojimas, taip pat pastatų energetinio efektyvumo didinimas (plačiau aptariama tolesniuose poskyriuose).

Papildomai pažymėtina, kad visuomenės įtraukimui stiprinti 2024 m. Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje buvo paskelbtos interaktyvios priemonės, leidžiančios stebėti aplinkos būklės: oro taršos, ŠESD emisijų, paviršinių vandens telkinių, ūkio subjektų išleidžiamų nuotekų ir vandens sunaudojimo – pokyčius ir tendencijas.

Nuosekliai artėjama prie 2030 m. tikslo – visą galutinį elektros poreikį tenkinti vien tik iš AEI

2024 m. Lietuvoje 76,7 proc. šalies elektros buvo pagaminta naudojant AEI¹⁷, daugiausia vėjo ir saulės energiją, – šių rūšių energijos pagamintos elektros dalis sparčiai auga jau kelerius metus. Vėjo elektrinėse pagaminta elektros energija 2024 m., palyginti su 2023 m., išaugo 38,3 proc. ir pasiekė 3,492 TWh, o saulės energijos gamyba išaugo dvigubai – 101 proc. ir pasiekė 1,273 TWh.¹⁸ Atitinkamai 2022–2024 m. šoktelėjo ir AEI pagamintos elektros sunaudojimas – 2024 m. išankstiniais duomenimis, jis pasiekė 47,1 proc.

38 pav. Elektros energijos iš AEI dalis galutiniame elektros energijos suvartojimo balanse (proc.)¹⁹

* Pateikti 2024 m. duomenys yra preliminarūs Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatoriaus „Litgrid“ duomenys (šie duomenys nėra apdoroti ir normalizuoti pagal Valstybės duomenų agentūros taikomas ES patvirtintas taisykles)

Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra ir Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius „Litgrid“

2024 m. elektros energijos gamybos iš AEI augimą lėmė aktyvios valstybės investicijos – teiktos subsidijos ir lengvatinės paskolos tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Skatinta įsirengti elektros gamybos ir kaupimo įrenginius, išskirtinį prioritetą teikiant atsinaujinančių išteklių energijos bendrijoms (toliau – AEIB).

Bendrovė UAB ILTE 2024 m. paskelbė kvietimą dėl paramos AEI elektrinėms ir kaupimo įrenginiams, skirtą juridiniams asmenims, ūkininkams ir namų ūkiams. Taip pat paskelbtas kvietimas gauti lengvatines paskolas AEI elektrinėms įsirengti ar įsigyti iš nutolusių parkų. Per metus pasirašyta viena paskolos sutartis už 3,9 mln. Eur sumą.

Siekiant skatinti AIEB ir piliečių energetikos bendrijų (PEB) dalyvavimą rinkoje, ILTE paskelbė kvietimą šių bendrijų projektams remti. Tačiau 2024 m. paraiškų pagal šią priemonę negauta.

Lietuvos energetikos agentūra 2024 m. paskelbė keletą kvietimų, skirtų AEI elektrinių (iki 500 kW) ir kaupimo įrenginių (iki 500 kWh) įrengimui. Iš viso skirta:

- 72 mln. Eur paramos saulės elektrinėms; per metus patvirtinta paraiškų dėl 42 MW naujų pajėgumų, įrengta 2,5 MW, kitos paraiškos vertinamos;
- 5 mln. Eur kaupimo įrenginiams; patvirtinta paraiškų dėl 12 MWh, kiti projektai dar vertinami.

Gyventojai taip pat aktyviai investavo į saulės elektrines. Lietuvos energetikos agentūros kvietimų pagrindu 2024 m. išmokėta daugiau nei 52,34 mln. Eur paramos, už kurią buvo įrengta arba padidinta saulės elektrinių įrengtoji galia 182,24 MW.

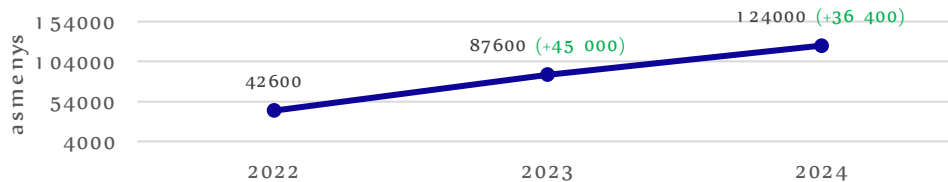
Tęsti ir žaliųjų dujų projektai – 2024 m. biometano gamybos pajėgumų plėtrai skirta 1,98 mln. Eur, o skystųjų antros kartos biodegalų gamybai – 100 tūkst. Eur.

¹⁷ Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatoriaus „Litgrid“ duomenys.

¹⁸ Aplinkos ministerijos ataskaitos duomenys.

¹⁹ Biudžeto įstatymo rodiklis.

Gaminančių vartotojų skaičius, kuris 2024 m. siekė per 124 tūkst., per metus padidėjo apie 40 proc. Tik gruodį AB „Energijos skirstymo operatorius“ (ESO) prijungė beveik 1,5 tūkst. naujų gaminančių vartotojų ir 800 nutolusių saulės parkų klientų. Vidutiniškai per mėnesį prijungiama apie 3 tūkst. naujų gamintojų.

39 pav. Iš AEI pasigaminantą elektros energiją savo reikmėms vartojančių asmenų skaičius (asmens)

Duomenų šaltinis – AB „Energijos skirstymo operatorius“ (ESO)

Visi gaminantys vartotojai gali naudotis valstybės parama kaupikliams įsirengti, o tai leidžia efektyviai kaupti perteklinę energiją, užtikrinti stabilų tiekimą ir sumažinti su tinklų paslaugomis susijusias išlaidas.

Padidintas energijos suvartojimo efektyvumas

2021–2027 m. numatyta investuoti 120,2 mln. Eur iš ES struktūrinių fondų į senų šilumos gamybos įrenginių keitimą individualiuose namuose, siekiant skatinti pereiti prie efektyvesnių ir mažiau taršių technologijų, tokių kaip biokuro katilai ir šilumos siurbliai.

2024 m. gyventojams įdiegta:

- 2 530 naujų efektyvių šilumos gamybos įrenginių, kurių bendra įrengtoji galia – 28,33 MW;
- iš jų 2 170 vnt. sudarė šilumos siurbliai, kurių bendra galia – 21,30 MW.

Šie įrenginiai leido kasmet sutaupyti apie 49,98 GWh galutinės energijos – taip mažinamos šilumos sąnaudos gyventojams ir prisidedama prie aplinkos oro kokybės gerinimo.

Efektyvesni katilai ir šilumos siurbliai gamina šilumą išnaudodami mažiau energijos ir išmesdami mažiau teršalų, ypač lyginant su senais įrenginiais, kurie dažnai naudojo iškastinį kurą (anglį, mazutą). Be to, biokuras, kaip atsinaujinantis energijos šaltinis, yra neutralus CO₂ atžvilgiu, todėl mažina ŠESD emisijas. Modernūs įrenginiai taip pat prisideda prie mažesnės kietųjų dalelių (KD_{2,5}), sieros dioksido (SO₂) ir azoto oksidų (NO_x) taršos.

Pastatų energinio efektyvumo didinimas – dar viena svarbi kryptis siekiant neutralumo klimatui ir sumažintų ŠESD emisijų. 2021–2024 m. atnaujinta daugybė centrinės valdžios viešųjų pastatų:

- 2021–2022 m.: atnaujinti 6 pastatai (8 630 kv. m), per metus energijos sutaupyta – 0,82 GWh, CO₂ sumažinta – ~82 t/metus;
- 2023 m.: įgyvendinti 36 projektai, atnaujinta 96 464 kv. m, energijos sutaupyta – 8,5 GWh, CO₂ sumažinta – ~850 t/metus;
- 2024 m.: baigta 40 projektų, atnaujinta 151 100 kv. m, energijos sutaupyta – 13,3 GWh, CO₂ sumažinta – ~1 330 t/metus.

2024 m. Lietuvoje modernizuoti 333 daugiabučiai namai. Skaičiuojamasis šiluminės energijos suvartojimo sumažinimas šiuose pastatuose siekė apie 1 161,98 GWh – tai rodo reikšmingą pažangą efektyvesnio energijos vartojimo srityje.

Verslo atsparumo klimatui stiprinimo srityje – proveržis, bet rezultatus vertinti dar per anksti

Verslui buvo skirtas išskirtinis dėmesys, kadangi pramonės veikla itin reikšmingai veikia klimatą. Pirmiausia paminėtina, kad buvo investuojama į AEI diegimą pramonėje (saulės energija) – tam skirta 31,2 mln. Eur, viso bus įgyvendinti 223 projektai (2024 m. baigtas 41 projektas). Parama skirta ir energijos vartojimo intensyvumui mažinti – įgyvendinami 62 projektai už 33,1 mln. Eur. Šios lėšos leis diegti naujausią aplinkai palankią įrangą, atnaujinti technologinius procesus. Pramonės įmonėms taip pat kompensuojamas perėjimas prie alternatyvaus kuro deginimo – parama skiriama įrangai, t. y. iškastinio kuro katilai keičiami į šilumos siurblius, naudojančius AEI.

2024 m. pradėtas įgyvendinti galimybių studijos projektas – ją atliekant bus siekiama nustatyti būtinus parengiamuosius veiksmus, kurių reikėtų imtis nacionaliniu lygiu, norint sudaryti sąlygas ateityje užtikrinti CO₂ sugavimo ir saugojimo, vandenilio ir kitų inovatyvių technologijų panaudojimo plėtrą pramonės įmonėse, veikiančiose labiausiai neigiamai paveiktose teritorijose (Kauno, Šiaulių ir Telšių apskrityse).

2024 m. suplanuoti mažų ir vidutinių įmonių (MVI) projektai, skirti jų veiklos žalinimui, – bus įgyvendintas 21 projektas už 8,8 mln. Eur. Šiomis lėšomis verslas galės atlikti MTEP, siekdamas sukurti technologijas, leisiančias gaminti tvarius gaminius. Pradėta įgyvendinti finansinė priemonė „Pokytis“: pramonės įmonių projektams, kuriais siekiama investuoti į inovatyvių aplinkai draugiškų (t. y. tvarių) produktų gamybą skatinančių technologijų diegimą įmonėse, numatytas biudžetas – 53,82 mln. Eur.

Daugiausia lėšų skirta finansinei priemonei „Milijardas verslui“. Šia priemone stambiams projektams, kuriais siekiama investuoti į aplinkai draugiškas technologijas, žiediško didinimą, dekarbonizaciją, energijos vartojimo efektyvumą, mažatliekių, pažangių, novatoriškų ir skaitmeninių technologijų diegimą, yra suteikiamos paskolos. Priemone remiama ir aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos pajėgumų plėtra bei gynybos ir saugumo pramonė. 2024 m. pasirašytos 4 sutartys už daugiau nei 69 mln. Eur, toliau vertinamos paraiškos už 1,231 mlrd. Eur. Projektai pagal šią priemonę yra didelės apimties, juos pradėta įgyvendinti 2024 m. pabaigoje.

Didėja šalies žemės ūkio tvarumas

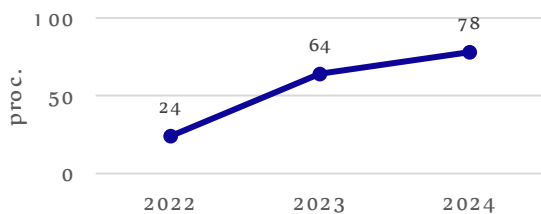
Remiantis išankstiniais duomenimis, 2023 m. (2024 m. duomenys bus skaičiuojami 2025 m.), palyginti su 2005 m., žemės ūkio ŠESD emisijos mažėjo, pasiekė -10,6 proc. (2022 m. -8,5 proc.). Tokia rodiklio kaita rodo, kad žemės ūkio sektoriuje yra vis labiau žengiama tvarumo keliu.

Kadangi išaugo tvariam žemės ūkiui būdingų veiklų apimtys, t. y. tarpinių pasėlių, pasėlių su išėliais ir patobulintų sėjomainų pasėlių plotai, sumažėjo emisijų iš dirvožemio bei mineralinių trąšų naudojimo. Mineralinių trąšų poreikį taip pat mažina ir toliau praktikuojamas bearimis ūkininkavimas, kuris sumažina taip pat ir degalų naudojimą. Bearimės technologijos 2020 m. buvo taikomos 245,0 tūkst. ha plote (arba 12,9 proc. visos 1,9 mln. ha produkuojančios žemės ploto). 2023 m. bearimiai plotai jau sudarė 1,22 mln. ha (arba 64,3 proc. visos produkuojančios žemės ploto), o 2024 m. minėti pasėlių plotai išaugo dar 21 proc., palyginti su 2023 m., ir pasiekė daugiau kaip 1,47 mln. ha plotą. Antras pagal svarbą veiksnys, nulėmęs žemės ūkio emisijų sėkmingą sumažinimą, yra naujai nustatytų nacionalinių emisijų veiksnių taikymas dirbamajai žemei, pievoms, ganykloms ir organiniams dirvožemiams.

40 pav. Žemės, kurioje naudojamos bearimės technologijos, ploto dalis nuo fiksuoto ariamosios žemės ploto 2020 m. (proc.)

Duomenų šaltinis – Žemės ūkio ministerija

Pagal priemonę „Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas“ finansuojami projektai apėmė investicijas į technologijas, kurios mažina amoniako emisijas ir gerina oro kokybę ūkiuose (mėšlo apdorojimo

įranga). 2024 m. projektuose numatytos investicijos į pažangias ir inovatyvias technologijas, kurios mažina amoniako emisijas iš mėšlo ir gerina oro kokybę ūkiuose, t. y. skiriama parama biodujų gamybai iš gyvulininkystės ūkiuose susidarancio mėšlo (2023–2024 m. įgyvendinta 16 tokių projektų). Prie amoniako

emisijų kiekio mažinimo prisidėjo priemonės, kuriose dalyvaujant draudžiama naudoti mineralines ir (ar) organines trąšas arba ribojamas augalų apsaugos produktų bei trąšų naudojimas. Pagal Aplinkos apsaugos agentūros išankstinius duomenis, amoniako emisijų kiekis žemės ūkio sektoriuje 2023 m., palyginti su 2005 m., sumažėjo 5,9 proc. (o 2022 m. padidėjo 0,8 proc.). Galima tikėtis, kad 2024 m. pradėti įgyvendinti projektai turėtų prisidėti prie šios tendencijos.

2024 m. sertifikuotų laukų plotai ekologiškai produkcijai auginti ekologiniuose ūkiuose sudarė 251 tūkst. ha, taigi padidėjo, palyginti su 2023 m. (239,5 tūkst. ha). Įtakos turėjo padidintos kompensacinės išmokos, pakeistas stambesniems ekologiniams ūkiams taikomas kompensacinių išmokų mažinimo principas. Taip pat padidėjo plotų, kuriuose nenaudojami tręšiamieji produktai – 2024 m. siekė 446,5 tūkst. ha (2023 m. – 390,7 tūkst. ha). Bendras azoto ir fosforo kiekis, patenkantis iš Nemuno į Baltijos jūrą, sumažėjo: azoto kiekis, lyginant 2024 m. su 2022 m., sumažėjo 11,1 proc., fosforo – 5,9 proc. Taigi žemės ūkio veikla vykdoma nustatytos pažangos linkme.

Dedamos pastangos išsaugoti miškų ir natūralias teritorijas, tačiau pažangos kol kas nematyti

Šalyje beveik nekinta miškingumas – miško plotai 2024 m. sudarė 33,9 proc. viso paviršiaus²⁰. Taip pat šalyje nekinta natūralių ir pusiau natūralių teritorijų ploto santykis su Lietuvos plotu – trečius metus jis yra lygus 47,9 proc.²¹

Miškų plotas nedidėja dėl šių pagrindinių iššūkių: pirma, žemės savininkų motyvacija įveisti mišką ne miško žemėje dėl didelių ir ilgalaikių finansinių investicijų, kurios atsiperka tik po 60–100 metų, yra ribota, veisimą daugiausia skatina parama (kasmet įveisiama 300 ha naujų miškų); antra, VĮ Valstybinių miškų urėdija neturi pakankamai žemės miškui veisti, nes beveik visa laisvos valstybinės ne miško žemės fondo žemė išnuomota ūkininkams žemės ūkio veiklai ilgalaikėmis sutartimis. 2024 m. valstybės biudžeto lėšomis 2024 m. įveista 282 ha miškų ir valstybės naudai iš privačių žemės savininkų išpirkta daugiau kaip 140 ha miškų.

2024 m. patvirtinti naujos redakcijos Saugomų teritorijų įstatymui įgyvendinti būtini teisės aktai (20 teisės aktų). Nauja redakcija išdėstyti visų valstybinių parkų ir visų draustinių, biosferos rezervato teritorijų nuostatai – atsisakyta pasenusių, neefektyvių saugomų teritorijų lankymo nuostatų. Buvo tęsiamas „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsaugos tikslų nustatymo procesas – 2024 m. patvirtinti 150 vietovių (iš 406 teritorijų) apsaugos tikslai. Dėl šių veiksmų išaugo saugomų teritorijų dalis – 2024 m. siekė 18,48 proc. (2023 m. – 18,25 proc.).

Ir toliau skiriamas dėmesys atliekų perdirbimui, antriniam panaudojimui ir rūšiavimui

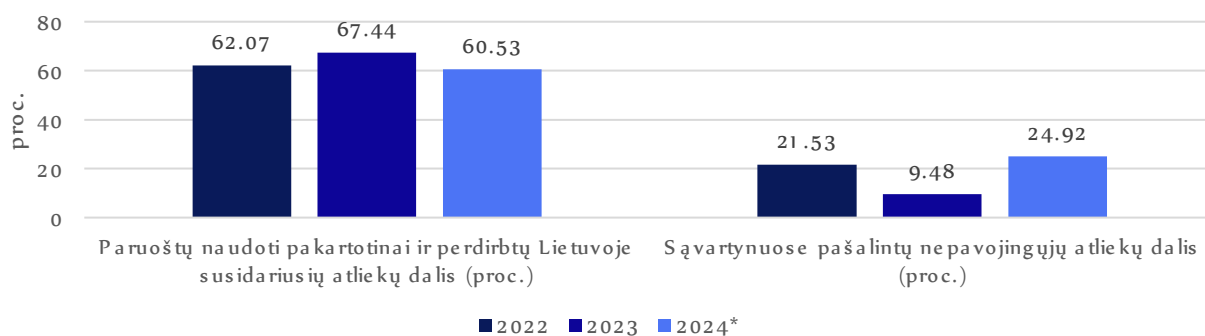
²⁰ Aplinkos apsaugos agentūros pateikti duomenys.

²¹ Valstybės įmonės Valstybės žemės fondo pateikti duomenys.

2024 m. buvo nustatyti kriterijai, kada statybinės atliekos laikomos žaliava. Tikimasi taip paskatinti būtent šios kategorijos atliekų mažinimą. Atnaujinus minimalius komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybės reikalavimus, nuo 2025 m. gegužės gyventojai bus aiškiau ir išsamiau informuojami apie surenkamas išrūšiuotas atliekas.

Nuo 2024 m. įgyvendinant Atliekų pagrindų direktyvą, savivaldybės įpareigotos aprūpinti gyventojus rūšiuojamojo surinkimo priemonėmis gyvenvietėse, turinčiose daugiau kaip 2 tūkst. gyventojų. Atskirai renkant biologines atliekas, atsiranda galimybė jas kompostuoti ir naudoti tręšimui.

2024 m. pradėtos įgyvendinti 4 iš 7 pažangos veiklų, skirtų atliekų perdirbimui ir antrinių žaliavų naudojimui skatinti. Pirmiausia buvo paskelbtas kvietimas regioniniams atliekų tvarkymo centrams teikti paraiškas dėl maisto ir virtuvės atliekų perdirbimo pajėgumų plėtros finansavimo (24,4 mln. Eur investicijų). Taip pat buvo paskelbtas kvietimas dėl plastiko atliekų perdirbimo pajėgumų plėtros finansavimo (numatyta 16,8 mln. Eur investicijų į infrastruktūros kūrimą ir atnaujinimą). Galiausiai buvo suderintas tekstilės atliekų perdirbimo pajėgumų plėtros projektas (iki 2029 m. numatyta 10,2 mln. Eur). Šios priemonės, iš esmės skatinančios perdirbimą, yra reikalingos siekiant užtikrinti tvarų perdirbamų atliekų kiekio augimą, kadangi nors 2022–2023 m. perdirbimas augo, 2024 m. išankstiniai duomenys rodo, jog jis galimai sumažėjo. Teigiama tendencija matoma pašalintų nepavojingųjų atliekų klausimu – 2024 m. jų dalis padidėjo iki 24,9 proc., taigi akivaizdžiai išaugo, lyginant su 2022 ir 2023 m.

41 pav. Atliekų rodiklių dinamika

*2024 m. duomenys yra išankstiniai, turėtų būti vertinami nuosaikiai.

Duomenų šaltinis – Aplinkos apsaugos agentūra

Valstybė tikslingai siekia gyventojus aprūpinti geriamuoju vandeniu ir centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis

2024 m. 2 406 524 gyventojai buvo aprūpinami geriamojo vandens tiekimo paslaugomis (31 gyventoju daugiau nei 2023 m.). Centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis 2024 m. buvo aprūpinti 2 254 927 gyventojai (1 886 gyventojais daugiau nei 2023 m.).

Siekiant ir toliau didinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir efektyvumą, 2024 m. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšomis (pažangos lėšomis) įgyvendinti būstų prijungimo prie centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemų projektai. Įgyvendinant Pabradės nuotekų valymo įrenginių projektą, 2024 m. renovuoti nuotekų tvarkymo įrenginiai, vykdyti siurblinės rangos darbai (projektas bus užbaigtas 2025 m.) Nors pagrindinis projekto tikslas – išplėsti Pabradės nuotekų valymo įrenginių pajėgumus, užtikrinant Pabradės kariniame poligone susidarančių nuotekų

išvalymą, tačiau kartu sudaromos sąlygos didinti gyventojų, aprūpinamų centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis, skaičių. 2024 m. projektui įgyvendinti panaudota 3 778 tūkst. Eur.

Skirtas finansavimas viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams, kurie vykde gyvenamųjų būstų prijungimą prie centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemų aglomeracijų ribose, taip mažindami aplinkos taršą buitinėmis nuotekomis. 2024 m. įgyvendinti 22 projektai, išmokėta 452,5 tūkst. Eur. Prie nuotekų surinkimo tinklų prijungti 647 gyventojų būstai.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas ir sistemos efektyvumas taip pat buvo didinamas 2014–2020 m. ES investicijų veiksmų programos lėšomis. Per 2024 m. prie geriamojo vandens sistemos prisijungė 1 553 gyventojai, prie nuotekų tvarkymo sistemos – 3 719 gyventojai (tam iš viso išmokėta 13 945 tūkst. Eur).

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 6 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Parengti Socialinį klimato planą, numatantį paramos suteikimą pažeidžiamiausiems namų ūkiams ir labai mažoms įmonėms, kuriuos labiausiai veikia didėjančios energijos kainos ir kiti su perėjimu prie žaliosios ekonomikos susiję iššūkiai.

Nustatyti Klimato kaitos programos 2026–2029 m. ir Modernizavimo fondo 2026–2027 m. lėšų investavimo kryptis, siekiant įgyvendinti Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plane numatytas efektyviausias ŠESD mažinimo priemones.

Sukurti ir įteisinti prisitaikymo prie klimato kaitos valdymo Lietuvoje sistemą, parengiant ir priimant Prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymą.

Sustiprinti miško medžių išteklių ir gamtinių vertybių apsaugai palankią miškininkystę, atliepti klimato kaitos ir biologinės įvairovės iššūkius – pakeisti Miškų įstatymą ir nustatyti veiksmingesnį ir aiškesnį miškų grupių paskirstymą, numatyti sąžiningą kompensavimą privačių miškų savininkams už pagrindinių miško kirtimų apribojimus jų miškų valdose, griežtinti miško kirtimų reguliavimą vertingiausiose saugomose teritorijose, atsisakyti pridėtinės vertės nekuriančio teisinio reguliavimo, pagerinti naujų savaiminių miškų, genetinių miško medžių išteklių apsaugą.

Nustatyti artimesnės gamtai miškininkystės principų įgyvendinimo reikalavimus, apriboti plynuosius miško kirtimus, apsaugoti ne tik miško plėšriuosius paukščius, bet ir kitas saugomas rūšis – pakeisti Miško kirtimų taisykles ir sugriežtinti kirtimų ir atkūrimo technologinius reikalavimus, papildyti kirtimų ribojimus miškuose aptinkamų saugomų rūšių radavietėse ir augavietėse.

Sukurti efektyvesnę pažeidimų aplinkos srityje prevencijos, pažeidimų išaiškinimo ir pažeidėjų patraukimo atsakomybės sistemą – sutrumpinti aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros procedūras, išplėsti prevencinių priemonių taikymo galimybes ir aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų galias nustatyti potencialius pažeidėjus bei užkirsti kelią žalos aplinkai atsiradimui.

Didinti savivaldybių savarankiškumą įgyvendinant aplinkos apsaugos tikslus vietos lygmeniu: nustatyti visuomenės įtraukimo į savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų skirstymą teisinius pagrindus, atsisakyti perteklinės lėšų panaudojimo kontrolės, išgryninti tikslus, kuriems gali būti naudojamos nurodytos lėšos.

Atlikti gaminančių vartotojų schemos teisinį bei ekonominį vertinimą ir išanalizuoti alternatyvius gaminančių vartotojų modelius kartu siekiant aktyvesnio dalyvavimo rinkoje.

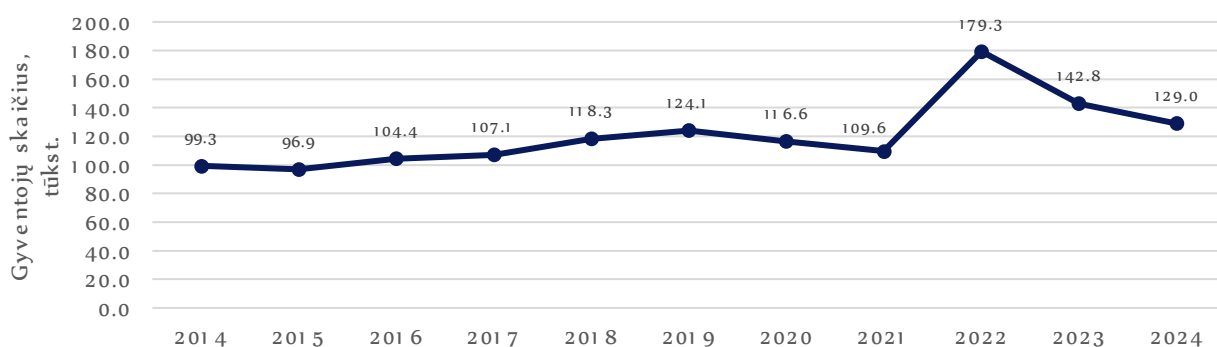
Atlikti išsamią tarpvalstybinių jungčių, reikalingų sėkmingai AEI plėtrai ir rinkos veikimui, ekonominio naudingumo analizę ir priimti sprendimus dėl jungčių plėtros projektų įgyvendinimo.

VII. 7 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „TVARIAI IR SUBALANSUOTAI VYSTYTI LIETUVOS TERITORIJĄ IR MAŽINTI REGIONINĘ ATSKIRTĮ“

Regionai planavo ir įgyvendino investicinius projektus, siekdami patrauklumo ir gerovės gyventojams, investicinės aplinkos pagerinimo

Per pastarąjį dešimtmetį (palyginti 2024 ir 2014 metus) į Lietuvos regionus atvykstančių gyventojų skaičius išaugo beveik 30 proc. Nors pastaruosius dvejus metus atvykstančiųjų skaičius, palyginti su 2022 m., šiek tiek mažėjo, svarbu suprasti, kad neorganiškas 2022 m. augimas yra susijęs su karo pabėgėlių iš Ukrainos atvykimu.

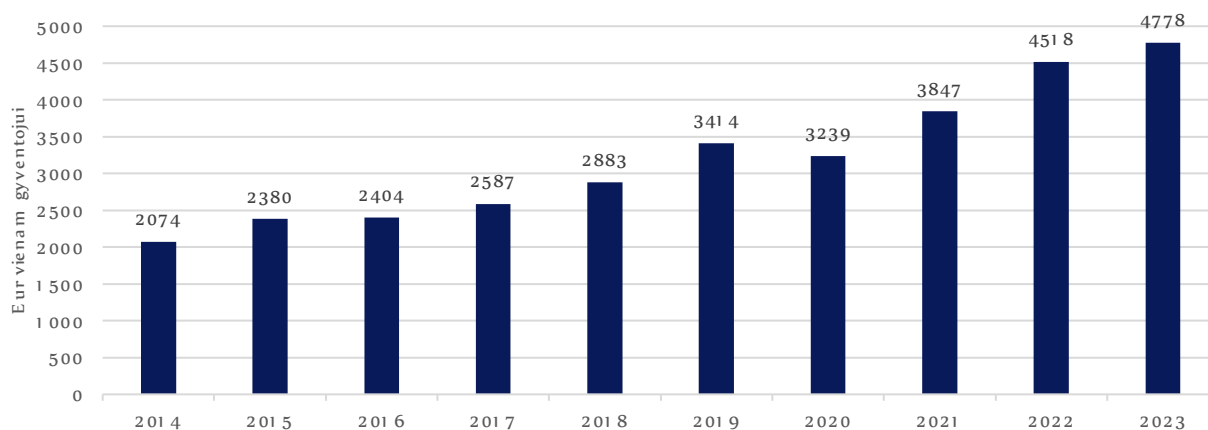

42 pav. Atvykusiųjų į regionus skaičius (asmenys), tūkst.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Žvelgiant į ilgalaikes atvykstančiųjų gyventi į šalies regionus tendencijas ir kritiškai vertinant 2022 m. duomenis, aiškus ilgalaikis augimas matomas Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionuose. Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės ir Utenos regionuose atvykstančiųjų gyventi skaičiai 2024 m. yra mažesni nei prieš prasidedant karui Ukrainoje (prieš 5–6 metus), taigi šie regionai vis dar susiduria su ribotu ir netolygiu atvykstančiųjų gyventi gausėjimu.

Viešųjų paslaugų prieinamumo iššūkiai, laisvų, kokybiškų ir gerai apmokamų darbo vietų ribotumas – vienos iš didžiausių priežasčių, darančių regionus nepatrauklius gyventojams. Palankių sąlygų verslams kurti ir investuoti nebuvimas, taip pat gyventojų skaičiaus mažėjimas yra vienos esminių priežasčių, ribojančių materialias investicijas. 2013–2023 m. laikotarpiu didžiausias investicijų augimas fiksuotas Vilniaus, Kauno, Telšių ir Tauragės regionuose – čia jos išaugo daugiau nei dvigubai. Investicijos vidutiniškai (stabiliai, tačiau neryškiai) augo Šiauliuose, Panevėžyje ir Marijampolėje. Klaipėdos ir Alytaus regionuose augimas buvo lėtas ir svyruojantis, o Utenos regione investicijų sumažėjo.

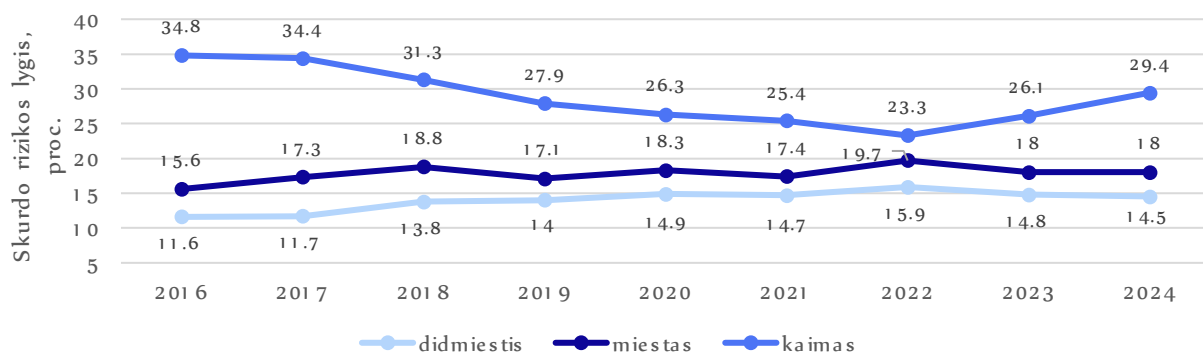
43 pav. Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui, Eur

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

2024 m. regionai skyrė dėmesį planavimui investicinių projektų, skirtų verslo aplinkai gerinti, inovacijų plėtrai ir turizmui stiprinti, jau pradėti šių projektų įgyvendinimo darbai. Vilniaus regione 2024 m. suplanuotos investicijos į viešąjį turizmo infrastruktūrą (rekreaciją įvairiose regiono vietose). Alytuje – pramoninių ir komercinių teritorijų, skirtų investicijoms pritraukti, plėtra, Alytaus pramonės parko funkcionalumo didinimas, taip pat pramonės zonos infrastruktūros plėtra. Klaipėdos regione – Kretingos miesto pramoninės zonos modernizavimas, Drevernos gamtos ir kultūros objektų pritaikymas lankytojams. Marijampolės regione – investicijoms tinkamų teritorijų išvystymo netolygumų šalinimas Šakių rajono savivaldybėje, turizmo infrastruktūros plėtra Vilkaviškyje ir kiti rekreaciniai projektai. Telšiuose – teritorijos, esančios buvusiam Telšių kariniame miestelyje, pritaikymas investicijoms. Utenos regione – teritorijos patrauklumo investicijoms didinimas ir viešosios infrastruktūros plėtra, taip pat investicijoms patrauklios teritorijos įrengimas Zarasuose ir Ignalinoje. Tauragės regiono projektai, skirti skatinimo investuoti priemonių sukūrimui, funkcinų zonų ir pramoninių teritorijų infrastruktūros plėtrai, taip pat turizmo paslaugų plėtrai, buvo pradėti įgyvendinti dar 2024 metais. Turizmo ir verslo sąlygų gerinimo ir viešojo transporto paslaugų administravimo funkcijos Tauragės regione atliekamos per 2021 m. įkurtą VŠĮ „Žaliasis regionas“ – taip reikalingi finansiniai ir žmogiškieji ištekliai paskirstomi racionaliau, regiono, o ne pavienių savivaldybių lygmeniu, taip pat užtikrinamas sklandus savivaldybių bendradarbiavimas. 2025 m. visuose regionuose ir toliau planuojama investuoti į verslo aplinkos gerinimą ir investicinio patrauklumo didinimą. Pavyzdžiui, Lazdijuose planuojama įrengti inovacijų ir bendradarbiavimo centrą, Druskininkuose – verslo ir kūrybinių industrijų bendradarbiavimo erdves. Šiuo metu projektų rezultatai dar nepasiekti, tačiau jų suplanavimas ir pradėjimas vykdyti jau yra svarbi pažanga, siekiant regionų stiprinimo. 2024 m. suplanuoti ir pradėti įgyvendinti projektai prisidės prie darbo vietų kūrimo turizmo ir pramonės sektoriuose, skatins naujų verslų atsiradimą ir didins regionų patrauklumą naujiems gyventojams.

Didėja Lietuvos kaimų gyventojų skurdo rizikos lygis

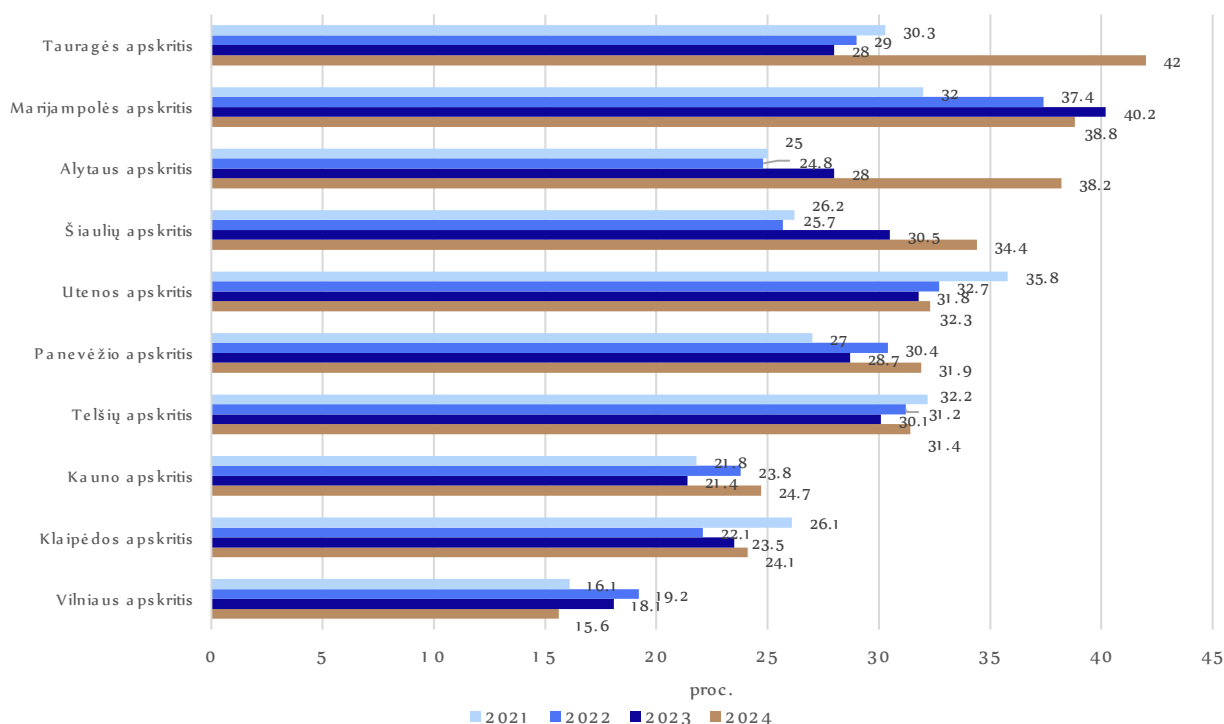
Lietuvoje 2024 m. didėjo skurdo rizikos lygis (kiek žmonių patenka į skurdo riziką) – pagal gyvenamąsias vietas matyti, kad skurdo rizikos lygis, palyginti 2024 m. duomenis su 2023 m., šiek tiek sumažėjo didmiesčiuose, išliko toks pat miestuose, tačiau labai padidėjo kaimuose, taigi kaimo gyventojų skurdo lygio didėjimas yra priežastis, kodėl didėjo bendras šalies rodiklis.

44 pav. Skurdo rizikos lygis Lietuvos miestuose ir kaimuose 2016–2024 m.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Iš skurdo rizikos lygio rodiklių reikšmių pastebima, kad sostinės regiono skurdo rizikos lygis 2024 m. reikšmingai mažėjo, palyginti su 2023 m. ir siekia 15,6 proc., o likusios Lietuvos (Vidurio ir vakarų Lietuvos regiono) didėjo, ir 2024 m. pasiekė 25,2 proc. Ši tendencija rodo, kad toliau gilėja sostinės gyventojų ir kitų šalies regionų skurdo skirtumai. Žvelgiant į asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje dalies kaitą pastebima, kad situacija per metus pagerėjo tik Marijampolės ir Vilniaus regionuose, visur kitur situacija prastėjo.

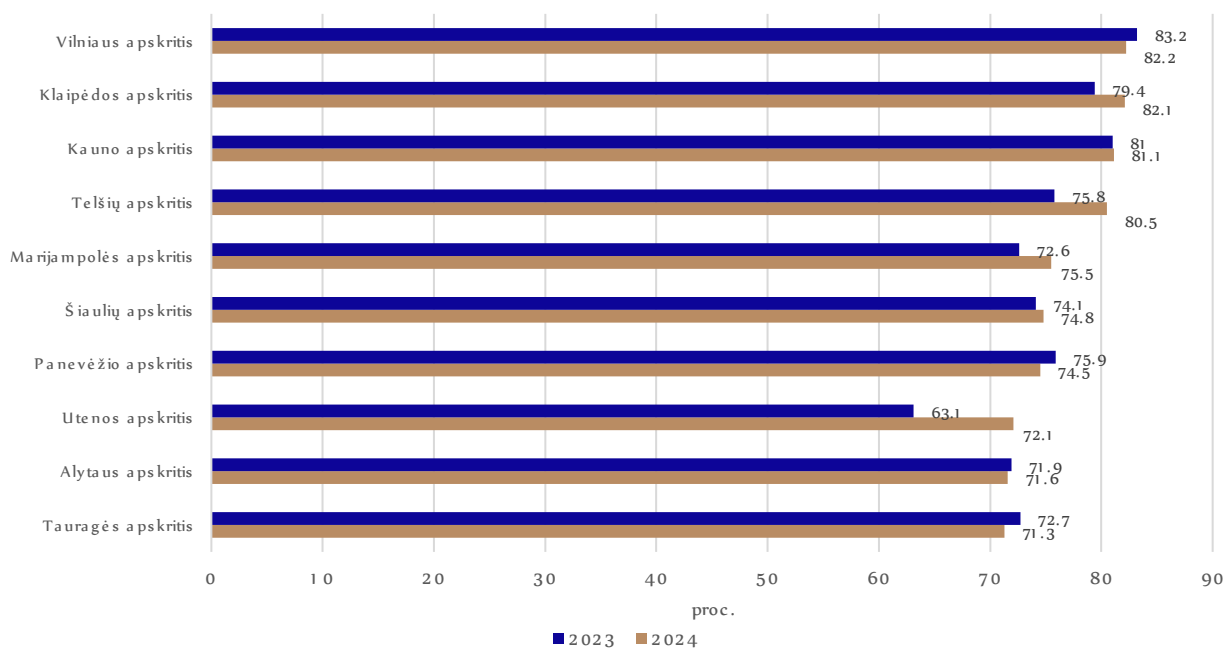

45 pav. Asmenys, gyvenantys skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, proc.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Didžiausia skurdą patiriančių gyventojų dalis 2024 metais buvo Tauragėje (42 proc.), mažiausia – Vilniuje (15,6 proc.). Tokios reikšmingos rodiklio kaitos per metus, kaip Tauragėje ar Alytuje, nepaaiškina užimtumo lygio situacija – nors per metus užimtumas sumažėjo, bet ne tiek daug. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad yra regionų, kuriuose užimtumo lygis mažėjo labiau, tačiau asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje situacija per metus nepasikeitė taip reikšmingai, ir atvirkščiai. Skurdo rizikoje ar socialinėje

atskirtyje gyvenančių asmenų pokyčius lemia ne tik užimtumo situacija, bet ir susiformavusi socialinė struktūra ir demografiniai procesai (pvz., didėjanti 65 metų ir vyresnių išlaikomo amžiaus gyventojų dalis).

46 pav. Užimtumo lygis, proc.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Šiai dienai, kuomet yra rengiama ši ataskaita, nėra duomenų ar informacijos, kurie galėtų paaiškinti tokią per metus įvykusių kaitą. Atkreiptinas dėmesys, jog skurdo duomenys, pristatomi šioje ataskaitoje, yra paskelbti balandžio 24 d., atitinkamai ir rengiama ši informacija. Kadangi duomenys yra itin nauji, yra tikimybė, jog jie eigoje bus pakoreguoti ar atnaujinti.

Vis dėlto, siekdami naikinti skurdo susidarymo sąlygas, 2024 m. regionai skyrė dėmesį planavimui investicinių projektų, skirtų viešųjų paslaugų prieinamumui, darbo vietų pasiekiamumui ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumui pagerinti, jau, pradėti šių projektų įgyvendinimo darbai. Pavyzdžiui, Alytaus regione – regiono turizmo paslaugų tinklo ir komunikacinių veiklų sukūrimas ir vystymas, ikimokyklinio ugdymo sąlygų gerinimas ir prieinamumo didinimas, teritorijų ir prieigų atgaivinimas bei gerinimas, bendrojo ugdymo mokyklų paslaugų prieinamumo didinimas, sporto ir rekreacijos teikiamų paslaugų plėtra, viešojo transporto paslaugų valdymo technologijų modernizavimas. Klaipėdos regione – viešosios infrastruktūros plėtra, siekiant sumažinti ikimokyklinio ugdymo ir viešųjų paslaugų trūkumą, regiono integruotai viešojo transporto sistemai funkcionuoti reikalingos infrastruktūros įrengimas. Marijampolės regione – viešųjų turizmo paslaugų efektyvinimas, bendrojo ugdymo įstaigų paslaugų plėtra ir prieinamumo didinimas. Šiaulių regione – bendrojo ugdymo, neformaliojo ugdymo ir kitų viešųjų paslaugų teikimui trūkstamos infrastruktūros sukūrimas, švietimo įstaigų pritaikymas ugdymo poreikiams ir funkcionalumo didinimas. Tauragės regione – skatinimo judėti priemonių parengimas ir įgyvendinimas bei viešojo transporto paslaugų prieinamumo didinimas, visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumo didinimas, taip pat prevencinių priemonių, gerinančių visuomenės sveikatą ir psichologinę gerovę bei atsparumą stiprinimas.

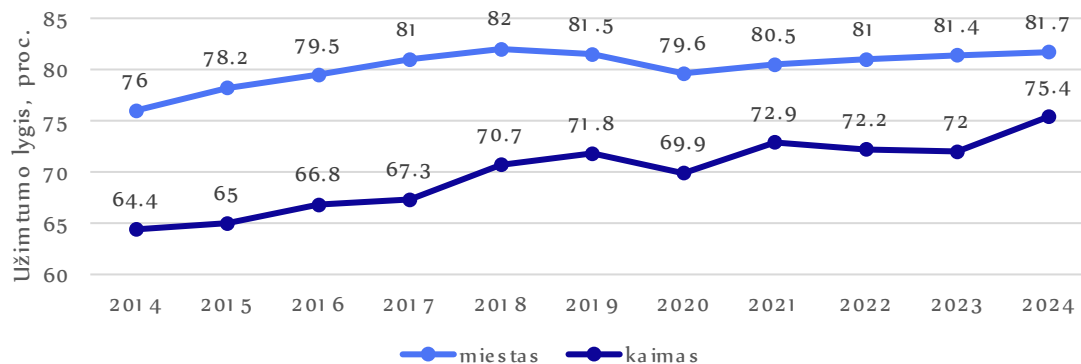
2024 m. regionai taip pat skyrė dėmesį projektams, susijusiems su socialiai pažeidžiamų grupių situacijos gerinimu. Tai investicijos socialinio būsto prieinamumui didinti, siekiant užtikrinti

socialinio būsto prieinamumą neįgaliesiems bei gausioms šeimoms. Taip pat suplanuoti ir pradėti vykdyti institucinės globos gerinimo projektai.

2025 m. bus vykdomos ir toliau projektuojamos veiklos socialiai pažeidžiamų grupių padėčiai gerinti, taip pat projektai, skirti skatinimo kurti verslą regione priemonėms parengti ir įgyvendinti (Alytus), viešojo transporto plėtrai (Alytus, Panevėžys, Šiauliai), visuomenės sveikatos stiprinimo ir neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumui didinti (Alytus, Marijampolė), priegoms prie paslaugas teikiančių įstaigų gerinti (Klaipėda, Telšiai).

Pasiektas mažiausias per 6 metus užimtumo atotrūkis tarp miesto ir kaimo gyventojų

Darbingo amžiaus žmonių (20–64 m.) užimtumo lygio skirtumai tarp miestų ir kaimų mažėja – 2014 m. skirtumas siekė 11,6 proc. punkto, o 2024 m. sumažėjo iki 6,3 proc. punkto. Bendrai galima teigti, kad per 10 metų kaimo gyventojų užimtumas išaugo 11 proc. punktų, o miesto – 5,7 proc. punkto. 2023–2024 m. fiksuotas didžiausias per šešerius metus kaimo gyventojų užimtumo augimas (toks pat pokytis stebėtas ir 2017–2018 m.), o 2024 m. pasiektas mažiausias per dešimtmetį užimtumo atotrūkis tarp miesto ir kaimo gyventojų.

47 pav. Užimtumo lygis Lietuvos miestuose ir kaimuose 2014–2024 m. (IV ketv.), 20–64 m. amžiaus kategorija

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Vidutinis gyventojų (20–64 m.) užimtumo lygio nuokrypis regionuose pastaruosius trejus metus svyruoja tarp 3 ir 4 procentinių punktų²². Tai reiškia, kad skirtumai tarp regionų iš esmės nesikeičia. Užimtumo tarnybos duomenimis, daugiausiai ilgalaikių bedarbių buvo Lazdijų rajono (37 proc.), Ignalinos rajono (29 proc.), Kazlų Rūdos (29 proc.) savivaldybėse; mažiausiai – Neringos ir Skuodo rajono (po 9 proc.) savivaldybėse.

Užimtumo situacijai gerinti 2024 m. toliau buvo vykdomos įprastos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Užimtumo tarnybos veiklos, skirtos integracijai į darbo rinką skatinti. Užimtumo tarnybai tarpininkaujant, į darbo rinką pernai sugrįžo 23,7 tūkst. ilgalaikių bedarbių – 3,1 proc. daugiau nei 2023 m. Taip pat svarus pasiekimas yra tai, jog net 60 proc. ilgalaikių bedarbių pernai pradėjo dalyvauti paramos mokymuisi priemonėse.²³ Svarbu pažymėti, kad 2024 m. buvo pristatyta nauja užimtumo tarnybos iniciatyva „Jungtys“, skirta jaunimo užimtumui didinti. Ši iniciatyva apima

²² Vidaus reikalų ministerijos pateikti duomenys

²³ Užimtumo tarnybos parengta ilgalaikio nedarbo socialinės struktūros ir dinamikos 2024 metais apžvalga, prieiga internetu: <https://uzt.lt/naujienos/8/apzvelgta-ilgalaikio-nedarbo-socialine-struktura-ir-dinamika:474>.

individualios pagalbos teikimą, įvairių integracijos į darbo rinką svarbių bendrųjų kompetencijų ugdymą, mentorystę ir finansinę paramą. Projektas bus vykdomas iki 2028 m.²⁴

Tyrimo²⁵ duomenys parodė esmines nedarbo priežastis dvejuose regionuose – Klaipėdos regione dažniausia norinčiųjų dirbti problema yra susisiekimas, o Šiaulių regione – profesinio pasirengimo stoka. Šios problemos yra kritiškai svarbios ir kituose regionuose. Ilgalaikiai susisiekimo ir prieinamumo stokos bei kokybės iššūkiai bus sprendžiami, kaip ir minėta poskyryje prieš tai, įgyvendinant regionų 2024 m. pradėtus planuoti ir įgyvendinti projektus. Tikslingesnio profesinio rengimo, atliepančio specifinius regionų poreikius, siekiama nuo 2023 m. profesinėms mokykloms užtikrinant didesnę savarankiškumą – pakeistas valstybės finansuojamų vietų planavimo modelis ir profesinių mokyklų taryboms suteikta teisė spręsti, kiek mokinių priimti į atskiras profesinio mokymo programas. Tai leido sustiprinti ir darbdavių vaidmenį planuojant būsimų specialistų rengimą – 2024 m. daugiau nei pusė profesinių mokyklų tarybų narių atstovavo darbdaviams ir regiono plėtros tarybai.²⁶

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 7 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Įsteigti Regionų ministeriją – joje sutelkti veiklos sritis ir funkcijas efektyviai regioninei politikai formuoti: tolygiai regionų plėtrai užtikrinti, gyvenimo kokybei regionuose gerinti, regionų plėtros tarybų ir vietos savivaldos savarankiškumui didinti.

Sudaryti sąlygas didesniai savivaldybių finansiniam savarankiškumui, parengiant ir priimant Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo pakeitimus.

Užtikrinti geresnę regionų pasiekiamumą autobusu – nustatyti ne mažiau kaip 4 reusus per parą tolimojo susisiekimo maršrutais tarp artimiausių apskričių centrų, kartu nustatyti ir įgyvendinti kokybinius ir kiekybinius viešųjų paslaugų teikimo reikalavimus keleivių vežimui tolimojo susisiekimo maršrutais autobusu.

Įtvirtinti kokybiškų universaliųjų pašto paslaugų modelį ir išplėsti paštomatų naudojimą universaliosioms pašto paslaugoms regionuose teikti.

Siekiant stiprinti savivaldą, užtikrinti darnų regionų vystymą, greitesnę sprendimų priėmimą ir visuomenės poreikius atliepiančią valstybinės žemės valdymą, perduoti savivaldybėms valstybinės žemės patikėtinio funkcijas kaimų teritorijose, taip pat numatyti didesnę savivaldos savarankiškumą administruojant valstybinės žemės perleidimą nuosavybėn.

Parengti ir priimti Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo projektą: užtikrinti vietos bendruomenių didesnę įtraukimą į sprendimų priėmimą, sustiprinti seniūnaičio institutą ir išspręsti įstatymo praktinio taikymo problemas.

²⁴ Užimtumo tarnybos informacija apie projektą „Jungtys“, prieiga internetu: <https://uzt.lt/darbo-ieskantiems/projektas-jungtys-jaunimui/503>.

²⁵ Užimtumo tarnybos parengta ilgalaikio nedarbo socialinės struktūros ir dinamikos 2024 metais apžvalga, prieiga internetu: <https://uzt.lt/naujienos/8/apzvelgta-ilgalaikio-nedarbo-socialine-struktura-ir-dinamika:474>.

²⁶ Mokinių ugdymo karjerai informacinė sistema, duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

7 NPP tikslui įgyvendinti

2021–2024 m. iš viso
investuota

20,8 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų

20,8 mln. Eur

VIII. 8 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI TEISINĖS SISTEMOS IR VIEŠOJO VALDYMO VEIKSMINGUMĄ“

Tolygiau paskirstomas apylinkių teismų darbo krūvis prisideda prie teisingumo sistemos veiksmingumo didinimo

2024 m. didžiausias apylinkių teismų darbo krūvio nuokrypis nuo apylinkės teismų darbo krūvio vidurkio sudarė 10,7 proc. ir buvo net 7,3 procentinio punkto mažesnis nei 2023 m., kai siekė 18 proc. Tokiam teigiamam pokyčiui įtakos turėjo 2023 m. parengti ir priimti teisės aktų pakeitimai dėl teismų veiklos efektyvinimo, kurių pirmo etapo pakeitimai įsigaliojo 2024 m. sausio 1 d. (antro etapo pakeitimai – 2024 m. liepos 1 d., trečio– 2025 m. sausio 1 d.). Antrojo etapo pakeitimai didžiąją dalį bylų, apylinkės teismuose nagrinėjamų rašytinio proceso tvarka (apie 30 tūkst. arba 21 proc. visų gautų civilinių bylų skaičiaus), leido automatizuotai paskirstyti visiems apylinkių teismams, įvertinus teismų krūvį, ir taip suvienodinti didžiųjų šalies miestų apylinkių teismų ir regioninių teismų darbo krūvius.

Nuosekliai mažėja vidutinė baudžiamųjų bylų trukmė apylinkių teismuose. 2024 m. ji siekė 142 dienas, 2023 m. – 148, 2022 m. – 150. Kaip matyti, baudžiamųjų bylų apylinkių teismuose nagrinėjimo trukmė 2024 m. trumpėjo sparčiau, palyginti su 2023 m. Per 2024 m. 0,1 procentiniu punktu iki 0,8 proc. (2023 m. – 0,9 proc.) sumažėjo civilinėse bylose priimtų ir aukštesnės instancijos teismo panaikintų arba pakeistų teismo sprendimų dalis, palyginti su visais teismo sprendimais, priimtais civilinėse bylose. Baudžiamosiose bylose šis rodiklis išliko toks pat kaip ir 2023 m. ir siekė 5,3 proc., o administracinėse bylose – padidėjo iki 3,3 proc. (2023 m. – 3,1 proc.).

Augantis teisminių mediacijų skaičius taip pat prisideda prie teismų darbo krūvio mažinimo ir subalansavimo. Pasibaigusių teisminės mediacijos procesų skaičius 2022 m. siekė 534, 2023 m. – 689, 2024 m. – jau 819. Privalomų mediacijų skaičius taip pat labai didėjo ir 2024 m. pasiekė 5 200 (2023 m. – 3 859, 2022 m. – 3 183), o jų efektyvumas viršijo 50 proc. – taikiai pasibaigusių ginčų dalis nuo pradėtų ir vykdytų privalomųjų mediacijų, finansuojamų valstybės biudžeto lėšomis, skaičiaus 2024 m. sudarė 51 proc.

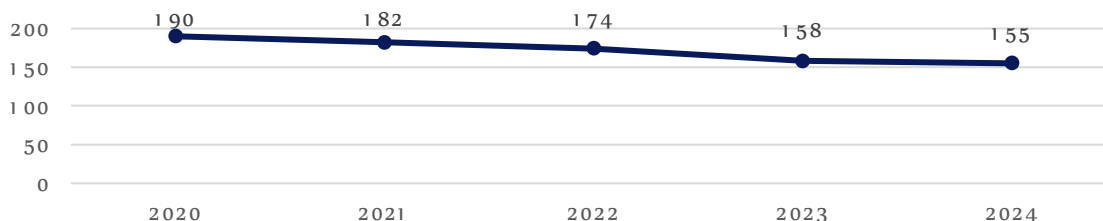
Kadangi didžiajai daliai su teismų veikla susijusių rodiklių buvo būdinga teigiama kitimo tendencija, 2024 m. gyventojų teismų darbo vertinimo palankumas grįžo į 2021–2022 m. lygį: remiantis Vidaus reikalų ministerijos atliekamo gyventojų nuomonės apie viešąją saugumą tyrimo duomenimis, gyventojų, kurie teismų darbą vertina labai gerai ir gerai, dalis 2024 m. sudarė 47 proc. (2023 m. – 46 proc.).

Kompleksinės baudžiamosios politikos pertvarkos rezultatus atspindi mažėjantis įkalintų asmenų skaičius

Statistiniai duomenys rodo, kad laisvės atėmimo vietų įstaigoje laikomų asmenų 2024 m. sumažėjo ir šiuo metu fiksuojamas mažiausias jų skaičius per pastaruosius metus. 2024 m. pabaigoje laisvės atėmimo vietų įstaigoje buvo laikoma 4 480 asmenų (2023 m. pabaigoje – 4 551, 2022 m. pabaigoje – 4 973 asmenys), iš kurių 3 897 asmenys buvo nuteisti terminuotu laisvės atėmimu, laisvės atėmimu iki gyvos galvos ir arešto bausme, 583 – suimtieji. Vidutinis įkalintų asmenų skaičius 2024 m. buvo 4 539 ir, palyginti su 2023 m., sumažėjo 256 asmenimis, arba 5,3 proc. Prie šių rodiklių kaitos tendencijų prisidėjo 2024 m. užbaigta kompleksinė (įgyvendinta keliais etapais) baudžiamosios politikos pertvarka, kurios vienas iš esminių tikslų – siekti proporcingo bausmių ir baudžiamojo

poveikio priemonių taikymo tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims ir subalansuoti sankcijų sistemą.

Tačiau, nepaisant šių pozityvių pokyčių dėl įkalintų asmenų skaičiaus nacionaliniu mastu, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuvoje vis dar fiksuojamas didesnis įkalintų asmenų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų. Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų tenka 155 įkalintieji (nuteistieji ir suimtieji) ir tai yra 35 proc. daugiau negu ES vidurkis.

48 pav. Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigoje laikomų asmenų skaičius (100 tūkst. gyventojų)

Duomenų šaltinis – Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenys

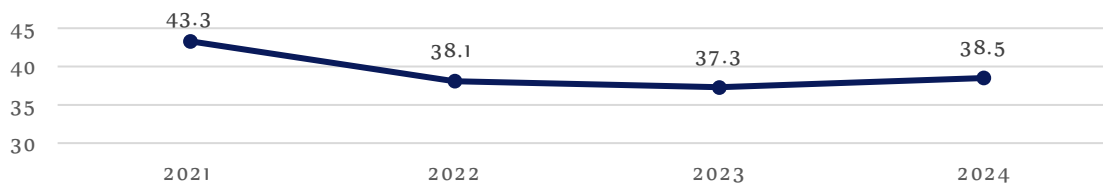
Nors ir reikšmingai viršijamas ES vidurkis, tačiau, kaip matyti, Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigoje laikomų asmenų skaičius (100 tūkst. gyventojų) kasmet nuosekliai mažėja. Tai didele dalimi lėmė baudžiamosios ir bausmių vykdymo politikos pokyčiai, orientuoti į probacijos ir alternatyvių laisvės atėmimui bausmių taikymo plėtrą, nuteistųjų resocializacijos proceso efektyvinimą. Pažymėtina, kad alternatyvių laisvės atėmimui bausmių dalis nuo visų skiriamų bausmių 2024 m. sudarė 83,7 proc. (2023 m. – 81,8 proc., 2022 m. – 82,5 proc.).

2024 m. pabaigoje 13 467 asmenys buvo probacijos tarnybos priežiūroje. Iš jų – 137 nepilnamečiai. Pažymėtina, kad 2024 m. nepilnamečių asmenų, esančių probacijos tarnybos priežiūroje, skaičius, palyginti su 2023 ir 2022 m. (atitinkamai – 121 ir 126 nepilnamečiai asmenys), išaugo. 2024 m. 56,4 proc. nuteistųjų, įtrauktų į Lietuvos probacijos tarnybos registrą, dalyvavo elgesio keitimo programose ir 96,2 proc. jas baigė. Taip pat gerokai sumažėjo procentinė dalis nuteistųjų, vengusių probacijos ar bausmės atlikimo. Tačiau statistiniai duomenys rodo, kad 2024 m., palyginti su 2023 m., iki 1,26 proc. padidėjo probuojamų asmenų, nuteistų už probacijos priežiūros vykdymo laikotarpiu padarytas nusikalstamas veikas, dalis, palyginti su visais prižiūrimais probuojamaisiais (2023 m. tokių buvo 1,13 proc.). 2024 m. tokių asmenų buvo mažiau nei 2022 m. (1,44 proc.). Taip pat 2024 m. 0,8 procentinio punkto iki 68 proc. padidėjo asmenų, kurie laisvės atėmimo bausmę atlieka ne pirmą kartą, dalis, palyginti su bendru laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų skaičiumi.

2024 m. optimaliai laisvės atėmimo vietų veiklai, kartu ir veiksmingai nuteistųjų resocializacijai organizuoti ir vykdyti panaudota 99 552 tūkst. Eur, probacijai vykdyti ir jos efektyvumui didinti – 11 862 tūkst. Eur, nuteistųjų integracijos į visuomenę procesui stiprinti – 138,5 tūkst. Eur.

Padidėjo valdžios sektoriaus skolos lygis, bet jis vis dar vienas mažiausių ES

Nuo 2021 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis mažėjo. 2023 m. pabaigoje jis sudarė 37,3 proc. ir, palyginti su 2021 m. pabaigos duomenimis, buvo mažesnis net 6,0 procentiniais punktais. 2024 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis sudarė 38,5 proc., t. y. padidėjo 1,2 procentinio punkto, palyginti su 2023 m.

49 pav. Valdžios sektoriaus skolos santykis su bendruoju vidaus produktu (procentai)²⁷

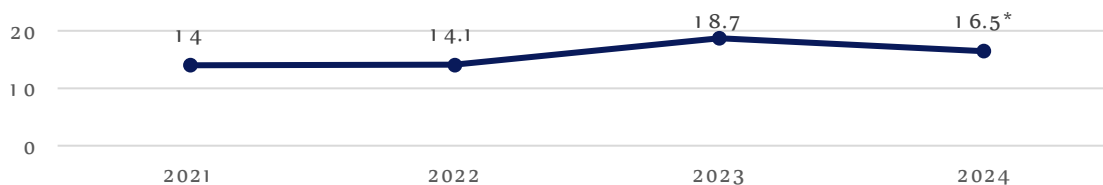
Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra ir Finansų ministerija

2024 m. Finansų ministerija užtikrino, kad skoliniai įsipareigojimai būtų vykdomi kuo mažesnėmis sąnaudomis ir priimtina rizika, neviršijant nustatytų skolos bei skolinimosi limitų, ir Lietuvos Respublikos Seimo patvirtinti asignavimai būtų finansuojami laiku. Ataskaitiniais metais vidaus rinkoje, išleidžiant Vyriausybės vertybinius popierius ir aukciono būdu bei platinant Vyriausybės taupymo lakštus, pasiskolinta apie 2,3 mlrd. Eur. Taip pat Vyriausybės taupymo lakštų pagrindu pradėtos leisti gynybos obligacijos. Tarptautinėse kapitalo rinkose, išleidžiant euroobligacijas, pasiskolinta 2,5 mlrd. Eur. Taip pat pagal pasirašytas sutartis su tarptautinėmis finansų institucijomis gauta 0,7 mlrd. Eur paskolų. 2024 m. pradžioje buvo prognozuotas 6,1 mlrd. Eur skolinimosi poreikis, per metus pasiskolinta 5,5 mlrd. Eur. Tam įtakos turėjo geresnis biudžeto pajamų surinkimas, asignavimų sutaupymas, praėję metai baigti turint poreikius tenkinančius grynujų pinigų rezervus išdo sąskaitose. Europos Komisija 2024 m. Lietuvos skolos tvarumo rizikos lygį įvertino kaip vidutinį (taip pat įvertino ir 2023 m.).

2024 m. parengti 4 ekonominės raidos scenarijai, kuriuose pateiktos fiskaliniam planavimui skirtos makroekonominės bazės. Projektuojama, kad vidutiniu laikotarpiu valdžios sektoriaus skolos lygis didės ir 2026 m. pabaigoje sieks apie 46,7 proc. BVP. Tuo pat metu pažymėtina, kad, Eurostato duomenimis, palyginti su ES valstybių narių vidurkiu, Lietuvos valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis yra vienas mažiausių ES (2024 metų II ketvirtį siekė 37,4 proc.). Iš 27 ES valstybių narių mažesnė minėto rodiklio reikšmė 2024 metų II ketvirtį buvo 5 ES valstybėse narėse: Bulgarijoje (22,1 proc.), Estijoje (23,8 proc.), Liuksemburge (26,8 proc.), Švedijoje (31,6 proc.), Danijoje (33,7 proc.). Kitose ES valstybėse narėse valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis buvo didesnis nei Lietuvoje.

2023 m. reikšmingai išaugęs pridėtinės vertės mokesčio atotrūkis 2024 m. įgavo teigiamą tendenciją

Remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) prognoze, 2023 m. išaugęs pridėtinės vertės mokesčio atotrūkis 2024 m. sumažėjo (palyginti su 2023 m., -2,2 procentinio punkto) ir siekė 16,5 proc.

50 pav. Neišnaudoto pridėtinės vertės mokesčio potencialo įvertis (procentai)²⁸

Duomenų šaltinis – Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenys

*2024 m. reikšmė – VMI prognozė (2025 m. sausio 30 d.)

²⁷ Biudžeto įstatymo rodiklis.

²⁸ Biudžeto įstatymo rodiklis.

Remiantis VMI duomenimis, pridėtinės vertės nekuria 29 proc. įmonių–PVM mokėtojų. Daugiausia tokių įmonių yra didmeninės ir mažmeninės prekybos, statybų ir apdirbamosios pramonės srityse. Prekybos srityje yra 37 tūkst. įmonių arba individualiai dirbančių prekeivių, kurie nėra PVM mokėtojai, iš jų vis dar įsigijama daug paslaugų ar prekių.

VMI duomenimis, daugėja nustatytų pažeidimų, susijusių su PVM nemokėjimu ar slėpimu. 2024 m. po patikrinimų buvo išieškota 45,3 mln. Eur nesumokėto ar bandyto nuslėpti PVM, iš jų 18,7 mln. Eur – dėl pažeidimų, turinčių baudžiamųjų požymių. 2023 m. šios sumos siekė atitinkamai per 19 mln. ir 3,3 mln. Eur, 2022 m. – atitinkamai 13,7 mln. ir 1,5 mln. Eur. 2024 m. VMI pareiškė 185 civilinius ieškinius dėl žalos, padarytos nuslepiant PVM, atlyginimo, užpernai – 98, o 2022 m. – 84.

2024 m., siekiant mažinti šešėlinę ekonomiką ir pridėtinės vertės mokesčio atotrūkį, buvo įgyvendinamos skaitmeninės rizikų valdymo priemonės, skirtos mokesčiniams pažeidimams užkardyti, kartu taikytos ir savanorišką mokesčių mokėjimą skatinančios priemonės – pasiūlyta mokesčių mokėtojams daugiau elektroninių paslaugų ir sumažinta administracinė našta. 560,2 tūkst. Eur investicijomis prisidėta prie VMI duomenų analitikos gerinimo, plėtotas VMI kliento profilis, leidžiantis įmonėms susipažinti su rizikomis, kurias jų veikloje įžvelgia mokesčių administratorius ir kurios gali tapti stebėsenos, kontrolės procedūrų iniciavimo priežastimi. Įgyvendinant projekto „Elektroninių dokumentų ekosistemos vystymas“ paprojektį „Sprendimo, leidžiančio praktiškai naudoti e. Kvitus, sukūrimas“ vykdytos e. Kvito (patvirtinto duomenų rinkinio) išrašymo ir gavimo funkcijų Nuotolinių apskaitos paslaugų smulkiajam verslui posistemyje (i.APS) kūrimo ir diegimo darbai. Tam 2024 m. skirta 341,6 tūkst. Eur. Iš viso šioms veiklos įgyvendinti skirta 1 176,2 tūkst. Eur, iš kurių 1 013,6 tūkst. Eur Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšos.

Įsteigtas nacionalinis plėtros bankas atveria daugiau galimybių šalies verslui finansuoti pažangą, kuria įgyvendinamos valstybės strateginės kryptys

2024 m. UAB ILTE suteiktas nacionalinio plėtros banko statusas. 2023 m. konsolidavus keturias nacionalines plėtros įstaigas į UAB ILTE, ženkliai išplėstos jos veiklos sritys, padaugėjo klientų, padidėjo finansinės galimybės (skolinimo mastai). Finansinės priemonės įgyvendinamos naujuose sektoriuose, pvz., finansuojama gynybos ir saugumo pramonė, taip pat gyvybės mokslų, biotechnologijų sritys. Kitiems bankams atsisakant projektų dėl didelės administracinės naštos ar neaiškaus įgyvendinimo, didžiąją dalį finansinių priemonių nacionalinė plėtros įstaiga UAB ILTE įgyvendina tiesiogiai.

UAB ILTE įstatinis kapitalas padidintas 4 kartus – nuo 53 mln. iki 203 mln. Eur, todėl labai išaugo jos galimybės pritraukti privačių ir tarptautinių investuotojų lėšų, ateityje pasiekti didesnę svertą ir dar labiau prisidėti prie Europos žaliojo kurso pramonėje, energijos vartojimo efektyvumo, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų finansavimo.

Taip pat UAB ILTE ketina dalyvauti kapitalo rinkoje ir pradėti platinti obligacijas – pritraukti privačių investicijų ir reikšmingai išplėsti valdomą portfelį.

2024 m. į šalies ekonomiką įlieta beveik 1,5 mlrd. EUR ES lėšų investicijų

2024 m. pasiektas bendras ES lėšų investicijų rekordas – 1 456 mln. Eur ES lėšų. Iš jų: 817 mln. Eur sudarė Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (subsидijos ir paskolos) (toliau – EGADP) lėšų mokėjimai, 510 mln. Eur – 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos lėšų mokėjimai ir 129 mln. Eur – 2014–2020 metų ES investicijų laikotarpio ES struktūrinių fondų lėšų mokėjimai projektams užbaigti.

Nuo laikotarpio pradžios (2021 m.) iki 2024 m. pabaigos EGADP išmokėta 1 063 mln. Eur, t. y. 28 proc. visam laikotarpiui numatytų plano lėšų. 2024 metais įvykdyti 817 mln. Eur EGADP lėšų (iš jų 459 mln. Eur EGADP paskolos lėšų ir 358 mln. Eur EGADP subsidijos lėšų) mokėjimai, t. y. daugiau kaip 4 kartus daugiau nei 2023 m. Didžioji dalis iš 2024 m. investuotų 817 mln. Eur EGADP lėšų skirta verslui, skaitmeninimui ir inovacijoms (apie 481 mln. Eur (iš jų 401 mln. Eur EGADP paskolos ir 80 mln. Eur EGADP subsidijos lėšų), 114 mln. Eur (EGADP subsidijos lėšų) – švietimui ir mokslui, 76 mln. Eur (iš jų 58 mln. Eur EGADP paskolos lėšų ir 18 mln. Eur EGADP subsidijos lėšų) – energetikos srities projektams. Iki 2024 m. pabaigos iš viso pasiekti 94 rodikliai iš 218 (43 procentai visų EGADP rodiklių).

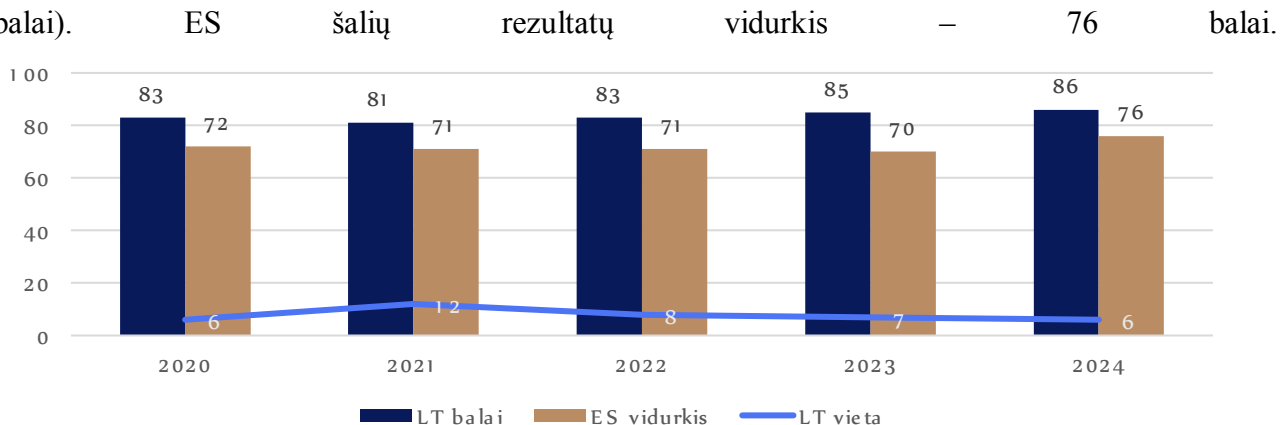
Nuosekliai tęsiamas centralizuotai valdomo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto optimizavimas

2024 m. centralizuotai valdomo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto (toliau – AVNT) plotą, palyginti su 2021 m. užfiksuotu 665 tūkst. kv. metrų dydžio AVNT portfeliu, pavyko sumažinti net 12,12 proc. (2023 m. sumažinta 5,3 proc., 2022 m. – 4,3 proc.).²⁹ Tam įtakos turėjo rezultatyvus valstybės įmonės Turto banko nekilnojamojo turto rinkai pasiūlyto patrauklaus valstybės nekilnojamojo turto visoje Lietuvoje pardavimas. Įvairios valstybės institucijos 2024 m. atsisakė objektų, kurių bendras plotas siekia daugiau nei 46,6 tūkst. kv. m. Dažniausiai tai valstybės reikmėms nebenaudojami įstaigų objektai, kurių atsisakoma siekiant efektyvaus turto valdymo. Lėšos, gautos už parduotą centralizuotai valdomą AVNT 2024 m. sudarė 19,56 mln. Eur.

Viešojo sektoriaus skaitmeninimas, patogios ir paprastai prieinamos elektroninės paslaugos gyventojams ir verslui – išlieka viena prioritetinių veiklos krypčių

Lietuvos pasiekimai viešojo sektoriaus skaitmeninimo srityje dar kartą įvertinti Europos mastu. Elektroninės valdžios lyginamasis tyrimas (angl. „eGovernment Benchmark 2024“) rodo, kad mūsų valstybė priskiriama pirmaujančių šalių grupei pagal skaitmeninių viešųjų paslaugų teikimo kokybę: per metus pakilome iš 7-osios į 6-ąją vietą tarp 37 Europos šalių.³⁰

Pagal šį tyrimą Europoje pirmauja Malta (97 balai) ir Estija (92 balai), taip at Liuksemburgas (90 balų) ir Islandija (90 balų). Kiti lyderiai ES yra Suomija (88 balai), Lietuva (86 balai) ir Danija (85 balai).

51 pav. Lietuvos rezultatai pagal Europos elektroninės valdžios brandos lygio tyrimą

Duomenų šaltinis – Europos elektroninės valdžios brandos tyrimas

²⁹ Biudžeto įstatymo rodiklis.

³⁰ Biudžeto įstatymo rodiklis.

Aukščiausią rezultatą Lietuva pasiekė elektroninių paslaugų techninio pritaikymo srityje: jis siekė 94 balus. Ypač išsiskyrė Lietuvos pasiekimai šios srities skaitmeninimo įrašų (100 balų), elektroninių dokumentų (91 balas), iš anksto užpildytų formų (92 balai) ir elektroninio identifikavimo (94 balai) skiltyse. 2024 m. valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos elektroniniu būdu 4 ir 5 brandos lygiais teikė 30,9 proc. administracinių paslaugų (4 lygis (bendradarbiavimo) – suteikiama galimybė vartotojui dalyvauti visame paslaugos teikimo procese per interneto svetainę; vartotojui, siekiančiam elektroniniu būdu gauti geros kokybės paslaugą, nereikia atlikti formalių procedūrų. 5 lygis (personalizuotas) – paslaugos elektroniniu būdu teikiamos vartotojui automatiškai panaudojant buvusią vartotojo registraciją ir duomenis apie vartotoją, atsisakius pakartotinio duomenų įvedimo; vartotojui pateikiamos iš anksto iš dalies užpildytos duomenų perdavimo formos; vartotojui automatiškai teikiamos tam tikros socialinio ar ekonominio pobūdžio paslaugos, atitinkančios vartotojo statusą, ir nereikalaujama, kad vartotojas pateiktų prašymą jas suteikti).

Kasmet daugėja Elektroninės valdžios vartų portalo naudotojų – 2024 m. portalas aplankytas daugiau kaip 84,4 mln. kartų (2023 m. – 77,6 mln. kartų). Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūros (toliau – VSSA) administruojamuose Elektroninės valdžios vartuose pateikiamos nuorodos į 3 630 elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų, iš jų 196 elektroninės viešosios ir administracinės paslaugos teikiamos Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos (VIISP) aplinkoje. VIISP teikiamomis paslaugomis 2024 m. naudojos 521 institucija ir 76,5 proc. 16–74 metų Lietuvos gyventojų (2023 m. – 72,5 proc.).

VSSA 2024 m. [užsakyto tyrimo](#) duomenimis, iš 12 pagrindinių gyventojams skirtų elektroninių paslaugų tarp gyventojų populiariausios šios elektroninės paslaugos: pajamų mokesčio deklaravimo paslauga – ja naudojosi 50 proc. visų apklaustųjų, su sveikata susijusios paslaugos (informacijos apie paslaugų teikimą skirtingose ligoninėse paieška, registracija pas sveikatos priežiūros specialistus) – 43 proc., automobilių registravimo paslauga – 22 proc., su asmens dokumentais (pasais, asmens tapatybės kortelėmis, vairuotojo pažymėjimais) susijusi paslauga – 20 proc., su gimimo ir santuokos liudijimais susijusi paslauga – 17 proc., darbo paieškos paslauga – 15 proc. visų apklaustųjų. Gyventojų geriausiai vertinamos paslaugos: viešųjų bibliotekų katalogų prieinamumas (8,8 balo), gyvenamosios vietos deklaravimas (8,8 balo), asmens dokumentai (8,5 balo), priėmimas į aukštąsias mokyklas (8,5 balo), pajamų mokesčio deklaravimas (8,3 balo), automobilių registracija (8,2 balo), gimimo ir santuokos liudijimai (8,1 balo).

2024 m. valstybės politikos valstybės informacinių išteklių, duomenų pakartotinio naudojimo ir informacinės visuomenės plėtros srityse investicijos valstybės biudžeto lėšomis siekė apie 8 228,9 tūkst. Eur.

Tęsiamas valstybės institucijų ir įstaigų informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros konsolidavimas ir centralizavimas

IT infrastruktūros konsolidavimo procese dalyvauti ir centralizuotas IT paslaugas gauti gali jau 270 biudžetinių įstaigų, 226 valstybės biudžetinių įstaigų valdomos sistemos migravusios į naują viešojo sektoriaus debesijos infrastruktūrą. Valstybės institucijų ir įstaigų, kurių informacinių ir ryšių technologijų (toliau – IRT) infrastruktūra konsoliduota Valstybės informacinių technologijų paslaugų teikėjo valdomoje IRT infrastruktūroje, dalis nuo visų konsolidavimo procese dalyvaujančių institucijų 2024 m. pasiekė 69,6 proc. ir buvo 16,1 proc. punkto daugiau nei metais prieš tai (2023 m. – 53,8 proc., 2022 m. – 25 proc.). Konsolidavimo procesas ne tik stiprina institucijų skaitmenines galias ir sudaro sąlygas kokybiškesnėms elektroninėms paslaugoms, bet ir leidžia sumažinti sąnaudas.

Valstybės IT paslaugų teikėjais tapo dar daugiau institucijų. Be VSSA, kuri jau buvo paskirta valstybės IT paslaugų teikėja, įteisintos ir kitos institucijos: Registrų centras, Lietuvos radijo ir televizijos centras, Kertinis valstybės telekomunikacijų centras, Valstybės duomenų agentūra. Laikinais šias funkcijas atliks ir Informatikos ir ryšių departamentas, šiuo metu teikiantis paslaugas vidaus reikalų ministro valdymo srities institucijoms.

Du trečdaliai gyventojų pasitiki valstybės institucijomis ir įstaigomis

Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, 2024 m. gyventojų pasitikėjimas valstybės institucijomis ir įstaigomis padidėjo net 13 proc. punktų, palyginti su 2023 m. ir pasiekė 67 proc.³¹ Pažymėtina, kad pasitikėjimas valstybės institucijomis ir įstaigomis gali būti tiek realių pokyčių, tiek visuomenės subjektyvios jausenos ar suvokimo rezultatas. Viena vertus, pasitikėjimo vertinimas gali būti siejamas su ankstesnių metų situacijos palyginimu: jei ankstesniais metais buvo didesnis nusivylimas dėl krizinių situacijų (pvz., pandemijos, hibridinių atakų, nelegalios migracijos, karo grėsmės), tai vėlesnis situacijos stabilizavimasis gali lemti natūralų pasitikėjimo augimą. Kita vertus, jei visuomenėje sustiprėjo solidarumo jausmas ar didėjo pasididžiavimas valstybės veiksmais (pvz., sėkmingas tarptautinis įvaizdis, teigiamos šalies politikos vertinimo tendencijos, sėkmingai baigti įgyvendinti strateginės svarbos projektai ir kita), tai taip pat galėjo padėti didinti pasitikėjimą valstybės institucijomis.

Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai parodė, kad 2024 m. bendras administracinių paslaugų teikimo ir aptarnavimo efektyvumo koeficientas išliko toks pat kaip ir 2023 m. – 0,88 balo (t. y. 88 proc. gyventojų, kurie naudojami administracinėmis paslaugomis, teigiamai įvertino paslaugų teikimą ir aptarnavimo efektyvumą) ir buvo 0,01 balo mažesnis už buvusį 2022 m. (0,89 balo). Dauguma gyventojų, kurie per paskutinius 12 mėnesių kreipėsi į valstybės ir savivaldybių institucijas, geriausiai įvertino tai, kad turėjo galimybę pasirinkti sau priimtina paslaugos užsakymo būdą (elektroninį ar fizinį) (92 proc.). Gyventojai taip pat dažnai pritarė teiginiams, kad informacija apie konkrečios institucijos veiklą, darbo laiką, vietą ir kontaktus yra nuolat atnaujinama ir lengvai randama (90 proc.), specialistas sugebėjo atsakyti į rūpimus klausimus ar pateikti reikalingą informaciją (89 proc.), prašymas, skundas buvo priimtas ir atsakymas į jį pateiktas laikantis „vieno langelio“ principo (89 proc.). Mažiausiai balų įvertinti šie teiginiai: buvo suteikta pagalba pildant prašymą paslaugai gauti (85 proc.), gyventojas turėjo galimybę pasirinkti sau priimtina apmokėjimo už paslaugą būdą (83 proc.). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad 9 iš 10 gyventojų visgi liko patenkinti jiems suteiktomis paslaugomis.

Pažymėtina, kad administracinių paslaugų teikimo ir aptarnavimo efektyvumo koeficientas, kaip ir gyventojų pasitikėjimas valstybės institucijomis ir įstaigomis, gali būti tiek realių pokyčių („vieno langelio“ principo taikymas, galimybė pasirinkti sau priimtina paslaugos užsakymo ar apmokėjimo už ją būdą), tiek visuomenės subjektyvios jausenos ar suvokimo (institucija į prašymą pateikti informaciją reagavo greitai ir maloniai), taip pat asmeninės gyventojų patirties, kuri priklauso nuo aptarnavimo kokybės (suteikta pagalba pildant prašymą paslaugai gauti, informacijos apie paslaugos teikimo eigą suteikimas), darbuotojų kompetencijos (gebėjimo atsakyti į rūpimus klausimus ar pateikti reikalingą informaciją) ir kitų veiksnių rezultatas.

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos susiduria su iššūkiais pritraukti kompetentingų darbuotojų

³¹ Biudžeto įstatymo rodiklis.

Būtina sąlyga efektyviam ir veiksmingam viešajam valdymui užtikrinti – stiprūs ir progresyvūs įstaigų vadovai. Nuo 2024 m. nustatyti griežtesni reikalavimai pretendents į įstaigų vadovų pareigas. Tačiau, nepaisant aukštesnių reikalavimų, pasiekta pažanga stiprinant įstaigų vadovų atrankos procesą ir rezultatyvumą. Išaugo konkursuose dalyvaujančių pretendentų skaičius: konkursuose į įstaigų vadovų pareigas prašymus pateikė vidutiniškai daugiau pretendentų, palyginti su ankstesniais metais: 2024 m. – 18; 2023 m. – 16,7; 2022 m. – 14; 2021 m. – 10,7. Taip pat pritraukti tinkamesni pretendentai (atrankų metu ne visi pretendentai patenka į tolesnius etapus dėl taikomo pirminio pretendentų vertinimo): 2024 m. vidutinis galutiniame komisijos vertinime dalyvavusių pretendentų skaičius buvo 6,1 (2023 m. – 6,5; 2022 m. – 5,3; 2021 m. – 4). Iš visų prašymus dalyvauti konkursuose pateikusių pretendentų – 69,4 proc. atitiko reikalavimus. Išlaikytas aukštas konkursų sėkmingumo rodiklis – 80 proc. konkursų baigėsi laimėtojų atrinkimu (2023 m. – 93,1 proc.; 2022 m. – 81,3 proc.; 2021 m. – 65,2 proc.). Tačiau 2024 m. pabaigoje buvo 7 ne trumpiau kaip 6 mėnesius laisvos valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vadovų pareigybės, nors vidutinį laikotarpį per metus, kai įstaiga buvo be nuolatinio vadovo, 2024 m. ir pavyko sumažinti iki 248 dienų (2023 m. buvo 329 dienos).

2024 m. konkursas į karjeros valstybės tarnautojo pareigas padidėjo labai nežymiai, palyginti su konkursu į viešojo administravimo subjekto darbuotojo pagal darbo sutartį pareigas. Vidutinis pretendentų prašymų skaičius vienam paskelbtam konkursui į karjeros valstybės tarnautojo pareigas siekė 5,9 (2023 m. buvo 5,8), kai vidutinis pretendentų prašymų skaičius vienam paskelbtam konkursui į viešojo administravimo subjekto darbuotojo pagal darbo sutartį pareigas buvo 4,8 (2023 m. – 4,0). Visgi konkursų į aptariamąs pareigas rezultatyvumas yra atvirkštinis – konkursų, pasibaigusių laimėtojo (-ų) atrinkimu į valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų darbuotojo pagal darbo sutartį pareigas, dalis sudarė tik 41,9 proc., o konkursų, pasibaigusių laimėtojo (-ų) atrinkimu į karjeros valstybės tarnautojo pareigas, buvo net 60 proc. Šios tendencijos rodo, kad į konkursus į karjeros valstybės tarnautojo pareigas ateina tinkamesni kandidatai.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 8 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Siekiant efektyvesnio teisingumo sistemos veikimo ir didesnio darbo teismuose patrauklumo, įvertinti teismų sistemai pavestoms funkcijoms atlikti reikalingų žmogiškųjų išteklių poreikį ir parengti priemones, padėsiančias veiksmingiau formuoti teisėjo komandą (teisėjų padėjėjų, posėdžių sekretorių, teismo psichologų), kartu įvertinti teisėjo komandos darbo užmokesčio modelio keitimo tikslingumą ir galimybes.

Siekiant visiškai užtikrinti teisę į teisminę gynybą, sudaryti galimybę atnaujinti administracinių bylų procesą ir tais atvejais, kai asmuo apie teisminį procesą nebuvo tinkamai informuotas.

Siekiant paspartinti administracinių ginčų nagrinėjimą ir sumažinti administracinių teismų krūvį, nustatyti papildomas privaloma ikiteismine tvarka nagrinėtinų administracinių ginčų kategorijas.

Įdiegti modernų bausmių vykdymo sistemos elektroninių paslaugų skaitmeninį sprendimą – atsisakyti perteklinių biurokratinių procedūrų ir numatyti spartesnį duomenų apsikeitimo procesą.

Siekiant veiksmingo ir tvaraus nuteistųjų resocializacijos proceso, įtinkinti nevyriausybinių sektorių ir savanorius į bausmių vykdymo sistemą.

Tobulinti advokatų, teikiančių antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, užmokesčio sistemą ir priimti sprendimus dėl užmokesčio didinimo.

Užtikrinti skolininkų ir išieškotojų interesų balansą priverstinio vykdymo procese, taip pat patvirtinti objektyviais kriterijais ir ekonominiais skaičiavimais pagrįstus antstolių vykdymo išlaidų dydžius.

Nustatyti platesnį žalos kompensavimo ne teismo tvarka instituto taikymą, siekiant užtikrinti efektyvesnę žmogaus teisių apsaugą ir sumažinti teismų krūvį.

Didinti viešųjų pajamų tvarumą – parengti ir priimti mokesčių teisės aktus ir sustiprinti bei išplėsti apmokestinimo bazę, įskaitant neefektyvių mokesčių lengvatų atsisakymą.

Siekiant mažinti mokesčių atotrūkius, įdiegti išmaniosios kontrolės priemones, modernizuojant mokesčių rizikų valdymo sistemas.

Siekiant paskatinti savanorišką mokesčių mokėjimą, supaprastinti ir palengvinti mokesčių mokėtojams mokesčių procedūrų vykdymą – įdiegti elektroninių paslaugų platformą, kurioje mokesčių mokėtojai realiu laiku ir nepertraukiamai galėtų naudotis visomis Valstybinės mokesčių inspekcijos teikiamomis elektroninėmis paslaugomis.

Sustiprinti Nacionalinį plėtros banką ir pritraukti daugiau lėšų iš privačių investuotojų, reikšmingai didinant investicijas valstybei svarbiuose sektoriuose; sukurti ne mažiau kaip du pažangius finansų rinkos instrumentus per Nacionalinį plėtros banką, užtikrinančius kapitalo rinkos plėtrą šalyje ir regione.

Peržiūrėti ir patobulinti galiojantį valstybės tarnybos teisinį reguliavimą, siekiant užtikrinti didesnę valstybės tarnybos patrauklumą, tarnautojų kompetenciją, valstybės tarnybos veiklos efektyvumą, jos politinį neutralumą ir tvarų valstybės tarnautojų darbo apmokėjimą.

Padidinti NVO įsitraukimą į savivaldybių administruojamų viešųjų paslaugų teikimą – sukurti ir įdiegti skaitmeninę informacijos apie NVO pajėgumus teikti viešąsias paslaugas valdymo įrankį ir taip sudaryti galimybes savivaldybėms efektyviau įtraukti NVO į paslaugų teikimą.

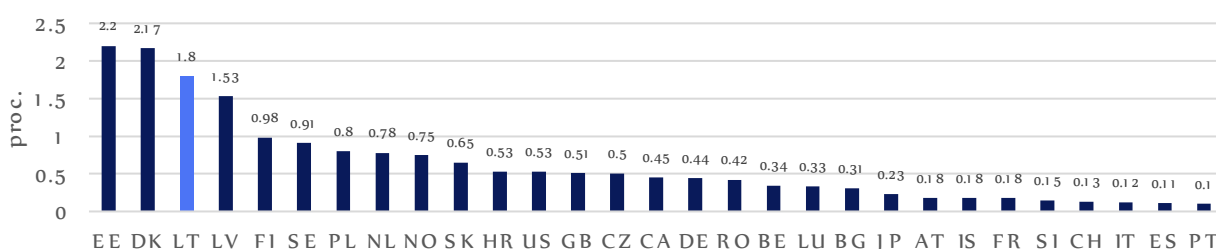
Konsoliduoti valstybės informacinių technologijų infrastruktūrą, kad visos valstybės institucijos ir įstaigos, įrašytos į centralizuotai teikiamų informacinių technologijų paslaugų gavėjų sąrašą, galėtų gauti centralizuotai teikiamas informacinių technologijų paslaugas.

IX. 9 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI LIETUVOS ĮTAKĄ PASAULYJE IR RYŠIUS SU DIASPORA“

2024 m. Lietuva ir toliau buvo Ukrainos rėmimo lyderė

2024 m. pabaigos duomenimis, nuo Rusijos Federacijos pradėto karo prieš Ukrainą pradžios Lietuva Ukrainai iš viso skyrė beveik 1,5 mlrd. Eur karinės, finansinės ir humanitarinės paramos. Parama Ukrainai buvo vienu svarbiausių Lietuvos prioritetų ir 2024 metais. 2024 m. birželį Valstybės gynimo taryba priėmė sprendimą Ukrainai kasmet skirti ne mažiau, kaip 0,25 proc. BVP. Lietuvos karinė parama (ginkluotė, ekipuotė, karinė įranga ir technika, kita) Ukrainai 2024 m. siekė daugiau nei 200 mln. Eur, o nuo karo pradžios – daugiau nei 700 mln. Eur. Lietuva pagal paramos nuo BVP dalį yra viena didžiausių Ukrainos rėmėjų pasaulyje.

52 pav. BVP dalis nuo 2022 m. sausio 24 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d. skirta Ukrainai pagal valstybes, proc. nuo BVP
Duomenų šaltinis – „Statista“

Lietuvos finansuojamų arba su Lietuvos dalyvavimu vykdomų vystomojo bendradarbiavimo projektų Rytų kaimynystės šalyse skaičius pastaruosius 3 metus taip pat labai padidėjo dėl projektų, skirtų Ukrainos visuomenei: 2022 m. įgyvendintas 41 projektas, 2023 m. – 45, o 2024 m. – 50 projektų. Šie projektai didele dalimi buvo finansuoti iš 2022–2024 m. padidintų oficialiosios paramos vystymuisi skiriamų lėšų (2022 m. – 0,36 proc. nacionalinių pajamų, 2023 m. – 0,3 proc., o 2024 m. – 0,24 proc.³²). Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondo (per kurį, įgyvendinant valstybės pažangos uždavinį „Stiprinti atstovavimą Lietuvos interesams tarptautinėje erdvėje ir diasporos politiką“, Ukrainai skirta 12 mln. Eur) lėšomis Ukrainoje 2024 m. buvo atstatyta mokykla ir darželis Borodiankos miestelyje, atnaujinta mokykla Snihurivkos mieste, baigta radiacinės slėptuvės Irpinėje statyba. Pernai taip pat buvo baigiamas įgyvendinti dvišalis paramos Ukrainos stojimui į ES projektas, kuris suteikė Lietuvai galimybę tapti didelės ES finansuojamos programos koordinatorė, pradėta įgyvendinti Sužeistų ir nuo karo nukentėjusių asmenų reabilitacijos ir reintegracijos Ukrainoje programa. Pažymėtina, kad 2024 m. daug dėmesio skirta kitų donorų įnašams į Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondą pritraukti – Taivanas paskelbė apie naują 5 mln. USD įnašą, Airija skyrė 3 mln. eurų slėptuvių prie mokymo įstaigų statybos ir įrengimo programai. 2025 m. Ukrainos atstatymo veikloms skirta 18 mln. Eur pažangos lėšų, iš jų 5 mln. Eur numatyti saulės elektrinėms Ukrainos valstybinėse švietimo, sveikatos apsaugos ir kitose įstaigose įrengti.

³² Oficialiosios paramos vystymuisi (OPV) lėšomis taip pat teikiama parama į Lietuvą atvykusiems karo pabėgėliams iš Ukrainos. Pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos taisykles, parama karo pabėgėliams į OPV įtraukiama tik per pirmuosius jų buvimo Lietuvoje metus. 2023 m., ypač 2024 m. atvykusių į Lietuvą ukrainiečių skaičius labai sumažėjo, todėl sumažėjo ir parama Ukrainos karo pabėgėliams OPV fondo lėšomis. Pažymėtina, kad nors OPV skiriama dalis nuo nacionalinių pajamų sumažėjo, finansine išraiška parama vystomojo bendradarbiavimo projektams – ne.

Lietuva 2024 m. padidino savo tarptautinę įtaką užimdama svarbius postus Demokratijų bendrijos organizacijoje – tai svarbi platforma ir Ukrainos klausimams kelti. M. Adomėno paskyrimas Demokratijų bendrijos generaliniu sekretoriumi 2024–2027 m. kadencijai ir Lietuvos tapimas šios organizacijos Valdymo tarybos nare tiesiogiai siejasi su šalies aktyvia užsienio politika demokratijos ir laisvės klausimais. Lietuva kartu su kitomis Baltijos šalimis yra viena iš pasaulio lyderių, nuosekliai ir principingai remiančių Ukrainą tiek tarptautiniu, tiek tiesioginės humanitarinės paramos lygmeniu. Šios naujos pozicijos suteikia Lietuvai dar daugiau galimybių stiprinti Ukrainos balsą tarptautinėje erdvėje, kovoti su autoritarinių režimų propaganda ir telkti demokratines valstybes bendriems veiksams. Lietuva 2024 m. gegužę–lapkritį pirmininkavo Europos Tarybos Ministrų komitetui ir pagrindiniu prioritetu buvo iškėlusį visokeriopą pagalbą Ukrainai, besiginančiai nuo Rusijos agresijos. Taip pat pasiekta pažanga steigiant Specialųjį tribunolą agresijos nusikaltimui tirti.

Lietuva yra viena iš lyderių, prisidedančių prie Ukrainos europinės integracijos. 2024 m. pabaigoje Europos Komisija patikėjo Lietuvai įgyvendinti europinę programą, kuriai Europos Komisija skyrė 10 mln. Eur. Šia programa siekiama sustiprinti Ukrainos institucijų gebėjimus ES integracijos procesų valdymo srityje. Numatoma, kad programa padės sustiprinti ES integracijos procesų valdymą, koordinavimą ir stebėseną Ukrainoje, su eurointegracija susijusių teisės aktų derinimo procesą, ES *acquis* (bendrųjų teisių ir įsipareigojimų visuma) vertimo kokybę ir bendrą Ukrainos eurointegracijos proceso matomumą.

2024 m. Lietuvos atstovas Aleksandr Kuzmenko buvo išrinktas į Tarptautinės vežimo geležinkeliais tarpvyriausybines organizacijos (OTIF) Generalinio sekretoriaus postą 2025–2027 m. kadencijai. Ši tarptautinė organizacija ypač svarbi Lietuvai, siekiant riboti Rusijos įtaką, užtikrinti paramą Ukrainai ir plėtoti vežimą geležinkelių transportu tarptautiniais maršrutais kitose ES valstybėse narėse.

Lietuvos veikla atspindi tvirtą Lietuvos įsipareigojimą remti Ukrainą tiek karine ir humanitarine, tiek strategine prasme, prisidedant prie nepriklausomos ir laisvos Ukrainos valstybės išlikimo.

Stiprėjo Lietuvos ekonominė diplomacija

2024 m. sustiprėjo ekonominiai ryšiai su strateginiais partneriais, ypač JAV. Niujorke įvykęs Šiaurės Amerikos ir Lietuvos verslo forumas tapo didžiausiu iki šiol organizuotu ekonominio bendradarbiavimo renginiu tarp Lietuvos ir Šiaurės Amerikos šalių – dalyvavo per 250 dalyvių iš Lietuvos, JAV, Kanados ir Meksikos. Silicio slėnyje atidarytas „INNO HUB Lithuania“ centras, padėsiantis Lietuvos inovatyviems verslams megzti ryšius JAV rinkoje. Pasirašytas memorandumas su koncernu „Northrop Grumman“, kuriuo numatomas gynybos technologijų gamybos linijos steigimo procesas Lietuvoje – tai svarbus žingsnis plėtojant Lietuvos gynybos pramonę. Ši plėtra suaktyvėjo reaguojant į karines įtampas regione, kylančias dėl Rusijos Federacijos pradėto karo prieš Ukrainą. Reikėtų pabrėžti, kad gynybos pramonės plėtra buvo viena iš pagrindinių ekonominės diplomatijos sričių. Vykdyti trišaliai verslo renginiai su Ukraina ir Taivanu, skirti bendradarbiavimui gynybos srityje, akcentuojant dronų sektorių. Pasirašytas memorandumas tarp Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės asociacijos bei Taivano dronų verslo aljanso. Taip pat įvyko Lietuvos ir Lenkijos gynybos pramonės forumas, kurio metu pasirašyti 4 bendradarbiavimo memorandumai kibernetinio saugumo ir gynybos srityse.

Paminėtina, kad 2024 m. buvo išplėstas ekonominis bendradarbiavimas Azijoje ir Artimuosiuose Rytuose. Įvyko pirmasis Lietuvos–Singapūro verslo forumas Singapūre – tai visiškai naujas ekonominės partnerystės etapas Pietryčių Azijoje. Galima pasidžiaugti ir tuo, kad buvo pasirašytas

memorandumas su Korėjos finansinių paslaugų komisija dėl finansinių inovacijų bendradarbiavimo. Pernai įvyko ir pirmasis Lietuvos ir JAE verslo forumas.

Ne tik 2024-aisiais, bet ir pastaruosius 3 metus daugėjo Lietuvos diplomatinėse atstovybėse ekonominius klausimus kuruojančių diplomatų ir specialiųjų atašė. 2022 m. jų buvo 78, o 2024 m. – 83. 2023–2024 m. taip pat padidėjo susitikimų su užsienio investuotojais skaičius: 2022 m. tokių susitikimų įvyko 180, 2023 m. – 398, o 2024 m. – 364. Itin svarbus nuolatinis tiek nacionalinių institucijų, tiek diplomatinių atstovybių darbas, siekiant pritraukti užsienio investuotojus, – dėl Rusijos karo prieš Ukrainą Lietuva tapo mažiau patraukli investicijoms, nors jų apimtis pinigine išraiška ir toliau augo. Remiantis bendrovės „EY“ užsienio investicijų Europoje analize, Lietuvoje naujų investicinių projektų skaičius sumažėjo 40 proc. – tai vienas didžiausių nuosmukių regione³³. Šis pokytis rodo, kad geopolitinė situacija tiesiogiai veikia investuotojų sprendimus. Svarbu suprasti, kad visas Europos regionas šiuo metu yra mažiau patrauklus investicijoms dėl politinio nestabilumo, populizmo augimo ir geopolitinės įtampos, tačiau Lietuva, būdama arti karo zonos, susiduria su dar didesniais iššūkiais. Todėl šiuo laikotarpiu papildomos Lietuvos pastangos dirbant su investuotojais yra ypač svarbios.

Diaspora – svarbi valstybės gyvenimo dalis

2024 m. patvirtintas Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių įgyvendinimo veiksmų planas 2024–2026 m., įgyvendinti 202 veiksmai. 2024 metais diasporos politikos įgyvendinimas buvo sutelktas į „sugrįžtančios Lietuvos“ idėją, lietuvių tapatybės užsienyje stiprinimą, lituanistinio švietimo plėtrą, diasporos bendruomeniškumo įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą skatinimą.

2024 m. Užsienio reikalų ministerijoje įkurtas „Grįžtu LT“ konsultacijų centras, vieno langelio principu teikiantis informaciją grįžtantiems ar svarstantiems apie grįžimą Lietuvos diasporos atstovams (naujoje svetainėje www.griztu.lt, telefonu, el. paštu, gyvo pokalbio internetu būdu, socialiniuose tinkluose). Vykdytos įvairios grįžimo į Lietuvą skatinimo veiklos: koordinuotas valstybės institucijų, įstaigų ir savivaldybių, įgyvendinančių grįžimo skatinimo ir (re)integracijos lengvinimo priemonių planavimas ir įgyvendinimas, institucijų tinklo veikla; parengtos grįžimo ir (re)integracijos skatinimo priemonių rekomendacijos valstybės ir savivaldos institucijoms; organizuoti renginiai Lietuvoje ir užsienyje, skirti grįžimo į Lietuvą aktualijoms bei grįžimo galimybėms pristatyti; finansuoti 33 Lietuvos diplomatinėse atstovybėse projektai, kuriais skatinama grįžti į Lietuvą. Daug dėmesio skirta Lietuvos diasporos jaunimui: jaunimas kviečiamas studijuoti Lietuvoje, dalyvauti stažuotėse, susipažinti su Lietuvos darbo rinka, viešojo sektoriaus veikla. Parengta ir nuolat atnaujinama Lietuvos diasporos jaunimui skirta Stažuocijų, praktikos ir pažintinių programų Lietuvoje duomenų bazė, kurioje pateikiama apie 180 įvairių galimybių.

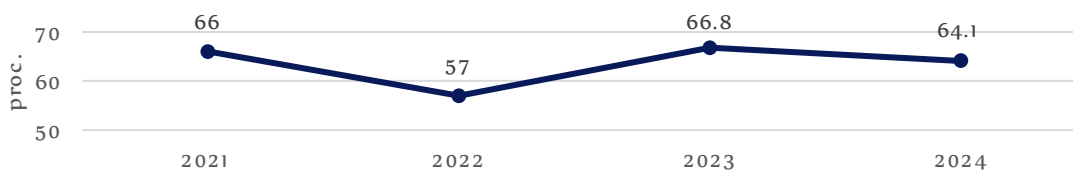
Šios priemonės itin aktualios, nes jau 5 metus stebima teigiama Lietuvos Respublikos piliečių migracijos tendencija. Išankstiniais Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2024 m. į Lietuvą sugrįžo 18 934, iš Lietuvos išvyko 9 486 Lietuvos piliečiai. Išvykusiųjų skaičius – mažiausias nuo 1990 m.

2024 m. Lietuvos diasporos politikos strateginėms gairėms „Globali Lietuva“ įgyvendinti iš viso panaudota 11 547,5 tūkst. Eur. Šią sumą skyrė 19 valstybės institucijų ir 26 savivaldybės: iš jų

³³ Teigland J., Jesca Bax H., Lhermitte M., *Why optimism remains in Europe as foreign direct investment declines*, EY *Consluting*, 2024 m. gegužės 2 d., prieiga internetu: https://www.ey.com/en_gl/foreign-direct-investment-surveys/optimism-remains-in-europe-as-foreign-direct-investment-declines.

10 866,9 tūkst. Eur valstybės biudžeto, 680,6 tūkst. Eur savivaldybių biudžetų, įskaitant gautas iš valstybės biudžeto³⁴.

2024 m. Užsienio reikalų ministerijos užsakymu atlikta metinė Lietuvos diasporos nuomonės apklausa. Apklauso rezultatų rodikliu vertinamas diasporos įsitraukimas į ekonomines, socialines ir kitas veiklas Lietuvoje (investavimas, verslo kūrimas Lietuvoje, prekyba lietuviška produkcija, turizmo į Lietuvą skatinimas, dalyvavimas savanorystės iniciatyvose ir kita). 2024 m. apklausoje dalyvavo 2 243 diasporos atstovai, gyvenantys 76 šalyse. 2024 m. diasporos atstovų, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis sudarė 64,1 proc.

53 pav. Užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis (procentai)³⁵

Duomenų šaltinis – Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų kompanijos RAIT ir visuomenės nuomonės tyrimų centro „Vilmorus“ apklausų duomenys

Faktinės rodiklio reikšmės svyravimą galėjo lemti tai, kad kasmet apklausiami ne tie patys respondentai (2024 m. 76 proc. respondentų apklausoje dalyvavo pirmą kartą). 2024 m. diasporos apklauso rezultatų duomenimis, sumažėjo respondentų, skatinančių turizmą į Lietuvą (2023 m. – 38 proc., 2024 m. – 31 proc.). 2024 m. apklauso rezultatų paklaida neviršijo 2,2 proc.

2024 m. buvo siekiama populiarinti lituanistines mokyklas ir į jas pritraukti daugiau mokinių. Tam buvo vykdoma lituanistinio švietimo užsienyje viešinimo veikla: organizuota kasmetinė lituanistinio švietimo viešinimo kampanija (apie 1,7 mln. socialinių tinklų vartotojų), renginys „Lyderystė lituanistiniame švietime“, Lituanistinio ugdymo forumas, iniciatyva „Lietuvių kalbos ambasadorius“. Visa tai ir nuo 2023 m. lituanistinėms mokykloms skiriamas valstybės finansavimas sukūrė teigiamą efektą – lituanistinis švietimas sulaukė didelio dėmesio – augo mokyklų ir mokinių skaičius, vyko mokytojų mokymai ir bendruomenės stiprinimo iniciatyvos. 2024 m. lituanistinių mokyklų mokinių skaičius, palyginti su 2023 m., išaugo net 13 proc. (iki 12 547 mokinių), įsikūrė, veiklą atnaujino ar naujus padalinius įsteigė 22 lituanistinės mokyklos ar jų padaliniai.

Kadangi 2024-ieji buvo rinkimų metai, didelis dėmesys buvo skirtas rinkimų ir referendumo svarbos parodymui – komunikacijos kampanija pasiekė 768 tūkst. socialinių tinklų vartotojų visame pasaulyje. 2024 m. gegužę kartu su Prezidento rinkimais buvo organizuotas referendumas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo (dėl pilietybės išsaugojimo) – referendumas įvyko, tačiau nebuvo pritarta pasiūlytai formulotei.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 9 NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Įtvirtinti šias prioritetas kryptis Lietuvos diasporos politikoje: Lietuvos diasporos bendruomeniškumo stiprinimas, įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą, saugumo ir gerovės Lietuvoje kūrimą didinimas, grįžimo į Lietuvą skatinimas.

³⁴ Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. Veiksmų plano įgyvendinimo 2024 m. ataskaita, prieiga internetu: <https://globalilietuva.urm.lt/data/public/uploads/2025/03/2024-globalios-lietuvos-vp-ataskaita.pdf>.

³⁵ Biudžeto įstatymo rodiklis.

Atsižvelgiant į Ekonominės diplomatijos tarybos sprendimus, subalansuoti ekonominio diplomatinio atstovavimo tinklą (sumažinti atstovavimą aktualumą praradusiose rinkose ir išplėsti atstovavimą prioritetinėse rinkose, kartu, pasitelkiant Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes ir garbės konsulus, užtikrinti efektyvų Lietuvos ekonominių interesų atstovavimą neprioritetinių rinkų šalyse) ir sustiprinti visų šalies ekonominių atstovavimą vykdančių darbuotojų kompetencijas.

Prisidėti prie eksporto masto didinimo ir prekybos diversifikacijos ir, atsižvelgiant į Ekonominės diplomatijos tarybos sprendimus, užtikrinti, kad visose svarbiausiose eksporto rinkose dirbtų atašė, įgalinti komercijos atašė atlikti paskirtas užduotis, kartu sustiprinant visų komercijos atašė kompetencijas.

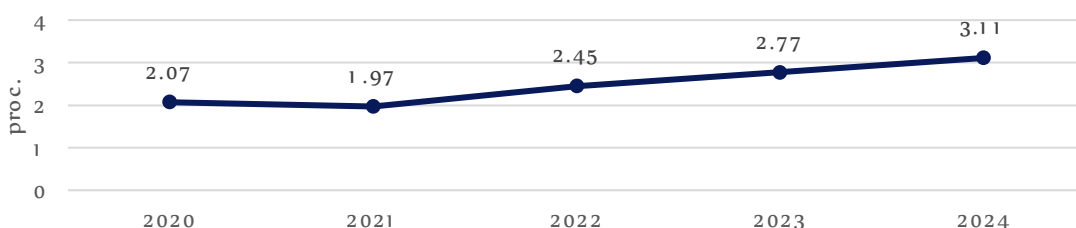
Patvirtinti Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai klausimų derybinių aprašų sąvadą.

Peržiūrėti vystomojo bendradarbiavimo politiką, didžiausią dėmesį skirti Ukrainai ir Moldovai, pritraukti Lietuvos verslo investicijų į vystomojo bendradarbiavimo projektus.

X. 10 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI NACIONALINĮ SAUGUMĄ“

Nacionalinis saugumas tebėra vienas didžiausių šalies prioritetų. 2024 m. pabaigoje tvirtinant biudžeto įstatymą, jame buvo padidintas valstybės skolinimosi limitas 800 mln. Eur, kurie būtų skiriami gynybai, – taip sudarytos galimybės 2025 m. gynybos biudžetą padidinti iki 4 proc. BVP. Taip pat 2025 m. sausį Valstybės gynimo tarybos posėdžio metu priimtas sprendimas BVP dalį gynybai dar labiau padidinti ir 2026–2030 m. laikotarpiu skirti 5–6 proc. BVP. 2024 m. pasiektas iki 2030 m. keltas tikslas gynybai skirti bent 3 proc. BVP. 2024 m. gynybai skirta 2 426,0 mln. Eur, arba 3,11 proc.³⁶ BVP.

54 pav. Bendrosios gynybai skirtos išlaidos, dalis nuo BVP (procentai)³⁷

Duomenų šaltinis – Krašto apsaugos ministerijos duomenys

Pastaba. Atsiskaitant už rodiklio įvykdymą pateikiama faktinė reikšmė pagal paskutinę žinomą Finansų ministerijos 2024 m. gruodžio BVP prognozę.

Palyginti su 2023 metais, gynybos išlaidos išaugo 21 proc. Skirdama gerokai daugiau nei 2 proc. BVP, Lietuva ir toliau įgyvendina įsipareigojimą NATO dėl gynybos išlaidų – tarp NATO šalių pagal gynybos išlaidų procentą nuo BVP Lietuva 2024 metais užėmė 5³⁸ vietą.

Pradėtos vykdyti istorinės investicijos į infrastruktūrą

Vienas iš prioritetinių 2024 m. uždavinių – Vokietijos brigadai dislokuoti skirta infrastruktūra. 2024 m. rugsėjį Lietuva ir Vokietija pasirašė svarbų susitarimą, stiprinantį dvišalį bendradarbiavimą gynybos srityje. Šis susitarimas reglamentuoja ne tik vokiečių brigados atvykimo, dislokavimo ir išvykimo sąlygas, bet ir nustato Vokietijos karių prieigą prie Lietuvos karinės infrastruktūros bei specialų mokestinį režimą, taikomą Vokietijos kariuomenei ir jos personalui Lietuvoje. Tai ambicingiausias nepriklausomos Lietuvos istorijoje karinės infrastruktūros projektas. Pagrindinis tikslas – iki 2027 m. pabaigos Lietuvoje visiškai dislokuoti Vokietijos brigadą. Planuojama, kad didžioji dalis karių ir įrangos bus perkelta jau iki 2026 m. Šis susitarimas ženklina reikšmingą žingsnį stiprinant NATO atgrasymo bei gynybos pajėgumus rytiniame Aljanso flange ir rodo Vokietijos ilgalaikį įsipareigojimą Baltijos regiono saugumui.

Planuojama, kad iki 2027 metų pabaigos Lietuvoje bus dislokuota apie 4 800 Vokietijos karių ir apie 200 civilių darbuotojų, kurie sudarys Vokietijos 45-ąją brigadą. Šis dislokavimas vyks etapais: 2025 m. balandį įsikūrė pirminis brigados elementas „Panzerbrigade 45“, planuojama, kad 2025–2026 metais vyks pagrindinis brigados vienetų perkėlimas, o iki 2027 metų pabaigos brigada pasieks visą operacinį pajėgumą. Tam, kad šis NATO partnerių karių dislokavimas vyktų sklandžiai, 2024 m. reikiamai infrastruktūrai buvo skirtos didelės investicijos.

³⁶ Pagal Finansų ministerijos 2024 m. gruodžio mėn. BVP prognozę, įskaitant laikinojo solidarumo įnašo lėšas.

³⁷ Biudžeto įstatymo rodiklis.

³⁸ https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf.

Rūdninkuose pradėti didžiausio karinio miestelio šalies istorijoje statymo darbai – 2024 m. pasirašyta beveik 125 mln. Eur vertės sutartis dėl I etapo projektavimo ir statybų darbų. Šio etapo metu bus įrengta pirmoji miestelio dalis: administraciniai pastatai, karinės technikos laikymo ir priežiūros infrastruktūra, sargybos postas, gyvenamieji bendrabučiai 600 karių, valgykla ir kita. Antrajame etape numatoma pastatyti likusią miestelio dalį – iš viso jis užims apie 170 ha ir bus 10 kartų didesnis nei esamas karinis miestas Rokantiškėse. Čia iškils 120 pastatų, sraigtasparnių aikštelės, mokomieji laukai, rikiuočių aikštės, daugiau kaip 10 km vidaus kelių. 2024 m. prasidėjo pirmojo etapo įgyvendinimas – jau nutiesti vidaus keliai, vyksta šaudyklų ir mokomosios infrastruktūros projektavimas ir statybos, pradėti kulkosvaidžių šaudyklos statybos paruošiamieji darbai, projektuojama daugiafunkcė šaudykla, vykdoma dar trijų šaudyklų infrastruktūros plėtra. Tęsimi teritorijos išminavimo ir miško tvarkymo darbai. Šis miestas yra esminė karinės infrastruktūros plėtos dalis, būtina Vokietijos brigados perkėlimui bei sąjungininkų treniruotėms Lietuvoje.

Rūdninkų poligone taip pat planuojama įrengti keturis šaudyklų kompleksus ir daugiafunkcę šaudyklą su aprūpinimo infrastruktūra. 2024 m. Vyriausybė pritarė Krašto apsaugos ministerijos teiktam projektui dėl Kairių karinio miestelio Klaipėdos rajone. Kairių poligone 2030 m. iškilsiantis karinis miestas užtikrins nuolatinę fizinę infrastruktūrą Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų Lietuvos didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus pėstininkų brigadai „Žemaitija“ ir joje tarnausiantiems privalomosios pradinės karo tarnybos kariams. Plėtojant infrastruktūrą Lietuvos kariuomenės poreikiams, gerinant Lietuvos karių tarnybos sąlygas, 2024 m. buvo baigtas statyti Šiaulių karinis miestas (paskutinis iš 3 naujų karinių miestelių).

Per pastaruosius 4 metus asignavimai infrastruktūros plėtrai išaugo beveik 20 kartų. Iš viso 2021–2024 m. investicijos į infrastruktūros plėtrą sudarė apie 520 mln. Eur. 2024 m. karinei infrastruktūrai – poligonų plėtrai, mokymo infrastruktūros sukūrimui, amunicijos sandėlių ir kitų projektų vystymui – skirta daugiau kaip 9 proc. viso gynybos biudžeto lėšų, t. y. apie 230 mln. Eur.

Siekiant užtikrinti karinį mobilumą, prioritetas 2024 m. ir toliau teiktas strateginės infrastruktūros – kelių ir geležinkelių – modernizavimui. Ypač svarbūs TEN-T tinklui priklausantys tarptautiniai transporto koridoriai „Via Baltica“ (E67) ir A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda, jie atnaujinami pagal ES reikalavimus. Šie projektai svariai prisideda prie NATO ir ES karinio bei civilinio mobilumo stiprinimo regione.

Svari gynybos inovacijų ir pramonės plėtra

Reikšminga 2024 m. pažanga laikoma tai, kad buvo priimtas Gynybos ir saugumo pramonės įstatymas – juo siekiama didinti Lietuvos gynybinį pajėgumą, stiprinti Lietuvos kariuomenę ir skatinti gynybos technologijų pažangą bei tarptautinį pramonės konkurencingumą, gaminti būtiniausias karines įrangas šalies viduje. Naujasis įstatymas įtvirtino pramoninį bendradarbiavimą – Lietuvos gamintojams sudaromos galimybės įsitraukti į krašto apsaugos sistemos institucijų vykdomus prioritetinius karinės įrangos ir ginkluotės įsigijimus.

2024 m. rugpjūtį patvirtintas papildomas gynybos ir saugumo pramonės veiksmų planas už beveik 37 mln. Eur, skirtas sektoriaus pajėgumams plėtoti. Bendru ministrų sprendimu patvirtintas veiksmų planas suteiks papildomų paskatų ir atvers galimybes sparčiai plėstis Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės įmonėms, didinant sektoriaus konkurencingumą, skatinant inovacijas ir investicijas. Tai taip pat prisidės prie lietuviškos kilmės produktų eksporto augimo, užtikrinant glaudų bendradarbiavimą tarp krašto apsaugos institucijų, viešojo saugumo tarnybų, mokslo įstaigų ir verslo.

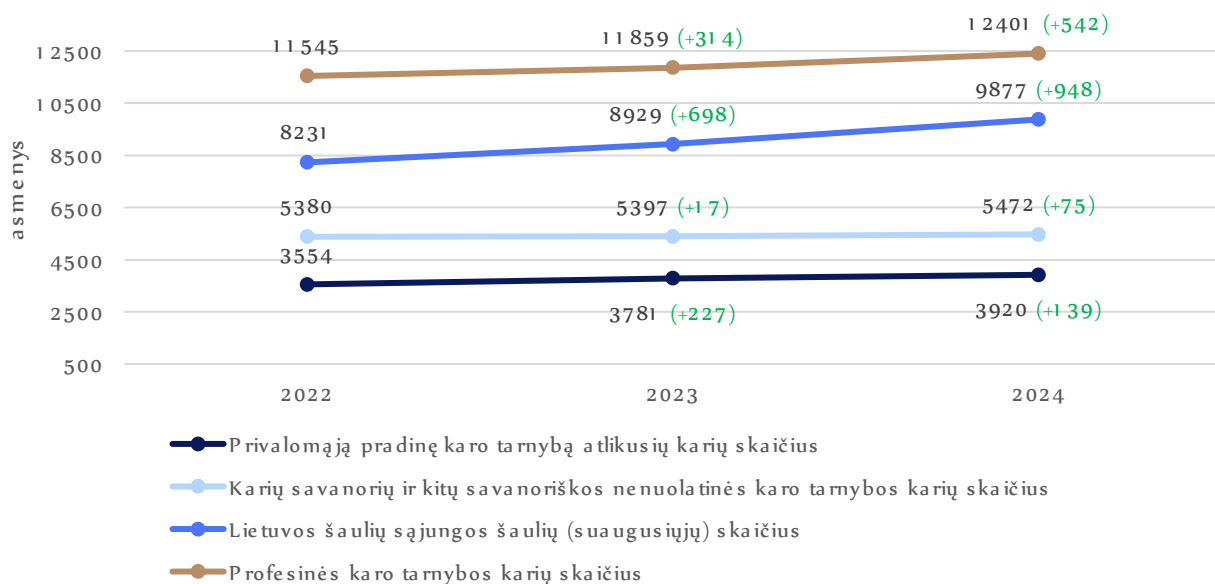
2024 m. buvo įgyvendinti 7 gynybos srities mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) projektai. Tęsimi svarbūs projektai, susiję su pažangiais sprendimais, tokiais kaip lazerinės komunikacijos, radarų elektromagnetinio parašo analizės sistemos, autonominės sistemos ir skraidantys šaudmenys; įgyvendinami nauji projektai, susiję su dirbtiniu intelektu ir minų aptikimu.

2024 m. rugsėjį Vyriausybė pasirašė memorandumą su JAV gynybos technologijų įmone „Northrop Grumman“, jame numatytas bendradarbiavimas stiprinant Lietuvos gynybos pramonę. Tai ypatingas pasiekimas, kadangi „Northrop Grumman“ yra didžiausia vidutinio kalibro kovinių ir mokomųjų šaudmenų bei ginklų sistemų gamintoja pasaulyje. Planuojama, kad amunicijos gamybą Lietuvoje įmonė pradės per artimiausius metus.

Taip pat paminėtina tai, kad 2024 m. lapkritį Lietuva ir Ukraina pasirašė keturšalį susitarimą dėl gynybos pramonės vystymo. Šalys įsipareigojo bendradarbiauti gaminant bepiločius orlaivius, elektroninės kovos sistemas, šaudmenis ir kitus gynybos produktus. Taip pat numatyta steigti Valdančiąją tarybą, koordinuosiančią bendrus projektus.

Išaugo parengtų ginti valstybę piliečių skaičius, stiprintas visuomenės nusiteikimas ir pasirengimas

Keletą metų iš eilės nuosekliai didėja ne tik gynybos finansavimas, bet ir visų pagrindinių kategorijų šalies karių skaičius (pateikiama paveiksle toliau).

55 pav. Visų pagrindinių kategorijų šalies karių skaičius (asmenys)³⁹

Duomenų šaltinis – Krašto apsaugos ministerija

Vienas svarbiausių pasiekimų 2024–aisiais – šaukimo sistemos pertvarkos patvirtinimas. Pertvarka, kuri visa bus įgyvendinama nuo 2026 m., siekiama iki 2030 m. padidinti aktyviojo rezervo karių skaičių iki 50 tūkst. (2024 m. – 30,2 tūkst.⁴⁰). Šaukimo sistemos pertvarkos esmė – didesnis jaunimo įtraukimas, lankstesnės tarnybos galimybės ir stipresnis rezervas. Pirmiausia mažinamos tarnybos atidėjimo išimtytys, antra – diferencijuojama ir daroma lankstesnė tarnybos trukmė. Trečia – siekiant pritraukti reikalingų specialistų, tokių kaip inžinieriai, medikai ar aviacijos srities profesionalai, jiems

³⁹ Biudžeto įstatymo rodiklis.

⁴⁰ Krašto apsaugos ministerijos pateikti duomenys.

numatyta trumpesnė, 3 mėnesių, tarnyba, kurios metu suteikiamas bazinis karinis rengimas ir įtraukiama į aktyvųjį rezervą. Ketvirta, aukštųjų mokyklų studentams sudaroma galimybė savanoriškai rinktis 3 metų tarnybą Jaunesniųjų karininkų vadų kursuose arba kitose programose (savaitgaliais – po 15 per metus, iš viso 45 savaitgaliai per 3 metus). Galiausiai aktyviojo rezervo tarnybos trukmė ilginama nuo 10 iki 15 metų, o jo kariai bus kviečiami į truncančius iki 3 mėnesių mokymus viso laikotarpio metu, siekiant užtikrinti žinių ir įgūdžių naujumą.

Profesinės karo tarnybos (toliau – PKT) karių skaičiaus didėjimui didžiausią įtaką turėjo nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atlikę kariai, pasirinkę PKT, – apie 61 procentų visų į PKT 2024 m. priimtų karių. 2024 m. PKT karių skaičius padidėjo 542 kariais. Nors paskutiniuosius kelerius metus stebimas PKT karių skaičiaus augimas, tačiau jis vis dar nepakankamas siekiant nustatyti Lietuvos kariuomenės komplektavimo tikslų. Lėtesnį augimo tempą ir toliau lemia į PKT priimtų ir iš jos atleistų karių skaičiaus santykis. Dažniausi atleidimo iš PKT pagrindai: pasibaigęs PKT sutarties terminas – 52 procentai (2023 m. – 52 procentai, 2022 m. – 51 procentas), asmens iniciatyva – 22 procentai (2023 m. – 23 procentai, 2022 m. – 32 procentai). Siekiant paskatinti Lietuvos piliečius rinktis tarnybą Lietuvos kariuomenėje ir padidinti PKT patrauklumą, 2024 m. ir toliau kryptingai buvo gerinamos karių tarnybos sąlygos – plečiamos socialinės garantijos, tobulinamos užmokesčio / apmokėjimo bei tarnybos sąlygos: 5,5 procento padidinti PKT karių atlyginimai, iki 4,6 bazinės socialinės išmokos dydžio – privalomosios pradinės karo tarnybos išmokos buitiniams išlaidoms, nustatyti priedai krašto apsaugos savanorių pajėgų kariams už tarnybą kareivinių režimu (0,21 bazinio dydžio), taip pat priedai profesinės karo tarnybos kariams už pavadavimą (0,1–0,25 bazinio dydžio), išmokamos kompensacijos profesinės karo tarnybos kariams už nepanaudotas laisvas dienas už tarnybą kareivinių režimu (1 dienos vidutinio darbo užmokesčio), Lietuvos karo akademijos kariūnams padidintos stipendijos, PKT ir KASP kariams pradėtos mokėti išmokos už 5 tarnybos metus.

2024 m. daug dėmesio skirta didinant visuomenės nusiteikimą ginti šalį – plečiama karo komendantūrų sistema, stiprinama komunikacija apie saugumą. Didelis dėmesys skirtas jaunimo pilietiniam ugdymui – koordinuotas Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjaus vystymas, plėtojamas Pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas 9 klasėms. Padidintas finansavimas Lietuvos Šaulių Sąjungai leido išplėsti neginkluoto pasipriešinimo mokymus, apmokyti daugiau narių, įsigyti ginkluotės bei formuoti naujus suaugusių šaulių vienetus. Lietuvos Šaulių Sąjunga aktyviai dalyvauja pratybose kartu su Lietuvos kariuomene ir kitomis institucijomis. 2024 m. Lietuvos Šaulių Sąjunga patvirtino naują strategiją, kuri rodo organizacijos pasirengimą vykdyti platesnio masto užduotis valstybės gynybos srityje.

Kitas svarbus pokytis 2024 m. stiprinant pilietinį pasirengimą – komendantų instituto pertvarka. Pritarta naujo karinio vieneto steigimui taikos metu – Lietuvos kariuomenės karo komendantūrų valdybos steigimui Karo prievolės ir komplektavimo tarnybos ir karo komendantūrų pagrindu. Valdybą sudaro 6 regioninės komendantūros Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje ir Alytuje. Taip pat komendantūros įsteigtos ir visose likusiose 54 savivaldybėse. Kiekvieną jų sudarys mobilizacinė, aprūpinimo ir operacinės dalys. Karo metu komendantinis vienetas turėtų užtikrinti komendantų valandą, kontrolės postų įrengimą, turto rekviziciją, informacinės aplinkos stebėseną, kovą su nelegaliomis ginkluotomis grupėmis, paramą ir sąveiką su institucijomis, svarbių objektų apsaugą bei kariuomenės vado užduočių vykdymą. Galimybė būti įtrauktiems į komendantūrų sąrašus suteikta visiems patriotiškai nusiteikusiems piliečiams – piliečiai ir bus atsakingi už svarbių funkcijų atlikimą tiek taikos, tiek karo metu.

2024 m. Lietuvos kariuomenės mokykloje įkurtas Bepiločių sistemų mokymo centras, kuriame rugsėjo mėnesį pradėti rengti bepiločių orlaivių specialistai. Galimybė išmokti valdyti bepiločius orlaivius suteikta visiems norintiems Lietuvos gyventojams. Keliamas tikslas, kad galimybė baigti civilinės paskirties bepiločių orlaivių valdymo kursus būtų suteikta maždaug tūkstančiui žmonių per metus.

Sustiprintas pasirengimas ekstremalioms situacijoms ir krizėms

2024 m. suorganizuotos tarpinstitucinės pratybos „Perkūno bastionas 2024“, kuriose dalyvavo Gynybos štabas, Policijos departamentas, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas, Lietuvos kalėjimų tarnyba ir 22 savivaldybės. Pratybos sustiprino institucijų sąveiką, operacijų planavimą ir valdymą.

2024 m., siekiant stiprinti visuomenės atsparumą, toliau vykdyta informacinė kampanija „Esame komanda – turime planą“, kurios metu civilinės saugos edukacijose dalyvavo per 2 630 moksleivių, 23 tūkst. gyventojų įsitraukė į Raudonojo Kryžiaus organizuotas veiklas, o dar beveik 12 tūkst. – į renginius, vykdytus bendradarbiaujant su Lietuvos vyskupų konferencija. 2024 m. apklausos duomenimis, 52 proc. gyventojų žinotų, kaip elgtis stichinių ar žmogaus sukeltų nelaimių metu, 53 proc. turi būtiniausių atsargų 72 valandoms (maisto, vandens, vaistų, kita).

Esminis metų proveržis – patvirtinta Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa, kuriai įgyvendinti iki 2030 m. numatyta skirti daugiau kaip 284 mln. Eur. Pradėtos įgyvendinti pažangos priemonės, skirtos krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos pajėgumams stiprinti, gyventojų perspėjimui ir savisaugai didinti. 2024 m. priedangų skaičius padidėjo iki 6,3 tūkst., jos jau galėtų apsaugoti daugiau kaip 50 proc. gyventojų. Paminėtina, kad 2024 m., įrengus 197 naujas perspėjimo sirenas, 10 proc. išaugo šalies gyventojų perspėjimo sirenomis pasiekiamumas.

Nors nuo 2020 m. buvo stebima akivaizdi valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimo reaguoti į ekstremaliąsias situacijas pažanga, tačiau, remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento duomenimis, 2024 m. valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, pasirengusių reaguoti į ekstremaliąsias situacijas, dalis 1 procentiniu punktu sumažėjo: 2022 m. – 80 proc., 2023 m. – 87 proc., 2024 m. – 86 proc. Rodiklį sudaro dvi dedamosios: valstybės institucijų ir įstaigų pasirengimas ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimas. 2024 m. valstybės institucijų ir įstaigų, pasirengusių reaguoti į ekstremaliąsias situacijas, dalis padidėjo 4,37 procentinio punkto (nuo 83,87 proc. 2023 m. iki 88,24 proc. 2024 m.), tačiau savivaldybių institucijų ir įstaigų dalis sumažėjo 3,33 procentinio punkto (nuo 88,33 proc. 2023 m. iki 85 proc. 2024 m.). Rodiklio pasiekimą būtų galima pagerinti skiriant didesnę dėmesį krizių valdymo ir civilinės saugos mokymams, atnaujinant krizių ir (ar) ekstremaliųjų situacijų valdymo planus, ekstremaliųjų situacijų prevencijos informaciją skelbiant interneto svetainėse ir pan.

Taip pat 2024 m. itin daug dėmesio skirta visuomenės informuotumui ir mobilizacijos parengčiai. Atlikti svarbūs Mobilizacijos įstatymo pakeitimai – numatyta automatizuota civilinio mobilizacinio personalo rezervo (CMPR) apskaitos sistema ir privalomi mobilizacijos bei pilietinio pasipriešinimo mokymai valstybės tarnautojams.

Visiems piliečiams sudarytos sąlygos dalyvauti neginkluoto pasipriešinimo mokymuose. Surengtos nacionalinės pratybos „Vyčio skliautas 2024“ ir „Perkūno bastionas Anykščiai“, kurių metu tikrintas įvairių institucijų pasirengimas mobilizacijai, evakuacijai, paramai, objektų apsaugai ir kita. Dalyvavo per 1 000 atstovų iš 100 institucijų. Įgyvendinta Žinių ir įgūdžių pilietiniam pasipriešinimui stiprinimo programa. Startavo trys edukaciniai moduliai (BO valdymas, hibridinių grėsmių

atpažinimas, pilietinis pasipriešinimas), apmokyta per 5 400 asmenų. Sukurta iniciatyva „Svarbios pamokos“, stiprintos pedagogų kompetencijos, surengtos pilietiškumo stovyklos, konkursai, žaidynės bei edukaciniai renginiai.

Patobulintas informacijos prieinamumas – mobilizacijos informacija perkelta į bendrą valstybės portalą. Skiriamas dėmesys visuomenės švietimui apie dalyvavimą valstybės gynyboje. Lietuvos pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms interneto svetainės www.lt72.lt lankytojų skaičius per metus išaugo net 200,5 tūkst. ir pasiekė 372 tūkst.⁴¹

Krašto apsaugos ministerijos užsakymu rengiamas tyrimas apie tai, kokia dalis Lietuvos piliečių žino, kaip reikia elgtis mobilizacijos atveju, rodo, kad kasmet tokia dalis didėja, ne išimtis ir 2024 m. (pasiekė 36 proc., padidėjo 2 proc., palyginti su 2023 m.)⁴² Stebėtas itin reikšmingas NPP rodiklio „Mobilizacijos mokymus (pasirengimo mobilizacijai, priimančios šalies paramos ir pilietinio pasipriešinimo) nuotolinių mokymų platformoje baigusiu asmenų skaičius“ reikšmės šuolis – 2023 m. tokius mokymus baigė 7,5 tūkst., o 2024 m. – daugiau nei triskart – pasiekė 33,3 tūkst.⁴³

Skirtas išskirtinis dėmesys kibernetiniam saugumui

2024 m. atlikti pamatiniai darbai kuriant kibernetinio saugumo stebėsenos ir kontrolės sistemą, projektą planuojama pabaigti iki 2026 m. Siekiama sukurti sistemą, kuri padės stebėti, ar valstybės įstaigos laikosi kibernetinio saugumo taisyklių, taip pat parengti priemones, kurios padės laiku aptikti sistemos pažeidžiamumus ir anksčiau laiko užkirsti kelią įsilaužimams.

2024 m. pradėta diegti sistema, kuri padės viešosioms įstaigoms geriau apsisaugoti nuo kibernetinių atakų. Valstybinės institucijos dėl Europos saugumo situacijos ir grėsmių patiria vis didesnę riziką tapti kibernetinių atakų taikiniais. Pradėta kurti bendra sistema padės greičiau pastebėti įsilaužimus, kokybiškiau apsaugoti tinklus ir kompiuterius, institucijoms efektyviau dalytis išpėjimais apie grėsmes, o įvykus atakoms – veikti labiau koordinuotai. Taip pat pradėta kurti speciali laboratorija kibernetinių nusikaltimų tyrimui ir mokymams – nuo 2025 m. tyrėjai čia mokysis atpažinti ir tirti nusikaltimus elektroninėje erdvėje.

2024 m. gyventojams buvo sukurti nuotoliniai kursai apie kibernetinį saugumą. Gyventojai gali įgyti informacijos ir atlikti testus šiomis temomis: kaip saugiai naudotis internetu darbe, ką turi žinoti vadovai, kaip apsaugoti savo įrenginius namuose, ką svarbu žinoti mokiniams, kaip mokytojai gali kalbėti apie kibernetinį saugumą su vaikais. Šie kursai prieinami Nacionalinio kibernetinio saugumo centro platformoje. Kibernetinis atsparumas buvo stiprintas ir kibernetinio saugumo subjektuose – 2024 m. sėkmingai kibernetinio saugumo žinių ir kompetencijų įvertinimo bei kibernetinio saugumo higienos testus išlaikė 72 kibernetinio saugumo subjektų vadovų ir 17,6 tūkst. darbuotojų.⁴⁴

2024 m. taip pat įsigaliojo nauja Kibernetinio saugumo įstatymo redakcija, keičianti Nacionalinio kibernetinio saugumo centro kryptį – atnaujinta struktūra, stiprinami grėsmių analizės, prevencijos, mokymų pajėgumai, kuriamas saugumo operacijų tinklas. Nacionalinis kibernetinio saugumo centras aktyviai gilino tarptautinį bendradarbiavimą („Cyber Shield“, „Locked Shields“, „Gintarinė migla“), įgyvendintos mokymų programos (46 tūkst. dalyvių), surengtos „Kibernetinio skydo“ pratybos (daugiau kaip 500 organizacijų). Sukurta naujovė – VASARIS: įrankis, blokuojantis kenksmingus interneto domenus per 15 minučių. Taip pat suburta kibernetinio saugumo bendruomenė – vyko 4

⁴¹ Vidaus reikalų ministerijos pateikti duomenys.

⁴² Krašto apsaugos ministerijos ataskaitos duomenys.

⁴³ Krašto apsaugos ministerijos pateikti duomenys.

⁴⁴ Nacionalinio kibernetinio saugumo centro pateikti duomenys.

renginiai, į „CyberUP“ įtraukti startuoliai. Sparčiai vystyta ir Regioninio kibernetinės gynybos centro veikla – įsteigtas Nacionalinis kibernetinių grėsmių padalinys, taip pat Lietuvos kibernetinių grėsmių paieškos padalinys.

Stiprinta kriminalinė žvalgyba ir kova su nusikalstamumu

2024 m., siekiant mažinti sunkaus nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes ir įgyvendinant Vidaus saugumo fondo 2021–2027 m. programos projektus, sustiprinti policijos kriminalistinių tyrimų padalinių specialistų gebėjimai atskleisti tarpvalstybinius, sunkius ir organizuotus nusikaltimus, įsigyta šiuolaikinės techninės ir programinės įrangos, išplėtos turimos programinės įrangos galimybės. Šių priemonių dėka pagreitėjo informacinių technologijų tyrimų atlikimo sparta, reikšmingai išplėtos tyrimų atlikimo galimybės ir pagerinta kokybė.

Stiprinant policijos pajėgumus užtikrinti tarptautinės narkotikų apyvartos kontrolę įsigyta dalis vaizdo ir garso informacijos rinkimo įrenginių. Specialiųjų užduočių padalinių gebėjimams stiprinti įsigyta vaizdo ir garso informacijos rinkimo įranga, elektroninio prasiskverbimo įranga, signalų valdymo įranga ir modernizuota susijusi informacijos apdorojimo sistema. Taip pat patobulintos Specialiųjų tyrimų tarnybos informacinės sistemos.

Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 78 proc. (2023 m. – 80 proc., 2022 m. – 74 proc.). Nuo 2021 m. užregistruojama mažiau sunkių ir labai sunkių nusikaltimų, susijusių su nusikaltimais nuosavybei (-43 proc.), ir sunkių bei labai sunkių nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai (5 kartus). Įtakos tam, kad minėtų nusikaltimų ekonomikai skaičius sumažėjo, turėjo sustiprinta valstybės sienos apsauga (valstybės sienos su Baltarusijos Respublika infrastruktūros modernizavimas (fizinio barjero įrengimas ir sienos stebėjimo sistemų įdiegimas), sumažėję krovinių ir keleivių srautai per valstybės sieną (dėl sankcijų, taikomų Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai, pasienio kontrolės punktų uždarymo ir kita).

Policijos ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 82,9 proc. ir, palyginti su 2023 m., padidėjo 2 procentiniais punktais, palyginti su 2022 m., – 8,4 procentinio punkto. Geresnį ištyrimo rezultatą lėmė 2024 m. didesnis sėkmingai užbaigtų ikiteisminių tyrimų skaičius, ypač – ikiteisminių tyrimų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis ir sukčiavimais, įskaitant tyrimus, pradėtus iki 2024 m. Valstybės sienos apsaugos tarnybos ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 136 proc. Tai lėmė sėkmingas įtariamųjų sulaikymas įvykio vietoje, ypač ikiteisminiuose tyrimuose dėl neteisėto žmonių gabenimo per valstybės sieną, taip pat papildomų nusikalstamų veikų nustatymas ir padarytų sunkių nusikaltimų išaiškinimas bei supaprastinto proceso taikymas. Finansinių nusikaltimų tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 36 proc. Tam įtakos turėjo tai, kad 2024 m. Finansinių nusikaltimų tarnybos veiklos prioritetuose ypatingas dėmesys buvo skiriamas sunkių, daugiaepizodžių, organizuotų grupių padarytų nusikaltimų valstybės finansų sistemai ištyrimui, o pareigūnų tiriamos nusikalstamos veikos pagal savo specifiką daugiausiai yra sunkios ar apysunkės bei didelės apimties, todėl jų tyrimas trunka labai ilgą laiką. 2024 m. 9 521,54 tūkst. Eur skirta projektams ir veikloms, susijusioms su prielaidų veiksmingai nusikaltimų prevencijai ir kontrolei sudarymu ir terorizmo grėsmių mažinimu, įgyvendinti.

Stiprinta ES sienos apsauga ir testos tarptautinio solidarumo veiklos

2024 m. pasiekta reikšminga pažanga stiprinant ES išorės sienos kontrolę: išaiškinta 90,5 proc. sienos kirtimo tvarkos pažeidimų, pasienyje įdiegtos naujos stebėjimo sistemos, įsigyta 15 bepiločių orlaivių sistemų ir 62 jų aptikimo bei neutralizavimo sistemos. Atnaujintos signalizacijos sistemos 46 pasienio

objektuose, įskaitant visas užkardas. Įsigytos 136 transporto priemonės, tarp jų – visureigiai, šiluminio matymo automobiliai ir keturračiai. Baigtas 114 km pasienio patrulio tako remontas.

2024 m. Ukraina ir toliau buvo vienas iš svarbiausių prioritetų. Ukrainai perduota karinė parama apėmė: ginkluotę ir amuniciją (minosvaizdžio minos, įvairūs šaudmenys, automatiniais šautuvai, granatsvaizdžiai), nuotolines detonavimo sistemas, antidronus, ekipuotę, aprangą, elektros generatorius, įvairios paskirties transporto priemonės, sulankstomas lovas ir kita. Taip pat įgyvendintos kitos paramos kryptys: Ukrainos karių rengimas ir rehabilitacija, karinės technikos remontas, Žytomyro karo ligoninės rehabilitacijos centro atstatymas, įnašai į tarptautinius fondus, dalyvavimas tarptautinėse Ukrainos pajėgumų stiprinimo koalicijose (pvz., Artilerijos, Integruotos oro gynybos, Dronų ir IT koalicijose). 2024 m. Lietuvoje ir užsienyje parengta daugiau kaip 3 000 Ukrainos karių. IX skyriuje „Lietuva ir pasaulis“ išsamiai aptariamas Lietuvos indėlis į pagalbą Ukrainos visuomenei, jos atstatymą ir nuoseklią paramą Ukrainai tarptautinėje erdvėje.

Koordinuotas priimančiosios šalies paramos teikimas NATO pajėgų ir kitų sąjungininkų pajėgoms tarptautinių pratybų, operacijų ir kitų karinio bendradarbiavimo renginių metu. Priimančiosios šalies parama teikta oro policijos misiją vykdančiam kontingentui (Ispanijos, Portugalijos, Belgijos Karalystės, Prancūzijos ir Italijos kariams), NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinei grupei (angl. NATO *Enhanced Forward Presence Multinational Battle Group, eFP BG*), Padidinto budrumo brigadai (angl. *Enhanced Vigilance Activity Brigade Lithuania, eVA Bde LTU*), JAV batalionams (JAV rotacinėms pajėgoms).

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 10 NPP strateginio tikslo

Parengti ir pasirašyti reikiamus tarptautinius susitarimus dėl priimančiosios šalies paramos teikimo Vokietijos brigadai Lietuvos Respublikoje ir laiku įgyvendinti pasirengimo Vokietijos brigados dislokavimui veiksmų planą.

Užtikrinti karo komendantūrų funkcionavimą taikos, mobilizacijos ir karo metu, peržiūrint sąveikos su valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis mechanizmą.

Siekiant sudaryti sąlygas nacionalinės gynybos pramonės plėtrai, įvertinti teisės aktuose nustatytą reguliavimą ir, identifikavus gynybos pramonės plėtrą skatinančias priemones, įskaitant administracinės naštos ir perteklinės biurokratijos gynybos pramonės sektoriaus įmonėms mažinimą, pakeisti teisės aktus.

Nustatyti su esminiais saugumo interesais susijusias valstybei strategiškai svarbias gynybos pramonės plėtros kryptis Lietuvos kariuomenės pajėgumams vystyti ir telkti gynybos pramonę į klasterius (centrus) atitinkamose srityse.

Sukurti finansinės paramos priemones gynybos produktų gamybai skatinti, įskaitant ir rizikos kapitalo fondus, skirtus ankstyvesnės ir vėlyvesnės stadijos gynybos pramonės įmonių augimui skatinti, prioritetą teikiant Lietuvos kariuomenės poreikiams ir prioritetiniams gynybos pajėgumams vystyti.

Skatinti gynybos ir saugumo pramonės augimą: suformuoti centralizuotą valdymo struktūrą valstybės poreikiams gynybos pramonės įmonėse užtikrinti ir sukurti finansinės paramos (paskolų ir investicines) priemones gynybos ir saugumo pramonės įmonių plėtrai, inovacijoms, investicijų pritraukimui ir eksportui skatinti.

Sukurti platformą, kuri apimtų inovacijų bei technologijų skatinimo ir Lietuvos kariuomenės infrastruktūras, kurios būtų skirtos gamintojams, startuoliams, technologijų kūrėjams rinkai pristatyti ir gynybos technologijų inovacijų idėjoms, prototipams, produktams testuoti, prioritetą teikiant Lietuvos kariuomenės poreikiams (*MiltechSandbox*).

Atnaujinti Nacionalinio saugumo strategiją, atsižvelgiant į pakitusią Lietuvos saugumo situaciją.

Sukurti ir įgyvendinti universalią ir efektyvią neteisėtos informacijos blokavimo priemonių sistemą.

1 priedas

NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĒS
IR PLĒTROS ATASKAITA

2024

1. RIZIKOS VEIKSNIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI

1.1. Augantis Rusijos Federacijos valdžios autoritarizmas ir agresyvumas siekiant karinėmis ir hibridinėmis priemonėmis įgyvendinti imperialistines ambicijas.	KAM, VSD, URM
--	---------------------

2024 m. suintensyvėjo Rusijos hibridiniai veiksmai, padaugėjo atvejų, kai juos vykdant imamasi priemonių materialiniams nuostoliams sukelti ar net kėsinamasi į žmonių sveikatą ir gyvybę. Tarp tokių išpuolių – gaisras parduotuvėje „Ikea“ Vilniuje, iš Lietuvos į Jungtinę Karalystę ir Vokietiją siųstos savaimė užsidegančios siuntos, pasikėsinimas surengti teroristinį aktą Šiauliuose padegant privačios bendrovės turtą.

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos – vis dar pagrindinė žvalgybinė grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui. Aktyviausiai Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos savo operacijas prieš Lietuvą tradiciškai vykdo iš Rusijos teritorijos. Informacijai rinkti Rusija pasitelkia tiek turimas technines priemones, tiek ir žmogiškąją žvalgybą. Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos nuolat renka informaciją apie vykstančius į šias valstybes Lietuvos piliečius. Dalis tokių asmenų yra išnaudojami informacijai, reikalingai Rusijos ginkluotųjų pajėgų kariniam planavimui, rinkti.

Neigiamą poveikį saugumui Baltijos jūroje turėjo išaugęs Rusijos šešėliniam laivynui priklausančių laivų eismas. Šie tanklaiviai yra blogos techninės būklės ir prižiūrimi neprofesionalios įgulos, todėl kelia grėsmę povandeninei infrastruktūrai, ekologijai ir laivybos saugai. Kaip įtariama, 2024 m. Baltijos jūroje laivai, vilkdami inkarą jos dugnu, nutraukė duomenų kabelius tarp Lietuvos ir Švedijos, Suomijos ir Vokietijos, Suomijos ir Estijos bei elektros jungtį „Estlink 2“ tarp pastarųjų šalių.

Putino režimas jaučiasi visiškai kontroliuojantis politinę ir socialinę situaciją Rusijos viduje, artimiausioje perspektyvoje grėsmės, kurios galėtų sutrikdyti režimo stabilumą, mažai tikėtinos. Konfliktus Vidurio Rytuose, paramą autoritariniams režimams ir jų apginklavimą Rusija vertina kaip galimybę plėsti savo įtaką bei nukreipti Vakarų dėmesį. Itin uždaras ir neskaidrus Rusijos sprendimų priėmimo procesas bei radikali juos priimančių asmenų pasaulėžiūra mažina kompromisų Rusijos užsienio politikoje tikimybę ir kelia grėsmę kaimyninių šalių saugumui. Stiprindama savo poziciją, Rusija ieško bendrininkų – 2024 m. birželį buvo sudaryta Rusijos ir Šiaurės Korėjos sutartis dėl visapusiško strateginio bendradarbiavimo, o 2025 m. sausį panaši sutartis pasirašyta su Iranu.

Rusija pati nesiruošia atkurti anksčiau buvusių santykių su demokratinėmis valstybėmis ir yra apsisprendusi tęsti karą prieš Ukrainą, plėsti savo karinius pajėgumus ir rengtis ilgalaikiai konfrontacijai su Vakarais. Didėja tikimybė, kad Rusijos pasiryžimo pradėti karinį konfliktą slenkstis ateityje bus mažesnis.

1.2. Autoritarinio Baltarusijos Respublikos politinio režimo priešiškus ir vykdomas provokacijas.	KAM, VSD, URM
---	---------------------

Ruošdamasis prezidento rinkimams, Lukašenka sąmoningai bandė užkirsti kelią 2020 m. masinių protestų scenarijau pasikartojimui. Prisidengdamas kova su ekstremizmu ir terorizmu, režimas

sistemiškai ieškojo naujų aukų, represijos ir toliau veikė visus visuomenės sluoksnius. Buvo persekiojami ne tik potencialūs opozicijos atstovai, bet ir 2020 m. pokyčius palaikę Baltarusijos piliečiai.

2024 m. išaugo hibridinių grėsmių ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo struktūrų veiklos prieš Lietuvą ir Lietuvos piliečius, taip pat prieš Lietuvoje globojamus baltarusius mastas. Tęsėsi nelegalios migracijos instrumentalizacija, intensyvėjo išpuoliai ir vandalizmo prieš baltarusių diasporą Vilniuje atvejai. Ypač suintensyvėjo Baltarusijos institucijų priešiški ir provokaciniai veiksmai prieš Lietuvos piliečius, jau esančius Baltarusijoje ar laikinai atvykusius į ją. Lietuvos piliečiai yra neteisėtai sulaikomi, jiems pateikiami išgalvoti kaltinimai. Užsienio reikalų ministerija primygtinai rekomenduoja Lietuvos piliečiams nevykti į Baltarusiją, o tiems, kurie šiuo metu yra šalyje, nedelsiant išvykti.

Glaudi Baltarusijos sąjunga su Rusija sustiprino pastarosios karinį buvimą regione ir leido koordinuoti priešiškus veiksmus, taip keliant pavojų Lietuvos ir viso regiono stabilumui bei saugumo aplinkai. Reguliarios bendros Rusijos ir Baltarusijos karinės pratybos, tokios kaip „Zapad“, modeliuoja scenarijus, kuriuose Baltijos valstybės tampa potencialiais taikiniais. Šios pratybos didina įtampą regione ir kelia tiesioginę grėsmę Baltijos šalių saugumui.

2024 m. gruodžio 6 d. pasirašyta sutartis „Dėl sąjunginės valstybės saugumo garantijų“ tarp Lukašenkos ir Putino suteikė teisėtą pagrindą Rusijos branduolinių ginklų dislokavimui Baltarusijos teritorijoje. Tai padidino branduolinės įtampos lygį Europoje, nes Baltarusija tapo branduolinio šantažo įrankiu prieš NATO. Viešai paskelbta, kad Rusija planuoja dislokuoti vidutinio nuotolio balistines raketas „Orešnik“ Baltarusijoje 2025 m. antroje pusėje. Atsižvelgiant į „Orešnik“ raketos nuotolį ir planuojamą dislokavimą Baltarusijoje, Lietuva patenka į jos veikimo zoną, o tai kelia tiesioginę grėsmę nacionaliniam saugumui.

1.3. Kinijos Liaudies Respublikos ambicijos perkurti tarptautinę tvarką ir vis agresyvesnis to siekimas.	KAM, VSD, URM
--	---------------------

Karo Ukrainoje kontekste intensyvėjo Kinijos ir Rusijos bendradarbiavimas. Kinija tiekia Rusijos karo pramonei gyvybiškai reikalingą dvejopos paskirties įrangą ir technologijas, padedančias atstatyti ir vystyti karinius pajėgumus. Šalys vis aktyviau prekiauja tarpusavyje, vysto bendradarbiavimą energetikos ir finansų srityse, ir tai padeda Maskvai sušvelninti sankcijų poveikį. Šalys akivaizdžiai palaiko viena kitos interesus tarptautinėse organizacijose – JT, BRICS, Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijoje.

Kinija susiduria su ekonominiais iššūkiais. Nors šiuo metu tai nedaro ženklaus poveikio režimo stabilumui, tikėtina, kad artimoje perspektyvoje tai skatins didesnę jos užsienio politikos agresyvumą. Kinijoje stiprėja režimo formuojamas naratyvas, kad ekonominius iššūkius lemia nestabili tarptautinė aplinka, vienašališka JAV politika, neteisingas galios balansas tarptautinėje sistemoje, o tai kursto visuomenės nacionalistines nuotaikas.

Tarptautinėje erdvėje Kinija vis agresyviau siekia apriboti Taivano savarankiškumą ir jo tarptautinius ryšius. Pekinas nuosekliai didina informacinį, kibernetinį ir karinį spaudimą Taivanui, taip pat pasitelkia politines ir ekonomines poveikio priemones, žvalgybinius resursus prieš valstybes, kurios

vysto ryšius su Taivanu. Be to, intensyvėjanti Kinijos karinė veikla aplink Taivaną ir toliau didins atsitiktinių incidentų tikimybę, o tai kels didelį iššūkį NATO ir jos sąjungininkams. Labai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje Kinija vis dažniau komunikuos, kad yra atvira diskusijoms dėl diplomatinio santykių su Lietuva normalizavimo, tačiau mainais už tai spaus apriboti ryšius su Taivanu.

1.4. Masinio naikinimo ginklų neplatinimo ir kontrolės susitarimams kylantys pavojai bei konvencinių ginklų kontrolės architektūros krizė.	KAM, URM
--	-------------

2024 m. ginklų kontrolės, nusiginklavimo ir neplatinimo architektūra ir toliau patyrė neigiamą poveikį. Rusija, remiama Irano, Šiaurės Korėjos, Baltarusijos ir Kinijos, griovė ilgus metus kurtą Europos ir pasaulio saugumo sistemą ir taisykles, nuo ko nukentėjo visos ginklų kontrolės, neplatinimo ir nusiginklavimo institucijos ir formatai. Dar didesnę grėsmę ir nestabilumą kėlė atskirų valstybių pareiškimai, sprendimai ir veiksmai branduolinio atgrasymo srityje, nes dezinformacinius Rusijos ir Kinijos naratyvus atkartoję trečiosios šalys Lietuvai ir jos sąjungininkėms svarbiuose daugiašaliuose formatuose.

2024 m. neatsakingą Rusijos branduolinę retoriką ir eskalacines priemones papildė paskelbtas branduolinių galvučių dislokavimas Baltarusijoje bei Rusijos prezidento Putino pasirašyta atnaujinta Rusijos branduolinė doktrina. Jos peržiūra reiškia, kad nuleista branduolinio ginklo panaudojimo kartelė, nes: 1) branduoliniai ginklai gali būti panaudoti ne tik reaguojant į branduolines atakas, bet ir į rimtą konvencinį puolimą; 2) Rusijos branduolinė apsauga apima ir sąjungininkus, ypač Baltarusiją.

Kartu Kinija reikšmingai plėtė savo arsenalą ir, prognozuojama, per dešimtmetį sukaups tiek branduolinių galvučių, kiek jų turi JAV ir Rusija. Kinija ir toliau atsisako dalyvauti ginklų kontrolės ir neplatinimo dialoge, dažnai prisijungia prie Rusijos sabotuojančios taktikos tarptautiniuose formatuose.

2024 m. didelį susirūpinimą kėlė Rusijos kariniai veiksmai, nukreipti prieš Ukrainos branduolinius objektus ir jų saugą užtikrinančią infrastruktūrą. Siekdama apsaugoti Ukrainos branduolinės energetikos objektus nuo Rusijos karinių veiksmų, Lietuva palaikė bendraminčių šalių ir tarptautinių organizacijų pastangas. Kadangi visi Ukrainos branduoliniai objektai nuo Lietuvos yra nutolę gana dideliu atstumu, net ir didesnio incidento ar branduolinės avarijos atveju radiologinis poveikis Lietuvos gyventojams nebūtų reikšmingas.

1.5. Euroatlantinės bendrijos vienybės skaldymas pasinaudojant Vakarų valstybių grėsmių vertinimo skirtumais ar ne visada sutampančiais interesais.	KAM, VSD, URM
---	---------------------

Rusija ir toliau NATO ir Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybes nares laiko nedraugiškomis, tačiau stengiasi išlaikyti politinius ir ekonominius ryšius bent su dalimi jų ir taip skaldyti Vakarų valstybių vienybę. Svarbiausias Rusijos argumentas – esą ekonominis bendradarbiavimas bei Rusijos energetinių išteklių tiekimas naudingas Vakarų valstybėms. Vis dėlto šis bendradarbiavimas užtikrina pačios Rusijos ekonomikos funkcionavimą ir išteklius karui tęsti.

NATO plėtrą Rusija laiko savo saugumo situacijos prastėjimo priežastimi. Artimiausios perspektyvos Rusijos prioritetas – mažinti karinę, ekonominę bei politinę Vakarų paramą Ukrainai ir pasiekti Rusiją

tenkinančius karo Ukrainoje rezultatus. Kremlius taip pat grasino, kad atskirų Vakarų valstybių suteikti ilgojo nuotolio ginklai sukels trečiąjį pasaulinį karą. Rusija šiuo naratyvu toliau siekė paveikti NATO šalių visuomenių pozicijas ir politinius sprendimus dėl karo Ukrainoje, skaldyti visos euroatlantinės bendrijos vienybę dėl didėjančios eskalacijos baimės. Ilgalaikis Rusijos tikslas – mažinti globalią Vakarų valstybių įtaką ir galią, minimizuoti galimybes priešintis agresyviai Rusijos politikai.

Išaugęs JAV užsienio politikos nenusipėjamumas ir Vašingtono iniciatyvos vesti tiesiogines derybas su Rusija dėl karo Ukrainoje baigties kelia sumaištį Europos sostinėse ir verčia Europos lyderius ieškoti alternatyvių saugumo užsitikrinimo būdų, kuriems įgyvendinti dar reikės sutelkti politinę valią ir resursus. Artimiausiu laikotarpiu būtina užtikrinti, kad euroatlantinė bendrija toliau teiktų politinę bei karinę paramą Ukrainai ir toliau stiprintų NATO atgrasymo ir gynybos laikyseną. Ypač svarbu užtikrinti transatlantinę vienybę ir NATO sprendimų įgyvendinimą artėjančiame NATO viršūnių susitikime Hagoje, vyksiančiame 2025 m. birželio 24–25 d.

1.6. Ekonominė ir energetinė priklausomybė.

EIM, EM, SM, VSD, URM, LB

Ekonominė priklausomybė

2024 m. priklausomybė nuo labiau rizikingų rinkų sumažėjo. Per 2024 m. I–III ketvirčius tik 3 proc. viso prekių ir paslaugų eksporto keliavo į Baltarusiją ir tik 1,7 proc. viso eksporto – į Rusiją. 2024 m. pagrindinės Lietuvos eksporto partnerės buvo kaimyninės valstybės – Latvija, Lenkija, Vokietija. Rusija buvo išbraukta iš pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių sąrašo. 2024 m. daugiausia importuota iš Lenkijos, Vokietijos bei Latvijos.

Rusijos subjektai siekia išlaikyti Lietuvoje turėtus verslo ryšius ar kurti naujus. Jie labiausiai pasitiki asmenimis, su kuriais yra užmezgę ilgamečius, lojalumu grįstus ryšius. Kita strategija – pasitelkti įtakingų ryšių Rusijoje turinčius Rusijos Federacijos piliečius, kurie vystytų verslą. Baltarusija pastaraisiais metais taip pat demonstruoja norą atkurti ekonominį bendradarbiavimą su Lietuva – ypač kalio trąšų eksportą per Klaipėdos valstybinį jūrų uostą.

2024 m. III ketvirčio pabaigoje Rusijos, Baltarusijos ir Kinijos bendros tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) Lietuvoje siekė 625,58 mln. Eur, tai sudarė tik 1,7 proc. dalį visų sukauptų TUI Lietuvoje. Šių trijų šalių TUI Lietuvoje per metus, t. y. nuo 2023 m. III ketvirčio iki 2024 m. III ketvirčio pabaigos, padidėjo 10,82 mln. Eur (2023 m. III ketvirtį siekė 614,76 mln. Eur).

Energetinė priklausomybė

Nors 2024 m. Rusijos iškastinio kuro eksportas į Vakarus sumažėjo, sankcijų režimo spragos išliko. Niekur kitur šios spragos nėra tokios akivaizdžios kaip suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) atveju. 2024 m. ES iš Rusijos importavo rekordinį 16,5 metrinių tonų SGD kiekį, viršydama 2023 m. importuotą 15,2 mln. metrinių tonų kiekį.

Lietuvos energetinis nepriklausomumas per pastaruosius metus augo – sutarta dėl ankstesnės sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais; Lietuvoje šiuo metu jau yra daugiau kaip 124 000 gaminančių vartotojų – per metus jų skaičius išaugo apie 40 proc.

Energijos žaliavų kainos kito mažiau, tačiau esama didesnių svyravimų rizikos. Tebesitęsianti įtampa Vidurio Rytuose ir plataus masto Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą gali lemti reikšmingus pokyčius energijos žaliavų rinkose ateityje.

1.7. Baltijos valstybių elektros sistemos sinchronizacija ir prisijungimas prie kontinentinės Europos elektros tinklų sistemos.	EM, VSD
---	---------

2024 m. liepą Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros perdavimo operatorės išsiuntė pranešimą dėl pasitraukimo iš Rusijos kontroliuojamos elektros sistemos 2025 m. vasarį. Tuo metu buvo galutinai nuspręsta, kad trys Baltijos šalys atsijungs nuo Rusijos ir Baltarusijos tinklų ir prisijungs prie kontinentinės Europos sinchroninės zonos. Sinchronizacijai užtikrinti buvo įrengta po 3 sinchroninius kompensatorius Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

Baltijos valstybių elektros sistemų sinchronizacijos su Vakarais metu aktyviau vykdytos mažai resursų reikalaujančios dezinformacijos kampanijos. Jų tikslas – daryti įtaką Baltijos valstybių visuomenėms ir įtikinti, esą Baltijos šalys negeba būti savarankiškos ir negali užtikrinti patikimo elektros sistemos veikimo be Rusijos, o sprendimas atsijungti nuo BRELL žiedo lemia nestabilumą energetikos sektoriuje ir energijos išteklių kainų augimą. Artimiausioje perspektyvoje tikėtinos prieš energetikos sektoriaus įmones nukreiptos kibernetinės atakos, neatmetama kinetinių veiksmų prieš kritinę infrastruktūrą galimybė. Kartu, dėl pasikeitusios situacijos Baltijos jūroje yra išaugusi netyčinių incidentų, kurių metu gali būti pažeista povandeninė infrastruktūra, rizika.

1.8. Baltarusijos institucijų neatsakingas požiūris į branduolinę saugą ir nesaugi Baltarusijos atominė elektrinė.	VATESI, RSC, URM, VSD
--	--------------------------------

2024 m. Baltarusijos atominė elektrinė (toliau – BAE) toliau buvo grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai. 2024 m. Lietuva ir toliau nuosekliai kėlė klausimus dėl BAE saugos dvišaliuose ir daugiašaliuose formatuose, ragino Baltarusiją neatidėliojant įgyvendinti tarptautinius aukščiausius branduolinės saugos standartus ir aplinkosaugos reikalavimus. Tačiau per 2024 m. Baltarusija neparodė reikšmingo streso testų priemonių įgyvendinimo progreso, kuris yra labai svarbus Lietuvai. Dėl mažo atstumo nuo BAE aikštelės sunkiosios avarijos BAE atveju apie 1/3 Lietuvos gyventojų (iki 100 km atstumu nuo BAE) galėtų patirti žalingą jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį, todėl būtina toliau aktyviai didinti institucijų ir gyventojų parengtį galimai avarijai BAE.

Dažni BAE atsijungimai nuo tinklo demonstravo, kad BAE dirbantys specialistai su įrangos defektais susiduria nuolat. „Rosatom“ ir Baltarusijos institucijos ir toliau laikėsi pozicijos slėpti informaciją apie tikrąją situaciją BAE, viešai deklaravo esą užtikrinančios, kad objekte laikomasi branduolinės saugos standartų. Nepaisydamas pasikartojančių BAE veiklos sutrikimų, Lukašenka vis dažniau

skelbė apie Baltarusijos galimybes ir planus plėsti branduolinę energetiką šalyje projektuojant papildomus energijos blokus BAE arba statant naują, jau antrąją, atominę elektrinę.

1.9. Virsmo technologijų (dirbtinio intelekto, didžiųjų duomenų, autonominių, kvantinių ir kitų technologijų) plėtra ir vis dažnesnis jų pritaikymas veiksams prieš kitas valstybes vykdyti.	KAM, VSD, URM
--	---------------------

2024 m. augantis dirbtinio intelekto (toliau – DI) modelių pažangumas ir jų prieinamumas kėlė vis didesnes socialinės inžinerijos ir ja paremtos dezinformacijos sklaidos bei kibernetinio šnipinėjimo grėsmes. Naudojantis DI galima greitai ir efektyviai analizuoti didelius duomenų kiekius, kurti įtikinamą garso, vaizdo ar tekstinį turinį bei personalizuotas žinutes. Dėl šių priežasčių tapo daug paprasčiau organizuoti ir vykdyti įvairias dezinformacijos kampanijas bei pažangias psichologines manipuliacijas.

NATO aljanso strateginiai konkurentai siekė įgyti technologinį pranašumą esminėse srityse, įskaitant DI ir autonomijos karinį panaudojimą. Dėl Rusijai įvestų sankcijų augant technologiniam ir ekonominiam atotrūkiui tarp Vakarų ir Rusijos, ši plėtojo bendradarbiavimą su Kinija, kurios siekis iki 2050 m. sukurti „pasaulinio lygio“ kariuomenę remiasi modernizacija ir naujųjų karinių technologijų diegimu.

Kinija išskirtinį dėmesį skiria bepilotėms sistemoms, DI, pažangioms stebėjimo sistemoms, biotechnologijoms ir žmogaus galimybes praplečiantiems sprendiniams ir taip siekia tapti globalia DI rinkos lydere. Pekinas DI technologijas daugiausia naudoja siekdamas analizuoti didelius informacijos kiekius, apdoroti natūralią kalbą, vystyti autonomines ginklų ir kitas sistemas. Tai gali būti taikoma stiprinant visuomenės kontrolę, sprendimų priėmimo efektyvumą, kuriant informacinių atakų turinį, stiprinant šalies karinius pajėgumus. Kinija jau dabar vykdo žvalgybos operacijas, siekdama neteisėtai perimti kitų valstybių technologines paslaptis ir patirtį.

Nors Rusija DI srityje nėra pajėgi konkuruoti su JAV ir Kinija, ji kelia iššūkių nacionaliniam saugumui vykdydama kibernetines atakas, naudodama naujas technologijas dezinformacijos ir propagandos kampanijoms vykdyti.

1.10. Kibernetinės ir informacinės grėsmės.	KAM, VSD, VRM
---	---------------------

Kibernetinės grėsmės

Priešiškos žvalgybos tarnybos, daugiausia Rusijos ir Kinijos, prieš Lietuvą ir toliau vykdė ilgalaikes plataus spektro kibernetinės žvalgybos operacijas, kuriomis siekė perimti žvalgybinės vertės informaciją, destabilizuoti padėtį šalyje ir paveikti visuomenę. Pagrindiniai kibernetinės žvalgybos taikiniai Lietuvoje – valstybinių institucijų, ypatingos svarbos objektų ir privačių įmonių, teikiančių paslaugas valstybiniam sektoriui, informaciniai tinklai.

Pastaraisiais metais Lietuvos kibernetinėje erdvėje priešišku šalių žvalgybos tarnybų koordinuojamų

grupučių pajėgumai augo. Užsienio žvalgybos tarnybos, siekdamos prasiskverbti į Lietuvoje pasirinktų taikinių sistemas, ieškojo sistemų bei tinklų konfigūracijos pažeidžiamumą, kuriuos galėtų išnaudoti. Vis dėlto dėl nedidelio vykdomų atakų efektyvumo ir dėmesio nukreipimo į Ukrainą kibernetinių-informacinių operacijų grupuotės „Ghostwriter“ veikla Lietuvos informacinėje erdvėje ryškiai sumažėjo. Beveik neabejotina, kad vykdydamos kibernetinę žvalgybą priešišku valstybių remiamos kibernetinės grupuotės siekia išnaudoti ne tik tradicinius kibernetinio šnipinėjimo metodus, bet pasitelkia ir DI įrankius, ieško infrastruktūros pažeidžiamumą duomenų debesijos platformose, siekia išnaudoti tiekimo grandinę.

Informacinės grėsmės

2024 m. Rusija aktyviai vykdė konfrontacinę informacinę politiką, kuria siekė diskredituoti Lietuvą ir kitas Baltijos valstybes. Jos pagrindą sudarė kaltinimai Lietuvai perrašinėjant istoriją, palaikant nacistines idėjas ir vykdant rusofobiją grįstą politiką. Žvalgybos vertinimu, įgyvendindamas tokią informacinę politiką, Kremlius siekia pakenkti Lietuvos įvaizdžiui tarptautinėje erdvėje, įtvirtinti Rusijos geopolitinius interesus regione pateisinantį naratyvą ir sukompromituoti Lietuvos rezistenciją sovietų režimui.

Lietuvą diskredituojančių naratyvų sklaidą užtikrina platus ir koordinuotas Rusijos propagandos priemonių tinklas, kurį sudaro valstybės kontroliuojama žiniasklaida, socialiniai tinklai ir prorusiškos naujienų svetainės. Žvalgybos vertinimu, propagandos ir dezinformacijos kampanijoms vykdyti Rusija aktyviausiai naudoja susirašinėjimo platformą „Telegram“. Propagandos sklaidai sustiprinti Rusijos informacinės politikos įgyvendintojai pasitelkia automatizuotų profilių (botų) ir vadinamųjų „trolių“ tinklus, tikslinę reklamą. Siekiant paveikti platesnę auditoriją, dezinformacija verčiama į kitas kalbas.

1.11. Piliečių ir valstybės susvetimėjimas bei socialiniu, ekonominiu ar kultūriniu pagrindu kylantis susipriešinimas.	SADM, TMD, VRM, VSD
--	------------------------------

2024 m. nemaža dalis Lietuvos visuomenės nepasitikėjo valstybės institucijomis, jų priimamais sprendimais, reiškė nepasitenkinimą dėl nepakankamo interesų atstovavimo, netinkamo demokratijos veikimo. Masiniais neramumais Lietuvoje yra suinteresuotos neįtakingos, bet politinių ambicijų turinčios antisisteminės ir prorusiškos grupės. Vis dėlto prielaidas kilti socialiniams neramumams sudaro ne šių grupių veikla, bet didelis nepasitenkinimas visuomenėje, kuris į neįtakingų grupių organizuojamus protestus pritraukia didelį skaičių nepatenkintų protestuotojų. Artimiausioje perspektyvoje masinių protestų tikimybė yra maža.

2024 m. neapykanta elektroninėje erdvėje dažniausiai buvo kurstoma prieš LGBTQ+ bendruomenę ir tautines (ukrainiečių, žydų, baltarusių) bendruomenes. Skleisti kaltinimai ir diskriminaciniai pareiškimai, kad kai kurie ukrainiečiai vyrai negrįžta kovoti už savo šalį. Tokius komentarus lydėjo raginimai riboti pagalbą karo pabėgėliams. Kartu buvo siekiama aštrinti ir įtampą tarp lietuvių ir Baltarusijos diasporos, gyvenančios Lietuvoje – fiksuoti išpuoliai prieš susijusius su baltarusių bendruomene pastatus.

Visuomenės nuostatų dėl etninių, religinių, migrantų ir kitų socialinių grupių tyrimo rezultatai atskleidė, kad 22 proc. apklaustųjų nenorėtų gyventi kaimynystėje su lietuvių kalbos nemokančiais asmenimis; 34 proc. apklaustųjų su šiais asmenimis nenorėtų dirbti vienoje darbovietėje.

2024 m. Seimo rinkimų politinė kampanija tapo socialinės ir politinės įtampos šaltiniu. Kandidatų retorikoje išryškėjo skirtingos nuomonės dėl LGBT teisių, paramos karo pabėgėliams ir energetinio saugumo užtikrinimo klausimų. Internetu suintensyvėjo dezinformacinė veikla, kuria siekta formuoti nepasitikėjimą demokratinėmis institucijomis ir kelti abejonių rinkimų proceso skaidrumu.

1.12. Europos kaimynystėje augantis religinis ekstremizmas, įšaldyti konfliktai, nestabilios valstybės, jose atsiradęs galios ir saugumo vakuumas.	URM, VRM, VSD
--	---------------

Rusijos karas prieš Ukrainą bei Rusijai taikomos sankcijos ir toliau darė įtaką įšaldytų konfliktų dinamikai. Rusija ieško alternatyvių kelių sankcijų apėjimui, kuriam puikiai pasitarnautų Azerbaidžano reikalaujamas eksteritorinis koridorius per Armėnijos teritoriją į Nachičevanę. Dėl šios priežasties Armėnija sulaukė Rusijos spaudimo ir grasinimų. 2024 m. Azerbaidžanas įvairiapusiškai stiprino bendradarbiavimą su Rusija. Santykius sukrėtė metų pabaigoje įvykusi Azerbaidžano oro linijų lėktuvo katastrofa, už kurią, atrodo, atsakinga Rusija. Vis dėlto, esant tvirtam ilgalaikiam bendradarbiavimo pagrindui, kilusi įtampa gali būti laikina.

Nors Padniestrėje dislokuotų Rusijos pajėgų panaudojimas kovinėms operacijoms Ukrainoje šiuo metu atrodo mažai tikėtinas (dėl pastiprinimo ir logistinės paramos iš Rusijos trūkumo), tai nereiškia, kad jos negalėtų dalyvauti sabotažo veiksmuose Ukrainos teritorijoje.

2024 m. Sakartvele vyko procesai, liudijantys šalies valdančiųjų geopolitinį posūkį nuo demokratijos ir europinės integracijos kelio. „Georgian Dream“ priėmė pagal Rusijos pavyzdį parengtą „užsienio agentų“ įstatymą, kitus represinius teisės aktus. 2024 m. vykusių Sakartvelo parlamento rinkimų metu fiksuota daug incidentų ir pažeidimų, neleidžiančių laikyti šių rinkimų rezultatų legitimiais. Po rinkimų paskelbta, kad Sakartvelo vyriausybė iki 2028 m. stabdanti pasirengimo stoti į ES procesą ir taip išprovokavo iki šiol didžiausius gyventojų protestus. Ik šiol 20 proc. Sakartvelo teritorijos išlieka okupuota Rusijos.

Terorizmo grėsmės Europoje situacija tebėra sudėtinga dėl įtampos ir nestabilumo Vidurio Rytuose, kuriuo savo propagandoje aktyviai naudojasi „Islamo valstybė“, „Al Qaeda“ ir kitos teroristinės organizacijos. Islamistų propaganda, paremta antivakarietiškais naratyvais, skatina antisemitizmo sklaidą Europoje ir išpuolius prieš žydų tautybės asmenis, didina visuomenių poliarizaciją, ragina Vakaruose gyvenančius musulmonus prisijungti prie džihadistų. Teroristinės organizacijos negeba atkurti pajėgumų, reikalingų teroro aktams koordinuoti Vakarų šalyse, tačiau simpatizuojančiųjų teroristinėms organizacijoms ar jų rėmėjų Europoje nemažėja.

1.13. Klimato kaita ir dėl to dažnėjantys ir intensyvėjantys ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai bei orų anomalijos.	AM, Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba, VRM, ŽŪM
--	--

2024 m. buvo šilčiausi per visą meteorologinių stebėjimų istoriją. Vidutinė metinė oro temperatūra Lietuvoje buvo 9,5 °C – net 2,1 °C aukštesnė už vidutinę daugiametę oro temperatūrą. Visų mėnesių, išskyrus sausį, vidutinės temperatūros anomalija buvo teigiama, t. y. jie buvo šiltesni nei įprastai. Fiksuotas ir lokalus upių vandeningumo sumažėjimas (rugpjūtį, rugsėjį, spalį), taip pat labai aukštas vandens lygis (sausį, vasarį, kovą).

Globali klimato kaita lemia dažnėjančius ir intensyvėjančius ekstremalius meteorologinius ir hidrologinius reiškinius, kurie padaro daug žalos įvairiems, ypač žemės, ūkio sektoriams (labiausiai pažeidžiamas – augalininkystės sektorius). Dėl nurodytų reiškinių patiriama gamybinių nuostolių, eikvojami papildomi kaštai pasėliams atsėti ar augalams atsodinti, neretai prarandama iki 80 proc. derliaus atskiruose ūkiuose.

Siekdama nustatyti ir stebėti stichinius hidrologinius ar meteorologinius reiškinius, Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba valdo į Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos duomenų sistemą integruotų meteorologinių stočių tinklą IKMIS. Iki 2024 m. šį tinklą sudarė 74 meteorologinės stotelės, kurių paskirtis – stebėti ir nustatyti žemės ūkio subjektams pavojingus meteorologinius reiškinius. Šiuo metu į IKMIS sistemą yra integruotos 88 meteorologinės stotelės.

1.14. Technogeninių, gamtinių, sveikatos ar kitų krizių pavojus.	VRM, AM, ŽŪM, VMVT, SAM
--	-------------------------------------

2024 m. buvo intensyvūs gamtinių anomalijų atžvilgiu, tad ir toliau įgyvendinta pasėlių draudimo skatinimo politika, kuri leidžia valstybei taupyti biudžeto lėšas, skirtas patiriams nuostoliams atlyginti. 2024 m. pasėlių draudimu pasinaudojo 4 081 ūkininkas. Be to, ir toliau vystyta paramos priemonė, kuria ūkininkai skatinami burtis į žemės ūkio rizikos valdymo fondus, leidžiančius papildomai valdyti savo veiklos rizikas.

Paukščių gripas, afrikinis kiaulių maras, snukio ir nagų bei mėlynojo liežuvio ligos Lietuvoje ir toliau kelia riziką. Virusinės, greitai plintančios ligos sukelia didelių nuostolių ne tik ūkininkams, bet ir valstybei. 2024 m. labai patogeniško paukščių gripo atvejis nustatytas 1 vietoje (1 gulbė), afrikinis kiaulių maras – 8 ūkiuose (52 kiaulės) ir 561 vietoje (868 šernai).

2024 m. padidėjo vakcinomis valdomų užkrečiamųjų ligų atsiradimo, išplitimo ir protrūkių kilimo rizika. Didžiausią susirūpinimą kelia mažėjančios skiepijimo nuo tymų, raudonukės, epideminio parotito (MMR vakcina) aprėptys ir diagnozuojami tymų, raudonukės atvejai. Lietuvoje ir kitose ES valstybėse narėse vis svarbesne problema tampa didėjantis mikroorganizmų atsparumas antimikrobinėms medžiagoms. Kai kurių bakterijų atsparumas Lietuvoje ženkliai viršija Europos vidurkį.

--	--

1.15. Globalūs procesai, tokie kaip pasaulio ekonomikos, darbo rinkų pokyčiai, pramonės transformacijos, masinė žmonių migracija ir demografinės tendencijos.	EIM, SADM, VRM, URM
---	------------------------------

Pokyčiai ES. Nors 2024 m. ES mastu imtasi reikšmingų žingsnių siekiant transformuoti Europos pramonę (Lustų aktas, Svarbiausiųjų žaliavų aktas, Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktas, Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliose situacijose priemonė), jų apimtis buvo gana limituota. Atsižvelgiant į tai, kuriamas išsamesnis daugiametis planas, kuriuo siekiama paskatinti energijai imlios pramonės transformaciją ir naujų švarių technologijų sektorių plėtrą. Siekdama užtikrinti savo strateginį autonomiškumą ir prisidėti prie bendros Europos gynybos politikos, Lietuva stiprina nacionalinę gynybos pramonę, investuoja į technologinį pajėgumą ir didina verslo bei mokslinių tyrimų bendradarbiavimą.

Užimtumas. Nors užsitęsęs Rusijos karas prieš Ukrainą ir paaštrėjęs konfliktas Artimuosiuose Rytuose didino geopolitinę ir energetinio saugumo riziką, padėtis darbo rinkoje išliko gana stabili. 2024 m. 15–64 metų gyventojų užimtumo lygis siekė 73,6 proc. (0,4 proc. didesnis nei 2023 m.), nedarbo lygis – 7,1 proc. (0,3 proc. didesnis nei 2023 m.).

Migracija. 2024 m. teigiamą grynąją migraciją lėmė sparti užsienio piliečių iš trečiųjų šalių darbo imigracija, nulemta Lietuvos darbo rinkos būklės, ir situacija Ukrainoje. Nors ir gerokai sumažėjęs, neteisėtos migracijos srautas iš Baltarusijos į Lietuvą tęsėsi, dėl to padėtis Lietuvos pasienyje su Baltarusija išliko įtempta – į Lietuvą nebuvo įleisti 1 002 užsieniečiai. Neteisėtos antrinės migracijos iš Latvijos mastas sumažėjo – sulaikyta 540 trečiųjų šalių piliečių, neteisėtai atvykusių ar atgabentų iš Latvijos.

Demografija. 2025 m. sausio 1 d. Lietuvoje gyveno 2 890 219 nuolatinių gyventojų – 4 328 daugiau negu 2024 m. sausio 1 d. Vis dėlto pastarąjį dešimtmetį gyventojų skaičius sumažėjo 3,9 proc., o per pastaruosius tris dešimtmečius – net 20 proc. Nuolatinių Lietuvos gyventojų skaičiaus pokyčiui įtakos turėjo teigiama grynoji tarptautinė migracija (23 tūkst. daugiau žmonių imigravo, negu emigravo), karo pabėgėlių iš Ukrainos ir atvykusiųjų iš Baltarusijos, Uzbekistano, Kazachstano, Kirgizstano, Tadžikistano, Indijos skaičius ir neigiama natūrali gyventojų kaita (18,8 tūkst. daugiau žmonių mirė, negu gimė).

Senėjimas. 2025 m. sausio pradžioje 603 560 gyventojų buvo 65 metų ir vyresnio amžiaus – 0,54 proc. daugiau negu prieš metus. Per pastaruosius tris dešimtmečius pagyvenusių žmonių dalis bendroje gyventojų struktūroje padidėjo daugiau nei 8 proc. Sprendžiant su visuomenės senėjimu susijusius klausimus, stiprinamos teisinės sąlygos ir finansinės paskatos vyresnio amžiaus žmonėms siekti užimtumo, imamasi veiksmų, kad būtų užtikrintas kokybiškų sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų prieinamumas.

2. NACIONALINIO SAUGUMO POLITIKOS PRIORITETAIR UŽDAVINIAI

2.1. Valstybės gynybos srityje

2.1.1. Nacionalinių karinių pajėgumų stiprinimas	KAM
--	-----

2024 m. ir toliau didėjo gynybos sektoriaus finansavimas. Skirdama gynybai 3,14 proc. BVP (palyginti su 2023 m., finansavimas padidėjo daugiau nei 22 proc.), Lietuva užėmė 5 vietą tarp NATO šalių pagal išlaidas gynybai.

2024 m. buvo tęsiama Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) modernizacija, pagrindinį dėmesį skiriant svarbių ginkluotės projektų įsigijimui:

1. Pasirašyta sutartis dėl inžinerinių pėstininkų kovos mašinų „Boxer“ įsigijimo.
2. Pristatyta dalis II įsigijimo etapo šarvuotųjų visureigių JLTV bei pasirašyta sutartis dėl papildomų JLTV įsigijimo.
3. Pasirašytas susitarimas dėl vokiškų kovos tankų „Leopard“.
4. Tęsti savaeigių artilerijos sistemų „Caesar“ ir reaktyvinių salvinių sistemų HIMARS įsigijimų projektai, universalių sraigtasparnių „Black Hawk“ įsigijimas.
5. Pasirašytos sutartys dėl prieštankinės ginkluotės „Spike“, „Javelin“ raketų ir paleidiklių įsigijimo.

2024 m. toliau plėtota LK infrastruktūra. Asignavimai šioje srityje sudarė apie 10 proc. gynybos biudžeto. Infrastruktūros projektų skaičius siekė 207 vnt. įvairiuose įgyvendinimo etapuose, pasirašyta 21 statybos darbų sutartis ir 17 projektavimo paslaugų sutarčių. Vienas svarbiausių infrastruktūros vystymo prioritetų – sukurti tinkamas sąlygas Vokietijos brigados dislokavimui. 2024 m. buvo priimtas Vyriausybės sprendimas Vokietijos brigadai skirtą infrastruktūrą Rūdninkuose plėtoti viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdu.

2024 m. buvo tęsiamas priimančiosios šalies paramos teikimas Lietuvoje dislokuotoms ir atvykstančioms NATO šalių bei partnerių valstybių pajėgoms bei NATO oro policijos misijai vykdančioms vienetams (Belgijai, Prancūzijai, Ispanijai, Portugalijai, Italijai).

2024 m. į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą pašaukta 3 920 karių, iš jų didžioji dalis (apie 98 proc.) buvo savanoriai. Palyginti su 2023 m., privalomosios karinės tarnybos karių skaičius padidėjo 542 kariais. 2024 m. didėjo ir LK parengtasis personalo rezervas – jį sudarė 111 430 karių. LK kariniams vienetams buvo priskirtas 501 kovinis šaulys.

2024 m. Seimas pritarė Principinės kariuomenės struktūros ribinio skaičiaus patvirtinimo įstatymo pakeitimui, kuriuo kariuomenės struktūra papildyta nauju junginiu – pėstininkų divizija ir diviziją sunkinančiu pajėgumu – tankų batalionu.

2024 m. buvo aktyviai vykdomos nacionalinės pratybos, pagrindinės – „Perkūno griausmas 2024“. Jų metu buvo treniruojamasi vykdyti visos valstybės gynybą remiantis gynybos planais. Iš viso pratybose „Perkūno griausmas 2024“ dalyvavo apie 10 tūkst. karių.

Priėmus Vyriausybės nutarimą „Dėl karinio kontrmobilumo priemonių įgyvendinimo“, pradėtos įgyvendinti karinio kontrmobilumo priemonės, kurios agresijos atveju leistų blokuoti ir pristabdyti priešišku valstybių veiksmus, nukreiptus prieš Lietuvą.

2.1.2. Kolektyvinio saugumo garantijų stiprinimas	KAM, URM
---	-------------

2024 m. liepos 10–11 d. Vašingtone, JAV, vykusiame NATO viršūnių susitikime priimti sprendimai, įtvirtinantys tolesnį kolektyvinės gynybos ir atgrasymo stiprinimą:

1. Skirtos pajėgos naujiems NATO gynybos planams.
2. Rotacinis oro gynybos modelis Rytų flange paskirtas vyriausiojo sąjungininkų pajėgų vado Europoje atsakomybėn.
3. Priimtas sprendimas peržiūrėti NATO politiką Rusijos atžvilgiu.

Atsižvelgiant į kylančius saugumo iššūkius, 2024 m. pasirašytas Lietuvos ir Vokietijos vyriausybių susitarimas dėl bendradarbiavimo gynybos srityje, kuris nustato Vokietijos karinių pajėgų, karių, civilių komponento, šeimos narių ir valstybinių įmonių, aptarnaujančių karines pajėgas, statuso klausimus Lietuvoje. Iki 2024 m. pabaigos dislokuota 500 brigados karių.

2024 m. pasiektas ir įgyvendintas susitarimas su Nyderlandais dėl oro gynybos sistemų „Patriot“ dislokavimo dvišalėms pratyboms Lietuvoje, surengtas oro ir priešraketinės gynybos ekspertų susitikimas, dalyvaujant NATO ir JAV vadavietės Europoje atstovams.

Nuo 2017 m. Lietuvoje dislokuojama NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinė grupė toliau prisidėjo prie kolektyvinio atgrasymo ir pasirengimo gynybai. Kovinei grupei vadovauja ir didžiausią karių skaičių skiria Vokietija. Iki 2024 m., rotuodamiesi kas pusmetį, NATO kovinėje grupėje kartu su Lietuvos kariais yra treniravęsi daugiau kaip 20 tūkst. karių iš 9 NATO valstybių. 2024 m. Šiaulių aviacijos bazėje nepertraukiamai NATO oro policijos misijos funkcijas užtikrino Ispanija ir Italija, o sustiprintos oro policijos užduotis vykdė Portugalija ir Prancūzija.

2024 m. vyko didžiausios po Šaltojo karo pabaigos NATO pratybos „Tvirtas gynėjas 2024“ (angl. „*Steadfast Defender 2024*“). Bendras pratybų tikslas – sustiprinti pajėgas Europoje, užtikrinant Europos gynybą. 2024 m. pavasarį ir rudenį taip pat vyko tradicinės LK Sausumos pajėgų pratybos „Geležinis Vilkas I-II“, kuriose dalyvavo apie 6 tūkst. Lietuvos ir sąjungininkų karių. 2024 m. spalį vykusiose tarptautinėse pratybose „Stiprus grifonas 2024“ dalyvavo apie 1,5 tūkst. Lietuvos ir sąjungininkų karių.

2.1.3. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimo remti ginkluotos gynybos užduočių vykdymą užtikrinimas	KAM, LRVK
--	--------------

Siekiant stiprinti valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimą valstybės gynybai, 2024 m. ypatingas dėmesys skirtas integralios civilinio mobilizacinio personalo rezervo apskaitos sistemos sukūrimui. Aktyviai organizuoti ir vykdyti mobilizacijos, priimančiosios šalies paramos, pilietinio pasipriešinimo mokymai.

2024 m. gegužės 6–8 d. Vilniaus ir Kauno regionuose vyko LK pratybos „Perkūno bastionas 2024“, kuriose dėmesys buvo skiriamas kariuomenės sąveikai su savivaldybėmis ir kitomis civilinėmis institucijomis bei organizacijomis civilių gyventojų apsaugos, pagrindinių valstybės funkcijų atlikimo užtikrinimo ir mobilizacijos klausimais. 2024 m. rugsėjo 23–26 d. Lietuvoje vyko

didžiausios nacionalinės mobilizacinės sistemos patikrinimo pratybos „Vyčio skliautas 2024“. Pratybose dalyvavo daugiau nei 100 institucijų (ne tik mobilizacijos sistemos dalyviai, bet ir privatūs subjektai, nevyriausybinę organizacijų ir žiniasklaidos atstovai). 2024 m. taip pat suorganizuotos dvejios tarpinstitucinės mobilizacinės pratybos.

2024 m. Lietuvos šaulių sąjungos (toliau – LŠS) rinktinėse buvo toliau formuojami komendantiniai LŠS ginkluoto pasipriešinimo vienetai, jiems priskiriant 2 167 šaulius. LŠS kartu su Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos organizavo pilietinio pasipriešinimo kursus LŠS nariams ir visuomenei, juos baigė 4 821 dalyvis.

2024 m. pradėjo veikti nauja internetinė platforma <https://www.svarbiospamokos.lt/>, kurioje visuomenei patogiu būdu (vieno langelio principu) pateikiama visa informacija apie galimybes įgyti neginkluoto pilietinio pasipriešinimo įgūdžių ir pasiruošti krizei. Nuotolinio mokymo platformoje www.mobilizacijasmokykla.lt sertifikatus visuose keturiuose mokymo moduluose įgijo daugiau nei 33 tūkst. asmenų. 2024 m. visuomenės atstovams pradėti vesti bepiločių orlaivių valdymo kursai, juose dalyvavo 458 asmenys. 2024 m. parengtas ir pradėtas platinti visuomenei skirtas leidinys „Jei krizė arba karas: kaip elgtis?“. Jo tikslas – aiškiai ir paprastai informuoti Lietuvos gyventojus, kaip rasti savo vaidmenį valstybės gynyboje, iš anksto pasiręsti krizinėms situacijoms, o joms ištikus – tinkamai reaguoti.

2.2. Valstybės ir visuomenės atsparumo srityje	
2.2.1. Valstybės pasirengimo valdyti krizes ir ekstremalias situacijas užtikrinimas	VRM, EIM, LRVK

2024 m. patvirtinta Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa, kurios strateginis tikslas – užtikrinti krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos parengtį, atsparumą ir dinamiškumą (adaptyvumą), sudarant sąlygas veiksmingai prevencijai, reagavimui ir greitam atsistatymui. Reaguojant į esamą grėsmių kontekstą, daugiausia dėmesio programoje skirta civilinės gynybos klausimams.

Vienas iš pagrindinių civilinės gynybos elementų – priedangos, reikalingos gyventojų trumpalaikiai apsaugai nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių karinės agresijos metu. Priedangų skaičius per metus išaugo beveik dvigubai – 2024 m. pabaigoje savivaldybės buvo parinkusios daugiau kaip 6,3 tūkst. priedangų (2023 m. pabaigoje – 3,2 tūkst.), kuriose vietos užtektų beveik 1,5 mln. Lietuvos gyventojų. Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją, priimti sprendimai dėl papildomų kritinės infrastruktūros objektų įtraukimo į Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos saugotinių objektų sąrašą.

2.2.2. Kibernetinio ir informacinio saugumo bei atsparumo stiprinimas	KAM, VRM, EIM, SM, RRT, NKVC
---	--

2024 m. aktyviai formuota Lietuvos kibernetinio saugumo politika:

1. Pakeistas Kibernetinio saugumo įstatymas ir kiti reikiami teisės aktai.
2. ES lygiu užbaigtos derybos dėl kibernetinio saugumo teisės aktų.
3. Patvirtintas JAV ir Lietuvos 2025–2029 m. bendradarbiavimo kibernetinio saugumo ir gynybos srityje planas.

2024 m. liepą pritarta LK struktūros pakeitimui, kuris sudarė teisinį pagrindą įsteigti LK Kibernetinės gynybos valdybą, kuri rūpinsis LK stacionaria ryšių ir informacine infrastruktūra, teiks LK būtinas informacinių technologijų (toliau – IT) paslaugas, užtikrins sąveiką su NATO, krašto apsaugos sistemos ir kitų institucijų bei organizacijų ryšių ir informacinėmis sistemomis.

2024 m. įsigaliojo Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai reglamentuojantys valstybės IT paslaugų teikimą ir jų kopijų laikymą, valstybės informacinių išteklių gyvavimo ciklo valdymą, svarbos vertinimą. Tęsiant valstybės informacinių išteklių svarbos vertinimą, įvertinta daugiau nei 430 informacinių sistemų.

Siekiant stiprinti šalies kibernetinį atsparumą, 2024 m. organizuotos operacinės-techninės pratybos „Kibernetinis skydas OpEx 2024“ ir imitacinės socialinės inžinerijos pratybos „Kibernetinis skydas PhishEx 2024“. Iš viso abejose pratybose dalyvavo daugiau nei 500 organizacijų. Nacionalinio kibernetinio saugumo centro nuotolinių mokymų platforma sulaukė didelio susidomėjimo – 2024 m. mokymus sėkmingai baigė daugiau nei 46 tūkst. dalyvių.

2024 m. aktyviai stiprintas tarptautinis bendradarbiavimas kibernetinio saugumo srityje. Jungtinė Lietuvos ir Nyderlandų komanda dalyvavo tarptautinėse kibernetinėse pratybose „Suremti skydai 2024“. Prie Lietuvos vadovaujamo ES nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo gynybos srities Kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų projekto prisijungė 3 naujos ES valstybės narės – Austrija, Latvija ir Italija. Vienas didžiausių pasiekimų – 2024 m. rugsėjį Vilniuje surengtas pirmasis Lietuvos ir Japonijos kibernetinio saugumo dialogas, kuriame dalyvavo abiejų šalių kibernetinių institucijų atstovai.

Kovojant su informacinėmis ir kitomis hibridinėmis grėsmėmis, 2024 m. prioritetas skirtas visuomenės švietimui – suorganizuota konferencija „Vilnius StratCom’24“, kurioje dalyvavo daugiau nei 120 įvairių sričių komunikacijos atstovų, mokslininkų, ekspertų iš Lietuvos ir užsienio. Įgyvendintas visuomenės atsparumo kibernetinėms grėsmėms ir dezinformacijai stiprinimo projektas, skirtas rusakalbei Lietuvos gyventojų bendruomenei.

Atsižvelgiant į intensyvėjančias informacines atakas prieš Lietuvą, 2024 m. Nacionalinis krizių valdymo centras (toliau – NKVC) tobulino prevencijos ir atsako mechanizmus šioms grėsmėms valdyti. Siekiant įgalinti institucijas operatyviau reaguoti į kylančias informacines grėsmes, patobulinti teisiniai instrumentai (pakoreguotas Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas), pradėjo veikti Informacinių incidentų stebėsenos ir analizės darbo grupė. Šios grupės narių kompetencijos buvo tobulinamos NKVC organizuotose mokymuose. NKVC taip pat organizavo krizių komunikacijos mokymus valstybės institucijų ir savivaldybių komunikacijos ekspertams, juose dalyvavo daugiau nei 600 atstovų. Siekiant tobulinti informacijos apsikeitimo mobilizacijos

atveju algoritmus, nacionalinių mobilizacijos pratybų „Vyčio skliautas“ metu buvo surengtos stalo pratybos kartu su žiniasklaidos atstovais. Be to, įvykdytas techninio įrankio, skirto duomenims apsiukeisti Informacinių incidentų stebėsenos ir analizės darbo grupėje, pirkimas.

2.2.3. Priešiškos užsienio valstybių žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklos užkardymas	VSD, KAM
--	-------------

2024 m. II pusmetį fiksuota intensyvi Baltarusijos žvalgybos veikla. Į Lietuvą atvyko su Baltarusijos tarnybomis bendradarbiaujantys Baltarusijos piliečiai. Baltarusijos žvalgyba taip pat verbavo kontaktų su jomis anksčiau neturėjusius ir į Lietuvą atvykusius gyventi Baltarusijos piliečius. Baltarusijos žvalgybos tarnybų darbuotojai vykdė atvykstančių Lietuvos piliečių žvalgybines apklausas, prieš juos pradėtas politiškai motyvuotas baudžiamasis persekiojimas.

Fiksuota nauja tendencija, kai priešišku šalių režimai, pasitelkdami informacines-psichologines atakas, siekė skatinti priešpriešą tarp Lietuvos gyventojų ir baltarusių diasporos atstovų. Nuo 2023 m. rudens Lietuvoje eskaluotas litvinizmo naratyvas. Pasinaudojant „Telegram“ platforma, platinti darbo skelbimai, kuriuose už finansinį atlygį siūloma viešose vietose rašyti litvinizmo ideologijos šūkius.

2024 m. suaktyvėjo diversijų kampanijos. Diversijas dažniausiai sutinka vykdyti greitai ir lengvai užsidirbti norintys asmenys – jų Rusijos žvalgybos tarnybų darbuotojai ieško socialiniuose tinkluose, daugiausia „Telegram“, siūlydami atlikti nesudėtingus, bet gerai ir greitai apmokamus darbus.

2.2.4. ES išorės sienos apsaugos, migracijos procesų valdymo užtikrinimas	VRM
---	-----

Siekiant sustiprinti ir efektyviau naudoti turimas pajėgas ir priemones valstybės sienos apsaugai teritorinėje jūroje ir Kuršių mariose užtikrinti, nuo 2024 m. sausio 1 d. atkurta Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Pakrančių apsaugos pasienio rinktinė.

Taip pat, siekiant užtikrinti, kad į šalį neatvyktų Lietuvai priešišku užsienio valstybių piliečiai, laikinai uždaryti 2 iš 4 veikusiu tarptautinių kelių sienos perėjimo punktų Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje, o per 2 likusius veikti punktus nutrauktas pėsčiųjų ir dviratininkų eismas, apribotas keleivių vežimas reguliariais ir nereguliariais reisais tarptautinio susisiekimo maršrutų autobusais, uždraustas keleivių įlaipinimas ir išlaipinimas iš tranzitinių traukinių Kenos ir Kybartų geležinkelio pasienio kontrolės punktuose.

2.2.5. Terorizmo, ekstremizmo ir radikalizacijos prevencijos užtikrinimas	VRM, VSD
---	-------------

2024 m. Lietuvoje pastebėta trečiųjų šalių piliečių piktnaudžiavimo teisėta imigracijos sistema tendencija. Dalis Centrinės Azijos bei Pietų Azijos šalių piliečių piktnaudžiauja galimybe legaliai atvykti dirbti ar studijuoti Lietuvoje ir pasinaudoję migracijos schemomis keliauja į kitas ES valstybes nares tranzitu per Lietuvą. Tarp atvykusių į Lietuvą migrantų iš Centrinės Azijos nustatyti pavieniai radikalų pažiūrų asmenys, turintys antivakarietiškų bei antisemitinių pažiūrų.

Padidėjęs užsieniečių imigrantų, ypač iš Centrinės Azijos regiono, skaičius Lietuvai kelia iššūkių – nedidelės oficialios Lietuvos musulmonų bendruomenės nepajėgios priimti ženkliai išaugusio atvykusių musulmonų skaičiaus. Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose buvo įkurti nauji maldos namai, todėl, labai tikėtina, kad Centrinės Azijos diasporos sieks įkurti daugiau atskirų ir neoficialių maldos namų. Vis dėlto didėjančio radikalizmo apraiškų Lietuvos musulmonų bendruomenėje nepastebėta.

2.2.6. Valstybės finansų sistemos apsaugos stiprinimo ir efektyvios kovos su organizuotu nusikalstamumu užtikrinimas	VRM, FM
--	---------

Analizuojant pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo keliamas rizikas, labai didelis rizikos lygis nustatytas sektoriuje, susijusiame su virtualiosios valiutos keityklų ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriais. Labai didelis rizikos lygis dėl pinigų plovimo nustatytas ir elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimų įstaigų sektoriuje, o dėl terorizmo finansavimo – pinigų perlaidų sektoriuje. Siekiant stiprinti valstybės finansų sistemos apsaugą ir kovą su organizuotu nusikalstamumu, priimti Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo ir susijusių kitų aštuonių įstatymų pakeitimai.

2024 m. veiklą pradėjo Tarpinstitucinis bendradarbiavimo centras, kurio paskirtis – optimizuoti darbą ir operatyviau išaiškinti teisės aktų pažeidimus, susijusius su nelegaliu, nedeklaruotu, priverstiniu darbu, užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimais, įvairiais piktnaudžiavimo atvejais. Pasirašytas Memorandumas dėl bendradarbiavimo įgyvendinant valstybės analitikos infrastruktūros teisėsaugai, nacionaliniam saugumui ir gynybai vystymo koncepciją. Priimtas sprendimas įsteigti Teisėsaugos duomenų analizės ir dokumentų valdymo platformą, kaip bendrą teisėsaugos, nacionalinio saugumo ir gynybos srityje veikiančių valstybės institucijų informacinę sistemą, kurioje būtų teikiami duomenys ir keičiamasi informacija.

2.2.7. Korupcijos kontrolės ir prevencijos užtikrinimas	STT
---	-----

Naujausias Lietuvos korupcijos kontrolės rodiklis Pasaulio banko tyrime siekė 78 balus ir yra 2 balais aukštesnis nei ankstesniais metais ir vienu balu aukštesnis nei ES valstybių narių įverčių vidurkis⁴⁵. Pagal korupcijos kontrolės rodiklį Lietuva atsiduria 12 pozicijoje tarp 27 ES valstybių narių ir 48 pozicijoje tarp 213 tyrime vertinamų pasaulio valstybių.

2024 m. toliau tendencingai mažėjo užregistruojamų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų⁴⁶. Palyginti su 2023 m., užregistruota 13 proc. mažiau nusikalstamų ir baudžiamųjų nusizengimų tarnybai ir viešiesiems interesams (Baudžiamojo kodekso XXXIII skyrius). Sumažėjo užregistruotų

⁴⁵ Pasaulio bankas, „Pasauliniai valdymo rodikliai“, 2024. Prieiga internete: Interactive Data Access | Worldwide Governance Indicators.

⁴⁶ Nusikalstamų veikų žinybinio registro 2025-02-03 duomenimis, Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: <https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos>.

kyšininkavimo⁴⁷, prekybos poveikiu⁴⁸, papirkimo⁴⁹, tarnybos pareigų neatlikimo atveju⁵⁰. Tačiau ataskaitiniu laikotarpiu išaugo piktnaudžiavimo atvejų⁵¹.

Specialiųjų tyrimų tarnybos resursai buvo telkiami tyrimams, susijusiems su savivaldybės tarybos narių galimu piktnaudžiavimu panaudojant lėšas, kurios skiriamos jų, kaip tarybos narių, veiklai susijusioms išlaidoms apmokėti. Šie tyrimai sudarė 50 proc. visų 2024 m. pradėtų ikiteisminių tyrimų. Iš viso 2024 m. pradėtos 103 ikiteisminio tyrimo bylos. Sektoriai, kuriuose pradėta didžioji dalis ikiteisminių tyrimų: savivalda – 55 proc., aplinka – 11 proc., sveikatos apsauga – 11 proc.

2024 m. užfiksuoti atvejai, kai subjektai, siekiantys investuoti į Lietuvos nacionaliniam saugumui svarbius objektus, bandė nuslėpti jų rizikingumo įvertinimui reikalingą informaciją, taip pat kai su Rusija ir Baltarusija susiję investuotojai deklaravo pasitraukimą iš šių rinkų, tačiau realūs veiklos nutraukimo terminai dažnai taip ir likdavo neaiškūs. Be to, siekiant išvengti taikomų sankcijų šioms šalims, dažnai pasitelkiamos NVS šalys kaip tarpiniai subjektai.

2.2.8. Ekonominio ir energetinio saugumo užtikrinimas	EIM, EM, SM, URM
---	------------------

Siekiant užtikrinti energetinį saugumą, 2024 m. buvo galutinai nuspręsta, kad trys Baltijos šalys atsijungs nuo Rusijos ir Baltarusijos tinklų ir prisijungs prie kontinentinės Europos sinchroninės zonos. Be to, ES valstybės narės visiškai ir be išimčių įgyvendino vieną iš energetinio saugumo reikalavimų ir gamtinių dujų saugyklas iki 2024 m. spalio užpildė daugiau nei 90 proc., buvo atnaujinta ir patvirtinta Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija.

Siekiant maksimaliai atriboti bei apsaugoti Lietuvos, taip pat Latvijos ir Estijos geležinkelių tinklo informacines bei kitas jautrias sistemas nuo nedraugiškų valstybių sistemų, Lietuvos iniciatyva pradėtas „FreeRail“ projektas. Geležinkelio linija „Rail Baltica“ įtraukta į ES karinio mobilumo žemėlapius.

Siekiant apsaugoti Lietuvos ir ES pramonę nuo trečiųjų šalių perteklinės gamybos ir rinką iškraipiančių subsidijų, 2024 m. buvo pratęstos ar įvestos antidempingo priemonės tam tikroms importuojamoms Rusijos, Kinijos, Indijos, Indonezijos kilmės prekėms, įskaitant Kinijos kilmės elektromobilius ir biodyzeliną.

2024 m. paskirti komercijos atašė Italijoje ir Vokietijoje, augo eksportas į Indijos ir Ramiojo vandenyno regiono rinkas – Australiją, Indiją, Japoniją, Pietų Korėją ir Singapūrą. Silicio slėnyje, JAV, atidarytas „InnoHUB Lithuania“, padėsiantis Lietuvos inovatyviems verslams, pažangių technologijų kūrėjams užmegzti bei plėtoti ryšius su partneriais JAV ir taip užtikrinti Lietuvos ekonominius interesus.

--	--

⁴⁷ 57 proc., 16 nusikalstamų veikų (2023 m. – 37).

⁴⁸ 83 proc., 7 nusikalstamos veikos (2023 m. – 42).

⁴⁹ 68 proc., 20 nusikalstamų veikų (2023 m. – 63).

⁵⁰ 33 proc., 2 nusikalstamos veikos (2023 m. – 3).

⁵¹ 45 proc., 73 nusikalstamos veikos (2023 m. – 40).

2.2.9. Sveikatos apsaugos sistemos atsparumo stiprinimas	SAM
--	-----

2024 m. atnaujintas Sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimo ir infrastruktūros pritaikymo ekstremaliosioms situacijoms modernizavimo 2022–2031 m. veiksmų planas. Jame numatyta modernizuoti 5 infekcinių ligų klasterio centrų infrastruktūrą (įskaitant skubiosios medicinos pagalbos bei reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyrius).

Lietuva pradėjo kaupti ES medicinos priemonių atsargas, būtinas siekiant suvaldyti tarpvalstybines grėsmes ir užtikrinti veiksmingą atsaką į krizes Bendrijos mastu. Vykdamas projektą „RescEU“, Lietuvoje įsteigtas ES civilinės saugos mechanizmo reikalavimus atitinkantis medicinos priemonių sandėlis. Nupirktas ir diegiama Valstybės rezervo medicinos rezervo sandėlių modernizavimo sistema.

Šalyje sustiprinti radiacinio pavojaus perspėjimo pajėgumai: atnaujintas Ankstyvojo radiacinio pavojaus perspėjimo sistemos stočių tinklas (jonizuojančiosios spinduliuotės lygio matavimo stotys: 45 stotys, matuojančios lygį aplinkos ore, ir 4 stotys – vandenyje), parengtas darbai automatinio ksenono dujų ir radionuklidų aerozoliuose aptikimo ir matavimo sistemų tinklas, skirtas BAE reaktorių darbui stebėti.

2024 m. sveikatos sektorius dalyvavo 6 bendrose karinėse / mobilizacinėse pratybose.

2.2.10. Visuomenės poliarizacijos mažinimas	KAM, KM, NKVC, SADM, ŠMSM, TMD
---	---

Lietuvai priešiškos valstybės dezinformacijos ir kitomis priemonėmis siekė gilinti poliarizaciją visuomenėje, aštrinti esamas problemas ir skatinti naujų atsiradimą. 2024 m. aktualiausias dezinformacijos temos visuomenės poliarizacijos srityje – Lietuvos gynybinių pajėgumų stiprinimas ir gynybos finansavimo didinimas, atsijungimas nuo BRELL žiedo, baltarusių ir lietuvių etnis priešinis (litvinizmo klausimo aštrinimas). Rengtos nuoseklios informacinės kampanijos, informuojančios gyventojus apie poreikį didinti Lietuvos gynybos pajėgumus bei finansavimą ir stiprinti energetinį nepriklausomumą.

Pilietinio dalyvavimo potencialas (pilietinės galios indekso dedamoji dalis) atspindi visuomenės įsipareigojimą savo valstybei (t. y. kiek gyventojai įsitrauktų į veiklas, jei matytų kylantį poreikį, kurio galbūt pastaraisiais metais ir nepajuto). Tyrimo duomenimis, tiek ekonominės, tiek vietos problemos atvejais sumažėjo nežinančiųjų, kaip pasielgtų, dalis. Tiesa, kilus saugumo problemai, 9 proc. punktų dalimi padaugėjo tų, kurie laikytųsi nuošalyje. Didžiausiu pilietinio aktyvumo potencialu pasižymi didžiausias pajamas gaunantieji, mažiausiu – pensininkai ir turintys žemiausią išsimokslinimą.

2024 m. pirmą kartą organizuotas pilietiškumo egzaminas, kurio tikslas – skatinti visuomenę domėtis ir patikrinti savo žinias visuotinės gynybos klausimais. Šiame egzamine dalyvavo 9 860 piliečių, gyvenančių Lietuvoje ir užsienyje. Toliau įgyvendintas Pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas

Lietuvos mokyklų 9 klasių moksleiviams – apmokyta 16 817 moksleivių. Siekiant ugdyti piliečių iš įvairių šalies regionų pilietiškumą, LŠS organizavo vaikų stovyklas – 2024 m. jose dalyvavo 6 959 vaikai. KAM iš dalies finansavo 51-ą nevyriausybinių organizacijų inicijuotą veiklos programą, skirtą pilietiškumui ir tautiniam identitetui, gebėjimams ginti valstybę ugdyti.

2024 m. įtvirtinta asmenų su negalia teisė į saviraiškos laisvę bei teisė gauti informaciją ir šių teisių įgyvendinimas. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra organizavo ir vykdė praktinius mokymus dėl informacijos prieinamumo užtikrinimo asmenims su negalia. Surengta 17 mokymų, juose dalyvavo beveik 400 dalyvių.

Siekiant ugdyti Lietuvos visuomenės jautrumą bei toleranciją daugiakultūriškumui, 2024 m. priimtas Tautinių mažumų įstatymas, įtvirtinantis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises, laisves ir pareigas.

Be to, imtasi socialinę atskirtį mažinančių veiksmų. 2024 m. patvirtinta Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais programa. Įsigaliojo nuostata, įpareigojanti visas privalomą ir visuotinį ugdymą vykdančias švietimo įstaigas priimti ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, jei to pageidauja jų tėvai. 15-oje šalies savivaldybių pradėjo veikti daugiau nei 100 mokinių įvairovei atvirų klasių, kuriose kartu besimokančių įvairių ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymas organizuojamas skirtingais būdais. 2024 m. per visas savivaldybes nemokamą maitinimą mokyklose vidutiniškai per mėnesį gavo 120 435 mokiniai.

2.3. Siekiant Lietuvos Respublikos interesus atitinkančios tarptautinės saugumo sistemos

2.3.1. Teise grindžiamos tarptautinės tvarkos stiprinimas

URM,
VRM, TM

Prisidedant prie teise grindžiamos tarptautinės tvarkos stiprinimo, Lietuvos iniciatyva denonsuotos dvišalės sutartys – susitarimas su Rusija dėl prekybinių ir ekonominių santykių bei susitarimas su Baltarusija dėl prekybinio ir ekonominio bendradarbiavimo. Pripažinti netekusiais galios Vyriausybės nutarimai dėl tarpvyriausybinių komisijų su Rusija ir Baltarusija sudarymo.

Kuriant tarptautine teise grindžiamos tvarkos stiprinimo įrankį, imtasi papildomų veiksmų: siekiant stiprinti paramą Baltarusijos demokratinėms jėgoms, pasirašytas Lietuvos ir Europos Tarybos susitarimas dėl Europos Tarybos informacijos centro Baltarusijos žmonėms Vilniuje įkūrimo. Lietuva kreipėsi į Tarptautinį Baudžiamąjį Teismą dėl Lukašenkos režimo vykdomų nusikaltimų žmoniškumui, konkrečiai, dėl priverstinės asmenų deportacijos ir persekiojimo, kito žiauraus elgesio, prieštaraujančio pagrindinėms tarptautinės teisės normoms. Lietuva – vienintelė valstybė, siekianti Lukašenkos atsakomybės už masinius bei sistemingus žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus Baltarusijoje.

2.3.2. Euroatlantinių saugumo struktūrų ir Europos saugumo architektūros stiprinimas

URM,
KAM,
EIM

2024 m. liepą NATO viršūnių susitikime Vašingtone priimti sprendimai įtvirtino tolesnį atgrasymo ir gynybos laikysenos stiprinimą:

1. Priimtas 40 mlrd. JAV dolerių vertės įsipareigojimas Ukrainai remti.
2. Įsteigta misija „NATO saugumo parama ir mokymai Ukrainai“.
3. Vokietijoje įsteigta karinių jūrų pajėgų vadovietė, skirta koordinuoti NATO patruliavimus Baltijos jūroje.

2024 m. Lietuva aktyviai dalyvavo rengiant 2025 m. vykiančių NATO krizių valdymo pratybų scenarijų ir pratybų dokumentaciją. NATO krizių valdymo pratybų CMX25 metu bus testuojamas NATO strateginio lygmens sprendimų priėmimas kompleksinėje 5-ojo straipsnio grėsmės bei kitų grėsmių situacijoje.

Veiksmų imtasi ir ES lygmeniu – 2024 m. ES įtvirtinti Lietuvai kertiniai ES bendrosios saugumo ir gynybos politikos prioritetai. Išlaikytas strateginis karinio mobilumo prioritetas – naujojo Europos gynybos ir kosmoso komisaro 2024–2029 m. darbotvarkėje jis įvardytas kaip vienas iš esminių prioritetų. Didžiausias dėmesys skirtas tolesniam ES finansavimo užtikrinimui dvigubos paskirties infrastruktūros projektams šioje Lietuvai strategiškai svarbioje srityje. ES priimta Europos gynybos pramonės strategija, kuri leis greičiau prisitaikyti prie naujų saugumo realijų, didinant karinės įrangos gamybą ir palengvinant bendrus gynybos srities išigijimus.

2.3.3. Dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo plėtojimas ir Lietuvos Respublikos interesų atstovavimo pasaulyje stiprinimas	URM, KAM
---	-------------

2024 m. dvišalis ir daugiašalis politinis ir karinis bendradarbiavimas su artimiausiomis sąjungininkėmis ir toliau buvo aktyviai vystomas. Prioritetinės partnerės išliko: JAV, Vokietija, Lenkija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Baltijos ir Šiaurės šalys. Iš daugiašalio bendradarbiavimo formatų aktyviausiai veikė Jungtinių ekspedicijų pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces*, JEF) ir Šiaurės valstybių grupė.

2024 m. toliau stiprėjo Lietuvos ir JAV gynybos bendradarbiavimas. Užtikrintas tolesnis JAV rotuojamo bataliono ir artilerijos vieneto buvimas Lietuvoje – 2024 m. gegužę į Lietuvą atvyko jau dešimtoji JAV pajėgų rotacija Lietuvoje. Įgyvendinant Baltijos saugumo iniciatyvą, Baltijos šalims skirta 228 mln. JAV dolerių.

2024 m. vyko intensyvus darbas įgyvendinant nuolatiniam Vokietijos brigados dislokavimui Lietuvoje skirtą veiksmų planą: į Lietuvą atvyko pirminis Vokietijos brigados valdymo elementas; pasirašyta ir Lietuvos Respublikos Seime ratifikuota tarptautinė sutartis dėl bendradarbiavimo gynybos srityje; pradėti brigados dislokavimui skirtos infrastruktūros vystymo darbai; paskirtas ir į Lietuvą atvyko Vokietijos brigados vadas.

2024 m. aktyviai prisidėta prie Jungtinės Karalystės vadovaujamų Jungtinių ekspedicinių pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces*, toliau – JEF) vystymo. Reaguojant į kritinės infrastruktūros pažeidimus Baltijos jūroje, 2024 m. birželį buvo antrą kartą aktyvuota JEF atsako priemonė, kurios

metu JEF jūrų ir oro pajėgų laivai ir orlaiviai visą birželį vykdė laivybos monitoringą šalia svarbių povandeninių kritinės infrastruktūros objektų.

2024 m. įvyko didžiausias dvišalių santykių su Prancūzija istorijoje projektas – Lietuvos sezonas Prancūzijoje. Tai partnerystė tarp Lietuvos ir Prancūzijos, kurios metu įvairiomis kultūros ir meno formomis, diskusijomis ir pristatymais Prancūzijos visuomenė buvo supažindinta su šiuolaikine Lietuva ir jos kultūra.

Stiprinta partnerystė su Indijos ir Ramiojo vandenyno regionu. Įgyvendinant Lietuvos ir Indijos ir Ramiojo vandenyno regiono strategines gaires, buvo įkurta tarpinstitucinė darbo grupė, kuri parengė pirmąjį – 2024 m. veiksmų planą. Šį planą sudaro 160 priemonių, iš jų sėkmingai įgyvendinta 80 proc. visų priemonių. Siekiant sustiprinti ekonominius, akademinius ir kultūrinius mainus, 2024 m. Lietuvoje įsteigta Pietų Korėjos ambasada.

2024 m. Lietuva pirmininkavo Baltijos Ministrų Tarybai ir Baltijos Asamblėjai. Kartu, parengti Lietuvos ir Švedijos dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje siūlymai, suintensyvintas dvišalis gynybinis bendradarbiavimas su Moldova, atnaujintas dvišalis bendradarbiavimas su Kazachstanu.

2.3.4. Europos kaimynystės saugumo stiprinimas	URM, KAM
--	-------------

2024 m. Lietuva stiprino Europos kaimynystės saugumą, padėdama Ukrainai atremti Rusijos puolimą. Ukrainai suteikta karinė parama sudarė 0,277 proc. BVP, apmokyta daugiau nei 3 380 Ukrainos karių. Kyjive pirmą kartą dvišalių santykių istorijoje lankėsi (beveik) visa Lietuvos Vyriausybė. 2024 m. surengtas bendras NB8 užsienio reikalų ministrų vizitas. 2024 m. pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas su Ukrainos gynybos ministerija ir Strateginės pramonės ministerija dėl Ukrainos gynybos pramonės rėmimo. Šiame susitarime numatytas specialus finansavimo mechanizmas, kuriuo siekiama stiprinti Ukrainos gynybos pramonę ir integruoti jos poreikius į ES gynybos pramonės stiprinimo planus.

2024 m. Lietuva toliau dalyvavo JAV vadovaujamoje Ukrainos gynybos kontaktinėje grupėje („Ramšteino“ formatas), kuriai priklauso daugiau kaip 50 valstybių. Kartu su Islandija Lietuva tęsė vadovavimą Išminavimo pajėgumų koalicijai (22 narės), į kurios fondą skyrė beveik 17 mln. Eur.

Lietuva įgyvendino Moldovos užsienio reikalų ir Europos integracijos ministerijos administracinių ir institucinių gebėjimų ir valdymo stiprinimo projektą, apimantį Moldovos reformų, eurointegracijos ir ekonominės diplomatijos stiprinimą, kovą su hibridinėmis grėsmėmis ir saugaus ryšio sistemos sukūrimą. Lietuva pradėjo ekspertinės paramos Moldovai perkeltant ES *acquis* į Moldovos nacionalinę teisę projektą ir tarpinstitucinės dezinformacijos analizės sistemos kūrimo projektą.

2024 m. Lietuva buvo viena aktyviausių ES valstybių narių, siekiančių didesnės paramos Armėnijai – tiek ES ir platesniu mastu buriant šalis bendramintės, tiek dvišaliu lygiu. Lietuva kartu su Latvija vykdė vidaus ir teisėsaugos sektorių reformų projektą, o jam pasibaigus (2025 m. balandį) planuojamas tęstinis bendradarbiavimas atkreipiant dėmesį į Armėnijos sienų valdymo strategijos kūrimą ir pasieniečių apmokymą.

2024 m. Lietuva toliau rėmė Baltarusijos demokratines jėgas. Prisidėdama prie jų gebėjimų stiprinimo organizuojant rinkimus, kovojant su dezinformacija ir didinant tarptautinio matomumą. Lietuva siekė prisidėti prie maksimalaus Sakartvelo valdančiųjų izoliavimo ir visokeriopa rėmė demokratines šalies jėgas, pilietinę visuomenę ir ES integracijos kryptį.

2024 m. Lietuva aktyviai palaikė tarptautinės bendruomenės pastangas stiprinti saugumą ir stabilumą – 110 Lietuvos karių dalyvavo 11 tarptautinių operacijų Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje ir Indijos vandenyne.

3. ILGALAIKIŲ NACIONALINIŲ SAUGUMĄ STIPRINANČIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS

3.1. Krašto apsaugos sistemos plėtros programa	KAM
--	-----

Krašto apsaugos sistemos stiprinimo ir plėtros programoje (toliau – Programa) nustatyti ilgojo laikotarpio krašto apsaugos sistemos plėtros tikslai, prioritetai ir uždaviniai. 2024 m. gynybai buvo numatyta skirti 2,77 proc. BVP, tačiau faktiškai skirta 3,14 proc. BVP.

2024 m., nustačius prioritetinę svarbą, papildomų asignavimų skirta Nacionalinei pėstininkų divizijai vystyti, Vokietijos brigados ir kitos priimančiosios šalies paramos infrastruktūrai kurti, taip pat kitiems nacionaliniams gynybos pajėgumams toliau nuosekliai vystyti. Vykdydama plėtrą pagal Programą, krašto apsaugos sistema siekė įgyvendinti tikslą – stiprinti LK kovinę galią ir atgrasymo potencialą. Daugiau nei pusė 2024 m. gynybos biudžeto buvo skirta svarbiausių LK pajėgumų modernizacijai, įskaitant infrastruktūros vystymą ir amunicijos kaupimą.

Atnaujinus Programą, parengti su Programos įgyvendinimu susiję planai: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2024–2030 m. išigijimų, susietų su pajėgumais, planas (parengtas Vyriausybės nutarimo projektas) ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2024–2030 m. personalo plėtros planas (patvirtintas Vyriausybės 2024 m. rugsėjo 18 d. nutarimu Nr. 791).

3.2. Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa	VRM
--	-----

2024 m. patvirtinta Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa, kuriai įgyvendinti iki 2030 m. numatyta skirti daugiau kaip 284 mln. Eur. Programoje nustatyti 7 civilinės saugos stiprinimo ir plėtros prioritetai:

1. Priedangų infrastruktūros plėtra.
2. Perspėjimo sistemos tobulinimas ir gyventojų informavimo stiprinimas.
3. Krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų parengties ir atsparumo didinimas.
4. Sveikatos sistemos atsparumo stiprinimas.
5. Civilinės saugos pagalbos komandų formavimas.
6. Pasirengimo cheminėms, biologinėms, radiologinėms ir branduolinėms grėsmėms stiprinimas.
7. Civilinės saugos mokymo pajėgumų stiprinimas.

3.3. Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros programa	VRM
---	-----

Įgyvendinant Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros programos nuostatas, vykdytos šios pažangos priemonės:

1. Priemonė „Stiprinti ES išorės sienos ir neteisėtos migracijos kontrolės pajėgumus ir gebėjimus“.

2. Priemonė „Sudaryti prielaidas veiksmingai nusikaltimų prevencijai ir kontrolei bei terorizmo grėsmių mažinimui“.

Vykdamas išvardytas priemones, suremontuota apie 114 km prasčiausios būklės pasienio patrulio tako prie valstybės sienos su Baltarusija; ES išorės sienų apsaugai įsigyta įvairios paskirties transporto priemonių, bepiločių orlaivių sistemų ir bepiločių orlaivių aptikimo bei neutralizavimo sistemų; sustiprinti policijos kriminalistinių tyrimų padalinių pajėgumai – aprūpinti šiuolaikine technine ir programine įranga; sustiprinti pareigūnų, vykdančių antiteroristines operacijas, taip pat užtikrinančių svarbių objektų apsaugą, pajėgumai; patobulintos Specialiųjų tyrimų tarnybos naudojamos informacinės sistemos.
